

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI ANA BİLİM DALI
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**HEDONİSTİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA BJARKE INGELS
KONUT YAPILARINDAKİ İÇ MEKÂN TASARIMLARININ ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

Büşra Nur ERDOĞAN

Ankara-2023

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI ANA BİLİM DALI
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HEDONİSTİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA BJARKE
INGELS KONUT YAPILARINDAKİ İÇ MEKÂN
TASARIMLARININ ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Büşra Nur ERDOĞAN

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Feray ÜNLÜ

Ankara-2023

KABUL VE ONAY

Büşra Nur ERDOĞAN tarafından hazırlanan ‘‘Hedonistik Sürdürülebilirlik Bağlamında Bjarke Ingels Konut Yapılarındaki İç Mekân Tasarımlarının Analizi’’ başlıklı bu çalışma, 04/01/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Ana Bilim Dalı, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Elif GÜNEŞ (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Feray ÜNLÜ (Danışman)

Doç. A. Selin MUTDOĞAN (Üye)

Doç. Dr. Şule TUZLUKAYA

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

04/01/2023

Büşra Nur ERDOĞAN

ÖZ

ERDOĞAN, Büşra Nur. Hedonistik Sürdürülebilirlik Bağlamında Bjarke Ingels Konut Yapılarındaki İç Mekân Tasarımlarının Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023.

Tez, hedonistik sürdürülebilirlik kavramı çerçevesinde Bjarke Ingels konut yapılarının iç mekân tasarımlarını analiz etmek amacıyla hazırlanmıştır. Birinci bölümde; çalışmanın kapsamı, amacı ve yöntemi açıklanmıştır. İkinci bölümde; sürdürülebilir kalkınmanın tanımı, önemi ve küresel ölçekteki çalışmalar ele alınmış ve sürdürülebilir iç mekân tasarımının öğeleri, sürdürülebilirliğin dört bileşeni (çevresel, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel) çerçevesinde incelenmiştir. Sürdürülebilir iç mekân tasarımında; malzeme kullanımı, iç mekân çevre koşulları ve su verimliliği unsurlarının önemi vurgulanmıştır. Üçüncü bölümde; tüketim ve mimarlık arasındaki ilişkinin açıklanabilmesi için haz, hedonizm felsefesi ve sürdürülebilirlik arasındaki bağ araştırılmıştır. Hedonizm felsefesi, Hintli filozof Çarvaka; Kirene Okulu ve kurucusu Aristippos; Epikürcü Okul ve kurucusu Epikür; faydacılığın ilk savunucularından İngiliz Hukukçu Jeremy Bentham ve Britanyalı sosyolog ve siyaset filozofu Herbert Spencer'in fikirleri çerçevesinde ele alınmıştır. Dördüncü bölümde; ilk defa Bjarke Ingels tarafından ortaya koyulan hedonistik sürdürülebilirlik ilkeleri esas alınarak, onun yapılarını inceleyen araştırmacıların değerlendirme ölçütleri ile hedonistik sürdürülebilirlik kapsamında yapılan araştırmaların ölçütleri de analiz edilerek, konuya ilişkin kapsamlı bir mimari ve iç mekân tasarımı analiz içeriği ortaya koyulmuştur. Çalışma alanı, Bjarkle Ingels'in hedonistik sürdürülebilirlik üzerine fikirlerini ortaya koymaya başladığı zaman esas alınarak; 2009-2021 yılları arasında tamamladığı konut yapılarının mimari ve iç mekân tasarımlarındaki hedonistik sürdürülebilirlik analizi ile sınırlandırılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilirlik, Hedonistik Sürdürülebilirlik, İç Mekân Tasarımı, Konut Tasarımı, Bjarke Ingels

ABSTRACT

ERDOĞAN, Büşra Nur. Analysis of Interior Design in Residential Buildings of Bjarke Ingels in the Context of Hedonistic Sustainability, Master's Thesis, Ankara, 2023.

The thesis aims to analyze the interior design of Bjarke Ingels residential buildings within the framework of hedonistic sustainability. In the first chapter; the scope, purpose and methodology of the study are explained. In the second chapter; the definition, importance and global studies on sustainable development are discussed and the elements of sustainable interior design are analyzed within the framework of the four components of sustainability (environmental, economic, social, political and cultural). The importance of material use, indoor environmental conditions and water efficiency in sustainable interior design is emphasized. In the third chapter; in order to explain the relationship between consumption and architecture, the connection between pleasure, philosophy of hedonism and sustainability has been investigated. The philosophy of hedonism is discussed within the framework of the ideas of the Indian philosopher Charvaka; the Cyrenaic School and its founder Aristippos; the Epicurean School and its founder Epicurus; the British jurist Jeremy Bentham, one of the first advocates of utilitarianism; and the British sociologist and political philosopher Herbert Spencer. In the fourth chapter; based on the principles of hedonistic sustainability first put forward by Bjarke Ingels, the evaluation criteria of the researchers examining his buildings and the criteria of the researches conducted within the scope of hedonistic sustainability are also analyzed, and a comprehensive architectural and interior design analysis content on the subject is put forward. The field of study based on when Bjarke Ingels started to present his ideas on hedonistic sustainability; It is limited to the hedonistic sustainability analysis of the architectural and interior design of Bjarke Ingels' residential buildings completed between 2009-2021.

Keywords: Sustainability, Hedonistic Sustainability, Interior Design, Residential Design, Bjarke Ingels

TEŞEKKÜR

Öncelikle, tez çalışmamın başlangıç aşamasından itibaren her konuda sabırla beni yönlendiren ve yol göstericiliğiyle beni aydınlatan çok değerli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Feray ÜNLÜ'ye sonsuz yardımı, emekleri, her adımda hissettiğim desteği için teşekkürlerimi ve minnetimi sunarım.

Tez çalışmam için kıymetli vaktini ayıran ve yönlendirmeleriyle çalışmamın gelişmesini sağlayan tez jürisi üyeleri Sayın Doç. Dr. Elif GÜNEŞ'e ve Sayın Doç. A. Selin Mutdoğan'a çok teşekkür ederim.

Tez çalışmam sırasında manevi olarak bana destek olan ve beni motive eden çok sevgili çalışma arkadaşım Araş.Gör. İpek ŞENGÜL'e teşekkür ederim.

Son olarak; varlığıyla hayatıma sevgi ve anlam katan ilk öğretmenim canım annem Sema ERDOĞAN'a, başarabileceğime dair ümidini hiçbir zaman yitirmeyen canım babam Öğr. Gör. Metin ERDOĞAN'a ve vizyonu ile yaşamımı şekillendiren canım abim Dr. M.Can ERDOĞAN'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ÇALIŞMANIN KONUSU, AMACI VE YÖNTEMİ.....	3
1.1 Çalışmanın Konusu.....	3
1.2 Çalışmanın Amacı	4
1.3 Çalışmanın Yöntemi	4
BÖLÜM 2: İÇ MEKÂN TASARIMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİK.....	6
2.1 Çevresel Sürdürülebilirlik.....	12
2.1.1 İç mekân tasarımında malzeme kullanımı	17
2.1.2 İç mekân çevre koşulları.....	22
2.1.3 İç mekân tasarımında su verimliliği	39
2.2 Ekonomik Sürdürülebilirlik.....	42

2.3 Sosyal Sürdürülebilirlik	45
2.4 Politik ve Kültürel Sürdürülebilirlik.....	50
2.4 Bölüm Değerlendirmesi	54
BÖLÜM 3: İÇ MEKÂN TASARIMINDA HEDONİSTİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	57
3.1 Haz.....	57
3.1.1 Haz ve insan bedeni arasındaki ilişki	59
3.1.2 Haz ve insan psikolojisi arasındaki ilişki	62
3.1.3 İyi oluş hali: öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş.....	64
3.2 Eudaimonizm (Mutçuluk) Felsefesi.....	67
3.3 Hedonizm (Hazcılık) Felsefesi.....	70
3.3.1 Aristippos'un hedonizm felsefesi	75
3.3.2 Epikür'ün hedonizm felsefesi.....	77
3.4 Hedonizmin Gelişimi: Faydacılık Felsefesi.....	80
3.4.1 Jeremy Bentham ve faydacılık anlayışı.....	80
3.5.2 Herbert Spencer'in hedonizm ve faydacılık anlayışı	82
3.5 Tüketim Kültürü ve Mimarlık İlişkisi	83
3.6 Hedonizm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi.....	117
3.7 Bölüm Değerlendirmesi	139
BÖLÜM 4: BJARKE INGELS YAPILARININ İÇ MEKÂN TASARIMINDA HEDONİSTİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ANALİZİ	142
4.1..... Mimarlık ve İç Mimarlık Alanındaki Sürdürülebilirlik Araştırmaları ve Hedonistik Sürdürülebilirlik Kapsamı	142
4.2 Araştırma Yöntemi	151

4.3 Bjarke Ingels Yapıları	161
4.3.1 8 House.....	161
4.3.2 Via 57 West.....	172
4.3.3 Grove at Grand Bay.....	178
4.3.4 Honeycomb - Albany Marina Rezidansı.....	183
4.3.5 Transitlager Dreispitz.....	188
4.3.6 Klein A45.....	193
4.3.7 Dortheavej Rezidans.....	196
4.3.8 79&Park.....	202
4.3.9 Vancouver House.....	206
4.3.10 Telus Sky.....	211
4.4Sonuç ve Değerlendirme.....	215
KAYNAKÇA.....	221
TURNITIN RAPORU.....	262
ÖZGEÇMİŞ.....	273

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1: İyi Tüketime Dair On Emrin Hedonistik Sürdürülebilirlik Eleştirisi (Ingels, 2009, s.50).	138
Tablo 2: Bjarke Ingels'in (2009) "İyi Tüketimin On Emri"ne yaptığı hedonistik Sürdürülebilirlik İlkeleri ve Literatürdeki Hedonistik Sürdürülebilirlik ve BIG Yapıları Analizi Yapan Araştırmacılardan Uyarlanmıştır.....	160
Tablo 3: "8 House" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi	171
Tablo 4. "Via 57 West" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi.....	177
Tablo 5. "Grove at Grand Bay" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi	182
Tablo 6. "Honeycomb - Albany Marina Rezidansı" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi	187
Tablo 7. "Transitlager Dreispitz" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi.....	192
Tablo 8. "Klein A45" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi	195
Tablo 9. "Dortheavej Rezidans" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi.....	201
Tablo 10. "79&Park" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi.....	205
Tablo 11. "Vancouver House" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi	210
Tablo 12. "Telus Sky" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi.....	214

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Masdar Şehri, Abu Dabi, Birleşik Arap Emirlikleri (URL 1)	14
Şekil 2: The George Balkon Görüntüsü, Amsterdam, Hollanda (URL 2).....	16
Şekil 3: The George Dış Cephe Görüntüsü, Amsterdam, Hollanda (URL 3).....	16
Şekil 4: Vancouver Batı Kongre Merkezi, Vancouver, Kanada (URL 4).....	17
Şekil 5: Vancouver Batı Kongre Merkezi iç mekân tasarımı, Vancouver, Kanada (URL 5)	17
Şekil 6: LEED Platinum Sertifikalı Zurich Kuzey Amerika Genel Merkezi Binası, Schaumburg, Illinois, ABD (URL 6).....	19
Şekil 7: Ahşap malzemenin kullanımına bir örnek Good Cycle Building iç mekânı, Aichi, Japonya (URL 7)	20
Şekil 8: U Too Çalışma Masası (URL 9)	21
Şekil 9: Me Too Koltuk (URL 10).....	21
Şekil 10: House in Monte el güney cephede bulunan bahçe, İspanya (URL 11)	26
Şekil 11: House in Monte el kuzey cephede bulunan bahçe, İspanya (URL 12)	26
Şekil 12: Arcadia Kreşi, İskoçya (URL 12).....	29
Şekil 13: Green Solution House, Danimarka (URL 13).....	30
Şekil 14: BE House, SUMO Arquitectes, Arjantin (URL 14)	32
Şekil 15: “W Hotel” Ibiza’da Bulunan Dış Cephe Jalûzileri, İbiza, İspanya (URL 15).....	34
Şekil 16: Işık Rafları Yoluyla Işığın İç Mekâna Erişimi (URL 16)	34
Şekil 17: Işık Rafları Yoluyla Işığın İç Mekâna Erişimi (URL 17)	34
Şekil 18: Cowboy Modern Desert Eco-Retreat, Kaliforniya, ABD (URL 18)	38
Şekil 19: Karabük Üniversitesi Sosyal Yaşam Merkezi’nde Yağmur Suyu Toplanan Ve Üzerinde Gezilebilir Çatı, Karabük, Türkiye (URL 19)	40
Şekil 20: The Jellyfish Barge, İtalya (URL 20).....	41
Şekil 21: Curia Papale Malta Koltuk Tasarımı (URL 21)	45
Şekil 22: Dondolo Koltuk Tasarımı (URL 22).....	45
Şekil 23: Yeni Gournu Köyü, Mısır (URL 23).....	53
Şekil 24: Tanouan İbi İlkokulu, Bandiagara, Mali, Afrika (URL 24).....	54
Şekil 25: Tanouan İbi İlkokulu Tonozlari, Bandiagara, Mali, Afrika (URL 25)	54
Şekil 26: Limbik Sistem (URL 26).....	60

Şekil 27: Paris McDonald's Şubesi, Paris, Fransa (URL 27)	87
Şekil 28: New York McDonald's Şubesi, New York, ABD (URL 28).....	87
Şekil 29: Ankara Esenboğa Havaalanındaki alışveriş mekânı, Ankara, Türkiye (URL 29).....	98
Şekil 30: Alışveriş Merkezinde Bulunan Smart Play Oyun Alanı (URL 30).....	99
Şekil 31: Ikea Shingu, Japonya (URL 31).....	100
Şekil 32: Topkapı Palace Hotel, Antalya, Türkiye (URL 32).....	101
Şekil 33: Kremlin Palace Hotel, Antalya, Türkiye (URL 33).....	101
Şekil 34: The Venetian Resort Las Vegas, ABD (URL 34).....	102
Şekil 35: Emlak Konut Vadi Evleri reklamı (URL 35).....	104
Şekil 36: Maslow'un Anlayışından Türetilen Bir Ergonomi ve Hedonomik İhtiyaçlar Hiyerarşisi Diyagramı (Hancock, 1999).....	108
Şekil 37: Khoo Teck Puat Hastanesi Koridor Görüntüsü, Singapur (URL 36).....	112
Şekil 38: Khoo Teck Puat Hastanesi Cephe Görüntüsü, Singapur (URL 37) ..	112
Şekil 39: Villa Samson VZW, Brüksel, Belçika (URL 38).....	113
Şekil 40: St. Mary's Katolik Kilisesi Günah Çıkarma Odası, ABD (URL 39) ..	114
Şekil 41: Sürdürülebilir Tasarıma Hedonomik Bir Yaklaşım Matrisi (Fiore ve diğerleri, 2014).....	121
Şekil 42: Bastyr Üniversitesi Öğrenci Köyü, Kenmore, Washington, ABD (URL 40)	123
Şekil 43: Kopenhag Beş Parmak Planı (URL 41).....	125
Şekil 44: Hedonistik Sürdürülebilirlik Konsepti Şeması. (Estika ve diğerleri, 2020, s.342).....	130
Şekil 45: Kopenhag Liman Hamamları, Kopenhag, Danimarka. (URL 42)	131
Şekil 46: Ingels'in Ekosistemdeki Enerji Dönüşümü Diyagramı (Ingels, 2009)	135
Şekil 47: Hedonistik Sürdürülebilirlikten Türetilen Kavramları Tanımlayan Diyagram (Chan, 2016, s.14)	147
Şekil 48: The Mountain, Kopenhag, Danimarka (URL 43)	150
Şekil 49: 8 House, Kopenhag, Danimarka (URL 44)	151
Şekil 50: Amager Enerji Merkezi, Kopenhag, Danimarka (URL 45).....	151
Şekil 51: "8 House" Kütle Diyagramı (URL 46)	163

Şekil 52: 8 House, Kopenhag, Danimarka (URL 47)	163
Şekil 53: “8 House” İç Avlu Görüntüsü, Kopenhag, Danimarka (URL 48).....	167
Şekil 54: “8 House” Dairelerin Giriş Alanları, Kopenhag, Danimarka (URL 49)	167
Şekil 55: “8 House” Mutfak İç Mekân Görüntüsü, Kopenhag, Danimarka (URL 50)	169
Şekil 56: “8 House” Balkon Görüntüsü, Kopenhag, Danimarka (URL 51)	169
Şekil 57: “8 House” Merdiven Görüntüsü, Kopenhag, Danimarka (URL 52). 169	
Şekil 58: “8 House” İç Mekân Görüntüsü, Kopenhag, Danimarka (URL 53). 169	
Şekil 59: “8 House” Bir Konut Biriminin İç Mekânının Sahip Olduğu Manzara Görüntüsü, Kopenhag, Danimarka (URL 54).....	170
Şekil 60: Via 57 West, New York, ABD (URL 55)	172
Şekil 61: “Via 57 West” Avlu Görüntüsü, New York, ABD (URL 56)	174
Şekil 62: “Via 57 West” Cephe Görüntüsü, New York, ABD (URL 57).....	174
Şekil 63: “Via 57 West” Balkon Görüntüsü, New York, ABD (URL 58)	175
Şekil 64: “Via 57 West” Etkinlik Alanları, New York, ABD (URL 59)	175
Şekil 65: “Via 57 West” Ortak Alan İç Mekân Görüntüsü, New York, ABD (URL 59).....	176
Şekil 66: “VIA57” Sandalye Tasarımı (URL 60)	176
Şekil 67: “Via 57 West” Konut İç Mekân Tasarımı, New York, ABD (URL 61)	176
Şekil 68: “Via 57 West” Konut Mutfak Tasarımı, New York, ABD (URL 62) 176	
Şekil 69: Grove at Grand Bay, Miami, ABD (URL 63)	179
Şekil 70: “Grove at Grand Bay” Cephe Görüntüsü, Miami, ABD (URL 64) ..	179
Şekil 71: “Grove at Grand Bay” Yeşil Alan Görüntüsü, Miami, ABD (URL 65)	180
Şekil 72: “Grove at Grand Bay” Lobi Görüntüsü, Miami, ABD (URL 66)	181
Şekil 73: “Grove at Grand Bay” İç Mekân Görüntüsü, Miami, ABD (URL 67)	181
Şekil 74: “Grove at Grand Bay” Konut İç Mekân Tasarımı, Miami, ABD (URL 68)	181

Şekil 75: Honeycomb - Albany Marina Rezidans Cephe Görüntüsü, Bahama Milletler Topluluğu (URL 69)	184
Şekil 76: Honeycomb - Albany Marina Rezidans Balkonları Cephe Görüntüsü, Bahama Milletler Topluluğu (URL 70).....	184
Şekil 77: Honeycomb - Albany Marina Rezidans Yeşil Alan Görüntüsü, Bahama Milletler Topluluğu (URL 72).....	184
Şekil 78: Honeycomb - Albany Marina Rezidans Balkon Modellemesi (URL 73)	185
Şekil 79: Honeycomb - Albany Marina Rezidans Balkon Yapım Aşaması, Bahama Milletler Topluluğu (URL 74).....	185
Şekil 80: Honeycomb - Albany Marina Rezidans İç Mekân Modellemesi (URL 75)	186
Şekil 81: Transitleger Dreispitz, Basel, İsviçre (URL 76)	189
Şekil 82: “Transitleger Dreispitz” Cephe Görüntüsü, Basel, İsviçre (URL 77).....	189
Şekil 83: “Transitleger Dreispitz” Çatı Bahçesi Görüntüsü, Basel, İsviçre (URL 78)	190
Şekil 84: “Transitleger Dreispitz” Manzara Görüntüsü, Basel, İsviçre (URL 79)	190
Şekil 85: “Transitleger Dreispitz” Mutfak Görüntüsü, Basel, İsviçre (URL 80)	191
Şekil 86: “Transitleger Dreispitz” İç Mekân Görüntüsü, Basel, İsviçre (URL 81)	191
Şekil 87: Klein A45 (URL 82).....	193
Şekil 88: “Klein A45” İç Mekân Tasarımı (URL 83).....	194
Şekil 89: “Klein A45” Banyo Tasarımı (URL 84)	194
Şekil 90: Dortheavej Rezidans Kütle Diyagramı (URL 85)	197
Şekil 91: Dortheavej Rezidans, Kopenhag, Danimarka (URL 86)	197
Şekil 92: Dortheavej Rezidans Dış Cephe Görüntüsü, Danimarka (URL 87) .	198
Şekil 93: Dortheavej Rezidans, Danimarka (URL 88).....	198
Şekil 94: Dortheavej Rezidans İç Mekân Tavan Ve Döşeme Malzeme Görüntüsü, Danimarka (URL 89)	200
Şekil 95: Dortheavej Rezidans Mutfak Görüntüsü, Danimarka (URL 90)	200

Şekil 96: Dortheavej Rezidans İç Mekân Pencere Görüntüsü, Danimarka (URL 91)	200
Şekil 97: Dortheavej Rezidans Cephe Görüntüsü, Danimarka (URL 92)	200
Şekil 98: 79&Park, Stokholm, İsveç (URL 93)	203
Şekil 99: “79&Park” Çatı Görüntüsü, Stokholm, İsveç (URL 94)	203
Şekil 100: “79&Park” Balkon Görüntüsü, Stokholm, İsveç (URL 95)	203
Şekil 101: “79&Park” Yaşam Alanı Görüntüsü, Stokholm, İsveç (URL 96) ...	204
Şekil 102: “79&Park” İç Mekân Görüntüsü, Stokholm, İsveç (URL 97)	204
Şekil 103: “Vancouver House” Cephe Görüntüsü, Vancouver, Kanada (URL 98)	207
Şekil 104: Vancouver House, Vancouver, Kanada (URL 99)	207
Şekil 105: “Vancouver House” Balkon Görüntüsü, Vancouver, Kanada (URL 100)	208
Şekil 106: “Vancouver House” Stüdyo Daire İç Mekân Tasarımı, Vancouver, Kanada (URL 101)	209
Şekil 107: “Vancouver House” İç Mekân Tasarımı, Vancouver, Kanada (URL 102)	209
Şekil 108: “Vancouver House” Yaşam Alanı İç Mekân Tasarımı, Vancouver, Kanada (URL 103)	209
Şekil 109: “Vancouver House” Mutfak Tasarımı, Vancouver, Kanada (URL 104)	209
Şekil 110: Telus Sky, Calgary, Kanada (URL 105)	211
Şekil 111: “Telus Sky” Cephe Görüntüsü, Calgary, Kanada (URL 106)	212
Şekil 112: “Telus Sky” Atrium Görüntüsü, Calgary, Kanada (URL 107)	213
Şekil 113: “Telus Sky” İç Mekân Tasarımı, Calgary, Kanada (URL 108)	213
Şekil 114: “Telus Sky” Yatak Odası İç Mekân Tasarımı, Calgary, Kanada (URL 109)	213
Şekil 115: “Telus Sky” Çalışma Odası İç Mekân Tasarımı, Calgary, Kanada (URL 110)	213

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BIG	: Bjarke Ingels Grup
BM	: Birleşmiş Milletler
BREEAM	: Building Research Establishment Environmental Assessment Method (Bina Araştırma Kurumu Çevre Değerlendirme Yöntemi)
CIDA	: Council for Interior Design Accreditation (İç Mimarlık Akreditasyon Konseyi)
COTE	: The Committee on the Environment (Çevre Komitesi)
CTBUH	: Council on Tall Buildings and Urban Habitat (Yüksek Binalar ve Kentsel Habitat Konseyi)
DFIE	: IFI Design Frontiers: The Interiors Entity
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
HBS	: Hasta Bina Sendromu
HF/E	: Human Factors/Ergonomics (İnsan faktörleri/Ergonomi)
HVAC	: Heating Ventilating and Air Conditioning (Isıtma, Havalandırma ve İklimlendirme Sistemi)
IFI	: International Federation of Interior Architects/Designers (Uluslararası İç Mimarlar/Tasarımcılar Federasyonu)
LEED	: The Leadership in Energy and Environmental Design (Enerji ve Çevresel Tasarımda Liderlik)
MÖ	: Milattan Önce
NCIDQ	: National Council for Interior Design Qualification (Ulusal İç Mimarlık Yeterlilik Konseyi)
PVC	: Polivinil klorür

UNDP : United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

UN-HABITAT: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı

WCED : World Commission on Environment and Development (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu)

WHO : World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

YeS-TR : Binalar ve Yerleşmeler için Yeşil Sertifika

GİRİŞ

Günümüzde artan çevre sorunları, yapı ve iç mekân tasarımının şekillenmesinde etkili olmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda belirlenen üretim ve tüketim biçimleri, doğal kaynakların varlığının yitirilmemesi adına şekillenmekte, çevre ve insan uyumunun en iyi şekilde düzenlenmesi yönündedir. Sürdürülebilirlik kavramı, çoğunlukla yapılan eylemler, hayat geçirilen projeler, günlük aktiviteler kapsamında bir zorunluluk olarak algılanabilmekte ve kişinin sürdürülebilirlik gerekliliklerine (çevreyi koruma, doğal enerji kaynaklarını doğru kullanma vb.) uymadığı durumlarda suçluluk hissine neden olabileceği doğrultusunda olumsuz algılara da neden olabilmektedir. Ancak Bjarke Ingels'in hedonistik sürdürülebilirlik manifestosunda sürdürülebilirliğin sıkıcı, eğlencesiz, tasarruf edilmesi gereken bir kavram olduğu yönündeki algıyı değiştirmek amaçlanmaktadır (Ingels, 2009). Hedonistik sürdürülebilirlik kavramında, hedonizm felsefesine ait bir kavram olan "hedonistik" kelimesini barındırmasıyla hedonizm anlayışlarıyla ilişkili bir sürdürülebilirlik tanımlaması yapılmaktadır. Bu nedenle çalışmanın üçüncü bölümünde hedonizm felsefesinin ortaya çıkışı ve hedonizm felsefesiyle ilgilenmiş filozofların fikirleri değerlendirilmiş ve haz kavramının insan bedenine ve psikolojisine etkileri ele alınmıştır. Haz almanın sürdürülebilirlik ve tüketim kavramıyla ilişkisinin ortaya konması, hedonizmin sürdürülebilirlikle olan bağlantısını değerlendirmek açısından önemli veriler barındırmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; Bjarke Ingels'in kendi koyduğu hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinin iç mekân tasarımında hangi kapsamda var olduğunu analiz etmektir. Hedonistik sürdürülebilirlik hakkında yapılan akademik çalışmaların sınırlı sayıda olması, BIG yapılarında iç mekân tasarımı ve hedonistik sürdürülebilirlik üzerine yapılan bir çalışma bulunmaması, konunun araştırılmaya açık olduğunu göstermektedir. Bu nedenle; mimaride yeni gündeme gelen konunun incelenmesi ve iç mekân tasarımında değerlendirilmesi literatüre katkı sağlayacaktır. Ingels'in yazılı olarak hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerini ortaya koyduğu kitabının (Yes is More: An Archicomic on Architectural Evolution) 2009 yılında basılması, bu tez çalışmasında 2009 yılı ve sonrasında tamamlanmış olan konut yapılarının seçilmesinin nedenini oluşturmaktadır. Ancak 2022 yılı içerisinde tamamlanan konut yapıları, tez çalışması süresince yeterli verinin elde edilememesi nedeniyle çalışma kapsamı

dışında bırakılmıştır. Çalışma kapsamında yalnızca Bjarke Ingels Grup (BIG: Bjarke Ingels Group) konut yapılarının iç mekân tasarımı ele alınmıştır. Konut; toplumsal, ekonomik ve politik gelişmelerden direkt etkilenen bir konuma sahiptir ve değişim ve dönüşüme açık bir yapı türüdür. Bu nedenlerle; konut yapılarının ağırlıklı olarak yakın geçmişte birçok alanda tartışılan bir hal aldığı ve tüketim kültürünün bir aracı haline geldiği söylenebilmektedir (Akyol Altun, 2008, s.73). Tüm bunların yanı sıra, çalışmada konut yapılarının seçilme nedenlerinden biri de, mimarinin deneyimleme açısından en yoğun alanlardan biri olmasından kaynaklanmaktadır. İncelenen konut yapılarının; Danimarka, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada, İsviçre ve Bahama Milletler Topluluğu'nda bulunması nedeniyle mekânların yerinde araştırılması imkânı bulunamamış ve yapılarla iç mekânları, görseller üzerinden analiz edilmiştir.

Çalışma sonucunda analiz edilen unsurlar çerçevesinde; hedonistik sürdürülebilirliğin iç mekân tasarımında ele alınmasının sürdürülebilirlik bileşenlerinin (çevresel, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel) iç mekân tasarımı üzerindeki etkilerinin ayırt edilmesi mümkündür. Gelecek çalışmalarda ise; BIG yapılarının daha önce ele alınmayan iç mekân tasarımlarının incelenmesi ve literatüre yeni bilgi ve veriler katmaları mümkündür.

BÖLÜM 1: ÇALIŞMANIN KONUSU, AMACI VE YÖNTEMİ

1.1 Çalışmanın Konusu

Tez konusunun çalışılma nedeni; sürdürülebilirliğin alışlagelmiş sıkıcı, eğlenceden uzak ve fedakârlık yapılması gerek bir kavram olduğunu hedonizm felsefesiyle ilişkilendirilerek evrilmesi sonucunda ortaya çıkan hedonistik sürdürülebilirliğin iç mekân tasarımlarındaki yansımalarını analiz etmek düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Mimari alanda kendine yer bulması yakın zamana (2009) dayanan hedonistik sürdürülebilirlik kavramının öncüsü olan Danimarkalı Mimar Bjarke Ingels'in tasarımlarının analiz edildiği bu çalışmada, iç mekân tasarımında hedonistik sürdürülebilirliğin genel ilkeleri ile analiz konusu mimarın konut yapılarındaki uygulamaları incelenerek, iç mimarlık disiplinindeki akademik çalışmalara ışık tutulması hedeflenmektedir. Konuya ilişkin çalışmanın daha önce yapılmamış olması, hedonistik sürdürülebilirliğin esas alındığı sürdürülebilir iç mekân tasarımının Bjarke Ingels'in hedonistik sürdürülebilirlik fikrini yazılı olarak ifade ettiği 2009 yılında ortaya çıkmasından kaynaklanmakta ve 2009 yılından günümüze kadarki süreçte hedonistik sürdürülebilirliğin iç mekân tasarımıyla ilişkisinin ortaya konduğu bir çalışma bulunmamaktadır.

Birinci bölümde; bu tez çalışmasının konusu, amacı ve yöntemi ortaya koyulmuştur. İkinci bölümde; sürdürülebilirlik kavramının tanımı yapılmış ve sürdürülebilir kalkınmanın boyutları çevresel, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel açılardan mimariyle ilişkili olarak incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda; sürdürülebilirliğin iç mekân tasarımdaki önemi, maddeler halinde açıklanmıştır. Üçüncü bölümde; iç mekân tasarımında hedonistik sürdürülebilirlik başlığı altında hedonizm felsefesinin öncülerinin görüşleri kapsamında hedonizm felsefesi incelenmiş ve haz kavramı, hazzın insan ruh ve bedenindeki yeri araştırılmıştır. Ayrıca çalışmanın bu bölümünde hedonizmle bağlantılı olarak tüketim ve hedonik tüketim kavramlarının mimari ve mekânla ilişkisi irdelenmiş ve tüketimin sürdürülebilirlik kavramıyla ilişkisini ortaya koymak amacıyla örnekler değerlendirilmiştir. Çalışmanın alan çalışmasını oluşturan dördüncü bölümde; Ingels'in "Yes is More" (Evet Daha Fazlası) adlı kitabında değindiği iyi tüketimin gereklilikleri ve hedonistik sürdürülebilirlik kavramı karşılaştırmasından yola çıkılarak; Ingels'in mimari uslubu veya hedonistik sürdürülebilirlik üzerine yapılan akademik çalışmalar çerçevesinde

Ingels'in konut yapılarının iç mekân tasarımlarında hedonistik sürdürülebilirlik kavramının görülme ve yorumlanma biçimleri incelenmiştir.

1.2 Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, hedonistik sürdürülebilirlik kavramının çıkış noktası, tasarım konsepti ve iç mekân tasarımına etkilerini ve uygulama biçimlerini ortaya koymaktır. Çalışmada, Bjarke Ingels'in tasarladığı yapılardaki konut iç mekân tasarımları hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerini taşıyıp taşımadığı ortaya koyularak analiz edilmesi hedeflenmiştir. Analizler sonucunda, elde edilen verilerle BIG konut yapılarındaki tasarım yaklaşımının hedonistik sürdürülebilirlikle ilişkisi ortaya konmaktadır. Hedonistik sürdürülebilirliğin bir sürdürülebilirlik bileşeni olarak değerlendirilebilmesine de cevap arandığı çalışmada, iç mekân tasarımı ve hedonistik sürdürülebilirlik ilişkisi değerlendirilmiştir.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Bu tez çalışmasındaki literatür araştırmasıyla incelenen kaynaklarda; çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal sürdürülebilirlik ve politik ve kültürel sürdürülebilirlik başlıkları altında sürdürülebilir tasarımın temel bileşenleri ve haz ve insan bedeni arasındaki ilişki, hedonizm felsefesinin eudaimonizm felsefesinden ayrımı ve hedonizmin Hintli filozof Çarvaka'dan hedonizm ve faydacılık üzerine çalışmalar yapan Herbert Spencer'a kadar tarihsel gelişimi irdelenmiştir. Doküman analiz yöntemi kullanılan çalışmada incelenen olgu veya olaylarla ilişkili bilgiler içeren yazılı belgeler ayrıntılı olarak taranmıştır. Bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulması, doküman/metin analizi olarak adlandırılmaktadır (Creswell, 2002). Ayrıca, Bjarke Ingels tarafından önerilen yeni sürdürülebilirlik düzeni olan ve yaşam kalitesini ön planda tutan hedonistik sürdürülebilirlik kavramının yorumlanmasına genel bir bakış sağlamak ve çalışmanın ana hattını belirlemek için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Sosyal Bilimler alanında yapılan çalışmalarda sıkça kullanılan ve nitel araştırmalarda faydalanılan içerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenbilir bir tekniktir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013). İçerik analizi yöntemi, araştırılan olgu ve olayların temeline odaklandığı için tümevarımcı bir analiz çeşididir (Baltacı, 2019, s.377). İçerik analizi yöntemi, bu

çalışmada Bjarke Ingels'in kendi kitabı "Yes is More" (Evet Daha Fazlası) başta olmak üzere, röportajları, söyleşilerinden ve BIG yapılarıyla ilgili yazılan makalelerden yola çıkılan içeriklerin analiz edildiği ve konuyla ilişkili bölümlerin irdelendiği yöntem oluşumunu etkilemektedir. Hedonistik sürdürülebilirlik veya BIG tasarım yaklaşımı çerçevesinde ele alınan geçmiş çalışmalardaki tespit edilen ortak noktalar, çalışmanın yönteminin geliştirilmesinde etkili olmuştur.

Çalışmada yer alan Bjarke Ingels konut yapılarındaki iç mekânlarda, hedonistik sürdürülebilirliği analiz edebilmek için yapının konumu, yapının barındırdığı mekân tipleri, iç mekânı oluşturan malzemeler ve mekânlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bjarke Ingels'in tasarladığı konut yapılarının iç mekân tasarımlarındaki hedonistik sürdürülebilirlik yansımaları analiz edilmiştir.

BÖLÜM 2: İÇ MEKÂN TASARIMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİK

Günümüzde insan ve çevre ilişkisinin farklı yönlerine dokunan çeşitli zorluklar çoğalmakta ve dünya, sağlıktan ulaşıma, inşaattan iklim değişikliğine, atıklardan çevresel bozulmaya kadar farklı sorunlarla karşı karşıya gelmektedir. İnsan nüfusunun her geçen yıl hızla artış göstermesi ve Endüstri Devrimi'nden günümüze kadar olan süreçteki endüstriyel hareketlenmenin çoğalmasıyla, doğal kaynakların tüketim oranı giderek artmaktadır. Ekonomik gelişmeler, toplu ve bireysel kaynakların aşırı tüketimine eşlik etmekte ve böylece çevrecilerin endişeleri de artmaktadır. Çevre kirliliği ve ozon tabakasının delinmesi gibi sorunlarla bozulan ekolojik denge, dünya ekosistemini tehdit etmeye başlamış ve günümüzde varlığını sürdüren birçok kaynağın gelecekte yok olacağı belirtilmektedir. Bu nedenle ekoloji, ekonomi, tarım, mimari, tasarım, mühendislik, klimatoloji gibi farklı disiplinlerce tartışma konusu haline gelmiştir.

Sınırlı olan yenilenemez enerji kaynaklarının aşırı tüketimi, ormanların yok edilmesi, doğal olmayan malzemelerin kullanımı, geri dönüşümü uzun süren ya da dönüştürülemeyen malzemelerin üretimi, çevre ile ilgili sorunların giderek artmasına neden olmuştur. Ekonomik ve teknolojik gelişmeler sonucunda, doğal kaynakların aşırı tüketimi ve ekolojik dengenin bozulmasıyla bütün dünyayı etkileyen sorunlarla başa çıkmak amacıyla farklı kavramlar ortaya çıkmıştır. Sıkça kullanılan kavramlardan biri “sürdürülebilirlik”tir (sustainability). Birçok farklı disiplinde kendine yer bulan “sürdürülebilirlik” kavramının İngilizce karşılığı olan “*sustainability*” kelimesinin kökeni, “sustain” kelimesine dayanmakta ve “sürdürmek” anlamına gelmektedir. “Sustain” kelimesi ise; “desteklemek”, “devam etmek” gibi anlamları ifade etmek için kullanılmakta ve kökeni; “korumak” ya da “dayanmak” anlamlarına karşılık gelen Latince “sustinere” sözcüğünden gelmektedir (Little, Fowler, Coulson, Onions, 1964, s.2095).

Son otuz yılın en yaygın kullanılan kelimelerinden biri olan sürdürülebilirlik, ilk defa Alman vergi muhasebecisi ve maden işletmesi yöneticisi Hans Carl von Carlowitz'in kaleme aldığı 1712 tarihli “Ağaçlandırma ve Ekonomi”¹ (Silvicultura

¹ Silvicultura Oeconomica : Silviculture and Economics adlı kitabın Türkçe çevirisi bulunmadığından kitap adının Türkçe tercümesi “Ağaçlandırma ve Ekonomi” olarak tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Oeconomica: “Silviculture and Economics”) adlı kitapta kullanılmıştır (Scoones, 2010, s.590). Ormancılıkla ilgili ilk kapsamlı eser olarak kabul edilen kitapta sürdürülebilirlik, ormanların uzun vadeli olarak nasıl yönetilmesi gerektiğini tarif etmek amacıyla kullanılmıştır (Scoones, 2010, s.590). Bu eserin ardından sürdürülebilirlik kavramı için 1980’li yıllara kadar çok geniş bir kullanım alanı oluşmamıştır. Çevreciler, 1960’ların sonlarında ve 1970’lerde çağdaş çevre hareketinin doğuşuyla birlikte çevre sorunlarının ana akım kalkınma sorunlarıyla nasıl ilişkilendirilebileceğini göstermek istemiş ve sürdürülebilirlik kavramı, resmi olarak ilk kez 1972 yılında, Stockholm’de gerçekleşen “İnsan Çevresi Konferansı” nda kullanılmıştır (Gür, 2007, s.4). Bu konferans sonunda “Stockholm Çevre Bildirgesi” yayımlanmıştır.

1987 yılında Norveç eski Başbakanı Gro Brundtland başkanlığındaki “Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu” tarafından yayımlanan, “Ortak Geleceğimiz” (Our Common Future) olarak adlandırılan “Brundtland Raporu” na göre sürdürülebilirliğin tanımı, sürdürülebilir kalkınma adı altında şu şekilde yapılmıştır: “Sürdürülebilir kalkınma, günümüzün gereksinimlerini karşılarken, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama imkânlarını tehlikeye atmadan yapılan kalkınmadır.” (Brundtland Raporu, 1987, s.40).

Küresel ölçekte bir etkiye sahip olan bir diğer sürdürülebilir kalkınma hareketi ise Kyoto Protokolü’dür. Küresel ısınmanın neden olduğu zararları ortadan kaldırmak için düzenlenmiş uluslararası bir anlaşma olan protokolde ülkelerin en fazla %5 oranında sera gazı kullanabileceği konusu üzerinde durulmuştur. Kyoto Protokolü’nün 2020 yılında sona erecek olması nedeniyle yeni bir anlaşmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle, Kyoto Protokolü’nden sonraki süreç için Paris Anlaşması kabul edilmiştir (Türkeş, 2006).

2019 yılının sonunda yayınlanan Avrupa Yeşil Anlaşması (The European Green Deal) Avrupa Birliği’nin sıfır karbona ulaşmak için en büyük eylemini temsil etmektedir (Kougias ve diğerleri, 2021, s.1). Türkiye’de ise; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından düzenlenen “Yerli Yeşil Sertifika Sistemi” nin (YeS-TR) amacı, yerel düzeyde enerji verimli, çevre dostu bina uygulamalarının yaygınlaştırılması, yenilenebilir enerji teknolojilerinin teşvik edilmesi, karbondioksit

emisyollarının azaltılmasıyla Türkiye'ye özgü marka değeri olan sürdürülebilir yeşil bina sertifikalandırma sisteminin oluşturulması sağlamaktadır (Çevre, şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, 2023).

Yapılan konferanslar ve bilinçlendirme hareketleri sayesinde “küresel ortaklık” ilkeleri, bütün dünyada kabul görür hale gelmiştir (zturan, 2010, s.80). Bu ilkeler; sürdürülebilir kalkınma için küresel hedefler çerçevesinde;

- “1.Yoksulluğa Son
2. Aılığa Son
3. Sağlıklı Bireyler
4. Nitelikli Eğitim
5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
6. Temiz Su ve Sıhhi Koşullar
7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
10. Eşitersizliklerin Azaltılması
11. Sürdürülebilir şehir ve Yaşam Alanları
12. Sorumlu Tüketim ve retim
13. İklim Eylemi
14. Sudaki Yaşam
15. Karasal Yaşam
16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar
17. Hedefler İçin Ortaklıklar” maddeleri yer almaktadır (Global Compact Türkiye Resmi Sitesi, 2022).

Yapılar arasında bir etkileşim olduğunun kabul edilmesiyle, sürdürülebilir mimarinin ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel bileşenlerinin gözetilmesi gerekmektedir (Kohler, 1999, s.317). Sağlıklı bir evre, hem kentsel çevreyi hem de i mekân tasarımını kapsamaktadır. Bu nedenle iç mimarlık disiplini, inşaat ve yapılı evre sektöründe ekolojik ve yeşil tasarım kavramlarının artmasına katkı sağlayabilecek önemli bir role sahiptir (Güner Aktaş, 2013, s.57). İ mimarlığın sürdürülebilirlik için öneminin ortaya koyulmasıyla birlikte, enerji tüketimini azaltmak, daha sağlıklı ve daha yaşanabilir mekânlar tasarlayabilmek amacıyla çalışılan stratejilere yönelik çok sayıda araştırma bulunmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'daki düzenleyici kurullar ve eyalet birliklerinden oluşan bir organizasyon olan Ulusal İç Mimarlık Yeterlilik Konseyi'nin (National Council for Interior Design Qualification: NCIDQ) 2003 yılındaki açıklamasına göre; i mimarlar, halkın güvenliğini sağlamak, sağlığını, verimliliği,

yaşam kalitesini artırmak ve refahını korumak için iç ortamlar yaratmakta ve geliştirmektedir (Ulusal İç Mimarlık Yeterlilik Konseyi Resmi Sitesi, 2021).

Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization: WHO) yaşam kalitesini: “Hedefleri, beklentileri, standartları, ilgileri ile bağlantılı olarak, kişilerin yaşadıkları kültür ve değer yargılarının bütünü içinde durumlarını nasıl algıladıkları” şeklinde tanımlamaktadır (Dünya Sağlık Örgütü Resmi İnternet Sitesi, 2022). Ancak yapılan çalışmalarca yaşam kalitesi teriminin tanımı farklı şekillerde yorumlanabilmektedir. Örneğin; Young ve Longman; fiziksel, psikolojik ve sosyal gereksinimlerin tatmin edilmesi yaşamı kaliteli kıldığını öne sürmektedir (Young ve Longman, 1983, s.222).

İç Mimarlık Akreditasyon Konseyi (Council for Interior Design Accreditation: CIDA) tarafından 2014 yılında yayınlanan iç mimarlığın tanımı; “İç mekân yapılanması için teknik ve yaratıcı çözümler üretmektir” (İç Mimarlık Akreditasyon Konseyi Resmi Sitesi, 2021). Bu tanım ve devamında vurgulanan ifadelerde iç mekân tasarımının, kullanıcıların yaşam niteliği ve kültürünü işlevsellik olgusu çerçevesinde geliştirmeye yönelik olduğuna işaret edilmektedir. Özellikle, tasarlanan mekânın konumu ve sosyal bağlamının, iç mekânın tasarlanması aşamasında gözetildiğine ve çevresel sürdürülebilirlik ilkelerine uygunluğuna vurgu yapılmaktadır (Geçimli ve Kaptan, 2019, s.192).

İç mimarlık ve tasarımla ilgili sorunların konu edinen, 1936 yılında Danimarka’da ortaya çıkan ve kar amacı gütmeyen bir kuruluş olan “Uluslararası İç Mimarlar/Tasarımcılar Federasyonu” (International Federation of Interior Architects/Designers: IFI), mesleğe ilişkin kapsamlı sorulardan oluşan anketler ve toplantılar düzenleyerek, sürdürülebilirlik konusunda da aktif rol almaktadır. 2011 yılında New York’ta düzenlenen “Tasarım Sınırları: İç Mekânların Varoluşu Küresel Sempozyumu” nda (IFI Design Frontiers: The Interiors Entity [DFIE] Global Symposium) yayınlanan bildiride ile sürdürülebilirlik ve çevre sorumluluğu konusunda çeşitli maddeler yayınlayarak, iç mimarlık ve sürdürülebilirlik arasındaki bağın önemi vurgulanmıştır:

1. İç mimarların/tasarımcıların sağlık, güvenlik, refah gibi insanların tüm gereksinimlerine cevap veren mekânlar yaratan konumda olduğu,
2. İç mimarlık mesleğinin, ekonomik ve doğal kaynakların sürdürülebilirlik esaslarına uygun şekilde sorumlulukla kullanımını gözetken konumda olduğu,

3. Son olarak da iç mimarlık mesleğinin beşeriyet için tasarım yapan, insan deneyimini farklılaştıran mekânların biçimlendirildiği konumda olduğu” şeklindedir (IFI, 2011’den aktaran Ertuğrul, 2018, s.51).

İç mimari; kaliteli, sağlıklı, konforlu ve işlevsel yapı tasarımının önemli bir parçasıdır (Ćurčić, Jovanović, Keković ve Randelović, 2019, s.155). İnsanlar, zamanlarının yaklaşık %95’ini iç mekânlarda geçirmektedir. Ashour, Mahdiyar ve Haron (2021, s.1), sürdürülebilir iç mimarlık ve tasarım yaklaşımını; enerji tasarrufu potansiyeli olan, bina kullanıcılarının memnuniyeti ve konforu üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda, fiziksel ve psikolojik sağlıklarını etkileyen kapsamında açıklamaktadırlar.

Geleceği tehlikeye atmadan yeni projeler tasarlama fikrinin temelinde yeşil binalar, sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi ve çevreye verilen yapısal zararların minimum seviyeye indirilebilmesi gelmektedir (Orhan ve Kaya, 2016, s.19). Bu nedenle, bina sürdürülebilirliğini değerlendirmek üzere çeşitli sertifika sistemleri ortaya çıkmıştır. İngiltere’de devlet destekli bağımsız bir kuruluş olan “Bina Araştırma Kurumu Çevre Değerlendirme Yöntemi” (Building Research Establishment Environmental Assessment Method: BREEAM) 1990 yılında oluşturulmuş ve hala geçerliliğini sürdüren ilk yeşil bina değerlendirme sistemidir. Bu sertifika, binaların çevresel faydalara göre tanınmasını sağlamak amacıyla verilmektedir ve çevre üzerindeki yaşam döngüsü etkilerini azalttığına, güvenilir olduğuna dair çevresel bir etiket oluşturmaktadır (Ertuğrul, 2018, s.32).

Bir diğer önemli değerlendirme sistemi ise Amerika Yeşil Binalar Konseyi tarafından düzenlenen “Enerji ve Çevresel Tasarımda Liderlik” (The Leadership in Energy and Environmental Design: LEED) bir diğer adıyla “Sürdürülebilir Yeşil Bina Sertifikasyonu”dur. Bu sertifika sistemi; 1. Sürdürülebilir arazi, 2. Su, 3. Enerji, 4. Malzeme kaynak verimliliği, 5. İç mekân çevre kalitesi olmak üzere beş çevresel konuyu; içermektedir. Bu konular, özellikle iç ortam kalitesi, iç mekân malzemeleri ve iç mekân tasarımı ile ilgili konulardır. İç mekân ve iç ortam hava kalitesi, insan konforu ile direkt ilişkiliyken, iç mekânda kullanılan malzemelerle girdiyi azaltma, çıktı yönetimi ve yaşam döngüsü tasarımıyla bağlantılıdır (Kang ve Guerin, 2009, s.172).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (World Commission on Environment and Development: WCED) tarafından ekonomik ve sosyal sistemler ve ekolojik koşullar arasında denge sağlamaya yönelik politikalara rehberlik etmek için küresel bir hedef olarak başlatılmıştır ve genellikle ekonomi, çevre ve toplumun üçlü alt çizgisi ile çevresel, ekonomik ve sosyal olmak üzere üç bileşende temsil edilmektedir (Seghezzeo, 2009, s.539).

Üç bileşenli paradigmanın çevresel, sosyal ve ekonomik sorunları açıklamaya ve çözmeye uygunluğunun yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine inanan Seghezzeo (2009); sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilirlik kavramlarının bazı öncüllerini inceleyerek ve tartışmadaki geçerlilik ve güvenilirliklerini analiz etmek için faydalı olabilecek kilit noktaları belirlemiştir. Buna dayanarak; tespit ettiği eksikliklerin üstesinden gelmek için alternatif bir sürdürülebilirlik üçgeni önermiştir. Bu üçgenin temellerini “yer” (place), “kalıcılık” (permanence) ve “insanlar” (persons) şeklinde oluşturmuştur. Bu üçgeni doğrulamak için; yaşadığımız ve etkileşimde bulunduğumuz üç bileşenli fiziksel ve coğrafi ama aynı zamanda kültürel olarak inşa edilmiş mekân olan yer, bir sürdürülebilirlik paradigmasında daha detaylı bir şekilde temsil edilmelidir. Ayrıca, eylemlerimizin uzun vadeli potansiyel etkilerinin yaygınlaşmasına ve nesiller arası adalet söylemine rağmen, dördüncü, zamansal bileşen olan kalıcılığın sürdürülebilirlik tartışmasında büyük ölçüde ihmal edildiği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte beşinci bileşen olan insanların, toplumun farklılaşmamış üyeleri olarak değil; bireysel olarak bir sembolü olduğunu ileri sürülmüştür (Seghezzeo, 2009, s.540).

Çoğunlukla çevresel, ekonomik ve sosyal olmak üzere üç bileşende ele alınan son yıllardaki sürdürülebilirlik bileşenleri hakkındaki tartışmalara cevap veren James ve Magee (2016); “Sürdürülebilirlik Halkaları” yaklaşımı adı altında sürdürülebilirliği; ekonomik, ekolojik, politik ve kültürel sürdürülebilirlik olarak dört farklı bileşen belirlemiştir. Bu yaklaşım Birleşmiş Milletler, Unesco, Gündem 21 ve özellikle de kültür kavramını “dördüncü” sürdürülebilir gelişme bileşeni olarak belirten “Kültür için Gündem 21”le uyusmaktadır. Bu dört bileşenli model Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN-HABITAT) tarafından da kullanılmaktadır.

Tüm bu bileşenler dikkate alındığında; bu çalışmada, “Kültür için Gündem 21” ile uyumlu olarak sürdürülebilirlik kavramının iç mekân tasarımına yansımada ortaya çıkan tasarım kriterlerinin doğrudan ve dolaylı olarak; çevre, ekonomi ve maliyet, politik ve kültürel konular, toplumsal ilişkiler ve sosyal yaşam ile ilişki olmasından dolayı 4 bileşenli olarak incelenmiştir. Ele alınan bu bileşenler James ve Magee'nin (2016) ileri sürdüğü: Çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal sürdürülebilirlik, politik ve kültürel sürdürülebilirliktir.

2.1 Çevresel Sürdürülebilirlik

Kullanıcının yaşam kalitesini yükseltirken çevre ile bütünleşmiş stratejilerle, hedeflenen sosyo-ekonomik seviyeye erişilmesini sağlamak, sürdürülebilir kalkınmadaki temel amaçtır (Atıl, Gülgün ve Yörük, 2005, s.217).

Günümüzde karbon emisyonunun çevreye verdiği zararlar da oldukça büyük bir endişe konusudur. Çevreye verilen zararı önleme amacıyla yürütülen çalışmalar (karbon tutma ve depolama ve temiz kömür teknolojileri), gaz emisyonlarının azaltılmasına yönelik olmaktadır. Türkiye'deki 1990-2012 döneminde yenilenebilir enerji tüketiminin karbon salınım miktarları üzerindeki etkisinin analiz edildiği çalışmada, kişi başına karbon emisyonu ile kişi başına yenilenebilir enerji tüketimi arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğu sonucuna varılmıştır (Çoban ve Şahbaz Kılınç, 2015, s.206). Yapılan çalışmada gelir ve karbon salınımlarının aynı yönde artış gösterdiğini sonucu elde edilmiştir. Türkiye, yenilenebilir enerji kaynakları bakımında olumlu özelliklere sahiptir. Başlıca; hidrolik enerji, rüzgâr enerjisi, güneş enerjisi ve jeotermal enerji alanları, yenilenebilir enerji kaynakları olarak kullanılabilen önemli alanlardır (Çoban ve Şahbaz Kılınç, 2015, s.206).

Son yıllarda ekolojik dengeye zarar verilmemesi üzerine yapılan çalışmalarda “sürdürülebilir”, “yeşil” ve “çevre dostu” kavramları, her tasarım disiplinde önemli hale gelmektedir. Çevre konularında artan farkındalık düzeyinin tüketiciler ve işletme yöneticileri tarafından artmasıyla yeşil tedarik zinciri yönetimi (green supply chain management), günümüzün en popüler konularından biri haline gelmiştir. Yeşil tedarik zinciri yönetiminin önemi, artan çevre sorunlarından kaynaklanmaktadır. Ancak mesele sadece çevre dostu olmakla ilgili değil; iyi bir iş anlayışı ve daha yüksek kar elde etmekle bağlantılıdır. Bu nedenle; yeşil tedarik zinciri

yönetimi, maliyet merkezli değildir, bir iş değeri itici gücüdür (Wilkerson, 2005). Yeşil tedarik zinciri yönetimine yönelim, iki olası nedenden kaynaklanabilmektedir. İlk neden; şirketlerin maliyeti düşürmeyi amaçlaması ve ayrıca, ülkelerin yasal düzenlemelerine uyma yükümlülükleridir. İkincisi neden ise; sosyal sorumluluk bilinci ile şirketlerin çevre dostu politika yürüterek kurumsal imajlarını güçlendirme arzusudur. Bu amaçları gerçekleştirmek için kullanılan tekniklerden biri de “Beş-R Analizi” dir (Five-R Analysis). Etsy ve Winston (2009) tarafından geliştirilen “Beş-R Analizi” aşağıdaki beş kavramı içermektedir: “Recycle” (geri dönüşüm), “reuse” (yeniden kullanım), “reduce” (azaltma), “re-design” (yeniden tasarlama) ve “re-image” (yeniden hayal etme) (Etsy ve Winston, 2009’dan aktaran Ofluoğlu ve Atılğan, 2014, s.759). Geri dönüşümde atık malzemeler toplanmakta ve yeniden kullanılabilir formlara dönüştürülmektedir. Yeniden kullanım, materyalin orijinal formlarında kullanılmasıdır. Azaltmada kaynak kullanımını azaltmak ve israftan kaçınmak ana hedeftir. Yeniden tasarım aşaması, malzemelerin yeniden kullanımını hedefleyen ürün tasarımı ve verimliliği artırmak için mevcut süreçlerin yeniden tasarlanmasına dikkat edilmesi gereken bir süreçtir. Adımları yeniden tasarlanmanın ve yeniden tasarlanmanın amacı, şirketlerin çevreye duyarlı politika çerçevesinde değer yaratmak için yeni fırsatlar aramasını sağlamaktır (Ofluoğlu ve Atılğan, 2014, s.759).

Ekolojik ve yeşil tasarım ideolojileri, inşa edilen çevrelerde sürdürülebilirlik kavramıyla direkt olarak bağlantılı önemli başlıklar konumundadır. Böylece, sürdürülebilirlik ile ilgili tartışmaların boyutu ve ölçeği her geçen gün değişmektedir. Bir ürünü üreten ve tasarlayan şirket ya da endüstri, çevreye ait tasarım yönergelerine veya hükümet düzenlemelerine göre toksik malzemelerin kullanımını sınırlandırmaktadır. Özellikle iç mekân tasarımında kullanılan yonga ve lif levhalardan yapılan donatı elemanlarında bulunan zararlı gazların mekânın havasına karışarak kanser, baş ağrısı, gözlerde ve solunum yollarında yanmaya neden olduğu tespit edilmektedir. İç mekânda bulunan aydınlatma, çöp kovası vb. metal ve alüminyum ürünlerin hava veya su ile etkileşiminde çıkardığı gazların sinir sistemi ile ilişkili rahatsızlıklara yol açabileceği tespit edilmiştir (Çınar, Döngel, Atar ve Aydın, 2016, s.39). Avrupa Birliği Kalite Standartlarının E1 normunda özellikle ahşap sektöründe birçok ürünün imalatında ortaya çıkan formaldehit emisyonlarının 0.124 mg/m³’ü geçmemesi gerektiği belirtilmektedir (Avrupa Kalite Standartları Resmi Sitesi, 2022).

Buna dayanarak; sürdürülebilir iç mekân tasarımında, tasarlanan mobilyalardan kaynaklı çıkabilecek zararlı gazların insan sağlığına etkisi konusunda Avrupa Birliği Kalite Standartlarına uygunluğunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Planlamada, kentsel tasarımda ve mimaride güneş alma oranı, rüzgâr yönleri, ısı, radyasyon gibi iklimsel verilerin enerji kullanımına etkisi büyük olduğundan tasarım aşamasında enerjinin olabildiğince etkin kullanıldığı çözümler üretilmelidir. Arazi sebebiyle ortaya çıkabilecek altyapı, üstyapı sorunları en aza indirilmelidir. Ayrıca, yapının inşa edileceği bölgedeki verimli toprakların, yeşil alanların yer aldığı bölgelere taşınması ve bu alanda tarım ve peyzaj için kullanılması verimli toprakların yapı sektörü sebebiyle yok olmasını engelleyecek çalışmalar arasındadır (Atıl ve diğerleri, 2005, s.221). Şekil 1'deki Birleşik Arap Emirliklerine bağlı Abu Dabi kentinde İngiliz Mimar Norman Foster ve ortakları tarafından geleneksel Arap şehir planları ve mimarisinden yola çıkılarak tasarlanan "Masdar Şehri ve Masdar Enstitüsü", günümüz sürdürülebilir mimari örnekleri arasında yer almaktadır. Yalıtım ve düşük enerjili aydınlatma özelliklerine sahip sistemler oluşturarak enerji tüketiminin en aza indirilmesini sağlayan şehirde, yapıların çatılarındaki tasarım sayesinde doğrudan güneş ışıklarını dağıtarak bölgenin iklimsel koşullarına uygun bir tasarım elde edilmesi sağlanmaktadır. Ahşap çerçeveli ve yüksek performanslı çift cam sisteminin kullanılması, sürdürülebilir mimari için kilit noktalarından olan doğal havalandırma sisteminin oluşmasını sağlamaktadır. Ayrıca, fosil yakıt tüketimine yer vermeyen şehirde, yerleşim alanının tamamında yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmaktadır (Şekil 1) (Geyik, 2020, ss.168-171).

Şekil 1: Masdar Şehri, Abu Dabi, Birleşik Arap Emirlikleri (URL 1)

Fosil yakıtların kullanımına karşı alınması gereken önlemlerden biri çevreci biyokütle enerjisi bakımından zengin kaynaklara yönelme yöntemi gelmektedir.

Biyokütle enerjisi, hayvansal atık ve atıkların biyolojik fermente edilmesiyle oluşan bir tür enerjidir ve kaynak olarak kullanılabilir (Yağlı ve Koç, 2019, s.40). Biyoenerji kaynaklarından biri olan biyogaz, hem yenilenebilir yapılı olması hem de üretim sürecinde hammadde sorunu doğurmaması nedeniyle ekonomik anlamda olumlu veriler elde edilmesini sağlamaktadır (Korkmaz, Aykanat ve Çil, 2012, s.491). Biyogazın oluşumu, oksijensiz ortamda organik artıkların biyolojik süreçlerle parçalanması vasıtasıyla ortaya çıkan bir karışımdır. Biyogaz aynı zamanda “bataklık gazı”, “gübre gazı”, “gobar gazı” gibi farklı isimlerle de anılabilmektedir. Genellikle organik bir maddenin %40 ila %60 oranının biyogaza dönüşümü gerçekleşebilmektedir (Bektaş ve Gülmez, 2015, s.127).

Sürdürülebilirliğin iç mekân tasarımındaki önemini vurgulamak amacıyla yapılan farklı çalışmalar bulunmaktadır. Ancak iç mekân tasarımında sürdürülebilirlik, küresel çevredeki tasarım kararlarının yanı sıra fiziksel ve psikolojik etkiyi düşünen, fonksiyonel ve estetik ihtiyaçların ötesine geçen çok daha geniş bir kavramdır (Pilatowicz, 2015). Örneğin; Amsterdam Zuidas'ta yapılan “The George” konut projesinde bulunan iki ana giriş, ağaçlarla dolu yeşil bir salona, yukarı doğru çıkan kavisli bir merdivene ve ikinci katta sakinlerin yeşillikler arasında buluşabileceği 80 metrekarelik ortak bir terasa açılmaktadır. On bir katlı yapıda, büyüklükleri 88 ile 196 metrekare arasında değişen ve 47 daire bulunmaktadır. Güney tarafı, kademeli olarak geniş bir tabana yayılan yapı yeşil teras ve balkonlar bulunan daireler sayesinde bulunduğu bölgede sürdürülebilir mimari özellikleri taşıyan ve doğal unsurlar barındıran ilk yapıdır. Yapının yön itibarıyla ışık alma oranı daha az olan kuzey cepheye sahip yüzeylerinde kabartmalı tuğla malzeme kullanılarak yapının karakterize edilmesi sağlanmıştır. Yapının çanak şeklindeki çatısı, yağmur suyunu toplar ve PVC panellere doldurur. Böylece biriken yağmur suyu yapıdaki bitki örtüsü için kullanılabilir. Ayrıca, yapıda güneş enerjisi aktif olarak kullanılarak bina için elektrik elde edilmesi sağlanmaktadır. Bu şekilde gün ışığından optimum düzeyde yararlanma, enerji tüketimi ve su verimliliği gerekliliklerini yerine getiren yapı, yeşil bitkilerin bulunduğu balkonları sayesinde insanın doğal çevre ile bağ kurmasını sağlamakta ve kullanıcının yaşam kalitesini arttırmaktadır (Şekil 2 ve 3).

*Şekil 2: The George Balkon Görüntüsü,
Amsterdam, Hollanda (URL 2)*

*Şekil 3: The George Dış Cephe Görüntüsü,
Amsterdam, Hollanda (URL 3)*

Uygun ısıtma ve soğutma koşulları, etkili aydınlatma ve uygun yapı akustiği koşulları, insan konforunu artırmak için kullanılan sürdürülebilir stratejilerdendir. Bu konudaki diğer stratejiler ise; stresi azaltmak ve insan konforunu iyileştirmek için doğal çevreyle daha sağlıklı bağlantı kurmaktır (Kang ve Guerin, 2009, s.172). Bu konuda verilebilecek başka bir örnek ise; Kanada'nın Vancouver kentinin sahil şeridinde yer alan Vancouver Batı Kongre Merkezi (Vancouver Convention Center West), doğal ekolojiyi, canlı yerel kültürü ve yapıyı çevreyi bir araya getirerek, mimari aracılığıyla arasındaki ilişkiyi vurgulamak amacıyla tasarlanmıştır. 2009 yılında açılan Convention Center West, toplam metrekareyi ve işlevsel kapasiteyi üç katına çıkarmanın yanı sıra, deniz kıyısındaki kamusal alanın gelişimini tamamlamaktadır. Proje, dünyada bu tür bir tanınırlık kazanan ilk kongre merkezi olan LEED Kanada Platinum sertifikasını almış ve Çevre Komitesi (The Committee on the Environment: COTE) 2011 En İyi On Yeşil Proje Ödülü'ne layık görülmüştür. Tasarım yaklaşımıyla bir binayı, kentsel bir alanı ve bir ekosistemi bir araya getiren yapı, topluluk deneyimi yaratmayı amaçlayarak tasarlanmıştır. Kanada'nın en büyük çatılarından biri olan altı dönümlük çatısıyla yaklaşık 400.000 yerli bitki ve ot ile 240.000 arıyı barındırmaktadır. Yeşil çatı, dış hava sıcaklığına aracılık etmek için bir yalıtkan görevi görmekte, binanın yağmur suyu kullanımına katkıda bulunmakta ve kıyıdaki peyzaj ekosistemi ile bütünleşmektedir. Ayrıca, çatıdaki arıların ürettiği bal, merkezin mutfağında kullanılmaktadır. Yapıdaki düşük hacimli yıkama ve akış armatürleri ile içme suyu tüketiminde %73 azalma gerçekleşmesini sağlamak ve gri su ve karasuyun %100'ünü arıtan yerinde bir atık su arıtma tesisi sayesinde sulama için içme

suyu kullanımını sıfıra indirmektedir. Gelişmiş tasarım stratejilerine sahip olan yapı, sıcak aylarda soğutma ve soğuk aylarda ısı üretmek için bitişik deniz suyunun sabit sıcaklığından yararlanan bir deniz suyu ısı pompası sistemine de sahiptir. Merkezin temelini bir parçasını oluşturan bölümde ve midye, deniz yosunu, denizyıldızı, yengeç ve çeşitli deniz türleri için yeni yaşam alanı sağlayan bir sualtı habitatı bulunmaktadır. 130.000 metrekareden fazla yürüyüş yolu/bisiklet yolu ve site genelinde birbirine bağlanan Vancouver'ın sahil park sistemini genişleten, halkın su kenarına ve açık plazalara, festival alanlarına, resmi olmayan toplanma alanlarına erişimini artıran kamusal alanlar yaratmaktadır. Yapı, her cephesinde ultra net yapısal cam kaplama, yoğun gün ışığı ve manzaralar, şehrin yaşamı ve sahil ile dışa dönük, toplum dostu bir ilişki kurmakta ve binanın kamusal alanlarında doğal gün ışığının kullanımını en üst düzeye çıkarmaktadır (Şekil 4 ve 5).

Şekil 4: Vancouver Batı Kongre Merkezi, Vancouver, Kanada (URL 4)

Şekil 5: Vancouver Batı Kongre Merkezi iç mekân tasarımı, Vancouver, Kanada (URL 5)

Yukarıda bahsedilen örnekte de incelendiği üzere iç mekânlarda, çevresel sürdürülebilirliği sağlayan, sağlıklı yaşam imkânı sunan temel etkenler; tasarımda kullanılan malzemenin seçimi, iç mekân çevre koşulları ve su verimliliğidir. Bu nedenle, iç mekân tasarımında çevresel sürdürülebilirliği sağlayan bu etkenlerin incelenmesi gerekmektedir.

2.1.1 İç mekân tasarımında malzeme kullanımı

İç mekânda malzeme kullanımındaki önemli kriterlerden biri, malzemeyi işlevsel özelliklerine göre seçmektir (Ayalp, 2012, s.165). İşlevselliğin malzeme seçimindeki önemine ek olarak; fiyat, malzemenin mukavemeti, sıcaklık, malzemenin kararlılığı, yoğunluk ve sertlik gibi teknik özellikleriyle doğru malzeme belirlenmektedir (Güner Aktaş, 2013, s.63).

İç mimari tasarım için malzeme ile ilgili tercihler hayati önem taşırken; malzemenin seçimi, üretimi ve uygulanması için kullanılan enerji miktarının yanı sıra doğal kaynaklarımızın tüketim biçimi de önemlidir (Güner Aktaş, 2012, s.112). Doğal malzemenin sınırlı miktarda bulunması ve doğada tekrar yerini almasının oldukça uzun sürelere mâl olması nedeniyle iç mekânda malzeme kullanımı, sürdürülebilirlik açısından kilit noktada yer almaktadır. Bina yapım sürecinde etkin rol oynayan karar mercilerinin politikaları ve malzeme seçimlerinde yapılan hatalar, bu yapıları kullanan bireylerde sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Ünlü ve Yıldırım, 2015, s.623) .

Günümüzde, çevreye duyarlı etkiye sahip malzeme ve ürün arayışı, bir seçim veya lüks meselesi olmaktan çıkıp zorunlu hale gelmektedir. Çevresel etki açısından en zorlu sektörlerden biri olan inşaat sektörünün, çevre dostu ve geri dönüştürülmüş malzemelerin kullanımına yönelmesi gerekmektedir (Ćurčić ve diğerleri, 2019, s.157). Yapı üretimindeki malzemelerin tekrar kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir olması, kaynak kullanımını azaltarak, sürdürülebilir çevrelerde yaşayabilmek için önemlidir (Ertem, 2020, s.75). Bunun nedeni; yeni bir malzeme oluşturmak için işlenen hammaddenin işlem sürecinde harcanan enerjinin, malzemenin geri dönüştürülmesi sürecindeki enerji tüketimden oldukça fazla olmasıdır (Mercan, 2016, s.21). Ayrıca, iç mekânda kullanılan malzemelerin yapısı değerlendirildiğinde; malzeme ömürlerinin dikkate alınması, malzemelerin üretimi sırasındaki enerji tüketimleri, maliyetleri ve kullanıcı sağlığı üzerindeki etkileri sürdürülebilir iç mekân tasarımı için de oldukça önem taşımaktadır.

Çeşitli malzemelerdeki sürdürülebilirlik niteliklerine bakacak olursak; yapıların iç mekânlarına gün ışığının etkin bir şekilde alınmasını sağlayan cam, mimaride sıkça kullanılmaktadır. Zaman içinde gelişen teknolojilerle birlikte üretim aşamasında enerji miktarının azaltılmasını sağlayan cam, geniş yüzeylerde kullanılsa bile enerji kaybının minimum düzeye indirildiği malzemeler arasındadır ve bu nedenle, sürdürülebilir mimaride önemli bir konumdadır (Altın ve Orhon, 2015, s. 2238). LEED Platinum Sertifikalı, Zurich Kuzey Amerika Genel Merkezi Binası'nın tabandan tavana cam malzeme ile kaplanmış olması, ofis katları için etkili doğal ışık sağlamaktadır (Şekil 6).

Şekil 6: LEED Platinum Sertifikalı Zurich Kuzey Amerika Genel Merkezi Binası, Schaumburg, Illinois, ABD (URL 6)

Tasarımcılar, iç mekân tasarımı ve dikkatli malzeme seçimi yoluyla kullanıcıların ihtiyaçlarını ve kaynak verimliliğini en üst düzeyde kontrol edebilmektedir. Bu amaçla; kullanılan malzemenin miktarı ve boyutunun azaltılması, kaliteli ve uzun ömürlü olması, esnekliği, yeniden kullanımı, geri dönüşümü ve biyolojik olarak parçalanabilir olması sürdürülebilirlik bakımından ön planda tutulmalıdır (Máté, 2007, s.25). Yeniden kullanım ve geri dönüşüm yeşil tedarik zinciri yönetiminin gerekliliklerini oluşturan 5-R modelinin de iki ana başlığı olması nedeniyle malzeme seçimi ve kullanımında oldukça önemlidir. Ayrıca, seçilen malzemenin kullanım, montaj ve geri sökümünün kolay olması da sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır. Örneğin; kullanışlı olabilmesi için ısıya, neme, fiziksel darbelere ve kimyasal maddelere karşı dayanıklı olması beklenen mutfak tezgâhlarında granit malzemenin tercih edilmesi, ısıyı izole etmesi, çizilmemesi, uzun ömürlü ve dayanıklı olması nedeniyle tercih edilmektedir. Fakat mermer, yumuşak bir yapıya sahip olması nedeniyle uzun ömürlü bir malzeme değildir (Tavşan ve Küçük, 2013, s.59). Böylece, mutfak tezgâhlarında mermer malzemenin tercih edilmesi uzun ömürlülük açısından incelendiğinde granit malzemeye kıyasla daha kısa sürede değişim gerektirdiğinden atık miktarını arttırabilmektedir.

Malzemelerin üretim aşamasında da enerji tüketilmekte ve her malzeme farklı miktarlarda enerji harcanarak üretilmektedir. Özellikle taş ve ahşap gibi doğal malzemeler, üretim sürecinde enerji tüketimi bakımından daha az çevresel etkiye sahiptir (Ayalp, 2012, s.165). Ahşap, yapısı itibariyle esnek ve sürdürülebilir bir malzemedir. Yenilenebilir kaynaklardan elde edilen ahşap malzemeler, çevre dostu ve geri dönüştürülebilir malzemeler arasında yer almaktadır. Benzer şekilde geçmişte

sıkça kullanılan bir yapı malzemesi olan taş, dayanıklı yapıya sahip olması, üretim ve kullanım aşamalarında çevreye zarar vermemesi, geri dönüşümünün mümkün olması sebepleriyle mimaride kullanılan sürdürülebilir malzemelerdendir (Aydın ve Lakot Alemdağ, 2014, s.396). Yenilenebilir malzemeler, sentetik malzemelerden daha estetik biçimde eskime eğilimindedir ve bu özellik onları daha dayanıklı hale getirmektedir. Sonuç olarak, yenilenebilir malzemeler daha uzun ömürlü olmaktadır (Bhamra ve Lofthouse, 2007, s.43). Asanuma şirketinin uzun süredir devam eden işbirliği ile sürdürülebilirliği temel alarak tasarladığı Good Cycle binasında, Nara'daki Yoshino ormanından gelen Sugi (Japon sediri), binanın iç ve dış kısımlarının yanı sıra donatı ve mobilyalarda da kullanılmıştır (Şekil 7).

Şekil 7: Ahşap malzemenin kullanımına bir örnek Good Cycle Building iç mekânı, Aichi, Japonya (URL 7)

Rahatsız edici, kokulu, riskli veya zehirli bileşenler içeren malzemeler, oluşan gazların dengesiz şekilde yayılması ya da doğrudan temas edilmesi yoluyla insan sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Sharma, 2020, s.5345). Dolayısıyla, kullanılan plastik ve boya gibi kimyasal yapı malzemelerin içeriklerinde uçucu organik bileşikler ve fenol, formaldehit gibi bileşiklerin bulunması, kanserojen yapıları nedeniyle insan sağlığına doğrudan zarar verme ve kauçuk vb. malzemelerin ömrünü kısaltmasıyla sağlık ve sürdürülebilirlik açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir (Tavşan, Taş ve Küçük Yanılmaz, 2018, s.298).

Sürdürülebilirlik bağlamında incelendiğinde iç mekânda tercih edilecek malzemenin tasarruflu kullanımı ise; “esnek tasarım” (flexible design), “çevre dostu malzeme kullanımı” (eco-friendly materials) ve “atıkların azaltılması” (reduction of waste) olmak üzere üç ana önlemi içermektedir. Malzeme tasarrufu yapmanın ilk adımı; esnek ve modüler bir tasarıma sahip mobilya ve ekipmanları tasarlamak ya da seçmektir (Ćurčić ve diğerleri, 2019, s.157).

Esneklik faktörü ele alındığında; hareketli duvarların kullanımı gerektiğinde büyük ya da küçük alanların yaratılabilmesini sağlamaktadır. Modüler mobilya ve bina sistemleri ile binanın bütününde değişen ihtiyaçlara çözüm üretilebilmektedir (Máté, 2007, s.26).

Ahşap, taş, çelik ve alüminyum gibi geri dönüştürülebilir malzemelerin kullanılmasının yanı sıra yeniden farklı amaçlarla kullanılmasıyla da atık miktarı azaltılabilmektedir (Ćurčić ve diğerleri, 2019, s.157). Fakat alüminyum, madenden çıkarılması gereken malzemelerden biri olduğu için bu malzemenin çıkartılıp, kullanılabilir hale gelene kadar gerekli olan enerji oldukça fazladır (Baysan, 2003, s.37). Bunlarla birlikte, iç mekân tasarım sürecinde kullanılan malzeme ve mobilyaların uzun süreli kullanılması önemlidir (Ayalp, 2012, s.165). Sürdürülebilir mobilyalar, tasarım aşamasında düşünülmekte ve malzemesiyle birlikte doğru şekilde tasarlanması önem taşımaktadır (Elibol, Bezci, Türkkkan ve Varol, 2018, s.140). Özellikle son yıllarda, bazı mobilya firmalarının tamamen atık malzemelerden mobilya üretmeye başlamasıyla, sürdürülebilir mobilya tasarımında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir (Ayalp, 2012 s.165). Örneğin; %98 geri dönüşümlü “U Too” isimli çalışma masası ve %95 geri dönüşümlü “Me Too” isimli koltuk tasarımlarının sahibi olan Nurus Ofis Sistemleri ve tüm ürünleri minimum %90 malzeme verimliliğine sahip olan Kalon Studios firması, sürdürülebilir mobilya tasarımında öne çıkan mobilya üreticileri arasındadır (Şekil 8 ve 9)(Güneş ve Demirarslan, 2020, s.93).

Şekil 8: U Too Çalışma Masası (URL 9)

Şekil 9: Me Too Koltuk (URL 10)

Daha küçük, çok yönlü çalışılabilir alanlar tasarlamak, ürün ihtiyacının yanı sıra malzeme ihtiyacını da azaltmaktadır. Örneğin; yemek için kullanılan sandalyelerin aynı zamanda çalışma/eğitim amacıyla da kullanılabilmesi, iç mekânda sürdürülebilirliğin sağlanması için önem taşımaktadır (Máté, 2007, s.25).

Ekstra cila gerektirmeyen malzemelerin iç mekânda kullanılmak üzere seçilmesi de gereksiz malzeme tüketimini azaltabilmektedir. Örneğin; beton veya cilalı ahşap zemin malzemesi için halı ve fayans gibi onu tamamlamak için kullanılacak başka bir malzemeye ihtiyaç duyulmamaktadır. Zeminde halı kullanımına alternatif olarak kilim tercih edilmesi, sabit mobilyaların altında yer kaplamadan genel malzeme kullanımını büyük ölçüde azaltmaktadır (Máté, 2007, s.25).

Malzeme seçimi ve kullanım biçimi, iç mekân tasarımını birçok açıdan etkilemektedir. Uzun süre dayanabilen malzemelerin daha az bakım gerektirmesi, malzemelerin montajında ve bakımında kullanılan tahriş edici kimyasallara kullanıcıların daha az maruz kalmalarını sağlamaktadır (Çelebi, 2003, s.212). İç mekân tasarımında malzeme ve ürün seçimindeki bir diğer önemli faktör ise, malzemelerin iç mekân çevre koşulları üzerinde nasıl bir etki oluşturduğudur (Máté, 2007, s.33). Bu nedenle, iç mekân çevre koşullarının insan yaşamı üzerindeki sağlık etkisi ve sürdürülebilirlikle ilişkisinin incelenmesi gerekmektedir.

2.1.2 İç mekân çevre koşulları

İnsanlar ve hayvanlar, gün içinde tükettikleri yiyecek veya sudan çok daha fazla miktarda hava ile yaşamlarını sürdürebilmektedirler. Akciğerlerimiz, soluk alma sırasında havadaki gazları bedenimize alacak şekilde tasarlanmıştır ve bu durum, kirleticilerin de bedenimize nüfuz ettiği anlamına gelmektedir (Robertson, 2017, s.170). Hava kirliliğinin insanlar üzerindeki etkisinin diğer kirlilik türlerine kıyasla daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu etki, ülkelerin birbirine karşı sorumluluklarını ve hava kirliliği konusundaki bağlayıcı oranını da arttırmıştır (Menteşe, 2017, s.386).

Sürdürülebilir bir yaşam sağlanmasının temel noktalarından biri, tüm canlı yaşamlarını riske atan hava kirliliğinin azaltılmasıdır. Hava kirliliği, yalnızca dış ortamı etkileyen bir faktör değildir. İç mekândaki havada tespit edilen zararlı madde oranının yüksek olması, iç ortamda hava kirliliğinin fazla olduğunun bir göstergesidir. Geçmişten günümüze iç hava kalitesi, insanlar için önem arz etmektedir. Kullanıcıların büyük bir kısmı, dış hava kirliliğinin sağlığa zararlarını bilmektedir. Fakat iç hava kalitesinin oluşturacağı sorunların, insan sağlığını olumsuz etkileyebileceğine dair bilince sahip değildirlere (Bulgurcu, 2015, s.7).

Amerika Birleşik Devletleri Çevre Koruma Ajansı'nın (United States Environmental Protection Agency) 2003 yılında yayınladığı açıklamaya göre; iç mekân hava kalitesi, bir bina içindeki havanın kalitesini ifade etmektedir ve bina kullanıcılarının sağlığını, konforunu ve performansını etkileyen kirletici konsantrasyonları ve termal (sıcaklık ve bağıl nem) koşulları ile temsil edilmektedir (Amerika Birleşik Devletleri Çevre Koruma Ajansı 2003'ten aktaran Kang ve Guerin, 2009, s.172). Bu konuda, iç mekânda kötü bir koku bulunması gibi basit işaretlerle başlayan şikâyetler; astım, alerjik alveolit, lejyonel ve radon kaynaklı akciğer kanseri gibi hastalıklara yol açabilecek karmaşık şikâyetlere kadar uzanabilmektedir (Kang ve Guerin, 2009, s.172).

İnsan sağlığına önemli zararlar verebilen iç mekân kirleticileri, ortamda bulunan gazlar (yanıcı gazlar, kalıcı olmayan gazlar ve tehlikeli gazlar), partikül maddeler (askıya alınmış partikül maddeler, bakteriler, mantarlar, virüsler) ve radyasyon olmak üzere üç şekilde bulunabilmektedir (Pearson, 1989; Yıldırım ve Ünlü, 2013, s.33). Partikül madde, havada veya suda askıda kalacak kadar küçük, tanecik formundaki maddedir. Havada asılı kaldıklarında parçacıklara aerosol denmektedir. İnce partikül maddeler, sanayileşmiş ülkelerdeki en büyük sağlık tehditlerinden birini oluşturmaktadır. Parçacıklar; katı veya sıvı olabilir ve kurum, duman, toz, polen, metaller, organik kimyasallar ve sülfatlar ve nitratlar gibi asitler dâhil olmak üzere çok çeşitli maddelerden oluşabilmektedirler. Bu, kimyasal bileşimine göre değil, partikül boyutuna göre tanımlanan kirletici kategorisidir (Robertson, 2017, s.171).

Doğal gaz, petrol, odun ve kömür gibi yanıcı ürünlerin iç mekân tasarımında kullanımını tehlike arz edebilmektedir. Fosil yakıtlardan ve yalıtım malzemelerinden salınan yanıcı gazlar karbon monoksit, kükürt dioksit ve azot dioksit üretmektedir ve bu gazları solumak sağlık açısından risk teşkil etmektedir (Pearson, 1989; Yıldırım ve Ünlü, 2013, s.33). Kükürt dioksit, kükürt trioksit oluşturmak üzere havada daha fazla oksitlenebilmektedir. Bu durum, daha sonra su buharı veya yağmur suyu ile reaksiyona girerek sülfürik asit oluşturmaktadır. Sülfür dioksitin insanlar ve hayvanlar üzerindeki sağlık etkileri; mukoza zarlarında ve akciğerlerde nem ile reaksiyona girerek oldukça tahriş edici sülfürik asit oluşturmasından kaynaklanmaktadır (Robertson, 2017, s.172).

İç hava kalitesini etkileyen unsurlar, yapıdan kaynaklı da olabilmektedir. Örneğin; “Hasta Bina Sendromu (HBS)”, iç ortam hava kalitesini belirleyen faktörlerdendir. Bina içindeki hava kalitesinin belirlenmesi; iç ortamdaki tozların, uçucu organik bileşiklerin, formaldehitin, karbon monoksitin ve biyolojik aerosollerin yoğunluklarının tespit edilmesi yoluyla ortaya koyulmaktadır. Ülkemizde, özellikle kış aylarında iç mekânların yeterince havalandırılmamasının yol açtığı hasta bina sendromunun yan etkileri arasında boğazda ve gözlerde tahriş ve yanma, öksürme, hapşırma, baş dönmesi ve baş ağrısı, yorgunluk, mide bulantısı, ciltte tahriş ve yanma olayları bulunmaktadır (Erdoğan Zeydan, Zeydan ve Yıldırım, 2009, s.587).

İç mekân hava kirliliğinin oluşmasına dış ortam kirleticileri sürdürülebilirlik açısından ele alındığında tüm canlıların sağlığına verebileceği zararlarla birlikte yapı malzemeleri, döşemeler ve insan faaliyetleri gibi çeşitli faktörler neden olabilmektedir. Yapıda ihtiyaç duyulan havadaki değişim, insan sayısı, kullanım amacı, malzeme ya da cihazlardan çıkan gazlar ve mekânların boyutlarına bağlı olarak değişim göstermektedir. İç ortamdaki havanın gerekli sağlık koşullarını yakalayamamasının temel nedenlerinden bazıları ise; mekân içinde kullanılan yapıştırıcılar, derz sızdırmazlık malzemeleri, boyalar, halılar, temizleme malzemeleri ve kompozit ahşap malzemeler ya da mekân içinde bulunan nemin zaman içinde küflenmeye neden olmasıdır (Onaran, 2012, s.80). Ahşap malzemeler, nemi emme ve bırakma, başka bir deyişle; kapalı alan havasının nemlilik değişimini dengeleme özelliğine sahiptir. Ahşap malzeme, kapalı alan havasının neminin dengelenmesi, havalandırma ihtiyacını azaltırken aynı zamanda, enerji verimliliğini artırarak hava kalitesini arttırmaktadır. Döşeme sistemlerinde düşük emisyonlu malzeme kullanımına örnek olarak ahşap ve bambu gibi malzemeler verilebilir (Mutdoğan, 2011).

İç mekân tasarımında kullanılan doğal ve yapay taşların iç hava kalitesine etkisini ve kaynak etkinliklerini incelemek, hava kalitesi açısından sağlıklı malzeme seçimi sırasında dikkat edilmesi gereken konulardan biridir. Bazı doğal taşlar, çevreye zararlı gazlar yayarak insan sağlığını olumsuz etkilemektedir. Örneğin; döşeme, merdiven gibi elemanlarda kullanılan granit malzeme sağlığa zararlı radon gazı ortaya çıkarması nedeniyle iç mekân hava kalitesini düşürmekte ve akciğer kanseri riskini arttırmaktadır. Fakat insan sağlığına zararlı olmayan taşlar da bulunmaktadır. Örneğin; mermerin ocaktan çıkarımından sonra üzerine uygulanan koruyucu ve kimyasal

malzemelerin olumlu etkisiyle mermer malzemenin iç mekân tasarımında kullanılması sağlık açısından tehdit oluşturmamaktadır (Kokulu, 2017, s.105).

Yapılarda sıkça kullanılan polivinil klorür (PVC), kullanımı esnasında herhangi bir emisyon yaymamaktadır. Fakat PVC malzemenin yanması, ortamda dioksin olarak bilinen zehirli gazın açığa çıkmasına neden olduğundan, yapısı bozulan PVC'den üretilmiş yapı elemanlarının zararlı gazlar salarak insan sağlığını tehdit ettiği tespit edilmiştir (Zorlu ve Karadayı, 2020, s.197).

İç ortamda bulunan nem ve ısı gibi faktörlerin optimum düzeyde olmaması, malzeme ömrünün azalmasına neden olabilmektedir. İç mimarın verdiği kararlar doğrultusunda, iç mekân kalitesinin iyileştirilmesini sağlayan iç hava kirleticilerini azaltma faaliyeti, iç mekân aydınlatma kalitesinin artmasını ve mekânın ısı konforunun iyileşmesini de dolaylı olarak sağlamaktadır (Ayalp, 2012 s.164). Örneğin; İspanya'da Slow Studio mimarlık şirketinin tasarladığı Monte el Pardo'daki Ev (House in Monte el) projesinde yapı, kompakt bir konut olarak ele alınmış ve tercih edilen biyoklimatik stratejiyle, farklı kodlardaki iki bahçe aracılığıyla tüm odalarda iyi düzeyde güneş ışığı ve havalandırma sağlanmaktadır. Konuttaki güney bahçesi, enerji kaybına uğramadan iyi bir doğal havalandırma sağlamanın anahtarı olarak tasarlanmıştır. Konutun uzunluğu, üst kattaki tüm odalarda çapraz havalandırma oluşturmak için kuzey cephesinden yararlanılmasına izin vermektedir. Araziye yarı gömülü şekilde konumlanan alt katta ise kuzey verandası sayesinde havalandırma sağlanmaktadır. Ayrıca proje, sadece havanın yenilenmesini değil; aynı zamanda iç mekân hava kalitesini de dikkate alarak, uçucu organik bileşikler gibi toksik maddeler içeren ürünlerin (vernikler, yapıştırıcılar, boyalar vb.) yaydığı zararlı gazlardan da kaçınmayı sağlamaktadır (Şekil 10 ve 11).

Şekil 10: House in Monte el güney cephede bulunan bahçe, İspanya (URL 11)

Şekil 11: House in Monte el kuzey cephede bulunan bahçe, İspanya (URL 12)

Amerika Birleşik Devletleri Çevre Koruma Ajansı'nın yürüttüğü araştırmalar sonucunda, iç hava kalitesinin doğal havalandırma ile artırılmasının mekanik havalandırmadan önce geldiği kanıtlanmıştır. Enerji tasarrufu sağlayarak, iç mekânda bulunan hava kalitesini arttırmak için doğal havalandırmanın kontrollü bir şekilde içeriye alınması ve aynı miktardaki kirli havanın dışarıya atılması gerekmektedir. Bu döngünün sağlıklı bir şekilde oluşturulması “doğal havalandırma” olarak adlandırılmaktadır (Sev, 2009'dan aktaran Ertem, 2020, s.56). Fakat tüm bunlarla beraber, dış ortamdaki hava kirleticilerinin de doğal havalandırma, sızıntı veya havalandırma cihazlarının etkisiyle iç mekânlara sızabildiği tespit edilmiştir (Erdoğan Zeydan ve diğerleri, 2009, s.588).

Mekân içinde yer alan pencerelerin, yatayda ve düşeyde doğru noktalara konumlandırılması, doğal havalandırmanın sağlanması için etkili faktörlerden biridir. Böylece, karbondioksit emilimini ve zararlı gazların azaltılmasını sağlayan mekân içinde doğru konumlanmış pencereler, mekânın iç hava kalitesini arttırmakta ve aydınlatma, ısıtma gereksinimlerini etkin bir şekilde düşürebilmekte ve sürdürülebilir iç mekânlar oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Yapıda doğal havalandırma sağlanmasının bir yolu olarak da tercih edilen pencerelerin, kullanıcı üzerinde bazı olumlu psikolojik etkileri olduğu gözlenmektedir. Örneğin; Yüksel'in (2005) yaptığı araştırma kapsamında elde edilen sonuçlarda; kullanıcıların pencere açma konusundaki görüşleri incelenmiş ve kullanıcıların çoğunluğu temiz hava ihtiyacının karşılanması amacıyla pencere açma isteği duyduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum, yapılarda pencerelere yer verilmesinin kullanıcı memnuniyetinin oluşmasına katkı sağladığını ortaya koymaktadır (Yüksel, 2005, s.28).

Isıtma, havalandırma ve iklimlendirmeyi içeren, fabrika, hastane, alışveriş merkezi gibi yaşam alanlarında ve enerji tüketiminin yoğun olduğu yerlerde geniş uygulama alanları bulan bir sistem olan “Isıtma, Havalandırma ve İklimlendirme Sistemi” (Heating Ventilating and Air Conditioning: HVAC), konforlu bir sıcaklık ve nem aralığı sağlamak üzere tasarlanmıştır ve binaların sürdürülebilirlik kalitesi üzerinde etkilidir. Yapı içinde taze hava yeterli değilse, binada karbondioksit birikmektedir. Karbondioksit, binadaki kişi sayısı ile doğrudan ilişkili olduğu için iç ortam kirleticileri için bir göstergedir (Bovill, 2015, s.188). Ayrıca iç mekânda bulunan zararlı gazlar kadar iç mekânda ses düzeyi ve ses yalıtımı da iç mekân çevre koşullarını etkilemektedir.

Bir kaynağın oluşturduğu titreşimin hava basıncında yaptığı dalgalanmalarla ortaya çıkan ve insanda işitme duygusunu uyaran fiziksel olay; ses olarak tanımlanmaktadır (Güler ve Çobanoğlu, 1994, s.11). Hem tasarımcı hem de kullanıcı için önem taşıyan sesin, tasarım aşamasındaki konumu ve tasarım ile bütünleşmesi, iç mekânın sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir.

“Gürültü akustikte, ansiklopedik tanım olarak dinlenmekte olan seslere karışan istenmeyen herhangi bir ses olarak tanımlanır.” (Güler ve Çobanoğlu, 1994, s.11). Gürültünün, toplum üzerindeki zararlarının çok yönlü olduğu düşünüldüğünden daha önemli hale gelmektedir. Gürültü, insan üzerinde fizyolojik ve psikolojik birtakım etkilere sahiptir. Bu etkilerin oluşması için mutlaka yüksek düzeyde ve süreklilik gösteren bir gürültünün olması gerekmektedir. Aniden ortaya çıkan veya yükselip alçalan sesler dahi kullanıcının rahatsız olmasına yol açabilmektedir (Gökmeral, 2014, s.84).

Akustik konfor, dış ve iç gürültü kaynaklarından gelen etkinin belirli bir seviyenin altında tutulmasını gerektirmektedir (Kunztz, 2003, s.7). Mekân içinde oluşan, istenmeyen seslerin yutulmasını sağlamak, dış mekândan gelen istenmeyen seslerin iç mekâna geçişini engellemek ve işleve uygun olarak (müzik, konuşma, ses kayıt vb.) sesin mekânda doğru yayılımını sağlamak, iç mekân tasarımdaki akustik ihtiyacın karşılanması için temel şartlardandır (Gürani ve Kadem, 2018, s.49). Akustik konforun sağlandığı bir ortamda kullanıcılar, eylemlerini herhangi bir sorun olmadan tamamlayabilmektedirler (Özbaysar, 2019, s.90).

Gürültünün, kullanıcıyı etkilediği konusunda yapılan çalışmalarda, bu durumun ortamdaki durağan ses düzeyi ile bağlantılı olduğu tespit edilmiştir. Geçmişte ses düzeylerinin aşıp aşılmadığına bakılarak tek bir kriterle değerlendirilen gürültü, günümüzde konuyla ilgili çalışmaların detaylandırılması sonucunda değişmiş ve rahatsızlığa neden olan düzey değişimlerinin; zamanlama, yer, oluşum nedeni gibi birçok parametreye bağlı olarak geliştiği sonucuna varılmıştır. Bu parametrelerle ilişkili olarak hazırlanan yönetmelikler, ülkelere göre farklılaşsa bile tüm kullanıcıların sağlığı ve konforu için dikkate alınması zorunlu kıstaslar haline gelmişlerdir (Acar, 2007, s.31).

Yapılarda kullanılan tüm malzemeler, akustik özelliğe sahiptir. Ses, bir yüzeye temas ettiğinde malzemenin yapısal özelliğine göre emilmekte, yansıtılmakta ya da iletilmektedir. Malzemelerin sese karşı gösterdiği tepkilerin miktarlarına, malzemenin özelliğine bağlı olarak farklılık göstermesi söz konudur. Örneğin; beton ya da metal malzeme, tek başına ele alındığında malzemenin sesi emme, yansıtma ve iletme oranlarına göre farklı davranışlar göstermektedir. Taş malzeme gibi sert bir zeminin üzeri tekstil malzeme kullanılarak kaplanırsa akustik açıdan daha sağlıklı bir ortam elde edilmiş olacaktır (Kayan ve Tekin, 2013, s.211).

Yapı kabuğunun ses yalıtım performansının tespiti için dış gürültü seviyesi gerekmektedir. Fakat bir konutta bina dış kabuğunu oluşturan elemanların yapıları ve özellikleri bina içindeki bölücü elemanlarından özelliklerinden farklıdır. Bu kabuğun ses yalıtımı açısından en zayıf noktaları, yapının pencereleri ve çatı bölgesi olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, binanın dış kabuğunun doluluk-boşluk oranı, yapının yalıtım değerini etkilemektedir (Aksoy ve Toktaş, 2011, s.828).

Mekânda kullanılan zemin, duvar ve tavan yüzey kaplamalarının, mobilya ve sabit donatılarda düşünülen malzemelerin, mekânda bulunan açıklıkların, mekânın akustiği üzerinde olumlu ya da olumsuz etkileri bulunmaktadır. Mekân içindeki sesin yüzeylere çarpması sonucunda, ses enerjisi ısı enerjisine dönüşmektedir. Ses yutuculuğu olarak tanımlanan bu dönüşümdeki ısı enerjisinin miktarı göz ardı edilecek kadar azdır (Gürani ve Kadem, 2018, s.49). Çoğunlukla yumuşak ve gözenekli yapıya sahip olan tekstil yüzeyler, doğal ses yutucu malzeme özelliğine sahiptir. Bu nedenle,

estetik açıdan da zengin bir tasarım oluşmasını sağlayan tekstil malzemeleri iç mekân tasarımında akustik amaçlı kullanılabilir (Gürani ve Kadem, 2018, s.49).

Zemin ve tavan malzemesinin seçimi, kullanıcı için konforlu bir ortam hazırlayan sürdürülebilir bir mekânın akustiği için oldukça önemlidir. Akustik düzenlemeler için zemin kaplaması olarak çoğunlukla tercih edilen malzemeler ahşap, halı kaplamalardır. Delikli ahşap, delikli metal, delikli alçı ya da tekstil kaplama altında mineral lifli yalıtım malzemeleri, tavan kaplamalarında akustiğin sağlanması için tercih edilen geleneksel malzemelerdir. Yapay aydınlatma elemanlarına karşı duyulan ihtiyaç tekrar eden bu modüler düzen içinde çözülebilmektedir (Kayan ve Tekin, 2013, s.217).

Oyunlanmış liflerin katkı maddeli ya da maddesiz bir bağlayıcı ile karıştırılıp, yapıştırılması ile levha haline getirilen ahşap malzemeler, bitkilerin oyunlanmış kısımlarından mekanik ya da kimyasal olarak elde edilen selüloz lif ya da lif gruplarıdır. Yenilebilir bir kaynak özelliğine sahip olması sebebiyle sürdürülebilir mimaride en çok tercih edilen malzemeler arasında yer alan ahşap, yapıştırıcı olarak organik ya da inorganik yapıları olarak kullanılmaktadır. Mineral lifli yalıtım malzemelerinin iç mekânlarda kullanımı insan sağlığı bakımından ele alındığında sorun teşkil edebileceğinden, ahşap liflerin ses yalıtımı için kullanılması daha uygun görülmektedir (Erol, 2006, s.66). Örneğin; sürdürülebilir eğitim yapılarındaki önemi oldukça fazla olan akustik konforun yapı inşasında ve iç mekânda yoğun olarak kullanılan sertifikalı ahşap malzemeler sayesinde sağlandığı İskoçya'da bulunan Arcadia Kreşi'nde çocuklar için sakin bir ortam oluşturulmuştur (Şekil 12) (Tavşan ve Yanılmaz, 2019, s.171)

Şekil 12: Arcadia Kreşi, İskoçya (URL 12)

Mekânı etkileyiş biçimi en az ses ve akustik kadar etkili olan aydınlatma, enerji tasarrufu ve doğal enerji kaynaklarının etkin kullanımını sağlaması bakımından sürdürülebilir tasarımda önemli bir paya sahiptir (Tatar, 2013, s.147). Bu nedenle, çevresel sürdürülebilirlik için önemli kriterlerden biri olan aydınlatma ve iç mekân tasarımı arasındaki ilişkinin de incelenmesi gerekmektedir.

Dünyanın en temel doğal ışık kaynağı olan güneş, sağladığı aydınlatma ile görme duyumuzun etkinleşmesini sağlamaktadır. Ayrıca, dünyada güneşin varlığını göstermesi, tüm canlıları etkilemekle birlikte insanın biyolojik saatini, hormon dengesini ve ruh halini doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Dolayısıyla, insan, hayvan, bitki ve diğer birçok canlı, yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmek için güneş ışığına ihtiyaç duymaktadır (Yıldırım ve Erikli, 2021, s.57).

Enerjiyi etkin kullanmayı amaçlayan bir yapı tasarım sürecinde, yalnızca ısı, yangın ve ses yalıtımı sağlayan malzemelerin kullanımına özen gösterilmemelidir. Aynı zamanda sürdürülebilir mimari çerçevesinde insan sağlığına ve çevreye zarar vermeyen, güneş ışınımına karşı geçirgen özellik taşıyan ve mekâna doğal aydınlatma sağlayan pencereler, ışık rafları, çatı fenerleri, ışık tüpü, çatı ışıklığı gibi yöntemlerin kullanılması tavsiye edilmektedir (Ayçam, Tuna ve Süt, 2010, s.1). Örneğin; 2016 yılında Active House Label Ödülü'nü kazanan ve sürdürülebilir bina ve yaşam için yenilikçi bir laboratuvar olarak hizmet veren Danimarka'daki "Green Solution House" yapısı modüler çatı pencereleri sayesinde iç avluya büyük miktarda doğal gün ışığı sağlamaktadır (Şekil 13). Bu sayede yapının aydınlatma ihtiyacı doğal ışık kaynaklarından karşılanmakta, enerji tasarrufu yapılmakta ve doğal aydınlatmanın etkisiyle daha sağlıklı bir iç mekân ortamına zemin hazırlanmaktadır.

Şekil 13: Green Solution House, Danimarka (URL 13)

Gün ışığı ile sağlanan aydınlatma, bir binanın iç mekânını aydınlatmak için kullanıcının göz sağlığının yararına olan ve gözde kamaşma meydana getirmeyen doğal gün ışığından yararlanarak bilinçli şekilde kullanılmalıdır (Reinhart, 2002, s.310). Bu bağlamda, gün ışığının insan fizyolojisi üzerindeki etkileri düşünüldüğünde yapının konumlandırılması maksimum gün ışığı alacak şekilde tasarlanmalıdır. Yapı içinde bulunan mekânların büyüklüğü ve derinliği maksimum gün ışığından yararlanmaya uygun şekilde ayarlanmalıdır (Ayalp, 2012, s.166).

Gün ışığının geldiği yönün mekânın işlevine göre farklılık göstermesi söz konusudur. Roma Döneminde, mimari ile ilgili araştırmalar yapan Vitruvius'un kaleme aldığı "Mimarlık Üzerine On Kitap" adlı eserde mekân ve gün ışığının yönü ile ilgili genel bilgi şu şekilde tanımlanmıştır: "Yatak odalarında ve kütüphanelerde doğu ışığı, kışın hamamlar ve kış odaları için batı ışığı, resim galerileriyle düzgün ışık gereken yerlerde de kuzey ışığının kullanılmasında doğal bir uygunluk vardır." (Vitruvius, 1990'dan aktaran Uyan, 2010, s.13). Hangi enlemde olduğu fark etmeksizin yapıların yoğun ışık alan yüzeyleri olan doğu ve batı cepheleri birtakım güneş gölgeleme biçimlerinin uygulanması gerektiği cephelerdir. Batı cephesi günün en sıcak güneş ışığının yansıdığı cephe olarak en yüksek ısıya sahip olan yüzeydir. Bu nedenle, bina tasarım sürecinde bilgisayar destekli tasarım yardımıyla güneş açısı kontrolü yapılması gerekmektedir. İstenmeyen dış ısı kazanımlarının olabileceği dönemler panjurlar, renkli ve yansıtıcı camlar tercih edilebilmektedir (Yeang, 2012, s.204). Örneğin; yeşil çatıya sahip olan Arjantin'deki "BE House", yapının cephelerindeki düzenlemelerle aşırı ısınmayı önlemek için doğrudan güneş ışığına maruz kalmaya karşı koruma sağlamaktadır. Ayrıca, çatıya yerleştirilen yüksek kapasiteli santral, konutun ihtiyacı olan enerjiyi de üretmektedir (Şekil 14).

Şekil 14: BE House, SUMO Arquitectes, Arjantin (URL 14)

Yapının bulunduğu bölgedeki hava koşulları, mekâna yansıyan gün ışığını renk ve kalite bakımından etkilemektedir. Hava durumunun ışık ile kurduğu ilişki binanın formuna dair ipuçlarını da barındırmaktadır. Gökyüzünün bulutsuz ve güneş ışığının yoğun olduğu bir günde renkler daha doygun ve parlak görünmektedir. Bu doygunluk ve parlaklık, yapı üzerindeki etkisini ışık ve gölge, derinlik ve üç boyutlu kaliteyi arttırarak göstermektedir (Guzowski, 2000; Tatar, 2013, s151).

Gün ışığı, güneş ışınlarının mekâna direkt yansımalarının aksine iç mekâna dolaylı olarak ulaştığı ve mekân içinde dağıldığı için parlama, sert gölgeler ve fazla ısınma gibi istenmeyen durumlar oluşturmamaktadır (Mutdoğan, 2011, s.87). Doğal gün ışığı ile aydınlanan bir yapıda, gerekli aydınlatma sistemi yapının tasarımı sayesinde sağlanmış durumdadır. İçeriye girebilecek gün ışığı miktarı; yapının formu, yönü, pencere boyutu ve konumu ile ilişkili olarak gelişmektedir. Bir pencereden girebilecek gün ışığı miktarı, o pencereden gökyüzünün ne kadar görüldüğüne bağlıdır. Bir odadaki pencerelerden gökyüzü görülemiyorsa, bu pencereler odaya önemli ölçüde gün ışığı sağlayamayacaktır. Bu durum, sürdürülebilir iç mekân tasarımı için en önemli kriterlerden biri olan doğal aydınlatmanın mekândaki işlevini yerine getirememesine neden olabilmektedir. Mekâna doğrudan alınan güneş ışığı, kullanıcı için görsel olarak rahatsız edici olabilmektedir. Bu nedenle, ışığın açık renkli yüzeyler vasıtasıyla yansıtılmasıyla mekâna dolaylı olarak ışık getirecek sistemler tasarlanabilmektedir (Robertson, 2017, s.228). Mekân içinde sürdürülebilirlik kriterlerinin uygulanabilmesi için gün ışığının daha verimli şekilde yayılmasını sağlayacak şekilde pencerenin yakınındaki duvar veya tavanın açık renk olması, mekândaki doğal ışık seviyesini arttırmaktadır. Ayrıca, tavana yakın bulunan

pencereden giren ışığın direkt açık renkteki tavanla buluşması, ışığın mekânın içinde yansımaları sağlayacağından aydınlık elde edilebilecektir (Mutdoğan, 2011, s.87). Tasarım yoluyla doğal aydınlatmanın gün içinde artırılarak kullanılması, mekânda yapay aydınlatmaya duyulan ihtiyacı azaltacak ve enerji verimliliği sağlanarak sürdürülebilirlik bakımından bir kazanç sağlanmış olacaktır.

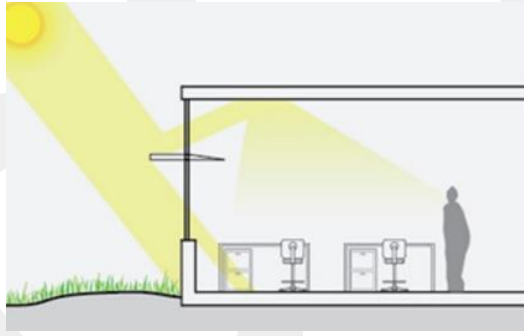
Mekânda gün ışığından yararlanmanın temel yollarından biri, mekânsal açıklıkları kullanmaktır. Mekânsal açıklıkların gün ışığını içeriye taşımaya en elverişli ögesi pencerelerdir. Mekân içinde bulunan pencerelerin alanı arttıkça odaya daha fazla gün ışığı girmesine izin verilmektedir. Pencere alanı arttıkça kışın ısı kaybı, yazın ise ısı kazancı artmakta ve yapının enerji miktarı da etkilenmektedir. Bu nedenle, kullanılan pencere büyüklükleri, hesaplamalar ile sağlıklı ve sürdürülebilir bir iç mekân tasarımı için detaylı şekilde tasarlanmalıdır (Bovill, 2015, s.164). Mekânın en sağlıklı biçimde gün ışığından yararlanması ve mekân içinde uygun ışık dağılımının yakalanabilmesi için oda yüksekliğinin, pencere yüksekliğinin 2,5 katından fazla olmaması gerekmektedir (Dekay, 2010, s.37). Doğal gün ışığıyla aydınlatılan binalar, doğal sistemleri doğru şekilde kullanmanın, iç mekânın konforunu ve görsel konforu iyileştirebileceğini göstermektedir (Stegall, 2006, s.60). Verilen bilgilere dayanarak; iç mekânı gün ışığını faydalanılacak şekilde tasarlamak görsel konforu oluşturarak enerji ve yaşam kalitesini arttırabilmesi açısından sürdürülebilir bir yaklaşım olduğu sonucuna varılabilmektedir. Ayrıca güneş kontrol sistemleri, sürdürülebilir iç mekân tasarımında aydınlatma düzenlemelerinin yapılmasında kullanılan elemanlar olarak oldukça işlevsel bir noktadadır.

Güneş kontrol sistemlerinin (panjur, kepenk, perde, saçak elemanları, tenteler, iç ve dış cephe jalûzileri ve güneş kırıcı yapı elemanları vb.) en çok kullanılan türlerinden biri olan dış cephe jalûzileri, kamaşmaya karşı koruma sağlayan ve gün ışığının iç mekâna taşınmasında yönlendirme etkisine sahip olan doğal aydınlatma sistemleri arasındadır. Sonuç olarak; dış cephe jalûzileri, gün ışığının mekâna kontrollü bir şekilde alınmasına hizmet eden ve çok tercih edilen, pratik bir yapı elemanıdır (Kuhn, Bühler ve Platzer, 2000, s.62). Şekil 18’de verilen W Hotel Ibiza örneğinde olduğu gibi bina kabuğundaki açıklıklarda bulunan dış cephe jalûzileri; mahremiyet, güneş kontrolü, termal konfor, enerji verimliliği gibi birçok fayda sağlayabilmektedir (Şekil 15).

Şekil 15: “W Hotel” Ibiza’da Bulunan Dış Cephe Jalüzileri, İbiza, İspanya (URL 15)

Pencere açıklıklarında ışık geçirgenliği yüksek, saydam camlar kullanmak ve pencerenin karşısında kalan gün ışığının geldiği duvar ve tavandaki yüzeylerin beyaz renk tercih edilmesi ve alüminyum, mermer gibi ışık yansıtıcı özelliği olan yüzeyler kullanılması vb. uygulamalar, geçmişten bu yana mekân içinde gün ışığını arttırmak için kullanılan uygulamalar arasındadır. Bu uygulamalardaki amaç, güneş ışığını mekâna daha iyi alabilmek ve gün ışığının iç mekânda daha iyi yayılmasını sağlamaktır. Eskiden beri varlığını sürdüren bu uygulamalarla birlikte özellikle gün ışığını iç mekâna daha iyi almak için yapılarda ışık rafı, prizmatik paneller, özel camlar gibi gelişmiş teknolojiler de kullanılabilir (Şekil 16 ve 17) (Sipahi, 2013, s.26).

Şekil 16: Işık Rafları Yoluyla Işğın İç Mekâna Erişimi (URL 16)

Şekil 17: Işık Rafları Yoluyla Işğın İç Mekâna Erişimi (URL 17)

Doğal aydınlatmanın yanı sıra iç mekânda kullanılan yapay aydınlatmanın türü, tasarımı ve mekânı aydınlatma biçimi de oldukça önemlidir. Sürdürülebilir iç mekân tasarımı kapsamında elektrik, ampul, aydınlatma elemanı, balast, kontrol mekanizmaları, bakım ve servisten oluşan aydınlatma sistemleri, bünyesinde barındırdığı her bir parça ve işlem ile tüketilen enerji miktarının azaltılması yönünde çalışmalıdır. Bu nedenle, yapıda kullanılan yapay aydınlatma elemanlarının yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanılarak tasarlanması gerekmektedir. Yapay

aydınlatma elemanları için en temel noktalardan biri ampul seçimidir. Özellikle, en eski teknolojiye sahip olan akkor ampuller, ortama fazlaca ısı yayması nedeniyle istenmeyen sonuçlar doğurabilmektedir. Ayrıca, iç mekandaki optimum sıcaklığın oluşturulabilmesi için fazladan havalandırma sistemlerinin kullanılmasına neden olan eski teknolojiye sahip ampuller, enerji tüketimini arttırarak kısıtlı enerji kaynakları için tehdit oluşturmaktadır (Winchip, 2007'den aktaran Mutdoğan, 2011, s.103).

Sonuç olarak; form, renk, malzeme gibi her tasarım ögesinin ortaya çıkması ve sürdürülebilir iç mekân tasarımı için en temel ihtiyaçlardan biri doğal ve yapay aydınlatma kaynakları aracılığıyla sağlanan ışıktır. Işığın yokluğu, görsel algının kaybolmasına yol açmakta ve tasarım ve mekân tanımlanabilirliğini yok etmektedir. Bu nedenle, görsel algının ışığın varlığına bağlı olduğu söylenebilmektedir (Alici, 2019, s.16).

Mekânın ısınma ve soğuma gibi termal koşullarını da etkileyen gün ışığı ve aydınlatma sistemleri, sürdürülebilir iç mekân tasarımında önemli olan termal konfor ve ısı yalıtımını da etkilemekte ve yapay aydınlatma, ısıtma ve soğutma yüklerinin azaltılmasını sağlayabilmektedir (Apaydin, 2012, s.75).

Binalarda enerji verimliliğinin oluşturulması için en etkili yollardan biri, tasarım ya da proje aşamasında binaların enerji etkin pasif sistemler olarak tanımlanmasıdır. Enerji tüketimini minimum düzeye indirgemenin yolu, binaları iklim kontrolünde en uygun performans gösteren enerji etkin sistemler olarak tasarlamakla ilişkilidir. Enerji etkin bir yapı tasarımında kullanıcıya ait parametreler, bina iç mekânlarında termal konfor koşullarının sağlanması ile ilişkiliyken, dış çevreyle bağlantılı olan parametreler ise iklim koşulları, ışıınım şiddeti, rüzgâr hareketleri, sıcaklık ve nem vb. özelliklerdir (Yılmaz, 2009, s.40).

Sürdürülebilir yapılarda hem termal konfor sağlanması hem de enerji tasarrufuna öncelik verilmesi gerekmektedir. Termal konfor temel olarak uygun sıcaklık, nem ve hava hareketinin garanti edilmesinden oluşmaktadır (Kunstz, 2003, s.7). Termal konfor ve mekân içindeki hava kalitesi, mekânın kullanım amacı, kullanılan kıyafetler, mekânda kalma süresi, ısı ve maddesel yükler, sayısal yoğunluklar, yüzey sıcaklığı, hava sıcaklığı dağılımı, ısı kaynakları, hava hızı ve nemi,

hava değişim oranı, havanın saflığına bağlı olarak farklılık göstermektedir (Özbaysar, 2019, s.51).

Bina dış cepheleri dış duvarları, çatısı, toprağa oturan döşeme gibi alanlar ısı kaybının geręekleőtięi bölümlerdir. Isıtma amacıyla binadaki ısı transferini azaltmaya yönelik çalışmalardan izolasyon kalınlığını artırmak veya özelliğini iyileştirmek dış duvarlardan kaynaklanan ısı kaybını azaltmak için tercih edilen geleneksel yöntemlerdendir. Yalıtım, yalnızca ısıtma amacıyla değil, amaca yönelik olarak soğutma ihtiyacından da kaynaklanabilmekte ve ısı kazancı bileőenlerini azaltmaya yönelik bir çaba olarak kendini gösterebilmektedir. Isı kayıplarının en aza indirilmesinden sonra, ısıtma ve soğutma işlemleri, pasif yöntemler kullanılarak giderilebilmektedir (Yılmaz, 2009, s.40). Hem aşırı ısı alımını hem de kaybını önleyen yüksek performanslı doğramaların ve duvar yalıtımlarının, iç mekânlarda termal konforun sağlanabilmesinde önemli bir etkisi bulunmaktadır (Baysan, 2003, s.34). Örneğin; soğuk iklim bölgelerinde temel ihtiyaç güneş ışınımıdır. Buna bağlı olarak, soğuk bölgelerdeki en uygun yerleşim alanları güneş ışınımının ısıtıcı etkisinin en fazla, rüzgâr etkisinin ise en az olduğu yamaçların vadi tabanına yakın bölgeleridir. Soğuk iklimsel özelliklere sahip bölgelerde ısı kaybını en aza indirmek için dış yüzeyi minimize eden kare ve kareye yakın kompakt formda binalar tercih edilmelidir (Güvenç, 2008, s.105).

Enerji kaynakları ve enerji kaynaklarının kullanımı, günümüzde tüm dünya açısından önem arz etmektedir ve bu konuda iç mekân tasarımında yapılacak en ufak düzenlemeler dahi toplamda çok büyük enerji kazançları elde edilmesi sağlayabilmektedir. Bu aşamada mekân içinde çok fazla kullanım alanına sahip ve mekâna ısı yayılmasını sağlayan panel radyatörler oldukça önemlidir (Kibar ve Veziroğlu, 2013, s.5). Kibar ve Veziroğlu'nun (2013) mekân içerisindeki radyatörlerin etrafındaki engellere göre termal veriminin incelenmesi ile ilgili yaptığı araştırmalar sonucunda; panel radyatör ısıtma sistemlerinin kullanıldığı alanlarda en yüksek veriminin, radyatörün her tarafının açık olduğu çözümlerle sağlandığı tespit edilmiştir (Kibar ve Veziroğlu, 2013, s.10).

Isıtma sistemleri genellikle fosil yakıtlar ile çalışmaktadır. Bu nedenle, ısınma ve soğutma sistemlerinin geliştirilmesi sürdürülebilir mimari için hayati önem

taşımaktadır. Yapının ısıtılması için yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanılan sistemler ısı pompası sistemleridir. Isı pompasının işleyiş şekli dışarıdan verilen enerji ile düşük sıcaklıktaki bir mekândan temin edilen enerjinin yüksek sıcaklıktaki bir mekâna verilmesinin sağlanmasıdır. Bu sistem hem ısıtma hem de soğutma sistemi olarak tercih edilebilmektedir (Mutdoğan, 2011, s.100). Buna dayanarak; ısı pompası sisteminin yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanılarak ısı yalıtımı sağlanması, sürdürülebilir iç mekân tasarımında ısı yalıtımı yapılması için kullanılabilecek yöntemlerden biridir.

Isı yalıtımı amacı ile kullanılan malzemeler genellikle çatı, duvar gibi yapı elemanlarında, tesisatta kullanılmaktadır. Ayrıca ısı yalıtımı sağlayan malzemeler; mineral lifli malzemeler (cam yünü, taş yünü), sert plastik köpükler (expanded polistiren-eps, fenol köpüğü, poliüretan vb.), yumuşak köpükler (flex malzemeler, polietilen köpük), cam köpüğü ve kalsiyum silikat malzemeler olarak 4 ana başlık altında incelenmektedir. Bu malzemeler ile birlikte pencere açıklıklarında ısı yalıtımının sağlanması için kullanılan çeşitli cam malzemeler de bulunmaktadır. Bu cam malzemeler; ısı kontrol kaplamalı camlar, güneş kontrol kaplamalı camlar, çift (ısı ve güneş kontrol) kaplamalı camlardır (Şen, 2006, s.8).

Enerji verimliliği sağlayan malzemelerin kullanılmasındaki amaç, bir binanın kullanım aşamasında daha düşük miktarlarda enerji harcamasıdır. Bu konu büyük ölçüde “R değeri” (ısı direnç katsayısı), gölgeleme derecesi ve ışık verimliliği gibi kavramları kullanarak daha düşük uzun vadeli enerji maliyetleri sağlayan malzemelere bağlıdır. Isıl direnç katsayısı R değeri, bir yapı malzemesinin ısı geçişine göstermiş olduğu dirençtir. Yapılan ya da yapılacak uygulamanın performansını değerlendirmek için ısı direnç katsayısının da hesaplanması gerekmektedir. Bir binanın katmanından ısı transferini yavaşlatan malzemeler, ısıtma veya soğutma için gereken enerjiyi azaltmaktadır. Malzemenin ısı direnç katsayısı kalınlığa bağlıdır. Kalınlık arttıkça ısı direnç artmaktadır. (Abdelslam, 2017, s.20).

Gölgeleme katsayısı ele alındığında ise; gün ışığının ücretsiz, enerji tasarruflu ve çevre dostu bir aydınlatma türü olmasına rağmen, doğrudan radyasyondan elde edilen ısı kazancı çok sıcak iklimlerde tercih edilmediği sonucuna varılmaktadır. Gölgeleme katsayısı, pencereden gelen güneş ısı kazancının ve sabit bir alana sahip

çift mukavemetli cam levhanın nicel bir ilişkisidir. Çeşitli cam türlerinin, gölgeleme cihazlarının ve cam desenlerinin güneşten koruma etkinliğinin karşılaştırmasını yapmaktadır. Gölgeleme cihazları güneşin sağladığı ısı kazanımını azaltmak için tasarlanmıştır. Örneğin; binalarda gölgeleme amaçlı yapılan çıkıntılar, kış boyunca ışık radyasyonuna izin verirken, yüksek yaz güneşini kalıcı olarak engellemektedir. Şekilde görüldüğü gibi Amerika'nın Kaliforniya eyaletinde bulunan yapıda bölgenin sıcak iklim şartlarına uygun bir şekilde gölgeleme amacıyla üst örtünün dışarı doğru uzatılması, sürdürülebilir termal konforun sağlanabilmesine yönelik bir gölgeleme çıkıntısı olarak fazla miktarda gelen güneşi engellemektedir (Şekil 18). Bazı cam türleri veya uygulanan filmler, radyasyonun (ışık) seçici iletimi yeteneği verirken, kızılötesi radyasyonun ısı olan iletimini önlemekte veya azaltmaktadır (Kim ve Rigdon, 1998'den aktaran Abdelslam, 2017, s.21).

Şekil 18: Cowboy Modern Desert Eco-Retreat, Kaliforniya, ABD (URL 18)

Kon'a (2017) göre; ekolojik sürdürülebilirlik kapsamında binalarda kullanılan çevre dostu ısı yalıtım malzemeleri ve bunlara bağlı yenilenebilir enerji kullanımı yapılan çalışmalar sonucunda yalıtım kalınlığı arttıkça enerji tüketiminin azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, bitki ve tekstil atığı yalıtım malzemelerinden küspe, ananas yaprakları, sazlık, pirinç, ayçiçeği (boyalı), saman, balya, pamuk, cam, geri dönüşümlü tekstil (ticari), tekstil elyafları geri dönüşümlü, tekstil elyafları geri dönüşümlü (sentetik), geri dönüşümlü tekstil ve kâğıdın ısı iletim katsayısı değeri düşük olduğu için daha iyi yalıtım malzemeleri olduğu sonucuna varılmıştır (Kon, 2017, s.154). Ayrıca tüm bunlara ek olarak suyun verimli kullanımı ve atık suyun değerlendirilmesi, uzun ve kısa vadede sürülebilir mimari ve sürdürülebilir iç mekân tasarımı için oldukça önemlidir.

3.1.3 İç mekân tasarımında su verimliliği

Dünya yüzeyinin dörtte üçü sularla kaplıdır. Fakat insan kullanımına uygun tatlı su miktarı oldukça sınırlıdır. Günümüz çevre sorunlarının canlıları etkilemesine neden olan en önemli başlıklarından biri su kirliliğidir. Doğal kaynak sularının, çevre kirliliğinden en fazla etkilenen öge olarak yer alması, hem canlıların yaşamını hem de ekonomik gelişimini olumsuz yönde etkilediğinden sürdürülebilir çevre oluşumunu engellemektedir (Menteşe, 2017, s.385).

Kentlerdeki su kullanımının giderek artması, rezervlerdeki su seviyesini azaltmakta ve tarım için gerekli suyun, yapıların ihtiyaçları için kullanılmasıyla doğal denge bozulmaktadır. Su, yapılarda tesisat, sulama ve temizlik gibi çeşitli amaçlarla kullanıldığından dolayı önemli bir yere sahiptir.

Yapı malzemelerinin üretimi, işlenmesi, uygulanması, kullanımı, bakımı ve onarımı sırasında etkin su kullanımı söz konusudur. Su tüketiminin azaltılması, yapı malzemelerinin ekonomik kullanımına duyulan gereksinim ve birçok yapı malzemesinin (örneğin tuğla, çimento, cam ve çelik) üretimi, büyük miktarda su gerektirdiğinden ekolojik açıdan önem taşımaktadır (Kunszt, 2003, s.9). Kullanım sürecinde su tüketimini azaltmak amacıyla seçilebilecek malzemelerden birkaçı; cephelerde kullanılan pencerelerde kendi kendini temizleyen cam filmleri ve cephe kaplamalarında nanoteknolojik boya örneklendirilebilir. Bununla birlikte, iç mekân tasarımında gözeneksiz malzeme kullanımı da büyük oranda su tasarrufu sağlamak ve sürdürülebilir mimariye hizmet etmektedir (Gökmeral, 2014, s.144).

Yapılardaki kullanılmış su; gri ve siyah su olarak ikiye ayrılmaktadır. Gri su, genellikle bina lavabolarında ellerin, meyve ve sebzelerin yıkanması gibi günlük aktiviteler sonucunda ortaya çıkan gruptur. Siyah su ise, kanalizasyon suyunu oluşturmaktadır ve bu nedenle, geri dönüşümünü sağlamak oldukça zordur. Gri su, içme suyu kadar temiz bir içeriğe sahip değildir. Fakat temizlenmesi, kanalizasyon suyu kadar çok işlem gerektirmediğinden, gri suyun geri dönüşümü yapı içindeki bitkiler yardımıyla sağlanabilmektedir (Baysan, 2003, s.37). Gri su, kirlilik oranına göre incelendiğinde, az kirli gri suların duş, banyo ve lavabodan kaynaklı atık sulardan geldiği; çok kirli gri suların ise mutfak ve çamaşır makinesinden geldiği tespit edilmiştir (Üstün ve Tırpancı, 2015, s.119).

Bir binanın içilmeyen su gereksiniminin çoğu (tuvalet, yıkama, temizlik ve bitki sulama) yağmur suyunun biriktirilmesi ve kullanılması yoluyla karşılanırsa, su verimliliği sağlanabilmektedir (Gökmeral, 2014, s.144). Fakat gri suyun uzun vadeli sulama amaçlı kullanımında arıtılmaması, olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Gri su, tuzların, yüzey aktif maddelerin, yağ ve gresin birikmesine bağlı olarak kirlenmekte ve sulama amaçlı kullanıldığında bitki sağlığını ve toprağın yapısını olumsuz yönde etkilemektedir (Üstün ve Tırpancı, 2015, s.123).

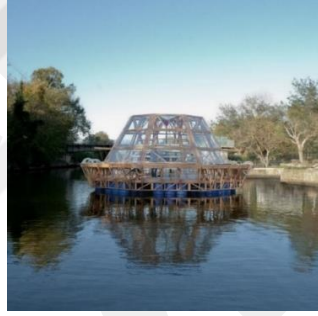
Gri suyun, sulama sistemlerinde kullanılmasına ek olarak biriktirilen mevcut yağmur suyunun toprak altında filtrelenmesini ve depolanmasını sağlayan sistemler kullanılmaktadır. Böylece, yapı çevresinde bulunan yeşil alanların sulanması, suyla birlikte peyzajın da sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır (Yaşar ve Düzgüneş, 2013, s.36). Yağmur suyunun geçirimsiz su tutma veya yakalama yüzeylerinden tutulması, iletim kanalları (oluk ve borular) aracılığı ile depolanacak bölgeye ulaştırılması ve kullanım amacı belirlenerek tanklarda depolanmasıyla “yağmur suyu toplama sistemleri” oluşturulmaktadır. Su tutma veya yakalama yüzeylerinin oluşturulması için genellikle çatılar tercih edilmekte ve bu yüzeylerde metal, kil ve beton kiremitli, karışık ve asfalt kaplı, ahşap, asfalt ve çakıl karışımı ve taş gibi farklı malzemelerin kullanımı tercih edilmektedir (Delibaş, 2017, s.30). Sürdürülebilir uygulamaları bünyesinde barındıran Karabük Üniversitesi Sosyal Yaşam Merkezi'nin yağmur suyu toplanması planlanarak tasarlandığı 1500 m² çatı alanı, aynı zamanda gezilebilir betonarme döşemeli teras çatı olarak da kullanılmaktadır (Şekil 19) (Temizkan ve Kayılı, 2020, s.106).

Şekil 19: Karabük Üniversitesi Sosyal Yaşam Merkezi'nde Yağmur Suyu Toplanan Ve Üzerinde Gezilebilir Çatı, Karabük, Türkiye (URL 19)

Denize kıyısı olan ve kuraklığın önüne geçmek için çeşitli stratejiler geliştiren Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Libya, Katar, Dubai, İran,

İspanya, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Singapur, Malezya ve İtalya ülkeleri başta olmak üzere deniz suyunun tatlı suya çevrilmesi ile ilgili projeler hayata geçirilmektedir (Baran, 2017, s.77). Örneğin; Dünyanın nüfusu katlanarak artarken ve sürdürülebilir tarım ve temiz suya erişim son derece önemli hale gelirken, İtalya’da Floransa Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen çalışma prototipi, Pisa ve Livorno kentleri arasındaki Navicelli kanalına kurulmuş olan “The Jellyfish Barge” adlı yüzen sera, kendi gıdasını hidroponik olarak yetiştirebilmekte ve günde 150 litreye kadar taze içme suyu üretebilmektedir. Geri dönüştürülmüş plastik bidonların üzerinde yüzen 70 metre karelik bir sekizgen olarak tasarlanan sera, güneşten gelen ısı ile damıtıcılardaki kirli suyun buharlaşmasını sağlamaktadır. Oluşan su buharı, seranın üzerinde yüzdüğü deniz suyu tarafından soğutulan tankla emilmektedir. Bu sıcaklık değişimi, suyun yoğunlaşmasını sağlamak ve ardından bir depolama tankına pompalamaktadır (Şekil 20) (Kizilova, 2019, s.2).

Şekil 20: The Jellyfish Barge, İtalya (URL 20)

Mevcut bir yapıda kullanılan su miktarı, kullanıcı sayısına, sıhhi tesisat demirbaşlarına, cihazlara ve diğer faktörlere bağlı olarak önemli ölçüde farklılık gösterebilmektedir. Su tüketiminin yoğun olduğu mekânlarda su kullanımını azaltmak için tuvalet, pisuvar ve lavabo armatürlerinin su tasarruflu olanları tercih edilmelidir. Sulama sistemlerinde kullanılan su miktarının %50 oranında azaltılması ve sulamada depolanmış yağmur suyu, geri dönüştürülmüş atık su kullanılması LEED değerlendirme sistemine göre yapının kredi kazanmasını sağlayan tasarruf unsurlarındandır ve sürdürülebilirlik bakımından oldukça önemlidir (Ertuğrul, 2018, s.44).

2.2 Ekonomik Sürdürülebilirlik

Ekonomi kavramı, temelinde az miktarda olan kaynakların en etkin biçimde kullanılmasını kapsamaktadır (Kuşat, 2013, s.4897). Halkının temel ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamayan bir ekonomi, doğası gereği istikrarsızlaşır, potansiyel olarak politik ve ekonomik bakımdan değişken bir özelliğe sahip olması sebebiyle sürdürülebilir değildir. Her bireyin fiziksel ve zihinsel gelişiminin sağlanması için yeterli yiyecek, barınak, giysi vb. temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi gerekmektedir. Ayrıca, sürdürülebilir bir ekonomi, günümüzde herkesin temel ekonomik ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesilleri de temel ekonomik ihtiyaçlarını karşılama fırsatlarından mahrum bırakmamalıdır. Sürdürülebilir bir ekonomi, üretkenliğini ve toplum için değerini süresiz olarak kadar devam ettirebilmelidir (Ikerd, 2012, s.1). Ekosistemlerin bütünlüğünün korunması, ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasının kilit noktası olarak görülmektedir (Güner Aktaş, 2013, s.58).

Baumgartner ve Quass (2009) sürdürülebilirliğin ekonomik boyutunu dört nitelikten yola çıkılarak tanımlamaktadır. Bu nitelikler:

1. Konu insanlarla doğa arasındaki ilişkiye odaklanmalıdır,
2. Uzun vadeli ve özünde belirsiz bir geleceğe yönelme,
3. Şimdiki ve gelecek nesiller arasında olduğu kadar, insanlarla doğa arasındaki adaletin normatif temellerle oluşturulması,
4. Doğal mal ve hizmetlerin insan yapımı ikamelerinin ve tamamlayıcılarının tahsisinde ekonomik etkinlik için duyulan endişelerin zaman kaybı olarak anlaşılmasıdır.” (Baumgartner ve Quass, 2009, s.2).

Sürdürülebilirliğin inşaat sektöründeki ekonomik boyutla ilgili ölçütlere ilişkin sorular şunlar olmalıdır: Hammaddelerin depolanacağı yere taşınması sırasında tüketilen enerji miktarının az olması sağlanabiliyor mu? Taşıma maliyeti azaltılabiliyor mu? Bakım onarımı kolay mı? Dayanıklı ve uzun ömürlü mü? Mal ve hizmet sunumunda daha az materyal kullanılmasını sağlıyor mu? Bu nedenle, tasarım ve yapım aşamasında ekonomik sürdürülebilirliğe katkı sağlanması amacıyla bu sorular dikkate alınmalıdır (Tufan ve Özel, 2018, s.11).

Bir ürünün kullanımı süresince oluşan toplam maliyete yaşam döngüsü maliyeti (life cycle costing) adı verilmektedir. Giydirme cephelerin ekonomik olarak daha avantajlı olması sebebiyle, yaşam döngüsü maliyetinin az olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, yüksek kalitedeki ilk yatırımı maliyet açısından daha fazla olan, kullanım

süresi boyunca bakım programı yapılmış bir cephe sistemi, ekonomik yönden ilk yatırım maliyeti düşük bir sistemden uzun vadede daha avantajlı olabilmektedir (Gür, 2007, s.101). Bununla birlikte, ekonomik kazanç sağlama fikri, sürdürülebilirlik açısından oldukça önemli bir faktör olmasına rağmen hiçbir zaman temel hedef haline gelmemelidir (Ertuğrul, 2018, s.12).

Ülkemizde sıkça kullanılan yerel yapı malzemelerinden tuğla ve kiremidin zengin mineral içeriğine sahip olması, günümüz modern mimari uygulamaları için uyumlu yapıya sahiptir. Fakat tuğla ve kiremit malzemelerinin hammaddesi olan ve ocaktan çıkartılıp üretim depolarına ulaşımı sırasında birtakım ön hazırlıklar gerektiren kilin, hem fiziksel hem de kimyasal anlamda yapı için beklenen özelliklere sahip olması zaman almaktadır. Hammadde hazırlama işlemi sona erdikten sonra şekillendirme, kurutma aşamalarından geçen kilin pişirilmesi ve tuğla haline gelmesi için fırınlarda yakıt olarak genellikle kömür vb. katı yakıtlar, nadiren sıvı yakıtlar kullanılmaktadır. Bu durum, hem tuğla yapımında kullanılan geri dönüşümü mümkün olmayan yakıtların kullanımı hem de işlem sonucunda açığa çıkan tuğla atıklarının çevreye taşınması nedeniyle ekolojik ve ekonomik zararlar vermektedir (Bayraktar, 2018, ss.1314-1322).

Wood'a (2015) göre, sürdürülebilirlik yüksek binalar çerçevesinde incelendiğinde; iki farklı görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilki, kentsel yayılmanın önüne geçmek ve maliyetleri düşürmek için yüksek yapılardan faydalanmanın ekonomik sürdürülebilirlik açısından katkı sağlamaktadır. Buna karşın ikinci görüş; yüksek yapıların çok fazla enerji harcanarak inşa edilmesinin çevreyi olumsuz etkilemesiyle ilişkili olarak sürdürülebilir bir sisteme sahip olmadığı yönündedir (Wood, 2015).

Yapı yüksekliğinin sınırlanmasına sebep olan kerpiç, saman, ahşap, taş gibi geleneksel yapı malzemeleri zaman açısından endüstriyel malzemelere oranla daha fazla süre gerektiren malzemelerdir. Bunun sebebi, bu malzemelerin elde edilmesinin ve uygulanmasının gerektirdiği iş gücü yükünün fazla olmasıdır. Örneğin; çevreye daha az zarar veren bir malzeme olan taş malzemenin elde edilmesinde taş ocaklarında elde edilen taşların işlenmesi ve uygulanması için taş ustalarına olan ihtiyacın fazla olması, iş gücünü arttırarak ekonomik sürdürülebilirlik bakımından olumsuz sonuçlar

doğurabilmektedir. Bu nedenle, geleneksel ve teknolojik malzemelerin çevresel ve ekonomik anlamda olumlu sonuçlar oluşturacak şekilde birleştirilerek kullanılması, sürdürülebilirlik açısından bir alternatif oluşturmaktadır (Güteryüz ve Dostoğlu, 2011, s.8).

İç mekân tasarımı, ekonomi ile oldukça ilişkili bir disiplin olarak ekonomik dengeleri etkilemektedir. Örneğin; mekânda yaşayan kişi sayısına, fizyolojik özelliklere, yaşam alanlarının tasarlanma şekillerine, kullanılan malzemelerin fizyolojik etkilerine ve psikolojik nedenlere bağlı olarak bir binada ısı yalıtımı iyi yapılmış olsa bile, her dairenin ısı giderleri değişkenlik gösterebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, iç mekân tasarımcısı, enerji verimliliğini gözeterek tasarladığı dairedeki enerji tüketimini düşürebilmektedir. Bu nedenle, enerji verimliliği, yalnızca beyaz eşya, aydınlatma vb. tercihleriyle ilişkilendirilmemelidir. Aynı zamanda, malzemelerin fiziksel ve psikolojik etkilerinin de göz önünde bulundurulduğu özel detay çözümlerinin de etkisinin bulunduğu yadsınmamalıdır (Geçimli ve Kaptan, 2019, s.196). Örneğin; iç mekân tasarımında ihtiyaç duyulan aydınlık düzeyinin, doğal aydınlatma kullanılarak sağlanması, yalnızca çevre kirliliğini değil, ekonomik maliyetin azalmasını da sağlamaktadır (Gür, 2007, s.96).

İç mekân tasarımında önemli bir maliyet oluşturan halı, kilim, yatak ve nevresim takımı, yorgan, yastık, perde, battaniye, minder, puf, havlu, bornoz, banyo takımları, masa ve yemek takımları gibi iç mekân tekstil ürünlerinin üretiminin sağlandığı tekstil sektörü de insan ve çevre sağlığının gözetildiği sürdürülebilir kalkınma çerçevesindeki faaliyetlerine devam etmelidir. Su ve kimyasal madde tüketiminin de oldukça fazla olduğu tekstil ürünlerinin üretim sürecinde kullanılan hammadde ve kimyasal maddelerin azaltılması çevresel anlamda önem taşırken, tüketim sonrası atık haline gelen iç mekân tekstil ürünlerinin geri dönüşümlerinin sağlanması, ekonomik sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır (Özdem, 2020, s.272).

Mobilya tasarımında maliyet düşürmek ve çevreye zarar vermeden üretim yapmak amacıyla yapılan çalışmalar da iç mekân tasarımında ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Örneğin; Kube Design firmasının tasarımlarında mukavva malzemeyi tercih etmesi hem maliyetin düşüklüğü sayesinde ekonomik anlamda kazanç edilmesini sağlamakta hem de ekolojik

malzemeler kullanımından kaynaklı olarak doğaya verilen zararın azaltılmasını sağlamaktadır (Şekil 21 ve 22) (Şahin, 2018,s.6).

Şekil 21: Curia Papale Malta Koltuk Tasarımı (URL 21)

Şekil 22: Dondolo Koltuk Tasarımı (URL 22)

Sonuç olarak; sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutu ele alındığında kaynakların sınırlılığı çerçevesinde ele alınan enerji ve malzeme kullanımı en önemli tartışma konuları arasındadır. Fakat geleneksel olarak iktisat doktrini kaynakları, düşünülenin aksine sınırlı olmadığını ve insanların bu kaynaklardan yararlanması gerektiğini savunmaktadır. Bu görüş, genel kabul gören bir yaklaşımdır. Neoklasik iktisat akımı da bu görüşle paralel bir şekilde sürdürülebilirliğin zamanla artan refah ve tüketimle ilişkili olduğunu vurgulayarak sürdürülebilir kalkınma kavramını daha basit bir yaklaşıma indirgemıştır. Bu görüşlerin aksine doğal kapital yaklaşımı ise; doğal kaynakların sınırlılığını vurgulayarak doğal kaynaklardan bu sınırlar çerçevesinde faydalanılması gerektiğini savunmaktadır. Her iki sürdürülebilirlik anlayışındaki ortak noktada; doğal kaynakların insana hizmet etmesinden ziyade, bağımsız birer varlık olarak korunmasının önemi aktarılmaktadır (Bilgili, 2017, s.567).

2.3 Sosyal Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu, akademik çevreler tarafından ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik boyutlarına göre daha geç ele alınan ve uzun bir süre göz ardı edilmiş bir bileşendir (Colantonio, 2009, s.1). Bu gecikmenin temelinde, sosyal sürdürülebilirliğin, ülkelerin ulusal ve uluslararası hukuki metinlerinde yer verilmemesi, geliştirilen politika ve stratejilerde bu konuya vurgu yapılmamasının rolü bulunmaktadır (Akalin, 2015, s.58).

Sosyal, ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirlik alanlarındaki bilgilerin karşılaştırılabilir oranlarda gelişebilmesini ve bunları bir araya getiren konuların uyumlu olmasını sağlamak için toplumun tüm sektörlerinin siyasi ve sosyal katılımına (sosyal sorumluluk) ihtiyaç vardır. Sürdürülebilirliğin sosyal boyutuna ilişkin bilginin geride kalması ve sonuç olarak yalnızca ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirliğin elde edilmesi konusunda bir risk bulunmaktadır (Docherty, Kira ve Shani, 2009, s.284).

Sürdürülebilirlik araştırmaları, geçmişten bu yana, ekonomik ve teknolojik yaklaşımlara dayanmıştır. Fakat sürdürülebilirlik konusunun toplum ve bireylerle ilgili olması nedeniyle, sosyal bir perspektiften yaklaşmak önem taşımaktadır. Bu durumda ana konu; belirli bir insan eyleminin veya canlı davranışının sürdürülebilir olup olmadığına karar verecek olan parametreleri belirlemektir (Goel ve Sivam, 2015, s.62). Toplumun sosyal açıdan sürdürülebilir bir duruma gelmesi için beş temel ilkeden söz edilebilmektedir. Bu ilkeler McKenzie'ye (2004) göre;

1. Toplulukta bulunan tüm üyeler için, özellikle de maddi açıdan yetersiz ve en savunmasız olanlar için eşit fırsatlar sağlanmasını gerektiren eşitlik ilkesi,
2. Toplulukta farklılığı teşvik eden çeşitlilik ilkesi,
3. Topluluğun içinde ve dışında, resmi, gayri resmi ve kurumsal düzeyde birbirine bağlantılı olmayı sağlayacak sistemler teşvik eden bağlılık ilkesi,
4. Kişi ve toplum düzeyinde tüm üyelerin temel ihtiyaçların karşılandığının garanti edilmesini sağlayan yaşam kalitesi ilkesi,
5. Topluluk için demokratik süreçler, şeffaf ve hesap verebilir yönetim yapılarının sağlanmasını teşvik eden demokrasi ve yönetim ilkesidir (McKenzie, 2004'ten aktaran Bilgili, 2017, s.566).

Sosyal sürdürülebilirlik kavramına literatürde değinen çalışmalar incelendiğinde, bu kavrama dair tanımların araştırmacı ya da karar vericinin sürdürülebilirliğin sosyal boyutunu kendi çalışma alanı ile ilişkili biçimde açıkladığı görülmektedir. Bu sebeple, sosyal sürdürülebilirlik kavramının genel-geçer bir tanıma sahip olmadığı araştırmacıların uzmanlık alanları doğrultusunda tanımlandığı söylenebilmektedir (Var, 2015, s.15). Sachs'a (1999) göre, sosyal sürdürülebilirlik kavramının, toplumların bir niteliği haline gelmesi, ancak eşitlik ve demokrasi temellerinde kurulduğunda, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel içerikli her konunun

ve insan haklarının, toplumdaki diğer bireyler tarafından etkin bir şekilde benimsendiğinde gerçekleşebilmektedir (Sachs, 1999'dan aktaran Var, 2015, s.15).

Sev'e (2008) göre, toplumda sürdürülebilir kalkınmanın şekillenmesini sağlayacak birçok sosyal ve kültürel faktör yer almaktadır. Bu faktörler arasından en can alıcı nokta, nesiller arasındaki eşitliğin sağlanabilmesidir (Sev, 2008'den aktaran Ertem, 2020, s.18). Nesiller arası eşitliğin oluşabilmesi ve gelecek nesillerin refah içinde yaşayabilmesi için gerekli miras; onlara yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli araç ve kaynakları bırakmaktır. Bu şekilde, doğru enerji tüketimi sağlanarak, günümüzün yaşam standartları garantiye alınırken, gelecek nesillerin yaşam hakları da korunmuş olacaktır (Sev'den 2008'den aktaran Ertem, 2020, s.18).

Literatürde, kentsel sosyal sürdürülebilirliğin sosyal eşitlik, refah ve yaşam kalitesi anlamına geldiğini gözlemlenmektedir (Krefis, Augustin, Schlünzen, Oßenbrügge ve Augustin, 2018; Lami ve Mecca, 2020, s.4). Kentsel sosyal sürdürülebilirlik, sosyal eşitlik adaleti ve dolayısıyla kaynakların eşit dağılımını ifade etmektedir. Kentsel bakış açısından, sosyal ve çevresel dışlanmanın olmadığı toplumlara ifade etmektedir. Bununla birlikte; coğrafi açıdan, coğrafi alanlarda hizmetlere eşit erişimin temsilcisidir (Dempsey, Bramley, Power ve Brown, 2011, s.290).

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu incelendiğinden kentsel dönüşümün de kentleşme sorunlarının önüne geçmek amacıyla ortaya çıktığı kentteki sürdürülebilirliğin sağlanmasını amaçladığı görülmektedir. Fakat çoğunlukla sonucunda sermayenin çıkar grupları arasında yeniden dağılımının ön planda olduğu kentsel dönüşüm projelerinde sosyal iyileşmenin esas amaç olarak aktarılması doğru değildir. Bu nedenle kentsel dönüşümün sosyal sürdürülebilirlik ile ilişkisi incelendiğinde bu konudaki tartışmalarının çoğu ekonomik eksende oluşmaktadır (Akalin, 2015, s.62). Bu bağlamda, sosyal sürdürülebilirliğin bireyin yaşamını geçirdiği mekânlardan beklentilerinin anlaşılması ve bu sayede kişinin refahının sağlanması için uygun alanlar yaratma süreci olarak da düşünülebilmektedir (Woodcraft ve diğerleri, 2011'den aktaran, Bilgili, 2017, s.565).

Sosyal sürdürülebilirlik; eşitlik ve sağlık gibi geleneksel sosyal politika alanlarını ve ilkelerini katılım, ihtiyaçlar, sosyal sermaye, ekonomi, çevre ve daha

yakın zamanda bu tanıma eklenmiş olan mutluluk, esenlik ve kalite kavramları ile harmanlamaktadır (Colantonio ve Dixon, 2009, s.18). Örneğin; Aydın ve Lakot Alemdağ'ın (2014) yaptığı Karadeniz geleneksel mimarisindeki sürdürülebilir malzemelerden ahşap ve taş malzemelerin kullanımını incelediği çalışmaya göre; yöre mimarisinin en temel karakteristik özelliklerinden bazıları ahşap ve taş malzemelerin günümüzde çoğunlukla cephe kaplaması malzemeleri işlevinde kullanılması, geçmişin izlerini bugüne taşıyarak bölgenin geleneksel mimarisinin niteliklerini ortaya koymaktadır. Bölgedeki bu tasarım, bölge turizmine katkı sağlamakta ve fiziksel ve ekonomik sürdürülebilirlik açısından bölgeye sağladığı imkânların yanı sıra halkın kendi yaşadığı ortama bağlılığı, kendi kimliğinden bir şeyler bulma ve aidiyet duygusunu yaşamaları açısından da sosyal sürdürülebilirliğin mimaride dışı vurumu olarak örnek oluşturmaktadır (Aydın ve Lakot Alemdağ, 2014, s.401).

Chiu (2004) sosyal sürdürülebilirliği yorumlarken, sürdürülebilirlik ile ilgili eylemin sosyal yapıda ve ilişkilerde, geleneklerde ve değerlerde yer tutması gerektiğini öne sürdüğü “Gelişme odaklı”, doğal kaynakların kuşaklar arası nasıl bir dağılım gösterdiği araştıran “Çevre odaklı”, insanın yaşam kalitesinde sosyal kaynaşma, bütünlük ve istikrar amaçlanmakta ve bu yolla sürdürülebilirliğin sağlanacağı düşünülen “İnsan odaklı” olmak üzere üç yoruma değinmektedir (Chiu, 2004'ten aktaran Geçimli ve Kaptan, 2019, s.198). İnsan odaklı bir çalışma alanı olan aynı zamanda da insan ve toplum üzerinde birçok etkiye sahip iç mimarlık mesleği; değerler, kültürel kodlar ve sosyal ilişkilerin kurgulanmasında oldukça etkin bir paya sahiptir. Bu nedenle iç mekân tasarımı ve tasarımcının rolü ile sosyal sürdürülebilirliğin birbiri ile doğrudan etkilere sahip bir ilişkisi bulunmaktadır (Geçimli ve Kaptan, 2019, s.193). İç mimar, tasarımcılığını üstlendiği mekânlar vasıtasıyla sosyal ilişkilerin oluşmasını ve geliştirilmesini sağlamaktadır. Bu nedenle hem sosyal boyutta hem de sürdürülebilirliğin diğer boyutlarında önemli bir etkiye sahiptir (Geçimli ve Kaptan, 2019, s.199).

Kefayati ve Moztarzadeh'e (2015) göre; sosyal sürdürülebilirlik ilkelerine ve toplumdaki gösterge ve kriterlerinden yola çıkarak, mimaride toplumsal kalkınma göstergelerinin sürdürülebilirliği, diğer alanlardaki çalışmaların gözden geçirilmesiyle şu şekilde ifade edilmektedir:

1. Sosyal etkileşim: Mimarlıkta sosyal etkileşim, sosyal sürdürülebilirliği geliştirmek için mimarlar tarafından her zamankinden daha fazla dikkate alınması gereken arasındadır. İnsanın farklı düzeylerde sosyal etkileşim ihtiyacı bulunmaktadır. Bu etkileşim isteğinin karşılanabilmesi için fiziksel olarak mekânın tasarlanması mimari tasarımcılara aittir. Mimari mekânın sosyalleşme özelliği, mekândaki insanlar arasındaki sosyal etkileşim düzeyini azaltabilmekte ya da artırabilmektedir. Dolayısıyla mekân, sosyal sermayenin artmasını ve sosyal sürdürülebilirliğin gelişmesini sağlamaktadır (Davoodi, Falah ve Abadi, 2013; Kefayati ve Moztaarzadeh, 2015, s.46).
2. Mimari kimlik: Mimari; arazide yapının şeklini etkileyen farklılıklara rağmen, doğası gereği kimlik olarak adlandırılan dinamik ve ilerleyici özelliklere sahiptir. Kökleri toplumun kültürüne ve tarihine dayanan kimliğe sahip mekânların tasarımı, her bölgenin kendine özgü mimari özelliğidir. Tarihi mekânların, yapıların, parkların ve müzelerin korunmasının yanı sıra mimari kimliğe sahip mekânlar yaratılarak sosyal kimlik duygusunun artırılması sağlanabilmektedir. Bu durumun aksine bir ülkenin tarihine dayanmayan, özgün kültür ve kökene sahip olmayan ithal mimari tasarımın azaltılması için çalışmalar yapılabilmektedir.
3. Sosyal güvenlik: Mimarlıkta sosyal sürdürülebilirliği geliştirmenin bir diğer göstergesi de mekânda güvenlik duygusu yaratmaktır. Mimari tasarıma dâhil edilecek bazı noktalar; kullanıcılarda kontrol edilebilirlik duygusunu artırabilecek bir mimari mekân tasarımı, güvenli kentsel cephe tasarımı ve savunulabilir mekân tasarımıdır. Bu nedenle, sosyal sürdürülebilirliği geliştirmek için mimaride güvenlik tartışmasına özellikle dikkat gösterilmesi gerekli görünmektedir (Davoodi, Falah ve Abadi, 2013; Kefayati ve Moztaarzadeh, 2015, s.46).
4. Esneklik: Esneklik, sosyo-psikolojik ve ekonomik performansa bağlıdır. Buna dayanarak; binanın fiziksel mekânsal organizasyonu, doğal ve kültürel çevre, insan yapımı çevre, ekonomik ve politik çevre ve toplumun geçim kaynakları ile uyumlu olmalıdır. Esneklik; çeşitlilik, uyarlanabilirlik ve değişkenlik olarak 3 türde meydana gelebilmektedir. Çeşitlilik, alanın işlevini gereksinimlerle orantılı olarak değiştirmenin mümkün olduğu çok işlevli bir alana sahip olmak anlamına gelmektedir. Uyarlanabilirlik, zaman ve mevsimdeki değişimle orantılı olarak

sektörler ve mekânlar arasında hareketliliğin mümkün olduğu fonksiyonelliği ifade eden esneklik anlamına gelmektedir. Esnek bir mimarın en önemli özellikleri daha uzun süre kullanılabilirlik, kullanıcının deneyimine ve müdahalesine uygunluk, teknik yeniliklerin sağladığı faydalar, ekonomik ve ekolojik dayanıklılık, yapı strüktürünün ve bileşenlerinin tamamının veya bir bölümünün yeniden kullanılabilmesidir.

5. Sosyal katılım: Bu bileşen, sosyal rollere ve faaliyetlere katılımı ve etkileşimi önermektedir. Alışılmış faaliyetlere katılım, kişinin toplumun değer ve normlarına olan bağlantısını, bu şekilde geleneksel değer ve normların faaliyetler sırasında içselleştirilmesini artırabilmektedir. Bu şekilde insanların sosyalleşmesine katkıda bulunan içsel uyum özellikleri pekiştirilmesi sağlanmaktadır. Göz ardı edilmemesi gereken bir diğer nokta ise, sürdürülebilirlik göstergelerinin kendilerine özgü mekân ve zamanlarına göre yorumlanması gerektiği ve bunların iyileştirilmesi için hiçbir zaman ve yerde genel bir çözüm sağlanamayacağıdır (Kefayati ve Moztaazadeh, 2015, ss.46-47).

Belirtilen ilkeler doğrultusunda sosyal sürdürülebilirliğin sürdürülebilir kalkınma için önemi değerlendirilmekte ve sosyal sürdürülebilirliğin politik ve kültürel kapsamda da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

2.4 Politik ve Kültürel Sürdürülebilirlik

Yönetim, sürdürülebilir kalkınmanın temelidir. Sürdürülebilirliğe doğru ilerleme dört boyutu içermektedir. Bunlar; sosyal boyut, ekonomik fırsat, sağlıklı ekolojik işlev ve iyi yönetimdir. Bu dört boyut birden çok ölçekte karmaşık sistemler oluşturmaktadır. Bu nedenle yönetim, karmaşık sistemlerin özelliklerine ihtiyaç duymaktadır. Hızla değişen acil sorunların bulunduğu dünyada, dayanıklılık temel bir hedefdir ve bu hedefe bağlı olarak kurumlar, çeşitlilik ve fazlalığı bünyesine dâhil etmeye çalışmalıdır (Walker ve Salt, 2006, s.148).

Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde küresel ölçekteki sorunlar ele alındığında ülkelerin izleyecekleri çevre politikalarının önemi büyüktür. Genel anlamıyla çevre politikası, bir ülkenin çevre ile ilgili tercih ve hedeflerinin saptanması olarak tanımlanmaktadır (Bayram, Altıkaynak ve Torun, 2011, s.34). Geniş bir çerçevede değerlendirildiğinde çevre politikası, çevre sorunlarının çözümlenebilmesi için

gelecekte karşımıza çıkacak problemlere karşı alınması gereken tedbirleri ve benimsenen ilkeleri oluşturmaktadır (Budak, 2000'den aktaran Bayram ve diğerleri, 2011, s.34). Çevre Hukukuna göre; çevre politikalarına hâkim olan ilkeler başlıca şu şekildedir:

- “1.Çevreye verilen zararların giderilmesi için alınan önlemlerin maliyetine çevreyi kirletenin katlanmasını ifade eden “kirleten öder ilkesi”,
- 2.Çevre sorunları yaratacak durumları önceden öngörüp, olası zararları önlemeyi amaçlayan “ihtiyat ilkesi”,
- 3.Çevre sorunlarına oluşma aşamasında müdahale etmenin gerekliliğini vurgulayan “önleme ilkesi”,
- 4.Çevre sorunlarına hem ulusal hem de uluslararası ölçekte işbirliği yapılmasını amaçlayan “işbirliği” ilkesidir” (Toprak, 2006, ss.151-153).

Kuruluş döneminden 2010'lu yıllara kadar Türkiye'de çevre yönetimi politikaları tarihsel olarak incelendiğinde, yakın geçmişe kadar ülkede çevre sorunlarını bütüncül olarak ele alacak bir kamusal yapılanma bulunmamaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de uzun yıllar çevre yönetimi konusundan bütüncül bir yapı yerine, parçalı ve dağınık bir örgütlülük söz konusudur (Şengün, 2015, s.111). Türkiye'de sürdürülebilirlikle ilgili ilk yasal çalışma olan 1983 tarihli ve 2872 sayılı “Çevre Kanunu”, bütün canlıların ortak alanı olan çevrenin; sürdürülebilir kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik doğrultusunda korunmasını sağlamak amacıyla düzenlenmiştir (Gökçe ve diğerleri, 2018, s.302). Bu kanun çerçevesinde, 2006 yılındaki düzenlemeyle çevre, çevre korunması, çevre kirliliği, sürdürülebilir çevre vb. konuyla ilişkili birçok terim toplumu bilgilendirmek amacıyla açıklanmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Mevzuat Bilgi Sistemi İnternet Sitesi).

Kültür ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişki, yıllar içinde birçok araştırmacının hedefinde yer almıştır. Hawkes (2001), yerel planlamada kültürün rolünü vurgulayarak, sürdürülebilirliğin dördüncü ayağı olarak kabul etmiştir. Chiu (2004), konut alanında sürdürülebilirliğin sosyal ve kültürel boyutlarını tartışmış ve toplumsal refahın ve kültürün sürdürülebilirliği için “sürdürülebilir standartlar” tanımlamaktan ziyade nitel ve nicel göstergeler kullanarak eğilimleri izlemenin daha anlamlı olduğu sonucuna varmıştır. Nurse (2006), sürdürülebilir kalkınma kültürünün nasıl ortaya çıktığı ve kültürün sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkilerini araştırmış ve kültürün yalnızca dördüncü bir bileşen olarak değil, sürdürülebilir kalkınmanın merkezi sütunu olarak görülmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Birkeland (2008), kültürel

sürdürülebilirlik açısından sanayi sonrası toplulukların yenilenmesini incelemiştir ve suyun kültürel ve sembolik anlamlarıyla bağlantılı belirli yer duyularını yeniden çalışmış, yer içinde ve yer için yeni yaşam biçimleri uyandırmanın yollarını değerlendirmiştir (Soini ve Birkeland, 2014, s.214).

Soini ve Birkeland (2014), kültüre odaklanmanın, küreselleşme ve yerelleşmeyle ilişkili olduğunu, dünyanın coğrafi ve kültürel çeşitliliği kabul etmesi gerektiğini öne sürmektedir (Soini ve Birkeland, 2014, s.214). Kültürel sürdürülebilirliğin açıklanması ve detaylandırılması için gerekli altyapı kültür kavramının ortaya konması gerekmektedir. Birçok açıdan farklı şekillerde tanımlanan kültür kavramı, genel itibariyle bireyin geçmişten bugüne edindiği deneyimler ve bilgilerin hayatına yansımadır. Yaşam biçimimiz ve edindiğimiz maddi manevi her şey, kültürümüzün birer parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle, insan ve kültür ilişkisinin birbiri ile tamamıyla bütünleşmiş olduğu söylenebilmektedir. Buradan yola çıkarak sürdürülebilirlik bağlamında ele alınan kültür ve sürdürülebilirlik ilişkisi; ekolojik, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik anlayışlarının peşinden gelen bir kavram olarak değil, her bir sürdürülebilirlik boyutuyla ilişkili ve hepsinde bir parça barındıran bir anlayış olarak ortaya çıkmaktadır (Konuk, 2009, s.20).

Kültürel çeşitliliğin korunması ve teşvik edilmesinin, ekolojik ve genetik çeşitliliğin güvence altına alınmasının yanı sıra evrensel insan hakları ve temel özgürlükler için hayati önem taşıdığına dair gelişen farkındalık her geçen gün artmaktadır. Bu bakış açısı, sürdürülebilir kalkınmanın ancak kültürel çeşitlilik hedefleri ile sosyal eşitlik, çevresel sorumluluk ve ekonomik uygulanabilirlik hedefleri arasında uyum varsa başarılacağı görüşüne dayanmaktadır (Hume ve Tremain, 2012, s.1). Özdemir'e (2000) göre; yapı malzemelerinin özellikleri; jeolojik ve jeomorfolojik özellikler, iklim şartları, bitki örtüsü, toprak ve diğer doğal çevre faktörleri ile birlikte yapıyı tasarlayan ve yapının inşa edilmesinde çalışan kişilerin gelenek, görenek, arzusu, tarihi ve ekonomik şartları da binayı etkilemektedir (Özdemir, 2000, s.170).

Kültürel sürdürülebilirlik; mekân özelliklerinin sürekliliği, yerel malzemelerin kullanımı ve doğaya uygun düzenlemelerle geleneksel kentsel ve mimari ortamın yeniden yorumlanmasıyla, Mısır'daki "Yeni Gurna Köyü (New Gurna Village)"

projesinde uygulanmıştır. Köy, Nil Nehri'nin Batı Şeria'daki Luksor'da yer almaktadır. 1946 ve 1952 yılları arasında ünlü Mısırlı Mimar Hassan Fathy tarafından tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Tasarım, yerel malzeme ve tekniklerin kullanımıyla hem kültürel hem de iklim sorunlarına karşı duyarlılığı ile sürdürülebilir mimari yapı örneklerinden biridir. Fathy'nin günümüz modern yapılarında tercih edilmeyen kerpiç malzemeyi özel tekniklerle kullanmasıyla binaların gündüzleri daha serin, geceleri daha sıcak tutulmasını sağladığı projede, enerji ve kullanıcı konforu açısından verimlilik sağlanmıştır. Bölgede yaşayanların kültürleri ve çevreleri üzerinde olumsuz etkileri olan modern teknolojilere olan bağımlılıklarını azaltmalarına yönelik davranışlarında geleneksel yöntemleri kullanarak yardımcı olan Fathy, “Yeni Gournia Köyü” projesinde kültürel sürdürülebilirlik adına önemli bir yapılanma sağlamıştır (Şekil 24) (Kültür, 2012, ss.263-264). Ayrıca, yapım sürecine insanların dâhil edildiği yapılanmanın sosyal uyuma teşvik edilmesiyle, yerel malzeme ve yapım teknikleri kullanılmasıyla, manevi değerlerin tanınmasıyla da hem sosyal hem de kültürel anlamda sürdürülebilirliğe hizmet ettiği söylenebilmektedir (Özbudak Akça ve Arıtürk Büyükpamukçu, 2019, 23).

Şekil 23: Yeni Gournia Köyü, Mısır (URL 23)

Kültürel sürdürülebilirliğin mimaride bir başka örneği olan Batı Afrika ülkelerinden Mali'nin Bandiagara kentinde bulunan “Tanouan Ibi İlkokulu”dur (Primary School Tanouan Ibi). Bölgede yaşayan Dogon kabilesinin geleneğinde insan, kültür ve doğa arasında ruhsal bir bağ bulunmaktadır. Kil ile inşa edilen sade ve doğal yapıları, kabile geleneğiyle özdeşleşmektedir. Beşik tonozlu yapının, 7 metrelik tonoz için yapısal destek olarak her iki tarafında birer sundurma bulunmaktadır. Ayrıca, verandalar doğrudan güneş ışığından kaçınmak için gerekli gölgeyi sağlamaktadır. Çatı, su geçirmez ve suya dayanıklı bir tabaka elde etmek için %6 çimento ile karıştırılmış ince bir kırmızı toprak tabakası ile kaplanmıştır. Çatıdaki gargoyler,

yerel malzemelerden üretilmiş seramik borular, iklimsel konforun sağlanması için havalandırmayı sağlamaktadır. Aynı zamanda, gün ışığının mekân içine girmesine olanak sağlamaktadır. Yağmur mevsiminde kapatılabilir sisteme sahip olan çatı oluğundaki uzun seramik borular, yağmur suyunu hızlı tahliye etmek amaçlıdır (Şekil 24 ve 25) (Sen, 2020, s.75).

Şekil 24: Tanouan Ibi İlkokulu, Bandiagara, Mali, Afrika (URL 24)

Şekil 25: Tanouan Ibi İlkokulu Tonoza, Bandiagara, Mali, Afrika (URL 25)

İç mekân tasarımı; insanın bireysel yaşamını geçirdiği mekânlardan tüm toplumun kullandığı kamusal iç mekânların tasarlanmasına kadar oldukça kapsamlı bir çalışma alanına sahiptir ve bu alanları düzenleyen iç mimarlar, mekânlar üzerinden sosyal ve kültürel yapıyı etkilemektedirler. Rapoport'a (1969) göre; "ev formu-kültür" ilişkisi iç mimarlık ile giderek daha da geniş kapsamlı olarak şekillenmektedir (Rapoport, 1969'dan aktaran Geçimli ve Kaptan, 2019, s.198). Kültürel kodlar ve sembollerin yapılarda kendini göstermesi kentsel ve yapısal öğelerden daha çok iç mekânlarda ortaya çıkmaktadır. Örneğin; Küçükerman'a (1988) göre; Geleneksel Türk Konut'unun iç mekân organizasyonu, bu yapıların özgün ve kültürel olmasından kaynaklanmaktadır (Küçükerman, 1998'den aktaran Geçimli ve Kaptan, 2019, s.198). Bu nedenle, iç mimarın mekânı tasarlama süreci boyunca kullandığı kültürel kodların kültürel sürdürülebilirliğe katkıda bulunduğu sonucuna varılabilmektedir (Geçimli ve Kaptan, 2019, s.199).

2.4 Bölüm Değerlendirmesi

Sürdürülebilirlik kavramı, 1970'li yıllardan bu yana farklı kavram ve durumları ifade etmek için kullanılmış ve yapılan konferanslar, yayınlanan bildiriler ve gelişen teknolojiyle birlikte doğanın korunması, yaşamın devamlılığı gibi birçok hayati faktörle tüm dünyayı etkilemektedir. Sürdürülebilirlik ile bağlantılı olan konular, yalnızca çevreyle ilişkili olarak kalmamakta; ekonomik, sosyal, kültürel, politik vb.

birçok başlıkla ilişkili olarak insanın, çevrenin ve yasaların birbiriyle ilişkisiyle detaylı olarak ele alınmaktadır.

Dünyada kabul görmüş birçok farklı sürdürülebilirlik boyutlarını açıklayan şemalar arasından Kültür için Gündem 21 ile uyuşan 4 bileşenli sürdürülebilirlik anlayışı ele alınmış ve bu çerçevede iç mimarlık ve sürdürülebilirlik ilişkisi açıklanmıştır. Ele alınan bu boyutlar; çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal sürdürülebilirlik, politik ve kültürel sürdürülebilirlik başlıklarıdır. Çevresel sürdürülebilirlik; iç mekân tasarımı etkileyen temel unsurlardan biridir ve bu nedenle; iç mekân organizasyonunu birçok yönden etkilemektedir. Buna dayanarak; iç mekân tasarımının sürdürülebilirlik çerçevesinde ele alınmasıyla ortaya çıkan ilkelerden iç mekân tasarımında malzeme kullanımı, iç mekân çevre koşulları ve su verimliliği başlıkları çevresel sürdürülebilirlik başlığı altında incelenmiştir.

Yukarıda bahsedilen sürdürülebilir iç mekân tasarımındaki ölçütler yalnızca çevreyi etkileyecek özelliklere sahip olmadığı gibi aynı zamanda maliyetlerine, yasalara uygunluğuna, kültürel özelliklerle uyuşmasına ve sosyal olarak toplumu nasıl şekillendirdiğine göre de incelenebilmektedir. Özellikle, yapı sektörünün ekonomik açıdan en büyük harcamaların yapıldığı sektörlerden biri olduğu göz önünde bulundurulduğunda; malzemenin çıkarılma, işlenme, taşınma, kurulma vb. maliyetleri dikkate alınması gereken en önemli özelliklerdendir.

Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde küresel ölçekteki sorunlar göz önünde bulundurulduğunda; ülkelerin izleyecekleri çevre politikalarının önemi yadsınamayacak kadar fazladır. Ayrıca, yerel politikaların sürdürülebilirliğin kültürel boyutuyla olan ilişkisi ayrılmaz bir bütündür. Yapılanma biçimi, malzeme seçimi, toplumsal düzen ve diğer birçok sürdürülebilirliği etkileyen faktör, kültürle şekillenmektedir. Buna dayanarak; kültürün sürdürülebilir kalkınmanın yalnızca politik bileşeniyle ilgili olmadığı, aynı zamanda diğer tüm bileşenleri etkilediği söylenebilir.

Sürdürülebilir kalkınmanın boyutlarından biri olan sosyal sürdürülebilirlik artan dünya nüfusu göz önüne alındığında; eşitliğin sağlanması ve sağlık imkânlarının sunulması vb. geleneksel sosyal politika alanlarını ve ilkelerini katılım, ihtiyaçlar, sosyal sermaye, ekonomi, çevre ve daha yakın zamanda bu tanıma eklenmiş olan

mutluluk, esenlik ve kalite kavramlarıyla harmanlayan bir sürdürülebilirlik bileşenidir (Colantonio ve Dixon, 2009, s.18). Sosyal sürdürülebilirliğin yorumlanma biçimleri, gelişme odaklı, insan odaklı ya da çevre odaklı olabilmektedir (Chiu, 2004, s.67). İnsanın yaşam kalitesine odaklanan disiplinlerden biri olan iç mekân tasarımı için de kritik bir konumda olan sosyal sürdürülebilirliğin özellikle de mutluluk ve esenlik kavramlarıyla bağlantısı, sürdürülebilir iç mekân tasarımının sağlanması için insan odaklı, insan fizyolojik ve psikolojik sağlığına daha uyumlu yeni kavramsal çerçeveler yaratmaktadır. Bu kavramsal çerçevelerden biri, yalnızca sosyal sürdürülebilirlik bileşenini değil; sürdürülebilirlik geneline yeni bir yaklaşım olarak getirildiği ifade edilen (Ingels, 2009) “hedonistik sürdürülebilirlik” kavramıdır.

Sonuç olarak; hedonistik sürdürülebilirliğin konu edildiği çalışmanın bu bölümünde, insan odaklı bir meslek grubu olan iç mimarlığın sürdürülebilirlikle ilişkisinin detaylandırılabilmesi için öncelikle sürdürülebilirliğin tarihsel gelişimini ele alınmıştır. Sürdürülebilirlik kavramı 4 boyutlu şekilde incelenmiştir. Ele alınan başlıklar sonucunda; sürdürülebilir iç mekân tasarımında gerekli olan temel unsurlar açıklanmıştır. Elde edilen bilgiler, hedonistik sürdürülebilirlik başlığı altında öncelikle sürdürülebilirliğin tam anlamıyla ne ifade ettiğine ve iç mekân tasarımıyla ilgili gerekliliklerin ortaya konmasına olanak sağlamıştır. Verilen bu bilgiler, sürdürülebilir iç mekân tasarımı ve hedonistik sürdürülebilirliğin iç mekândaki yansımalarıyla ilişkisinin değerlendirilmesi açısından bir kıstas oluşturmaktadır.

BÖLÜM 3: İÇ MEKÂN TASARIMINDA HEDONİSTİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Haz kavramı, Antik Çağ'dan bu yana filozofların ilgi alanlarının temel noktalarından birini oluşturmuştur. Hazzın kelime anlamı olarak ne olduğu, hangi kökten türediği ve filozoflar için ne anlam ifade ettiği konusu, hazzın felsefesini bir diğer adıyla hedonizmi oluşturan temellerdir. Bu nedenle; çalışmanın bu bölümünde öncelikle haz kavramı ve hazzın fizyolojik ve psikolojik etkileri incelenmiştir. Hazzın insan bedeninde ve psikolojisindeki etkileri, bireysel yaşam kalitesi ve yaşam doyumuyla ilişkidir. Bu noktadan yola çıkarak yaşamdan keyif almanın, iyi bir yaşama sahip olmanın ve hazzın temelleri, filozofların araştırma konusu olarak felsefenin önemli konularından biridir. Filozoflar yüzyıllar boyunca gerçek hazzın ne olduğu, insanın mutlu olabilmesi için nasıl bir yol izlemesi gerektiğini araştırmışlardır. Düşünürlerin ve araştırmacıların vardığı sonuçlar neticesinde mutluluk ve hazla ilgili kavramlar farklı çeşitlere ve başlıklara ayrılmıştır. Bu nedenle; eudaimanizm, hedonizm ve faydacılık felsefeleri, hedonizmle olan yakın ilişkileri nedeniyle bu bölümde incelenmiştir. Hedonizm kavramı, yalnızca bir felsefe konusu olarak kalmamış, birçok alanda farklı kavramla birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavramlardan birisi, sürdürülebilirlikle olan ilişkisi kadar hedonizmle de ilgili olan tüketim kavramıdır. Tüketim, yaşamımızda büyük bir yere sahiptir ve hedonik tüketim ve faydacı tüketim gibi başlıklar altında farklı anlamlar bulmaktadır. Bu nedenle bu kavramların önemine değinilen bu bölümde tüketimin mimarlık ve sürdürülebilirlikle olan ilişkisi de irdelenmiştir. Birinci bölümde de sıkça bahsedildiği üzere tüketim, sürdürülebilirlik kavramı çerçevesinde çoğunlukla olumsuz bir anlamla eşleştirilmektedir. Fakat hedonizmle birlikte farklı anlamlar bulan tüketimin sürdürülebilirlik kavramıyla olan ilişkisi bu bölümde yeniden sorgulanmış ve hedonizmin sürdürülebilirlik kavramı bünyesindeki konumu ele alınmıştır.

3.1 Haz

Haz kelimesi, Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre; “Bir şeyden duyusal veya manevi sevinç duyma”, “Hoşa giden duygulanma, hoşlanma, zevk” anlamlarına gelmektedir (Türk Dil Kurumu Resmi Sitesi, 2022). İngilizce’de ise; “hedonik” kelimesi, kökleri aslen eski Yunanca’da “zevk, haz” anlamlarına gelen “hedone” kelimesine dayanan ve eski Yunanca’da “tatlı” anlamına gelen “hedus” kelimesinden

türetilmiş bir kelimedir (Berridge ve Kringelbach, 2015, s.646). Günümüzde hedonik kavramı, duyuşsal zevklerin yanı sıra bilişsel, sosyal, estetik ve ahlaki zevkler gibi birçok yüksek zevk türünü ifade etmektedir. Bir anlamda; haz, bir bireyi spor yapması için gerekli ödüllere peşinden gitmeye motive etmek için hizmet eden, ancak modern bolluk ortamlarında, aynı zamanda bağımlılıklar gibi olumsuz arayışlara neden olan evrimin en cesur hilesi olarak düşünölebilmektedir (Berridge ve Kringelbach, 2015, s.646).

Matthen (2015); hazı iki çeşide ayırmaktadır. Bunlar; rahatlama (relief) veya r-haz (r-pleasure) ve kolaylaştırma (facilitation) veya f-haz (f-pleasure)dır. R-haz geçicidir ve sürdürölmesi zor olan bir durumun sonucunu işaretle etmektedir. F-haz bir aktiviteye eşlik etmekte ve aktivite devam ettiği sürece devam etmektedir. Bu aktiviteyi motive eden bir güçtür ve aktiviteye özđü bir dizi hazırlık yapılarak ve hareket tarzını aktive ederek onu optimize etmektedir (Matthen, 2017, s.6).

Bazı bedensel veya zihinsel durumlar, normal dinlenme dengesinden sapmalardır. Bazıları hoş olsa da, süresiz olarak uzatmak fiziksel ve psikolojik olarak maliyetlidir. Ağrı, fiziksel efor, cinsel uyarılma ve zihinsel konsantrasyon bunlara örnek olarak verilebilmektedir. Bu durumlar sona erdiğinde, normal dinlenme durumuna dönüşe haz eşlik etmektedir. Denge tekrar sağlandığında, bu haz çok hızlı bir şekilde kaybolmaktadır. Bu durum r-hazlar grubuna dâhil olan hazları kapsamaktadır. Haz üzerine çalışmalarda bulunan Michael Kubovy (1999); bu kategoriye hapşırma, öksürme, dışkılama vb. örnekleri de dâhil etmektedir (Kubovy, 1999). Ayrıca bir rahatsızlık kaynağı örneğin; rahatsız edici bir gürültü veya kaşıntı ortadan kaldırıldığında da memnuniyet duymamız rahatlama hazlarının çeşitlerindedir. R-hazlar pasif bir yapıya sahiptir. Bu nedenle; r-hazların geriye dönük yapıları nedeniyle ileriye dönük bir motivasyon güçleri bulunmamaktadır (Matthen, 2017, s.7).

Motivasyon güçlerinin haz ile ilişkisi oldukça sağlam ve karmaşık temeller üzerine kuruludur. Örneğin; susamış birisi için su içmek büyük fayda sağlamaktadır. Ancak bu eylem bedelsiz değildir. Vücut bu esnada enerji tüketmekte, bir dizi bedensel eylemin koordinasyonu gerekmektedir. Motivasyon ve koordinasyon gerektiren bir eylem olan su içme sırasında olduğu gibi her masraflı olay motivasyon

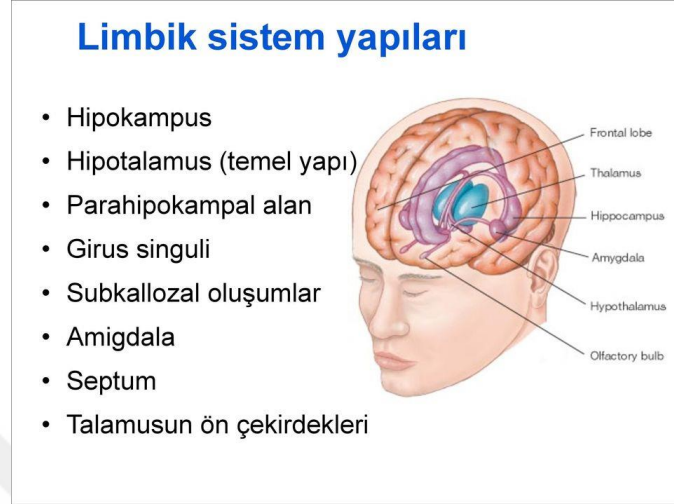
gerektirmektedir. Susamışken su içme hazzına kavuşmak için bu fiziksel eylemi üstlenmenin maliyetini karşılamaya hazırlayan güç de motivasyondur. Yürümek ya da koşmak gibi koordineli bir aktivite olan bu eylemde boğazınız sonuna kadar açıktır, kas kontrolünüz pürüzsüz ve ritmiktir. Ağzınız suyu alır ve midenize iletir (Matthen, 2017, s.8). Bu nedenle; insan davranışı, mutluluk, motivasyon ve haz arasındaki ilişkileri anlayabilmek için insan vücudunda hazzı ve ödül sistemini kontrol eden bölgeleri incelemek gerekmektedir.

3.1.1 Haz ve insan bedeni arasındaki ilişki

Duygularımız, inançlarımız ve duymayı arzuladığımız şeyler “ilkel beyin” olarak da adlandırılan limbik sistemin incelenmesiyle açıklanmaktadır. Beynimizin duygu ve dürtüleriyle ilişkisi limbik sistemde gizlidir. Aynı zamanda, haz ve ödül merkezini de barındıran limbik sistem, haz, konfor ve dürtü odaklı sinyallerin beyin ön planına (frontal korteks) ulaştırmakta ve bu alanda yapılan değerlendirme sonucu bir karar verilmektedir. Bu bölgenin gelişimi anne karnında başlayarak yirmili yaşların ortalarına kadar devam edebilmektedir. İnsanın haz ve konfor odaklı yapısı, duymak istenileni işittiğinde ve kişisel inançlar takdir edildiğinde duygu odaklı yani limbik sistemle hareket etmektedir (Uzbay, 2020, ss.58-59).

Limbik sistemde; (anıları işleyen) hipokampus, (duyguları işleyen) amigdala ve (bütün bu bilgileri bir araya toplayan) prefrontal korteks arasında yoğun bir etkileşim bulunmaktadır. Beyin, her görüntüye otomatik olarak mutluluk, korku, hiddet ya da kıskançlık gibi duygular yüklemekte ve bu duyguları amigdalada işlemektedir (Kaku, 2015, s.63). Sosyal hayvanlarda can alıcı davranışları kontrol eden limbik sistemin bölgelerinden biri olan amigdala, duyguların konumlandığı bölgedir. Başta korku olmak üzere, tüm duygular ilk olarak beyin bu bölgesinde kaydedilmekte ve oluşturulmaktadır. Beyin sapından gelen duyuusal sinyalleri alan ve onları kortekste ileten talamus ile bağlantı kesilmesi durumunda kortikal alanın fonksiyonları tamamen ya da tamamına yakın şekilde ortadan kalkmaktadır. Talamusun altında bulunan hipotalamus ise; vücut sıcaklığını, günlük vücut ritmini, açlığı, susuzluğu ve üreme ile hazzın bir bölümünü kontrol etmektedir (Şekil 26) (Kaku, 2015, s.24). Bu durumda, insan vücudunda hazzı kontrol eden fizyolojik etkenlerin beyinde gerçekleşen sistematik hareketler sonucunda oluştuğu söylenebilmektedir. Mimari ya da yaşanan

mekânlardan alınan hazzın da bedende fizyolojik etkiler yaratarak hissedildiği ve etkiler bıraktığı, benzerleriyle arasında ilişki kurmanın ise beyinde limbik sistemde gerçekleştiği sonucuna ulaşılabilir.

Şekil 26: Limbik Sistem (URL 26)

Hazzın hem nesnel hem de öznel tepki düzeylerini kapsamasının nihai açıklaması, büyük bir olasılıkla evrimsel nedenlere dayanmaktadır (Berridge ve Kringelbach, 2015, s.648). Darwin (1872); duygusal tepkilerin, duygusal ifadelerle uyarlanan yararlı işlevlerinin evrimsel nedenlerce seçilerek son halini aldığını öne sürmüştür (Darwin, 1872'den aktaran Berridge ve Kringelbach, 2015, s.648). Uyarlanabilir bir evrimsel özellik olarak haz, lezzetli yemek yeme eylemi gibi zevke giden en evrensel yollardan biridir ve hayatta kalmak için temel bir gerekliliktir. Örnekte seçilen yeme eylemi, aynı zamanda psikoloji ve sinirbilim çalışmaları için mevcut en erişilebilir deneysel yöntemlerden biridir ve bu nedenle bu tür çalışmalar için tesadüfi seçilen bir örnek değildir (Berridge ve Kringelbach, 2011, s.3). Lezzetli ve taze bir meyve yemekten, temiz çamaşır kokusundan, dolu bir mesaneyi boşaltmaktan, yoldan geçen bir yabancıнын dostça gülümsemesini görmekten, bulmaca çözmekten, soğuk bir günde ılık bir banyo yapmaktan, çocukların kahkahalarını duymaktan haz almak mümkündür. Hazlar, çok çeşitli kaynaklardan gelmektedir ve aynı zamanda boyut ve şekil olarak kökten farklılık gösterebilmektedir (Smuts, 2011, s.242).

Haz, duyusal (maddî), manevî, doğal, zorunlu ya da zorunlu olmayan hazlar olmak üzere çeşitli türlere ayrılabilir. Örneğin, yemek yeme ihtiyacı zorunlu

bir haz olarak sınıflandırılırken; lüks bir otomobile sahip olmaktan alınan haz, zorunlu olmayan hazlar sınıfına girmektedir. Haz, duyu hazlar için bile sadece bir duyum değildir. Keyifli bir deneyimi “beğenilen” yapan şey, beyindeki haz üreten sistemlerin aktif olarak kullanılmasıdır. Hedonik beyin sistemleri beyinde oldukça gelişmiştir. Haz, beyinde subkortikal ve kortikal seviyeleri kapsamaktadır ve insanlarda ve hayvanlarda oldukça benzer özelliklere sahiptir. Bunlar, isteme, sevmeye ve öğrenmenin en az üç psikolojik bileşenini içermekte ve her birinin hem bilinçli hem de bilinçsiz alt bileşenleri bulunmaktadır. Beğenme; bir ödülün gerçek haz bileşeni veya hedonik etkisidir. İstemek, ödül için motivasyondur ve öğrenme, geçmiş deneyimlere dayalı gelecekteki ödüllerle ilgili çağrışımları, temsilleri ve tahminleri barındırmaktadır. Bu bileşenlerin her biri, hazzın döngüsel zaman akışında merkezi bir rol oynamaktadır (Berridge ve Kringelbach, 2011, s.3). Beynin ödül sistemi incelendiğinde; bir organizmanın hayatta kalma şansını arttırmak amacıyla gösterdiği davranışların temelini oluşturmaktadır (Berridge, 1996).

Haz alma ve mutluluk üzerine yapılan çalışmalarda, biyolojik faktörler önemli rol oynamaktadır. Demir, Çimen ve Erbaş'a (2019); göre hazın tanımı; keyif alınarak yaşanan ruhsal durumları ifade etmektedir ve kısaca hoşnutluk duygulanımı olarak tarif edilmektedir (Demir ve diğerleri, 2019, s.44). Vücutta bulunan opiat reseptörleri sayesinde haz alma mekanizmasının kontrolü sağlanmaktadır. Yapılan çalışmalarda, beynin bölümleri olan hipokampus ve amigdalanın opiat sistemin haz duygulanımını kontrol ettiği ve endorfin ve dopamin hormonlarının bu duygulanım için aracılık ettiği tespit edilmiştir (Dfarhud, Malmir, Khanahmadi, 2014). Fakat Bartels ve diğerleri, (2010) genetik faktörler üzerine yapılan çalışmalarında opiat sistemin haz alma üzerindeki etkisinin %35-50 aralığında olduğunu işaret etmektedir (Bartels ve diğerleri, 2010, s.138).

İnsan vücudunda mutlulukla ilişkili olan hormonlar başlıca endorfin, dopamin, noradrenalin gibi hormonlardır. Ayrıca mutlulukla ilgili fizyolojik araştırmalarda fazlaca araştırılan mutluluk ilişkili hormonlardan biri serotonin hormonudur. Bir başka deyişle mutluluk hormonu olarak da adlandırılan serotonin, kişinin kendini enerjik hissetmesini, sakinleşmesini ve mutlu olmasını sağlamaktadır (Özata, 2007, s.48). Beynin serotonin hormonunu salgılaması, bireyin kendini mutlu hissetmesini sağlarken; bu hormonun salgılanışındaki azalma ise ruhsal değişimlere ve depresyona

yol açabilmektedir. Yaşamı keyifli kılan serotoninin salgılanmasında etkili faktörler; bireyin genel ruhsal durumu, alışkanlıkları ve beslenme düzeni, güneş ışığından yararlanma şeklinde uzayan bir liste olarak sıralanabilmektedir. Fizyolojik açıdan ele alınan bu sürece psikolojik açıdan yaklaşıldığında serotoninin salgılanmasını için gerekli koşulların sağlanması gerekmektedir. Buna dayanarak; serotoninin salgılanması için bireyin; kendini güvende hissettiği bir alanda bulunması, iyi hissettirecek aktiviteler yapması, alışkanlıklarını sürdürmesine ve mutluluk ile özdeşleştirdiği metalara karşı olan ihtiyacını karşılaması gibi birçok özellik eklenebilmektedir (Baysal ve Aka, 2013, s.87).

Mutluluk üzerinde etkili olan ve vücut tarafından üretilen dopamin hormonu, ödül molekülü olarak da kabul edilmektedir. Ödüle odaklanan bir davranış ve haz arayışından görevli olan hormon seviyesini arttırmak için, sosyal anlamda uyumlu ve sağlıklı ilişkilere sahip olmak ve kısıtlı hissetmekten kaçarak düzenli hedefler koyulması faydalı olabilmektedir (Bergland, 2010'dan aktaran Özeren ve Özen, 2019, s.25). Bu noktada ödül sisteminin hazzın hormonlarla olan ilişkisi açısından önemi yadsınamaz.

İnsan vücudunda salgılan mutlulukla ilişkili hormonların salgılanabilmesi için gerekli koşulların sağlanmasında psikolojik faktörler önemli bir konuma sahiptir. Bu nedenle; insanda hazzın ve mutluluğun oluşum ve gelişim süreçlerinin incelenmesi için haz ve psikolojiyle ilgili araştırmalardan yararlanmak ve detaylı şekilde incelemek gerekmektedir.

3.1.2 Haz ve insan psikolojisi arasındaki ilişki

Hazzın en belirgin şekilde tanındığı tarihsel bağlam, psikanalist Sigmund Freud'un yazılarından alınmıştır. Freud, insan davranışıyla ilgili yazılarında ve tartışmalarında "haz ilkesi" hakkında çalışmalar yapmıştır. Freud, haz ilkesini insan davranışındaki motive edici güç, anında tatmin edilmesi gereken bir durum ve acıdan kaçınma ihtiyacı olarak açıklamıştır. Bu bağlamda haz, olumsuz veya sorunlu bir şey olarak nitelendirilmiştir. Hazzın bu şekilde kullanımına bağlı olumsuz çağrışım, hazzın, sonuç ne olursa olsun tatmin edilmesi gereken bir şey olarak tanımlanmasından kaynaklanmaktadır (Johnson, 2009, s.705).

Freud, zihni iki çeşit alan olarak ayırmış ve incelemiştir: Haz ilkesi ve gerçeklik ilkesi. Haz ilkesini birincil içgüdüler olarak nitelendiren Freud, haz ilkesinin bilinçdışında da etki oluşturduğunu ileri sürmüştür. Bu durumda; zihnin tehlikeli durumlardan uzak durma, uygun davranışlarda bulunma vb. bilinçle sergilediği hareketlerle bir çatışma gerçekleşebilmektedir. Haz ilkesinin karşılanabilmesi için gerçeklik ilkesinin gerekli hazzın sağlanabilmesine yönelik uygun koşullar yaratması gerekmektedir. Gerçeklik ilkesi; beklemek, memnuniyeti geciktirmek, istenen doyuma ulaşmanın ertelenmesine yönelik çalışırken bunlara ek olarak hazzın korunmasına, sürdürülmesine ve doyurulmasına da katkıda bulunmaktadır. Büyüme ve olgunlaşma sürecine göre erken yaşlarda daha baskın olan haz ilkesi, kişinin hayatı boyunca sahip olduğu bir olgudur (Ağluç, 2013, s.3).

Olumlu duyguların keşfi, hazzın varlığını açıklayan veya inceleyen bir dizi kuramın geliştirilmesine olanak sağlamıştır. Örneğin; bu kuramların pozitif psikolojideki örneklerinden biri olan “genişlet ve inşa et kuramı ” (broaden-and-build theory), olumlu duyguların, bir kişinin seçim yapması gereken olası tepkilerin sayısını artırabileceğini öne süren bir kuramdır. Bu kuramın çıkarımları, olumlu duyguların sayısı ne kadar yüksek olursa, görevleri ve hedefleri gerçekleştirmek için o kadar fazla seçeneği algılayabileceğimizi göstermektedir (Johnson, 2009, s.705). Kuram, yukarı doğru bir duygu sarmalıyla temsil edilmektedir. İhtiyaç ve hedef tatmini teorileri, gerilimler azaltıldığında hazzın elde edildiğini varsaymaktadır. Freud’un haz ilkesi bu teoriler grubuna uymaktadır. Süreç/aktivite teorileri, belirli aktivitelerin mutluluk üretebileceğini savunmaktadır. Bu teori, bir kampta birtakım faaliyetlerde bulunmanın mutluluk üretip üretmediği veya meşgul olma sürecinin mutluluğa neden olup olmadığı konusunda bir tartışma yaratmaktadır. Bu teoriler altında incelenmesi gereken ilgili bir kavram akıştır. Akış, zorluğu tamamlamak için kişinin becerilerinin eşleştirildiği bir aktiviteyi tamamlamaya olan bağlılığıdır. Görevle akış halinde olmanın duygusal tepkisi, haz olarak tanımlanacak bir tepkidir (Johnson, 2009, s.705).

Haz verici olarak adlandırılan deneyimlerin kaynakları ve boyutlarının çeşitliliği, haz teorilerinin gelişmesindeki çeşitlilik kadar önemli kabul edilmemektedir. İngiliz faydacı filozof ve ekonomist Henry Sidgwick’ten beri çoğu filozof, hazzın çeşitli biçimlerinin deneyimsel olarak çok farklı olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, haz çeşitlerinin aralarında ortak olan ayırt edici bir duygu bulunmadığı

sonucuna varılmıştır (Smuts, 2011, s.242). Haz verici deneyimin heterojenliği, bu konuyla ilgili kavramların aynı adla adlandırılmamasına neden olmaktadır. Bu durum “heterojenlik sorunu” olarak bilinmektedir. Heterojenlikte tüm bu farklı deneyim türlerinin “haz” olarak adlandırılmasının nedeni, deneyimleri hissetme biçimindeki benzerlikler değil; hissedilen deneyime karşı verilen benzer tepkilerdir. Özetle; birbirine benzemeyen deneyimlere benzer bir geri dönüt verilmesi, bu deneyimlerin hepsinin aynı adla adlandırılmasından kaynaklanmaktadır. Bu tür açıklamalar, dışsal motivasyon teorileriyle ilişkidir. Dışsal motivasyon teorilerinde, bir duyguyu zevkli kılan şeyin, deneyimin dışında bir şey olduğu düşünülmektedir. İçsel motivasyon teorileri ise; herhangi bir belirgin dış ödül olmadan bir şey yapma eylemiyle ilişkilidir. Bu tür bir açıklamanın en ikna edici versiyonu, motivasyon teorisidir. Genel olarak tanımlayacak olursak motivasyon teorisi; kişinin kendi iyiliği için bir duyguya sahip olmamaktansa, o duyguya sahip olmayı tercih ettiği durumun haz verici olduğunu savunmaktadır (Smuts, 2011, s.242).

“Genetik ve kişilik yatkınlığı teorileri” de hazın insan bedenindeki işleyişini açıklamak adına çalışılmış teorilerdendir. Bu teori grubu, mutluluğun çevresel veya durumsal olaylar nedeniyle önemli ölçüde değişmeyen istikrarlı bir değişken olduğunu öne sürmektedir. Genel olarak istikrarlı bir görüşe katkıda bulunan bu teori grubuyla ilgili terim, öznel iyi oluştur (Johnson, 2009, s.705). Bu nedenle; iyi oluş halinden başlayarak öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş kavramlarını incelemek gerekmektedir.

3.1.3 İyi oluş hali: öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş

Etimolojik olarak “iyi oluş” (well being) dilemek (wish), irade (will) veya kelimenin “olmak” (to be), “iyi” (well) anlamına gelen Latince “velle” fiilinden türetilmiştir (Petermans ve Nutys, 2016, s.115). İyi oluş hali, bireyin nasıl yaşadığını açıklamak için kullanılan bir terimdir. (McGillivray, 2007, s.3). İyi oluş hali, ideal psikolojik durum ve günlük aktiviteleri ifade etmektedir. Fakat bu durum sadece bireyler arasındaki günlük ilişkileri kapsamamaktadır. Bununla birlikte; pozitif psikoloji ve birçok farklı disiplinde en çok araştırılan ve önem arz eden başlıklarından biridir. İyi oluş haliyle ilgili çalışmalar için günümüzde sıkça kullandığımız “nasılsın?” sorusunun araştırmacıların açısından önemi büyüktür (Ryan ve Deci, 2001, s.142).

Dünya Sağlık Örgütü'ne (1946) göre; iyi oluş hali üç boyuttan oluşmaktadır: Psikolojik iyi oluş hali, fiziksel iyi oluş hali, sosyal iyi oluş hali. Psikolojik iyi oluş hali kişinin tatmini, özsaygısı ve yetenekleri ile bağlantılıyken; fiziksel iyi oluş hali, kişinin beslenmesi, barınması, sağlığı, giyim ve ulaşım ihtiyaçlarıyla bağlantılıdır. Sosyal iyi oluş hali ise; kişinin toplumda kendine yer bulma ve başkalarına yardımcı olma kabiliyetleriyle ilgilidir (Özçelik Bozkurt, 2018, ss.4-5).

Rafael, Dorian, Jun ve Dominique (2017) de; iyi oluşu üç ana kategoride sınıflandırmıştır. Bunlar; herhangi bir işlev bozukluğunun olmadığı sağlık durumunu ifade eden tıbbi iyi oluş; olumlu duygular deneyimine atıfta bulunan atıfta bulunan hedonik/öznel iyi oluş ve bir önem ve potansiyel keşfi olarak esenliğe eudaimonik/psikolojik iyi oluş olarak sınıflandırılmaktadır. Tıbbi yaklaşım, tıp alanında hastalıkları, bozuklukları ve hastalıkları tedavi etmek için uzun yıllardır incelenmiştir. Bu yaklaşım, iyileştirici ve koruyucu bir tip olarak etkilidir, ancak proaktif olarak iyi oluşu artırmada o kadar etkili değildir. Bu nedenle, eudaimonik bir yaklaşımın yanı sıra hedonik bir yaklaşımın iyi oluşu teşvik ettiği düşünülmüştür (Sou ve diğerleri, 2021, s.5). Öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş halleri de iyi oluş halinin temel bileşenlerindedir (Christopher, 1999, s.141).

Öznel iyi oluşta (subjective well-being: SWB), dünyaya öznel olarak bakılmakta, yaşam doyum düzeyi ve olumlu duygulanım varlığı dikkate alınmakta ve olumsuz duygular ise elenmektedir. Öznel iyi oluş, mutlulukla ilişkilidir ve öz bildirim (self-report) ölçümlerinin kullanımıyla değerlendirilen öznel bir terimdir (Johnson, 2009, s.705).

Öznel iyi oluş hali, bireyin yaşam kalitesini içeren daha evrensel değerlendirmeleri barındırmaktadır. Psikolojik iyi oluş halinde ise; kişinin yaşamında karşısına çıkabilecek engellere karşı mücadele etme yeteneği konu alınmaktadır. Öznel iyi oluş halinde, yaşamsal doyuma ulaşmak ve mutluluk kavramlarını araştırılırken; psikolojik iyi oluşta, kişinin hayattaki varoluşsal sancularına odaklanılmaktadır. Ancak bu iki iyi oluş hali, farklı içerikler barındırmalarına rağmen bit bütün oluşturmaktadır (Keyes, Shmotkin ve Ryff, 2002; Özçelik Bozkurt, 2018, ss.4-5).

Anlamsal açıdan, öznel iyi oluşun “iyi olmak” ve “iyi hissetmek” gibi anlamları bulunmaktadır (Petermans ve Nuyts, 2016, s.116). Bu konudaki ilk kavram olan “iyi olma”yı oluşturan mutlulukla ilgili çevresel faktörlerdir. Yaşam koşullarına mimari açıdan bakıldığında; “Fiziksel olarak sağlıklı mıyım?”, “Sığınağım var mı?” gibi sorular bu konu ile ilgili tipik sorulardır. Öznel iyi oluşun ikinci kavramsallaştırması, kendini iyi hissetmek ifadesini açıklamak için iyi oluşla ilgili daha öznel parametrelerle ilgilidir. Bu durumda, kasıtlı olarak yapılan faaliyetlerin öznel iyi oluş açısından neden önemli olduğuyla ilişki kurulabilmektedir. Bu faktöre mimari bakış açısından bakıldığında; bizi “Bu ortamda mutlu olabilir miyim?”, “Fiziksel çevre, beni kişisel mutluluğa sahip olabilmem için hizmet ediyor mu?” gibi sorulara yönlendirmektedir. Buna dayanarak; kişinin içinde bulunduğu çevrenin doğurduğu potansiyel sonuçlar, kişisel bakış açısı ve öznel meselelerle ilişkidir. Mimarlar ve iç mimarlar açısından çalışmaya odaklanılan nokta genellikle bu ikinci kavramsallaştırmadır ve insanların mutluluğuna odaklanılarak çalışmalar ortaya koyulmaktadır. Bir çevrede mutlu olmak, belirli bir mimari ya da iç mekânda yaşayan insanların o çevrede neler yapabildikleriyle ya da başka bir deyişle, çevrenin onların yaşamlarına haz vermesi, anlamlı bir şey katması ya da o çevrede kendilerine anlam katan bir şey yapmalarını nasıl sağladığıyla ilgilidir (Petermans ve Nuyts, 2016, s.116).

Öznel iyi oluş ve mutluluğun psikolojik açıklaması, iki farklı geleneğe dayanmaktadır. Bunlar; “hedonistik gelenek” ve “eudaimonik gelenek”tir (Deci ve Ryan, 2006, s.5). Bu nedenle bu gelenekler çerçevesinde mutluluk kavramı, literatürde hazcılık (hedonizm) ve mutçuluk (eudaimonizm) olmak üzere iki farklı geleneksel bakış ile değerlendirilmektedir (Servet, 2017, s.17). Bireyin yaşam doyumu gibi öznel değerlendirmelerini kapsamayan öznel iyi oluş hali, hedonik perspektif ile ilişkilendirilmektedir (Zambianchi, 2015; Diener, Sapyta ve Suh, 1998; Özçelik Bozkurt, 2018, s.5). Buna karşın psikolojik iyi olma hali ise eudaimonik perspektifle bütünleşmektedir (Özçelik Bozkurt, 2018, s.5).

Psikolojik bir yaklaşımla, mutluluk hedonizmle bağlantılıdır ve bireysel yaşam kalitesi ve yaşam doyumu algılarını yansıtmaktadır (Sameer ve diğerler, 2021, s.1). Bu bakış açılarının incelenmesi, haz ve mekân ilişkisinin ortaya koyulabilmesi için önem taşımaktadır. Bunun sonucunda, hedonistik sürdürülebilirlik ve iç mekân ilişkisi açıklanabilecektir. Böylece, mutluluk arayışını konu alan ve psikolojik iyi oluş haliyle

bağdaştırılan eudaimonizm felsefesini incelemek ve ardından haz kavramının felsefede ilk kez ortaya atıldığı dönem olan ve öznel iyi oluş kavramıyla ilişkilendirilen hedonizm felsefesini anlamak gerekmektedir.

3.2 Eudaimonizm (Mutçuluk) Felsefesi

Yunanca bir kelime olan “eudaimonia”, günümüzde Türkçe’ye anlam itibariyle genellikle “iyi ruh haline sahip olma”, “mutluluk” veya “refah” olarak çevrilmektedir. Eski kaynaklarda eudaimonizm felsefesi, mutçuluk felsefesi olarak da geçerken; günümüzde “mutçuluk” kavramı yerini “mutluluk” kavramına bırakmıştır. Çalışmanın devamında “mutluluk” kavramı kullanılarak devam edilmektedir. Hedonistik gelenek, olumlu bir duygunun varlığına ve aynı zamanda da olumsuz bir duygunun yokluğuna dayanan mutluluğa odaklanmaktadır. Hazcılık, hazzı en üst düzeye çıkarmak ve acıyı en aza indirmekle ilişkilidir. Bu nedenle, mutluluk ve hazcılık, olumlu duyguları en üst düzeye çıkararak ve olumsuz duyguları en aza indirerek hem bu durumun getirdiği etkiyi hem de hazzı barındırmaktadır. Bu fikri benimseyerek yola çıkan hedonistler, haz; sıkıntı ve rahatsızlığın yokluğuna değer vermektedir. Eudaimonik gelenekte ise, bir hayatı tam ve derinden tatmin edici bir şekilde yaşamaya odaklanılmaktadır (Huta ve Waterman, 2014, s.1426). Bu nedenle, hedonistik gelenek ve eudaimonik gelenek kavramsal olarak ele alındığında birbirinden çok farklıdır. Yine de deneysel olarak incelendiğinde, insanlarda refah durumunda her iki geleneğin bulunduğu gözlemlenmiştir (Berridge ve Kringelbach, 2011, s.2). Örneğin; mutluluk ile ilgili anketlerde, insanların %80’inden fazlası genel eudaimonik yaşam doyumlarını “oldukça mutlu” olarak değerlendirmektedir. Mevcut hedonik ruh halini olumlu olarak değerlendirenlerin oranı da %80’dir (Diener, Kesebir ve Lucas, 2008; Kuppens, Realo ve Diener, 2008; Berridge ve Kringelbach, 2011, s.2). Ancak onlu Likert ölçeğine göre (1 - oldukça mutsuz ile 10 - oldukça mutlu arasında) yapılan bir değerlendirmede yalnızca şanslı bir azınlığın, sürekli olarak 8 hedonik nokta etrafında yaşayabildiği söylenebilmektedir. Bunun ötesinde, çok mutlu olmak diye bir şey de mümkündür (Diener, Lucas ve Oishi, 2007, s.188-189).

Filozoflar genellikle “mutluluk” kelimesini hayatta özellikle kıskanılacak bir durumu belirtmek için kullanmışlardır. Örneğin; mutluluk, bir tür esenlik veya gelişme için kullanılabilir. Bu nedenle, eudaimonizm felsefesinin de ortaya çıkmasını

sağlayan Yunanca “eudaimonia” ifadesinin “mutluluk” olarak tercüme edildiğine sıklıkla rastlanmaktadır (Haybron, 2001, s.502). Haybron (2001); eudaimanizm felsefesine “sağduyulu mutluluk” adını vermektedir (Haybron, 2001, s.503).

Tarihsel olarak ele alındığında, mutluluğu hedefleyen eudaimonist (mutçu) ahlâk sistemi, temel özelliği olan bir amaca yönelik olmasıyla öne çıkan Yunan etiğinde ortaya çıkmıştır. Antik Yunan’da eudaimanizmin kurucusu Demokritos olarak bilinmektedir. Demokritos’a ruhun dinginliği mutluluk demektir. Ruhun dingin olmasını ruhun iyi olması şeklinde tanımlayan Demokritos, mutluluğa ulaşmak isteyen bir bireyin kendisine yararlı olan ve olmayan durumları ayırt etmesini gerektiğini vurgulamıştır. Birey, hangi durumların haz ve acı duygularını içerdiğini bulabilmektedir. Bununla birlikte kişinin iyi olan ile mutlak olarak iyi olanı tamamıyla olmasa dahi bir noktaya kadar ayırt edebilecek düzeyde olması gerekmektedir. Göreceli olarak iyi olan şeyler, sevinçler, güzellikler, şeref ve zenginlikten meydana gelirken mutlak anlamda iyi olmasıyla ruh dingin ve iyi bir durumda olabilmektedir. Ruhun bu seviyeye ulaşmasıyla bireyin yalnızca iyi olan şeyden mutluluk duyması gerekir ve kötü olanı yapmak bile istememelidir. Bu nedenle; mutluluğa ulaşmak için yapılması gereken şeylerin temelinde ruh dinginliğine ulaşmak bulunmaktadır. Ruh dinginliğine erişmek içinse her türlü acı verici duygudan ve tutkudan uzaklaşılmalıdır (Gökberk, 1996, s.41). Bu durumda acıdan kaçınmayı hedef edinen insanın, acının insan bedeni ve psikolojisi için ne anlam ifade ettiğine irdelemek gerekmektedir.

Acı, insanın fiziksel ve zihinsel olarak hasar görmesine neden olabilmektedir. Fiziksel acı deneyimi, farklı nöral substratlara dayanan iki bileşene ayrılabilir. Bu iki bileşen şunları içerir: Ağrının ayırt edici yönlerini (örneğin, yer, yoğunluk, süre) kodlayan bir duyuşsal bileşen ve ağrının hoş olmayan yönlerini (örneğin, sıkıntı verme, ıstırap çekme) kodlayan duygusal bir bileşendir (Treede, Kenshalo, Gracely ve Jones, 1999). Ancak acı yalnızca fiziksel olarak kalmamakta aynı zamanda psikolojik olarak da insanı etkilemektedir. Psikolojik acının ortaya çıkması; bir kayıp yaşama, travmatik olaylarla karşı karşıya gelme, yaşamda hayal kırıklığına yol açan şeyler, beklenmedik olumsuz sonuçlar, temel ihtiyaçların giderilememesi vb. durumlar sonucunda zihinsel acı çekme süreci olarak tanımlanabilmektedir (Demirkol, Namlı ve Tamam, 2019, s.205). Fiziksel ağrıyla beraber görülebileceği gibi fiziksel etkenlerden uzak bağımsız olarak da ortaya çıkabilmektedir. Psikolojik acı yaşayan insanların beynin aktivelere

incelendiğinde bu bölgelerin fiziksel ağırlık yollarıyla örtüştüğü sonucuna ulaşılabilmektedir (Demirkol, Namlı ve Tamam, 2019, s.205).

Antik Yunan etiğinde asıl amaç, mutluluğa erişmek, mutlu olmaktır. Demokritos'un düşüncelerinde olduğu gibi bu dönemin filozoflarının üzerinde durduğu konu da mutluluğun neyle bağlantılı olduğu üzerinedir. Örneğin Sokrates; mutluluk ile erdemi ilişkilendirmiş, bu nedenle de erdem kavramı açıklamıştır. Aynı zamanda, erdemli yaşamak konusundaki gereklilikleri aktarmak istemiş, bilgisiz erdemli olabilmenin mümkün olmadığını göstermeye çalışmış ve bir erdem olan bilgelik ile diğer erdemlerin birbiri ile bağlantılı olduğuna dikkat çekmiştir (Vatandaş, 2017, s.3).

Sokrates'in öğrencilerinden biri olan Platon (MÖ 428-348), Sokrates'in görüşünü genel anlamda devam ettirmiştir. Buna dayanarak; doğru bilgiye dayalı eylemin ahlaki açıdan doğru olduğunu ve bu eyleme yön veren ilkenin de "iyi" olduğunu savunmuştur. Platon, iyinin kendisini, ideasını inceleyen bilginin en değerli bilgi olduğunu ileri sürmüştür (Vatandaş, 2017, s.4).

Aristo için mutluluk, insanın en değerli ve temel hedefidir. Sokrates'in görüşlerine benzer şekilde Aristo'ya göre erdemli yaşama ulaşan kişi mutluluğa da ulaşmıştır. Bu nedenle, mutluluğu kişinin kendi özünde aramasının, dışarıda veya başka insanlarda aramaktan daha doğru olduğu belirtilmektedir. Mutluluğa erişmek isteyen kişi, kendi özüne göre hareket etmeli, kendi içsel dengesinin kurulmasını sağlamalı ve ölçülü davranmalıdır (Vatandaş, 2017, s.6).

Mutluluğu bir süreç olarak gören eudaimonizm yaklaşımı; mutluluğun bir insanın kişisel özellikleriyle ve yaşam tarzıyla ilişkili olduğunu savunmaktadır (Kanten, Yeşiltaş ve Akdağ, 2014, s.415). Wilkie'ye (1994) göre; bireyin yaşadığı yer, değerleri, gün içinde yaptıkları kısacası günlük hayattaki bütün eylemleri ve diğer yönlerini kapsayan terim olan yaşam tarzı, sosyoloji literatürüne Alman düşünür, sosyolog ve ekonomi uzmanı Max Weber sayesinde girmiştir (Wilkie, 1990, s.344). Yaşam tarzının bireyin mutluluğuyla ilişkisi incelendiğinde; kişinin aile, iş, sosyal çevre gibi koşullara bağlı olarak da tatmin olma ve memnuniyet seviyelerinin yükselebileceğinin bir göstergesi olarak nitelendirilmektedir (Doğan, Sapmaz ve Çötök, 2013, s.392). Dolayısıyla eudaimonik yaklaşımda, bireyin yaşamsal

sorumluluklarını yerine getirme becerisi ve kendini gerçekleştirme kapasitesi konu alınmaktadır (Ryff, 1989; Ryff, Singer ve Love, 2004; Özçelik Bozkurt, 2018, s.6).

Eudaimonizm yaklaşımının öncüleri, hedonizm yaklaşımının kısa süreli olarak değerlendirirken, bu yaklaşımın kalıcı ve uzun süreli olduğunu ileri sürülmüştür. Buna dayanarak; mutluluk kavramı, özellik ve evrensel temelli olarak iki boyutta incelenmiş ve mutluluk kavramını iyi oluş hali kapsamında değerlendiren araştırmacılar, mutluluğu sınıflandırarak hedonik iyi oluş ve eudamonik iyi oluş kavramlarını ortaya koymuşlardır. Her iki yaklaşım ele alındığında; hazcılık temelli mutluluğun öznel iyi oluş halini barındırması sebebiyle bu yaklaşımın mutluluğu kişisel değerlendirmelerin bir sonucu olarak da incelediği sonucuna varılmaktadır. Literatürde öznel iyi oluş hali ve mutluluk kavramlarının aynı anlamı ifade etmesi; her iki kavramın da “bireyler tarafından beklenen yaşam düzeyi kalitesinin yargılanması” ile elde edilen bir sonuç niteliğinde değerlendirildiği görülmektedir (Kanten, Yeşiltaş ve Akdağ 2014, s.415). İyi oluş için bu iki yaklaşım insan doğasının farklı görüşleri üzerine kuruludur. Hedonik yaklaşım, Tooby ve Cosmides’in (1992) standart sosyal bilim modeli olarak adlandırdığı modelde, insan organizmasını başlangıçta nispeten boş ve dolayısıyla zarar verilebilir olarak kabul eden, böylece sosyal ve kültürel öğretilerle uyumlu olarak anlam kazanan şeyi olarak tarif etmektedir. Buna karşılık eudaimonik yaklaşım, içeriği insan doğasına atfetmekte ve bu içeriği ortaya çıkarmaya ve onu kolaylaştıran ve azaltan koşulları anlamaya çalışmaktadır (Tooby ve Cosmides, 1992’den aktaran Deci ve Ryan, 2008, s3). Bu nedenle; tarihsel olarak eudamonizm felsefesinden sonra hazzı, mutluluğu ve iyi yaşamı araştıran bir felsefe akımı olan hedonizm felsefesini incelemek ve hedonik iyi oluş ve eudamonik iyi oluş kavramlarının farkını ortaya koymak gerekmektedir.

3.3 Hedonizm (Hazcılık) Felsefesi

En eski ve en çok tartışılan değer teorileri arasında olan “hedonizm” (hazcılık), antik felsefenin temelini oluşturan bir felsefi tarihe sahiptir (Crisp, 2006, s.619). Hedonizmin ortaya çıkışı, MÖ 600’lü yıllarda yaşamış ve doğru bilgi kaynakları olarak doğrudan algıyı, deneyciliği ve koşullu çıkarımı benimsemiş, ritüelizmi ve doğaüstücülüğü reddetmiş olan Hintli filozof Çarvaka’ya (Charvaka) dayanmaktadır (Heathwood, 2013, s.1). Materyalist ve din karşıtı bir bakış açısına sahip olan Çarvaka,

çoğunlukla şehvet düşkünlüğüne ve aşırılığa değer veren kaba bir hedonizmi savunan filozof olarak anılmaktadır (Riepe, 1956 ve Shastri, 1957'den aktaran Paone, 2022, s.2). MÖ 435-386 yılları arasında yaşamış ve acıdan kaçınan, akla ya da ölçülü olmaya dayalı doğrudan hazzı temele alan bir ahlak öğretisi geliştirmiş olan Yunan filozof Aristippos da hedonizmle anılmaktadır (Heathwood, 2013, s.1).

İngilizce'de "hazcı" (hedonist) terimi, şehvet zevkine kendini adanmış birini ifade etmektedir. Ancak hedonizmin felsefi tanımı; kişinin yalnızca kendi zevkine adanması gerektiğini ima etmemektedir. Ayrıca, bu felsefenin tanımı ile hedonizmin yalnızca duyuşal hazzın değil, her türlü hazzın değerini onayladığı savunulmaktadır (Heathwood, 2013, s.2). Hedonizm terimi çeşitli bağlamlarda kullanılmaktadır. Örneğin; hedonizm, ahlak felsefesinde iyi yaşamın haz dolu bir yaşam olması gerektiği görüşünü ifade etmek amacıyla kullanılırken; psikolojide ise haz arayışının insan davranışının ana motivasyonu olduğu teorisine dayanmaktadır (Veenhoven, 2003, s.437).

Kayıtlı felsefenin ilk günlerinden itibaren, filozoflar "iyi yaşam (good life)" hakkında bir dizi soruyla ilgilenmiştir. Bu konu üzerindeki odaklanma, Platon ve Aristoteles'in yazılarında ve onların Sokrates hakkındaki yorumlarında kolaylıkla görülebilmekte ve Altın Çağ'ı takip eden çeşitli felsefe okullarının açıklamalarında da karşımıza çıkmaktadır (Feldman, 2004, s.7). Hedonizmin temel öğretisi keyifli yaşamın iyi bir yaşam olarak nitelendirilmesidir (Feldman, 2004, s.8). Fakat bu yorum, çeşitli yanlış anlaşılmalara sebep olmuş ve birçok eleştirmenin hedonizmi erkenden reddetmesine de neden olmuştur (Feldman, 2004, s.8).

Yunan filozof Aristippos'a göre; yaşanan hazların toplamına işaret eden şey mutlulukken; yaşamın amacı; insanın fiziksel yapısından elde edebileceği zevklerin en yüksek şekilde tatmin edilmesi ve aynı zamanda acıdan kaçınılmasıdır (Dolu, 1993'dan aktaran Odabaşı, 1999, s.78). Aynı dönemde, etik tarihinde hazcılığın ilk temsilcisi olan Aristippos'un (MÖ 435-356), Sokratik okullardan Mısır Krallığı'na bağlı Kirene'de (Kyrene) kurduğu "Kirene Okulu"nda haz, insan doğasına ve psikolojisine dayandırılmış ve hazzın en yüksek, iyi ve tek bir türden olduğu da ilk kez dile getirilmiştir (Macit, 2020, s.81). Ancak Kirene Okulunun hazzı hayatın nihai amacı olarak görme fikrine rağmen, bu hedefe erişmemek karşısında tam inkârcılığa

ve kötümserliğe düşmüş olması, hazzı düşünce sistemi için bir boşluk oluşturmuştur (Epikür, 1962, s.13).

Yaşamı boyunca hedonizm felsefesi üzerine çalışan Epikür'den önce Antik Yunan'da Klasik Dönemde yaşamını sürdürmüş olan ve hazzı ele aldığı fikirleri ile seçkin çevreleri etkisi altına alan Aristoteles, hazzı ile ilgili çalışmalar yapmıştır. MÖ 323'te Büyük İskender'in ve Aristoteles'in ölümüyle Antik Yunan felsefesi farklı felsefelerin doğmasıyla gelişmiştir. Helenistik Dönemde en çok ilgi gören iki felsefe Epikürcülük ve Stoacılık olmuştur (Shouler, 2016,s.59).

Helenistik Dönemde; Akademi, Peripatetik Okul, Epikürçü Okul ve Stoacı Okul olmak üzere 4 felsefe okulu varlık bulmuştur. Stoacı Okul, MÖ 300'de Atina'da Kıbrıslı Zenon tarafından kurulmuştur. Stoacılara göre; insanın yaşadığı her şey ilahi bir güç tarafından düzenlenmiştir ve bu nedenle, insanın başına gelen olayların gerçekleşmesiyle ilgili yapılacak önlemler ya da öneriler önem arz etmemektedir (Shouler, 2016, s.62). Epikürçü Okul, ismini kurucusu Epikür'den (MÖ 342-271) almış olup, hazzı en yüce ve en iyi kabul eden bir öğretinin ilk adımlarını atmıştır. Bu nedenle, hedonizm felsefesinin geniş çevrelere yayılması, felsefeci Epikür ile gerçekleşmiştir (Skirbekk ve Gilje 2013' ten aktaran Aksu, 2018, s.315).

Helenistik Dönemde fikirleriyle önemli bir yere sahip olan, fakat eserlerine yalnızca birkaçına ait parçaların ikincil kaynaklar sayesinde ulaşabildiğimiz Epikür, Atina'ya yerleştikten sonra açtığı felsefe okulu ile hazz esaslı felsefe anlayışının yeni bir savunucusu olarak felsefe tarihinde yerini almıştır. Epikür, hayatın esas gayesinin mutluluk olduğunu ileri sürmekte ve insanın mutluluğunu sağlayacak şeylerle ilgilenerek yaşaması gerektiğini savunmuştur. Çünkü Epikür'ün fikirlerine göre mutluluk var olduğunda her şey tamdır; mutluluk yok olduğunda ise her şey eksiktir (Laertios, 2015'ten aktaran Aksu, 2018, s.315). Gözlemlenen farklılıklara rağmen genel anlamda değerlendirildiğinde, hedonizm felsefesi bu felsefeyle ilgilenen filozofların düşünceleri kapsamında bazı ortak noktalara ulaşmayı sağlamaktadır.

Drakopoulos'a (1991) göre; Eski Yunan düşünürlerinin hedonizm ile ilgili fikirleri özetle şöyledir:

1. Haz ve acı güduları insan yaşamında temel rollere sahiptir.
2. Acının en aza indirilmesinin ve hazzın en yüksek düzeye çıkartılmasının insan yaşamındaki en üstün iyilik ve arzu olduğu söylenebilmektedir.

3. Hedonizmin ana eğilimi bencil hedonizmdir.
4. Hazzın ve acının ölçülmesi için belirli bir ölçüm aracının gerekliliğine inanılmaktadır” (Drakopoulos, 1991’den aktaran Odabaşı, 1999, s.79).

Hedonizm, bencillik kavramı ile yakın ilişki içindedir. Bencillik, kişinin kendini öncelik olarak göstermesi ve buna uygun davranarak en iyiyi kendi için araması şeklinde açıklanabilmektedir (Odabaşı, 1999, s.81).

Geleneksel anlamda iki tür hedonizm bulunmaktadır: Felsefi hedonizm ve psikolojik hedonizm. Felsefi hedonizmde, her birey için hazzın en yükseğe getirilmesinin gerçek bir amaç olduğu savunulmaktadır. Psikolojik hedonizmi açıklamak için ise güdülenme üzerinde durulmakta, hazzın iyi bir şey olduğu ve o haz için arzu beslediğimiz ve çaba harcadığımız temel alınmaktadır. Bu iki tür hedonizmin kesişiminde hazzın tek amaç olduğu ve iyi bir şey olduğu söylenebilmektedir (Odabaşı, 1999, s.80).

Felsefede hedonizm çoğunlukla, değeri ve esenliği ifade etmekte ve değer hazcılığı ele alındığında; hazzın içsel değer taşıyan tek şey olduğu ve acının içsel değer taşımayan tek şey olduğu vurgulanmaktadır. Değer taşıyan her şeyi haza indirgeyen değer hazcılığı sayesinde sağduyuluyu hazcılık öne çıkarmaktadır. Böylece, bireyin yaşamını haz iyi kılarken; acı ise kötüleştirmektedir (Kleinman, 2018, s.52).

Psikolojik hedonizm, yani güdül hazcılık, hazzı yaşama arzusunun hem bilinçli hem de bilinçsiz davranışlar vasıtasıyla olduğunu vurgulamaktadır. Sigmund Freud, Epikür ve Charles Darwin, güdül hazcılığı savunanlar arasındadır (Kleinman, 2018, s.53).

Geleneksel olarak yapılan iki çeşit hedonizm ayrımının yanı sıra günümüze daha yakın çalışmalarda hedonizm kavramı ele alındığında Weijers (2012); hedonizmi yedi farklı çeşitte incelemiştir. Bunlar: Halk Hedonizmi, Değer Hedonizmi, İhtiyatlı Hedonizm, Motivasyonel (Psikolojik) Hedonizm, Normatif Hedonizm, Hedonistik Benlikçilik, Hedonistik Faydacılıktır (Weijers, 2012, ss.16-23).

Halk hedonizmi olarak tanımlanan hedonizm türü, filozof olmayanlar kişilerin hedonist bir bireyin gelecekteki refahı ya da diğer insanların yaşam kalitesini öncelik olarak almayan öncelikle kendi hazlarını düşünme eğilimi içerisinde olan kişiler olduğunu ve bundan pişmanlık duymadıklarını düşünmesinden ortaya çıkmıştır. Bu

günlük hazcılık anlayışı, halk hedonizmi olarak nitelendirilmektedir (Weijers, 2012, ss.16-17). İhtiyatlı hedonizmde ise; tüm hazların insanların hayatlarının içsel olarak daha iyi bir hale getirdiği; insanların bütünüyle acı çekmesinin daha kötü bir hayata sahip olmasına neden olduğunu savunulmaktadır (Weijers, 2012, ss.17-18).

Normatif hedonizm ya da diğer adıyla etik hazcılık, mutluluk için hazzın aranması gerektiğini öne sürmektedir. Bu kuramda mutluluk kavramı, “acının olmadığı haz” olarak kabullenilmiştir. Normatif hazcılık, iki türde incelenmektedir: Hazcı bencillik ve hazcı yararcılık. Hedonistik benlikçilik, kişinin bireysel mutluluğu için kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesi kuramıdır (Kleinman, 2018, s.54). Kişinin eylemi sonucunda doğacak sonuçlar yalnızca eylemi gerçekleştiren kişi açısından dikkate alınmakta ve değer taşımaktadır. Bu nedenle, hedonistik benlikçilik duyarsızlaşmanın doğmasına neden olmaktadır. Hedonistik faydacılık kuramı ise; bir eylemin ilgili olduğu herkesi en yüksek düzeyde mutluluğa getirmesinin doğru olduğunu savunmaktadır. Herkesin eşit derece mutlu olmasıyla ilgilenen bu kuram, bu nedenle çekici olarak görülse de dostluk, adalet, doğruluk gibi hiçbir içsel ahlaki değer taşımadığı yönünde eleştirilere maruz kalmıştır (Kleinman, 2018, s.54).

Hedonizm ve mutluluk arasındaki ilişki ise iki düzeyde incelenmiştir: Ulus ve birey. Ulusal düzeyde ortalama mutluluk, hazzın ahlaki kabulü ve aktif boş zaman ile ilişkilidir. Bireysel düzeyde de mutluluk, benzer şekilde hazcı tutumlarla bağlantılıdır. Ayrıca, mutluluk bireysel düzeyde değerlendirildiğinde, cinsellik ve uyarıcıların kullanımı gibi hazcı davranışlarla da ilişkilendirilmektedir (Veenhoven, 2003, s.437).

Veenhoven'e (2003) göre hedonizm; kişinin mutluluğunu hem arttırabilmekte hem de azaltabilmektedir. Bu görüşe göre, hedonizmin mutluluğa katkıda bulunması muhtemel görülmekte ve bunun ana nedeni; mutluluk dengesinin hoş olmayan deneyimler üzerine kayması, yani hazların ve acıların toplamının bir denge oluşturmaya çalışmasıdır. Kişi, haz almak için çabalarsa bu dengenin daha olumlu olmasının ihtimalini öne sürmektedir. Bununla birlikte Veenhoven (2003); hedonistlerin zaman içinde mutsuz olabileceklerini ve bunun nedeninin hazzın zamanla kaybolması olduğunu savunmaktadır. Bu durum, haz arayan kişiyi tatminsiz bırakıp daha güçlü uyaranlara yönelik bir dürtüye yol açabilmektedir. Kişinin giderek daha tehlikeli davranışları sergileyebilmesi ve aynı zamanda hayal kırıklığına yol

açabilmesinin nedenini deneyim duyarlılığının yok edilmesine bağlayan bir görüşe göre hedonistler için sonuç boşluk olacaktır (Veenhoven, 2003, s.439).

Haybron'a (2008) göre; hedonistler, mutluluğun yalnızca kişinin hedonik durumundan ibaret olduğu fikrine sahiptir. Haybron (2008), Veenhoven'ın (2003) görüşlerine benzer şekilde bu konu ile ilgili temel şemada; kişi, haz ve memnuniyetsizlik arasında bir dengeye sahip olduğu için mutlu; bu dengenin sağlanmaması durumunda mutsuz olarak tanımlamıştır (Haybron, 2008, s.62). Hedonik bir dengede, daha fazla haz veya daha az memnuniyetsizlik içerdiği sürece "olumlu", daha az haz veya daha fazla memnuniyetsizlik içerdiği sürece "olumsuz"dur (Haybron, 2008, s.62). Hedonistler genellikle, mutluluk için hazzın çoğunluğunun; mutsuzluk için mutsuzluğun çoğunluğunun yeterli olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca, kişinin ne mutlu ne de mutsuz olduğu bir ara bölgeye geçmek de mümkün olabilmektedir. Haybron'a (2008) göre; bu konu ile ilgili hiçbir terminoloji yeterli olmayabilir, ancak genellikle hoş olana karşı tatsız olan deneyimleri tanımlayan terimlerle ifade edilmektedir. Buna dayanarak, Hybron (2008, s.62) bir hedonisti ilgilendiren şeyin, deneyimlerin hoşluğu olduğunu savunmaktadır.

En kapsamlı biçimiyle hedonizm, dünyayı veya hayatı daha iyi yapan tek şeyin daha fazla zevk veya daha az acı içermesidir. Hedonizmin çıkış noktası olan haz, tüm duyarlı yaşamın, duygunun merkezindedir ve eylemde, kararda, motivasyonda çok önemli bir rol oynamaktadır. Hazzın ne olduğu üzerine yapılan tartışmalardaki sonuç; hazzın bir tür deneyim olduğu yönündedir. Deneyimler, hislerle bağlantılı olarak nitelendirilmekte ve bu deneyimleri haz yapan şey ise kişiye hissettirdikleridir (Brax, 2009, s.17). Hedonizm felsefesini daha iyi incelemek için öncü filozoflardan olan Aristippos, Epikür'ün görüşlerini anlamak gerekmektedir. Geçmişten bugüne hazcılık, faydacılık ve mutluluk üzerine yapılan çalışmalarla konuyu değerlendirmek, hedonizm felsefesinin daha boyutlu değerlendirilmesi açısından doğru olacaktır.

3.3.1 Aristippos'un hedonizm felsefesi

Mutluluk ile ilgili geliştirilen öğretiler ilkçağda daha bireyci bir karaktere sahiptir. Yeniçağ ile birlikte bu öğretiler, toplumsal yapıyı da ele alan bir karakter almaya başlamıştır. Etik tarihinde hazcılığın temsilcisi Sokratik Okullardan olan Kirene Okulunun kurucularından Aristippos, MÖ 435-356 yılları arasında yaşamıştır.

Hazzın insan doğası ve psikolojisi arasındaki ilişkisini incelemiştir. Aristippos'a göre; haz, tek bir türdür ve en yüksek iyidir. Bu fikri ortaya atan ilk düşünürlerden biri olan Aristippos için "haz" başlı başına erişilmek istenilen yegâne şeydir ve bütün başka şeyler ancak hazza ulaşmak adına belirli bir ölçüde arzuya değer olarak kabul edilmektedir. Aristippos'a göre; haz çeşitleri arasından hangilerinin ulaşılması istenen bir amaç olarak görülmesi gerektiği, bu konudaki en önemli sorundur. Ancak düşünür bu sorunun cevabının oldukça basit olduğunu dile getirerek, bedensel hazlara yönelmek gerektiği vurgulamıştır. Ona göre; bedensel hazların kişisel ve anlık yapısı şiddeti ve yoğunluğu açısından ruhsal hazlara kıyasla daha ön plandadır (Arslan, 2006, s.167). Fakat bu görüş, Aristippos için ruhsal hazların değersiz olduğunu göstermemektedir. Aristippos, bedensel hazların tatmin edilmediği ya da edilme imkânı olmadığı durumlarda ikinci dereceden değere sahip olduğunu iddia etmiştir. Örneğin; yaşı ilerleyen bir bireyin genç bir bireye kıyasla bedensel hazları tatmin edebilmesinin daha zor olduğunu ve bu nedenle, bu tatminini ruhsal hazlar ile telafi edebildiği söylemek mümkündür (Macit, 2020, s.81).

Alman filozof Friedrich Albert Lange'a (1828-1875) göre; Aristippos, hazzı yalnızca eylemlerimizin nihai amacı olarak kabul etmesiyle değil; aynı zamanda, teleolojik (amaçsal) evren tasavvurunu benimsememesi ve materyalist bir varlık anlayışına sahip olması nedeniyle de Sokratik geleneğin dışında kabul edilmektedir (Lange, 1866'dan aktaran Çağlar, 2019, s.16). Sokratik gelenek, Sokrates'in bilgiyi edinme şeklidir. Bu gelenek; insanın inançları ve bu inançların geçerliliğinin test edilme şekli üzerine kurulmuştur (Shouler, 2016, s.24).

Aristippos'un Kyrene Okulu, birçok ünlü düşünür yetiştirmiş ve bu okulda hedonizm üzerine çalışmalar yapan öğrencilerden Theodoros ve Evhemeros, hedonizm felsefesini dinsizlik ile ilişkilendirmiş ve MÖ 4. yüzyılda ateizmi savunmuşlardır. Evhemeros'un hedonizm anlayışında, Tanrıların ölümünden sonra insanlarca Tanrılaştırılmış olan insanlar olduğu öne sürülmüştür (Küçük, 1974'ten aktaran Ocak, 2011, s.84). Bu görüşler çerçevesinde Aristippos'un hedonizm anlayışından uzaklaşmıştır.

Aynı çağda yaşamış ve hedonizmle ilgilenmiş olan bir başka filozof ise Hegesias'dır. Hazcılığı kötümserliğe taşıyan Hegesias, mutluluğun bir kuruntu

olduğunu dile getirmiştir. Ona göre; her yaşamda hazların varlığı, acının varlığına göre azdır ve acı haza göre baskın olandır. Saf mutluluğun olmadığına inanan Hegesias, içinde acı bulunmayan bir mutluluk olmadığını savunmuştur (Ocak, 2011, s.84).

Hegesias, Aristippos ve öğrencilerinin hedonizmle ilgili yaptığı çalışmalardan sonra hedonizmin tekrar gündeme gelmesini ve geniş kitlelerce bilinmesini sağlayan en bilinen filozoflardan biri Epikür'dür. Bu nedenle; haz ve hedonizmle ilgili yeterli bilgiye ulaşabilmek için Epikür'ün hedonizmle ilgili görüşlerini anlamak gerekmektedir.

3.3.2 Epikür'ün hedonizm felsefesi

Epikür (MÖ 342-271) Epikürcü Okul'un kurucusudur. Epikür, insan hayatının başlıca amacının haz olduğunu savunmuştur. Günümüz anlamlarıyla eğlence ve aç gözlülük gibi kavramlarla ilişkilendirilen haz söylemi ile Epikür'ün çok çeşitli olan haz türleri karıştırılmaktadır. Örneğin, bazı hazların yoğun ve hareketli olduğu fakat kısa sürdüğü; bazı hazların görece daha az yoğun olduğu, ancak uzun süreli olduğu bilinmektedir. Ayrıca bazı hazlar, sonucunda acı getirirken, bazı hazlar ise huzur ve güvenle sonuçlanmaktadır (Shouler, 2016, s.66).

Huzuru/sakinliği (tranquillity) bir tür haz olduğunu öne sürerek, eudaimonist bir teori çerçevesinde ele almaya çalışan ilk filozof Epikür'dür (Striker, 1990, s.99). Hedonizm anlayışını hazzın ne olduğunu açıklamakla başlayan Epikür, her insanın acı ve hazzı ayırt edebilecek hissiyata sahip olduğunu savunmuştur. Hazzın içimizdeki ilk iyi şeklinde tanımlayan ve doğuştan gelen bir his olduğunu söyleyen Epikür, seçimlerimizde ve kaçınmalarımızda hazdan yola çıktığımızı iddia etmiştir (Shouler, 2016, s.66).

On dört yaşında felsefe ile tanıştığını belirten Epikür, mutluluğun önündeki temel engelin, kaygı olduğunu söylemiştir. Bu nedenle, Epikür'ün görüşlerine göre; ne kadar zengin veya ünlü olursanız olun, daha zengin veya daha ünlü olmak için endişeleniyorsanız mutlu olma ihtimaliniz yoktur (Inwood ve Gerson, 1994, s.7). Bu nedenle, Epikür hazzı, endişeden uzak olan huzur ile ilişkilendirmiştir (Güven, 2009, s.68.). Fakat Epikür'e göre, tüm hazlar aynı seviyede değildir ve bu sebeple, doğal ve zaruri olup olmama durumlarına göre ayrılmaktadırlar. Bu sınıflandırmadan yola çıkarak Epikür, yeme-içme isteği gibi hazların bir kısmının hem doğal hem de zaruri

olma özelliğine sahip olduğunu; pahalı yiyecekler tercih etmek gibi hazların ise yalnızca doğal olup zaruri olmadığını saptamıştır (Laertios, 2015'ten aktaran Aksu, 2018, s.315). Ayrıca, Epikür'e göre; zihinsel hazlar, bedensel hazlardan kesinlikle önce gelmektedir. Bunun nedeni, bedensel hazların anlık acı verdiği; fakat zihinsel hazların geçmiş, gelecek ve içinde bulunulan anda acıya sebep olacaktır (Taylor, 2020, s.88).

Epikür, küçük bir çerçevede hazları sınırlandırmış ve "doğayı takip et" öğüdünü vermiştir. Bir hastalığın verdiği acının dahi gerçek mutluluğu bozmayacağına inanmıştır. Bu nedenle Epikür, haz ve erdem arasında ayırım yapılmasını kabul etmemiştir (Taylor, 2020, s.92).

Yaşadığı dönemde Epikürcü Okul'da yaptığı çalışmalar ve söylemleriyle hedonizmi anlatan Epikür'ün felsefesi ile bugün Epikürcülüğün temsil ettiği şey aynı değildir. Özünde Epikür'ün inandığı ve öne sürdüğü temeller, günümüz Epikürcülüğü ile örtüşmediği gibi çoğu zaman zıtlaşmaktadır. Bazı Epikürcüler, duylara hitap eden, müsrif bir yaşam tarzını benimsemekteyken; Epikür, hazzın müsriflikle bağlantılı olmadığını vurgulamıştır. Epikür, gerçekten keyifli bir hayatın yaşamdaki daha basit şeylerle elde edilebileceğini ve bunun soğukkanlı bir duygusal tutumla sağlanacağını savunmaktadırlar. Bu ideal, Epikürcüler tarafından ruhun dinginliği anlamına gelen "ataraxia" olarak adlandırılmıştır (Shouler, 2016, s.66). Epikürcüler, haz ve acı arasında bir halin varlığı kabul etmezler. Onlara göre; azami haz, tüm acı yok olduğunda ortaya çıkmaktadır (Eco ve Fedriga, 2021, s.22).

Epikür, insanın aradığı nihai hazzın sakinlik ve huzur olduğunu savunmakta ve bu söylem ile bedensel acıların yokluğuyla zihnin rahatlamasını kastetmiştir. Bu huzur halinin elde edilebilmesi için arzuları en aza indirgemek, korkuları yenmek ve en yüksek düzeydeki kalıcılığa sahip hazlara yönelmek gerekmektedir (Shouler, 2016, s.67).

Epikürcülere göre; her hazzın her çeşidi hedef değildir. Bunun nedeni, belirli bir haza odaklanmanın daha üstün bir hazzı görmeye engel olacağı ya da hedeflenen hazzın acıya dönüşebileceği görüşünden kaynaklanmaktadır (Eco ve Fedriga, 21, s.21).

Lüks ve aşırılığı, haz dolu bir hayata sahip olmanın anahtarı olarak görmeyen Epikür, hazzı ulaşmak için bunlara gerek olmadığını savunmuştur (Eco ve Fedriga, 21, s.21). Hazzın asıl gaye olduğunu söylerken; savurganlık, ahlaksızlık, nefesine düşkünlük gibi kavramlarla ilişkilendiren insanları cahil olarak sıfatlandıran ve bu sözle amaç edinilenin zihinde sıkıntılardan özgürleşmek olduğunu “Menoceus’a Mektup”ta açıkça belirten Epikür, tüm seçimlerde ve kaçınmalarla akıl yürütmenin önemini vurgulamıştır. Bir başka deyişle, Epikür’ün görüşleri de aşırılıktan kaçınarak ölçülü bir hayat tarzına inanarak, tipik Yunan anlayışına uymaktadır. Epikür’e göre; hangi hazların en tatmin edici hazlar olduğunu anlayan ve acıya neden olan hazlardan kaçınan insanlar en erdemli insanlardır. Ancak bu konuda dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri Epikür’ün bağınaz bir görüşe sahip olmadığı ve insanların fiziksel hazların güzelliğinden faydalanmasında bir zarar olmadığını savunduğunu idrak edebilmektir. Ayrıca Epikür, kişinin insanoğluna hizmet ederek değil; düşünsel anlamda yetkin kişilerle düzgün dostluklar kurarak iyi bir hayata ulaşabileceğini savunmuştur (Shouler, 2016, s.67).

Bir Epikür taraftarının keyfinden başka şey düşünmeyen müsrif, şehvet düşkünü, kurnaz ve bencil bir karaktere sahip olduğu algısı İlkçağda dahi geniş kitlelere yayılmıştır. Fakat bu, bütünüyle yanlış bir algıdır (Epikür, 1962, s.15). Olabildiğince nitelikli ve uzun süreli hazların bulunduğu bir yaşamı mutlu bir yaşam olarak tasvir eden Epikür, böyle bir yaşama ulaşmak için iki ahlâkî değere gereksinim duyulduğunu belirtmiştir. Bunlar: Dostluk ve amelî hikmettir (Aksu, 2018, s.320). O dönemin Yunan toplumunda vatandaş olarak kabul edilmeyen ve “eksik varlık” kategorisinde yer verilen kadınları ve köleleri de evinde yaptığı sohbetlere kabul eden ve ayırım yapmadan dost olarak gören Epikür, bir dostun yaşamı için herhangi bir yardımda bulunması zorunluluğu olmadığını belirtmiştir (Özturan, 2017, s.181). Onun için dostun varlığı dahi manevi olarak değerlidir. Çünkü kişinin yardıma ihtiyaç duyduğu bir anda dostunun yardım etmek için orada olduğuna dair güven duygusu, kişinin yalnız olmadığına dair kattığı hisler esas önemli olandır (Epikür, 1962, s.66).

Epikür’ün görüşlerinden sonra birçok farklı filozof haz ve mutluluk ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Ayrıca hedonizm yıllar içinden gelişerek yeni kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Bunlardan en önemlilerinden biri olan ve hedonizmin gelişimi olarak da kabul edilen faydacılık felsefesidir.

3.4 Hedonizmin Gelişimi: Faydacılık Felsefesi

Bireyin sahip olduğu faydayı çoğaltma isteği ve fayda ile mutluluk arasında direkt olarak ilişki kurma fikrinin temelleri, antik Yunan felsefesinde ortaya çıkmıştır. Aristippos'un ve Epiküros'un öğretilerinde yoğun bir şekilde konu edindikleri zevk, acı, fayda ve mutluluk gibi kavramlar, sırasıyla Yunan öğretilerini, aydınlanma dönemini ve faydacı felsefeyi etkilemiştir (Sarfati, 2005, s.105).

Faydacılığın temellerini ilkçağda Demokritos atmıştır. Yunan ahlak öğretilerinde önemli bir yeri olan Demokritos, kendinden sonra gelen bütün Yunan Ahlak felsefesi üzerinde büyük bir etki yaratmıştır (Gürbüz, 2012, s.9).

“Fayda kelimesi, kullanışlılık ya da yararlılık anlamına gelmektedir.” (Shouler, 2016, s.187). İnsan davranışlarının kurallarını ve normlarını belirleyen teoriler iyiliğin ne olduğunu tanımlarken; faydacılık, iyi sonuçlar doğuran iyi ameli tanımlamaktadır (Shouler, 2016, s.187). Faydacılığın ilk savunucularından biri olan İngiliz hukukçu Jeremy Bentham'dır. Bu nedenle Bentham'ın ve daha sonra onun görüşlerine birtakım eleştirilerde bulunan Herbert Spencer'in fayda ve haz ile ilgili görüşlerine değinmek gerekmektedir.

3.4.1 Jeremy Bentham ve faydacılık anlayışı

Faydacılığın ilk savunucularından biri olan İngiliz hukukçu Jeremy Bentham (1748-1832); İngiliz toplumunda yasal reformları direktmiş ünlü felsefi revizyonistler arasındadır. Hukukçu olan Bentham, aynı zamanda hem bir toplum reformcusu hem de hayvan haklarının ilk savunucularındandır. Ayrıca, hukuk ve fayda arasında kurduğu ilişkiler sayesinde liberalizmin gelişimine katkı sağlamıştır (Schofield 2013, s.51). Jeremy Bentham'a (1748-1832) göre; iyi sonuç, kişinin mutluluk miktarını arttırarak, hazzın artmasını sağlamaktadır. Bentham'ın psikolojik hedonizmle ilgili ilkeleri üç bölüme ayrılmaktadır (Shouler, 2016, s.188):

1. İnsanoğlunu hangi güdülerin harekete geçirdiğine dair görüşleri,
2. Kullanışlılık ve faydalılığı açıklaması,
3. Mutluluğun hesabı (kalkülüsü) anlayışı” şeklindedir (Shouler, 2016, s.188).

Bentham, dünyadaki tek mutlak güdüleyiciler ve tetikleyicilerin haz ve acı olduğunu savunmuştur. Ayrıca Bentham, insanoğlunun motivasyon kaynağını bu

ilkelere dayandırarak açıklamıştır. İnsanları haz verecek nesnelere ve eylemlere yönelip, acı verecek şeylerden kaçınacağını ileri sürmüştür (Shouler, 2016, ss.188-189).

İnsanın hazzıya yönelen ve acıdan kaçınan yapısı ele alındığında, doğru eylemlerin toplam hazzı artırmak için yapılan eylemler olduğu ve yanlış eylemlerin hazzı azaltacak ve acıyla sonuçlanacak eylemler olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu nedenle, yanlış eylemlerden uzak durmak doğal karşılanmaktadır. Buna dayanarak, “en büyük mutluluk ilkesi olan fayda ilkesine” ulaşılmış olacaktır (Macit, 2020, s.86).

Bentham, mutluluk hesabını, hazların ölçümünü yapmak amacıyla geliştirmiş ve bu hesabın yapılabilmesi için yedi faktör geliştirmiştir: 1) Yoğunluk, 2) süre, 3) kesinlik ya da belirsizlik, 4) yakınlık ya da uzaklık, 5) verimlilik, 6) saflık, 7) kapsam ya da miktar. Yoğunluk, hazzın gücünü; süre ise, hazzın kalıcılığını belirtmektedir. Hazzın gerçekleşmesi, kesinlik ya da belirsizlikle ilişkili olarak; hazzın erişilebilirliği, yakınlık ya da uzaklık faktörü ile ilişkilidir. Haz ve acının arkasında bulunan hislerin benzerliği, verimlilik faktörüyle ilgilidir. Saflık ise; verimliliğin zıttı olarak bu hislerin birbirini takip etmemesidir. Miktar ya da kapsam, eylemden etkilenen insanların sayısını belirtmektedir. Bentham’a göre; mutluluk hesabı yapılırken bir tarafta hazların tüm değerleri toplanmaktayken; diğer tarafta ise acıların tüm değerleri toplanmaktadır (Shouler, 2016, ss.189-190).

Mutluluk hesabında haz ve acıya dayalı farklı deneyimlerin hesaplanması konusu karışık ve çok bilinmeyenli bir yapıya sahip olması nedeniyle kesin bir sonuç vermesi konusunda da bilinmezlikler içermektedir. Bu nedenle, sorunlu bulunan ve eleştirilen Bentham’ın mutluluk hesabı, her ne kadar hazzın bireysel bir durum olduğunu vurgulasa da bu konudaki eleştirileri “hazzın kapsamı” ilkesiyle aşmak için çaba sarf etmiş ve eleştirileri dindirememiştir (Macit, 2020, s.88).

Sonuç olarak fayda kavramı, bir eylemin değerini belirtmek amacıyla ortaya çıkmış ve bu çerçevede kullanılan bir ölçüttür. Bu nedenle; bir eylem herhangi bir çıkar, haz, avantaj ve mutluluk üretiyorsa ve acı ve mutsuzluğu önleyorsa o eylemde fayda bulunmaktadır. Buna dayanarak böyle bir eylemde fayda kavramının haz ile ilişkili olduğu söylenebilmektedir. Fayda, bir şeyden iyi olana ulaşan, kötülüğe yol açmayan hatta önüne geçen; iyi olan, haz veren konumdadır (Gürbüz, 2013, s.67).

Temel anlamda faydacılık felsefesi ve hedonizm felsefesi birbirleriyle bağdaşmaktadır. Fakat faydacılık felsefesinin hedonizm felsefesine göre daha kapsamlı bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle faydacılık hedonizmi de içinde barındırmaktadır (Watson, 1876, s.272).

Bentham'ın görüşlerinden sonra haz ve fayda üzerine çalışmalar yapan filozoflardan biri de çok yönlü yapısıyla tanınan Herbert Spencer'dır. Bu nedenle; günümüze daha yakın dönemlerde eserler vermiş bir hedonizm düşünürü olan Spencer'ın görüşlerini incelemek gerekmektedir.

3.5.2 Herbert Spencer'in hedonizm ve faydacılık anlayışı

On dokuzuncu yüzyılın büyük Britanyalı radikal liberal, sosyolog ve siyaset filozofu Herbert Spencer (1830-1903), genellikle Sosyal Darwinizm'in kurucusu olarak anılmaktadır. Sosyal Darwinizm görüşünü; yaşam için en uygun en niteliklere ve kalıtıma sahip olanların hayatta kalması olarak görülmekte ve devlet müdahalesi olmayan liberal bir toplumda güçlü olanın sıyrılması ve güçsüz olanın ise elenerek yok olması şeklinde bir ilerlemeyle toplumsal düzenin kurulması yönündedir (Kesikoğlu, 2016, s.56).

Spencer, evreni tüm çeşitliliğiyle, bir dizi ilkedен, kendi durumunda evrim ilkelerinden inşa edilmiş olarak tasavvur eden sistemik bir düşünürdür. Bu ilkeler dizisini ve bu sistemle ilgili tasvirini "Sentetik Felsefe Sistemi" olarak adlandırmaktadır (Werhane, 2000, s.186). Spencer, doğal seçilimin temel ilkelerini: "Doğal fenomenlerin çok basitten giderek daha karmaşık hale gelen evrimi" olarak nitelendirmektedir. Spencer'a göre evrim; "ardışık farklılaşma ve entegrasyon yoluyla belirsiz tutarsız homojenlikten yapı ve işlevin belirli tutarlı heterojenliğine sürekli bir değişim"dir (Hudson, 1985, s.88).

Faydacılık görüşleri ele alındığında, Spencer'ın sonuçlara bakma yönünden klasik faydacılığı izlemiştir. Ancak aynı zamanda bireyin herhangi bir çıkar gözetmeksizin, dışarıdan ödül beklemeden hatta bazen kişisel bir beden ödeyerek kişinin diğer bireyler veya toplumun iyiliği adına fedakârlıkta bulunmayı prensip edinen bir tutuma yani özgeciliğe yer ayıran bir etiğini savunmuştur (Austefeld, 2007, s.38).

Spencer, iyi eylemleri evrensel hazlarla ilişkilendirerek hedonizmi onaylamıştır. Spencer, hedonizm felsefesinin en temel iki noktası olan hazzı ve acıyı evrim kavramı çerçevesinde ele almıştır. Spencer'a için haz ve acı, bireyin kendisine faydalı olacak şeylere karşı yönelmesini sağlayan biyolojik bir fonksiyondur. Hazzın biyolojik fonksiyonuyla ilgili görüşleri ile uyuşan bir sosyal kuram geliştiren Spencer, bu kurama çerçevesinde bireyin sosyal yaşamda sahip olması gereken özellikleri edinmesi ve kendisini geliştirmesi için yapılan faaliyetlerin tümü; haz içermektedir. Bu durumun aksine sosyal hayatın gerekleriyle uyuşmayan hareketler ise; haz içermemektedir (Fromm, 1995, ss.208-209).

Haz ve fayda, felsefede önemli bir yere sahip olduğu kadar eylem bazında düşünüldüğünde tüketim için de kilit bir noktada yer almaktadır. Bu nedenle, hedonizmin ve faydacılığın tüketim ve tüketici davranışları açısından değerlendirilebilmesi için tüketim kavramını incelemek ve tüketim ile bağlantılı kavramların gelişimini değerlendirmek gerekmektedir.

3.5 Tüketim Kültürü ve Mimarlık İlişkisi

Tüketim, belirli bir amaç uğruna gerçekleşen bir faaliyettir (Güven, 2009, s.66). Günümüzdeki tüketim anlayışı, bir toplum içinde yaşamını devam ettiren insanların kişiliklerini ve yaşam biçimlerini gösterme aracı olarak kullandıkları bir eylem haline dönüşmektedir. Kullanıcı tarafından tüketilen malların ve hizmetlerin sembolik anlamlarının, kişinin yaşadığı sosyal çevreye karşı belirli mesajlar iletmesi ve kişi hakkında ipucu vermesi vb. durumlar ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, tüketim, insanlar için ürüne sahip olmaktan kaynaklı bir duygusal tatmin aracı olarak da nitelendirilmektedir (Güven, 2009, s.66). Tüketimin insan hayatındaki yeri, hangi gereksinimlere karşılık verdiği, tüketimin tanımlanması ve yorumlanmasında bazı çerçeveler oluşmasını sağlamaktadır. Bu nedenle tüketim, birçok farklı disiplinin ve bu disiplinlerden araştırmacıların hedefindedir.

Odabaşı'na (1999) göre; tüketim, yaşam döngüsü süresince devam eden bir eylemdir. Yaşamın devam edebilmesi için yerine getirilmesi gereken bu eylemi gerçekleştirirken mutluluk ve rahatlık gibi olgulara sahip olduğumuz düşünülmektedir (Odabaşı, 1999, s.3). Bu nedenle, tüketimin mutluluk ve refah ile ilişkisi önemli araştırma konularından biridir.

Tüketimi, belirli bir ihtiyacı karşılamak amacıyla bir ürüne veya hizmete sahip olma ya da o ürün ve hizmeti kullanma, yok etme şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu eylemi gerçekleştiren birey “tüketici” olarak adlandırılmaktadır (Odabaşı, 1999, s.4). Tüketicinin, tüketim eylemini hangi koşullarda ve hangi amaçlarla gerçekleştirdiği, satın alma eylemine teşvik eden sebepler pazarlama stratejilerinin merkezinde yer almaktadır.

Baudrillard’a (2004) göre; “Tüketimin yeri günlük yaşamdır.” (Baudrillard, 2004, s.27). Günlük yaşam, sadece gün içinde yaptığımız sıradan ve süregelen aktivitelerin ya da olayların bir boyutu değildir. Günlük yaşam, aynı zamanda bir yorumlama sistemidir (Baudrillard, 2004, s.27). Yorumlama sistemi olarak nitelendirilen tüketimin değerlendirilebilmesi için toplumsal, kültürel, tarihsel açılardan görüşleri de incelemek gerekmektedir.

Tüketim üzerine yapılan çalışmalar, sosyolojik ve antropolojik literatürde, postmodernizm kadar çeşitli bakış açıları tarafından bilgilendirilen teorik çalışmalar sayesinde heterojen bir yapıya sahiptir (Schaefer ve Crane, 2005, s.83). Bu heterojen yapının oluşmasında önemli bir paya sahip olan Marksist yaklaşım ve tüketim ile ilgili birçok görüş, tüketimin bireyleri özgürlüklerinden yoksun kıldığını ve onları başkalarına bağımlı hale getirdiğini savunmaktadır. Ayrıca, nesne tüketimi ile gerçek mutluluğa ve refaha ulaşamayacağını ve insanın yabancılaşmasındaki temel faktörlerden birinin tüketim olduğunu düşünen görüşler oldukça fazladır (Odabaşı, 1999, s.4).

Tüketim ile ilgili en çok tartışılan kavramlarından biri; modernizmin ötesi biçiminde kullanılan postmodernizmin tüketim ile ilişkisidir. Ecevit (2000) postmodernizmi; “mutlak doğrular ve kesin değerlerin tek başlılığına yer vermeyen bir ortam” olarak tanımlamaktadır (Ecevit, 2000, s.59). Postmodernizmin sosyolojisi üzerine çalışmalar yapan Lyotard (2013) ise, gelişmiş toplumlarda bilginin tamamının ortaya konmasını amaçlayan ve bu amacın gerçekleştirilmesinde postmoderniteyi “Postmodern Durum” isimli eserinde “bir bilgi biçimi” şeklinde yorumlamıştır (Lyotard, 2013). Postmodern tüketimin temelinde istenen şeyin, tüketilen “gerçek” ürünler olmadığı ve bu ürünlerin nesnelere yerini değil; arzuların yerini doldurması

için kullanıldığı görüşü bulunmaktadır (Bocock 1997'den aktaran Demirel ve Yeğen, 2015, 131).

Tüketimin tanımındaki en temel unsur "ihtiyaç"ların temin edilmesidir. En basit anlamı ile ihtiyaç, bir eksikliğin fark edilmesi şeklinde tanımlanabilmektedir (Odabaşı, 1999, s.6). İhtiyaç, tüketimin amacı olarak "istek" kavramı ile karıştırılmaktadır. İsteğin ortaya çıkışı, bireyin yaşamı boyunca edindiği bilgilerle tatmini sağlanamayan ihtiyaçların ortaya çıkmasıyla gerçekleşmekte ve bu ihtiyaçların hangi şekilde tatmin edileceğini belirlemektedir (Odabaşı, 1999, s.6). İhtiyaç kavramı, ticari anlamda sırasıyla; ihtiyacın belirlenmesi, bir isteğe dönüşmesi, bir talebe dönüşmesi ve satın alma eylemine dönüşmesi şeklinde bir süreç izlemektedir (Odabaşı, 1999, s.6). Ana konunun "tüketici ihtiyaçları" olduğu tüketim ve ihtiyaç ilişkisi ele alındığında; günümüzde, gerekli görüldüğü düşünülen ve ihtiyaç olduğu zannedilen şeylerin aslında istek olduğu, kişiden kişiye göre farklılık gösterdiği bir ortam söz konusudur. İhtiyacın kime göre şekilleneceği sorusunun cevabına "birey" diyen Maslow'a (1943) göre; ihtiyaçlar beş aşamada incelenmektedir (Maslow'a (1943'ten aktaran Odabaşı, 1999, s.7):

- 1.Fizyolojik ihtiyaçlar: Yeme, içme, barınma, üreme gibi.
- 2.Güvenlik ihtiyaçları: Tehlikelere karşı korunma gibi.
- 3.Sevgi, ait olma ihtiyaçları: Sevgi, arkadaşlık, benimsenme gibi.
- 4.Saygı ihtiyaçları: Onur, ün, bağımsızlık, saygı, tanınma gibi.
- 5.Kendini gerçekleştirme ihtiyaçları: Kendini aşma, yaratıcılık gibi." (Maslow, 1943'ten aktaran Odabaşı, 1999, s.7).

Bu beş aşama göz önünde bulundurulduğunda; sırasıyla bireyin ilk ihtiyacından son ihtiyacına doğru düzenli bir şekilde ihtiyaçlarının gerçekleşmeye başlayıp bir sonraki aşamaya geçmesi mümkündür. Örneğin; birinci ihtiyacı olan fizyolojik ihtiyaçları karşılanmadığında bireyin ikinci ihtiyacı olan güvenlik ihtiyacı düşünülmemektedir. Fizyolojik ihtiyaçların tatmini ile sosyo-kültürel ihtiyaçlar ön plana çıkmaktadır (Odabaşı, 1999, s.7). İhtiyaçların tatmini, tüketim için bir anahtar kelimedir ve neo-klasik ekonomi kuralı, mutluluğa ulaşma ile ihtiyaçların tatmininin ilişkisini araştırmaktadır (Odabaşı, 1999, s.9). Temel ihtiyaçların doğasındaki farklılığa karşılık gelen tüketim sistemi de farklılık göstermektedir. Örneğin; fizyolojik ihtiyaçların tatmini; kalori içeriği, vitaminler, mineraller, lezzet vb. açısından ürünlerin fizyolojik olarak tanımlanmış içsel değerine bağlıdır (Witt, 2010,

s.18). Fizyolojik ihtiyaçların tatmini ile bir diğer ihtiyaın karşılanmasına olan isteğin artması, günlük yaşamda tüketime konumunda bazı değişimler gerçekleştirmektedir.

Tüketime eylemi, kullanıcının en temel ihtiyaçlarının giderilmesi kadar basit yapıda olabilirken; psikolojik ve duygusal tatminin sağlanması gibi daha st düzey ve karmaşık gereksinimlerin karşılanması için de kullanılabilen farklı amaçlara hizmet eden önemli bir davranış sürecidir (Torlak, Altunışık, zdemir ve Sarıkaya, 2007, s.27). Tüketime olgusunun duygusal boyutunun ön plana çıktığı modern toplumlar ve özellikle de postmodernleşen tüketime toplumlarında, haz almak ve psikolojik ihtiyaçları karşılamak için bir tatmin aracına dönüştüğü gözlemlenmektedir. Bu durum, kişinin yaşadığı sosyal vre içinde kendisini konumlandırması, yaşam tarzını dışa vurması ve bireylerle kültürler arasındaki etkileşimi sağlamasına da yardımcı olan bir eylemdir (Torlak ve diğerleri, 2007, s.27). Buna dayanarak; değişen ve gelişen tüketime davranışları incelendiğinde; tüketime yön veren dönem ve eylemler göze çarpmaktadır.

Dünyadaki gelişmeler ve tüketime ilişkisi ele alındığında “Fordizm” ve “Post-Fordizm”e değinmek gerekmektedir. Fordizm, 1930’larda başlayan endüstriyel gelişmelerin hızlanmasıyla seri üretim artması sonucunda kitlesel üretim ortaya çıktığı dönemdir. Bu dönem, standart tüketime kalıplarının oluştuğu ve ürünler arasında çok az fark bulunan dönemdir. Tüketicinin beklentilerinin dikkate alınmadığı dönemde üretici tercihleri egemendir (Odabaşı, 1999, s.11). 2004’li yıllarda Fordizm’in akabinde ortaya çıkan Post-Fordizm, pazarların ve tüketicilerin yaşam biçimleri, niş pazarlar, pazar bölümleri, hedef tüketicisi vb. gruplara ayrılmasını meydana getirmiştir. Post-Fordizm, en geniş anlamıyla yaşam biçimlerine yönelik pazarlamanın yalnızca varolan yaşam biçimlerine göre şekillenmesini değil, tüketiciler için farklı anlamlar barındıran yeni yaşam biçimlerine göre biimlenebilmesini önermektedir (Odabaşı, 1999, s.12).

Tüketime toplumu, toplumların mal ve hizmet üretimi üzerine yapılan çalışmalardan daha çok, malların ve boş zamanın tüketime çerçevesinde tüketime etrafında örgütlenmesine dayanmaktadır. Tüketime toplumunun temelinde ise; kapitalizm bulunmaktadır (Dal, 2017, s.7). Kapitalizmi en bilinen temel tanımlarıyla sermayecilik ve tekelleşme ile bağdaştırmak mümkündür (Alptekin, 2015, s.232).

Kapitalist sistem ve küreselleşmenin etkisiyle tüketim artmakta ve yeni tüketim pratikleri oluşmaktadır. Küreselleşme, dünya çapında sermaye işleyişindeki değişimi ifade etmektedir ve gelişen teknolojiyle birlikte kendini gösteren kapitalizmin örgütlenme şeklidir (Yırtıcı, 2002, s.10).

Tüketim toplumunun, modern anlamda 19. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin başlaması ile ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Kırcı, 2014, s.84). Bu dönemde, iyi bir yaşamın ancak tüketim sayesinde sağlanabileceği, ürün ve hizmetleri tüketmenin vazgeçilmez bir konumda olduğunu düşünen toplum yapısının oluşmasıyla, materyalist toplum ortaya çıkmaya başlamıştır (Odabaşı, 1999, s.95).

Tüketim kültürünün kişiden kişiye farklılık göstermeyen evrensel bir kavram olması, kitle tüketimi ile özdeşleşmesinden kaynaklanmaktadır (Odabaşı, 1999, s.28). Ancak tüketimin kültürel sınırlar ve deneyime dayalı bir durum olması, tüketim kültürünün evrensel olduğu, ancak farklı kültürlerce şekillenebileceğini göstermektedir. Tüketim üzerindeki kültürel etkiye ilişkin örnekler; Amerikalılar büyük ve kullanışlı arabaları severken, Japonlar'ın oldukça küçük ve yakıt tasarruflu araçları tercih etmesi ya da bir Amerikan fast-food markası olan McDonalds'ın Fransa'daki şubelerinde daha küçük burgerler üreterek menüsünü Fransız damak tadına uyarlaması verilebilir (Firat, Kuyucuoğlu ve Saltık, 2013, s.189). Buna dayanarak; kapitalist sistemin belirgin örneklerinden biri olan McDonalds'ın bulunduğu ülkenin ya da kentin kültürüne göre şekillenebilmesi, edinilen toplumsal ve kültürel alışkanlıkların tüketim üzerindeki büyük etkisini ortaya koymaktadır (Şekil 27 ve 28).

Şekil 27: Paris McDonald's Şubesi, Paris, Fransa (URL 27)

Şekil 28: New York McDonald's Şubesi, New York, ABD (URL 28)

Çağdaş toplumlarda, ana sosyal uygulamalar, kültürel değerler, fikirler ve kimlikler, tüketimle ilişkili olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle; toplumun baskın

değerleri, yalnızca tüketim pratikleriyle şekillenmemektedir. Ayrıca, bir başka boyutuyla tüketim kültürü bu pratiklerle oluşmaktadır. Buna dayanarak; çağdaş toplumun materyalist, paraya dayalı, sahip olmanın egemenliğinde ve hedonist yapılı olduğu kabullenilmektedir (Odabaşı, 1999, s.26).

Sosyo-kültürel açıdan değerlendirildiğinde; tüketim kültürü ürünlerinin bireysellik ve kendini anlatma konusunda yaşam kalitesini yükselttiği, fakat geleneksel toplum, aile ve kültürel değerlerin zayıflamasına ve rekabetçi tüketimin artmasına neden olduğu sonucuna varılabilmektedir. Psikolojik açıdan ele alındığında ise; tüketim sonrası alınan tatminin mutluluk getirdiği, fakat bu tatminin yüksek düzeyde olmadığı ve sahte olduğu yargısı bulunmaktadır (Odabaşı, 1999, s.32). Buna dayanarak, tüketim kültürünün temel özelliklerini şöyle özetlemek mümkündür; kişinin sahip olduğu ihtiyaçların arzulara dönüşümü, faydacı ve hedonik ihtiyaçlar ve değerler, meta fetişizmi, gösterişli boş zaman ve tüketim, kültürel değerler, estetikleştirme, yabancılaşma, farklılaşma ve hız (Fırat, Kuyucuoğlu ve Saltık, 2013, s.189). Kişiyi tüketime teşvik eden tüm bu başlıklara ek olarak; popüler kültürün ve algı yönetiminin tüketim üzerindeki etkisi yadsınamayacak kadar büyüktür. Kapitalist sistemin, tüketiciyi, tüketime yönlendirmek için başvurduğu en önemli etkileme biçimi olduğu ifade edilebilir.

Algı yönetimi, daha önce insan bedeninin haz ile ilişkisinde bahsedilen limbik sistem odaklıdır. Duygu ve dürtüler, algı ve irade arasındaki çekişmede limbik sisteme dokunan dürtülerin daha etkili olduğunu söylemek mümkündür (Uzbay, 2020, s.59). Algı yönetimi, toplumların duygularını, motivasyonlarını ve davranışlarını etkileyen, gerçeklerin üzerinin kapatıldığı, kendi istediği şeyi karşı tarafa empoze etmenin hakimiyeti, bir başka deyişle kandırma olarak tanımlanabilmektedir (Uzbay, 2020, s.53). Danimarkalı filozof Søren Kierkegaard'ın (1813-1855) da belirttiği üzere, kandırılmanın iki tane yolu vardır. İlk yol, kişinin doğru olmayana inanması ile açıklanabilirken; ikinci yol ise, kişinin doğru olana inanmayı reddetmesidir. Kandırmak amacıyla tercih edilen en etkili yollardan biri medyadır ve bunun nedeni; medyanın kitlesel olmasıdır. Bireysel çalışmalarla kısıtlı kişinin algısının etkilenebilecek olması, kitlesel olan medyanın bireysel çalışmalara karşı öne çıkmasının nedenidir (Uzbay, 2020, s.53).

İnsanı etkisi altına alan ve kendi sınırları içerisinde özgürlük vaat eden popüler kültür, insanın hayata kendi gözüyle bakmasını engelleyerek başkasının gözünden bakmasını direktmektedir. Bir başka deyişle, insanı kendi benliğinden uzaklaştırarak aidiyet duygusunu yitirmesine neden olmakta ve kişiyi özüne yabancılaştırmaktadır. Popüler kültürün en temel özellikleri; çabuk kullanıma ve hızlı tüketime uygun olması ve sürekli değişim halinde olmasıdır (Coşgun, 2012, s.838).

Popüler kültürün temelinde yatan kavramlardan biri de modadır. Moda, günümüz tüketiminin merkezinde ve bireyselliğimizi ifade etmenin önemli bir parçasıdır (Goodman ve Cohen, 2004, s.6). Odabaşı'na (1999) göre; moda, güncelliğini koruyan ve toplumun büyük bir kısmı tarafından kabul gören her şeydir (Odabaşı, 1999, s.49). Benzer gelir grubuna sahip olan insanların mobilya seçimlerinin benzer şekilde olması bir rastlantı değildir (Odabaşı, 1999, s.43).

Ürünlerin taşıdıkları kültürel anlamlar, dikkat edilmesi gereken önemli bir konudur. Kültürel anlam, düzenli ve sürekli olarak bir akış barındırmaktadır. Bu akışın oluşması ve düzenlenmesinde tasarımcılar, üreticiler, reklamcılar ve tüketiciler aktif rol oynamaktadır (Odabaşı, 1999, s.44). Bu durumda bir diğer önemli faktör, reklam faaliyetlerinin sembolik tüketimde uzlaşımın kendiliğinden ortaya çıkışını nasıl etkileyebileceğini anlamaktır. Aksi takdirde reklam, dikkat çekmeyecek veya üzerinde düşünülmeyecek yeni tüketim sembolleri önerebilmektedir (Witt, 2010, s.19).

Reklamcılık, anlamın kültürel dünyamızdan tüketim ürünlerine iletilmesini sağlayan araçlardandır. İletimin gerçekleşebilmesi için; reklamda kültürel dünyanın bir temsilcisi ile tüketim ürünü buluşturmaktadır (Odabaşı, 1999, s.45). Bu sembolik benzerliğin istenen şekilde oluşturulması durumunda tüketici, kültürel dünyanın var olduğunu bildiği özelliklerinden bazılarını tüketim ürünlerine yüklemektedir (Odabaşı, 1999, s.45). Buna dayanarak; örneğin, konut reklamlarında sıkça bahsedilen sosyalleşme imkânlarının ve statü sahibi olabilmenin konutla birlikte sunulmasında, tüketicinin sosyalleşme ve statü sahibi olma isteklerinin satın alınan konutlarda karşılanabileceğine dair bir algı oluşması sağlanmaktadır.

Hangi sınırlar ile çerçevelenmeye çalışılırsa çalışılsın reklamların özünde ürünün satın alınmasına yönelik çaba, limbik sistem odaklıdır. Pazarlama stratejilerince ürünün limbik sistemi harekete geçirecek, yani ürünle birlikte kişinin

ödül sistemini uyaracak ve salgılanan dopamin hormonu sayesinde tüketicinin haz ve satın alma eylemini bağlantılı şekilde algılaması sağlanacaktır. Beyin ve tüketici davranışlarını inceleyen bilim dalı nöropazarlama da limbik sistemin pazarlama amacıyla dürtülenmesiyle ilişkili olarak çalışmaktadır (Uzbay, 2020, s.90).

Toplumda var olan sembollerin ve anlamların kitlesel boyutu, kültürü temsil etmekte ve bir sembolün anlam kazanabilmesi, tüketicinin içinde bulunduğu toplum ile bağlantılı olması, daha önce bir bilinirliğinin olması gerekmektedir (Odabaşı, 1999, s.46). Buna dayanarak; bir toplumda daha önce hiçbir varlık göstermemiş ve bilinirliğe sahip olmayan bir şeyin orada bulunan tüketiciler için hiçbir anlam ifade etmediği söylenebilmektedir.

Anlamın üründen tüketiciye aktarılması, geleneksel olarak tören (ritüel) ya da “sembolik eylem” vasıtasıyla yapılmaktadır. Bu olay, kişinin ürün ile bağlantısının kurulmasını sağlayan eylemlerin sembolik sıralaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eylem, kültürel anlamların iletişim ve gruplaşmanın sağlanması için yapılan kültürel anlamların yönlendirilmesidir (Odabaşı, 1999, s.51).

Sembolik tüketim, mesajların ifade edilmesinde önemli bir araçtır. Bu bakımdan, karşılık gelen tüketim davranışının altında yatan motivasyon, sembolik olmayan tüketimin altında yatan motivasyondan önemli ölçüde farklıdır. Motivasyon; kısmen dahi olsa, statü tanıma, hedeflenen gruplara ait olmanın veya onlardan farklı olmanın tanınması veya kişinin kendi imajına uygunluğunun tanınması gibi, seçilen tüketim türüne göre tanınma kazanmaktır. Diğer tüketim faaliyetlerinden farklı olarak, tüm bu durumlarda sembolik tüketim, amacına hizmet edecek geçerli, onaylanmış sembollerini varsaymaktadır (Witt, 2010, s.24). Bu noktada, pazarlama sosyoloğu Pierre Martineau'nin üzerinde durduğu tüketilen ürünün ya da marka imajının bireyin benliğinin bir sembolü olarak aktarılması ile ilişkili söylemleri açıklayıcı niteliktedir (Odabaşı, 1999, s.57). Sembolizm, satın alma ya da tüketme eylemlerinin temelindeki kilit nokta olabilmektedir. Buna dayanarak Odabaşı (1999); sembolik ürün tüketim nedenlerini:

- “1. Statü ya da sosyal sınıfı belirlemek,
2. Kendini tanımlayıp bir role bürünmek,
3. Sosyal varlığını oluşturmak ve bir role bürünmek,

4. Kendisini başkalarına ya da kendine ifade edebilmek,
5. Kimliğini yansıtmak olarak sıralamaktadır” (Odabaşı, 1999, s.58).

Yukarıdaki nedenlere de dayanarak; ürünlerin tüketilme nedenlerinin hem sosyal anlamlarına hem de bireysel anlamlarına dayandığı sonucuna varmak mümkündür (Odabaşı, 1999, s.60).

İnsanlar, yaşadıkları doğal çevrenin yanında aynı zamanda “sembolik” bir çerçeve sınırları içinde yaşamaktadır. Semboller dünyasının içinde yer almak, “benlik” kavramının semboller vasıtasıyla gerçekleşmesini sağlamaktadır. Buna dayanarak, hizmet ve ürünlerin tüketiminin benliğin tanımlanmasında katkıda bulunduğu sonucuna varılabilmektedir. Benlik kavramı, bireylerin kendini nasıl algıladığı ile ilişkili olup; birey, davranışları ve duyguları ile kendinin bir obje olarak değerlendirdiğinin farkında olduğunu açıklamaktadır. Bireyin kendisi hakkında yaptığı değerlendirmeler, davranışları üzerinde etki oluşturmaktadır. Genel olarak üç türde incelenen benlik kavramı, öncelikle “ben kimim” sorusuna cevap arayan “gerçek benlik” kavramı ile karşı karşıya kalmaktadır. İkinci benlik türü olan “ideal benlik” ve tüketim ilişkisi kurulduğunda “ne olmak istiyorum” sorusuna yanıt beklenmektedir. Üçüncü tür olan “sosyal benlik” kavramında ise; “ne olarak biliniyorum ve ne olarak bilinmek istiyorum” soruları, yanıt bekleyen sorulardır. Birey, birden fazla benlik kavramına sahip olabilmektedir. Marka ve ürün tüketimlerinin sembolik anlamları, gerçek benlik ile ilişkilendirilebilir. Ancak başka bir durum ve ortamda, bu iki kavram arasında hiçbir bağ kurulmayabilir (Odabaşı, 1999, ss.60-61).

Benlik kavramı, bireyin çevresinde bulunan başka bireylerin tepkilerinden etkilenebilmektedir. Bu nedenle tüketici, başkalarının olumlu tepkilerini amaçlayarak tüketim davranışlarını şekillendirebilmektedir. Bu olumlu tepki alma yönelimi, “sosyal onay” olarak da adlandırılabilir (Odabaşı, 1999, s.64). Birey, birçok açıdan sosyal onaya ihtiyaç duyabilmektedir. Marar (2004); sosyal onay ihtiyacının temelinde kişinin kendisi bir gruba ait hissedebilmek ve çevresi tarafından beğenilen, sahip oldukları nedeniyle yerinde olmak istenen kişinin istekleriyle ilişkili bir kavram olduğunu belirtmiştir (Marar, 2004’ten aktaran Karaşar ve Öğülmüş, 2016, s.471). Bu nedenle, ürünün “ne yapabileceği” üzerine yapılan değerlendirmelerle, “ne anlama geldiği” konusundaki değerlendirmeler birlikte incelenmektedir. Ürünlerin kısmen de

olsa sembolik değerlerine göre tüketilmesi, sembolik tüketimi ortaya koymaktadır (Odabaşı, 1999, s.69). Sonuç olarak; takdir edilme, alkışlanma ve beğenilme arzusu kişinin tüketim davranışlarını etkilemektedir. Bu doğrultuda incelendiğinde, alışveriş ve satın alma eylemleri üzerine olan beklentiler; faydacı beklentiler ve hedonik beklentiler olarak iki çeşittir (Kırcı, 2014, s.87). Haz ve fayda kavramları önceki bāşlıklarda anlatıldığı üzere birbiriyle ilişkili kavramlardır ve tüketimde de farklı beklenti ve amaçlarla kendilerine yer bulmuşlardır. Bu nedenle hedonik beklentilerle oluşan hedonik tüketim; faydacı beklentilerle oluşan faydacı tüketim kavramları ele alınmalıdır.

Günümüze dek devam eden tüketim davranışının temelinde hazzın yattığı ve ilkçağ felsefesinden bu yana hedonizm felsefesi hakkında yapılan çalışmalar dikkate alındığında, tüketim davranışlarının farklı boyutları dikkat çekmektedir (Güngör, Kn ve Erdiren, 2018, s.376).

İnsanın sonsuz ihtiyaca sahip olduğu fikri, daha fazla tüketmeye teşvik etmektedir. Bu kabullenişin etkisiyle, tüketim davranışından kaynaklanarak tüketicici haz getiren bir olgudur (Odabaşı, 1999, s.81). Günümüz anlamıyla hedonizmin, insanları haz ile buluşturacak her davranışın iyi olduğunu söylemesi, hedonist bireyin isteğinin anında tatmin edilmesi, sabır ve ertelenmiş tatminden uzaklaşılmasına neden olmaktadır (Odabaşı, 1999, s.83). Buna dayanarak; hız kavramının çok net bir şekilde varlık gösterdiği günümüz yaşam biçimindeki hızlı yaşam, hızla değişen moda gibi söylemlerin, tüketimin artmasına neden olduğu ve hedonist yönünü ortaya koyduğu söylenebilmektedir.

Hedonik tüketimle tüketicilerin ürün veya hizmetler vasıtasıyla en üst düzeyde mutluluğa ulaşmayı amaçladığı kabul edilmektedir. Tüketiciler, mutluluğa erişmek ve mutluluğu arttırmak için iki seçeneğe sahiptir. İlk seçenek; tüketicilerin sahip olduğu ürün veya hizmetleri arttırmaktır. İkinci seçenek ise; tüketicilerin hālihazırda sahip oldukları ürün veya hizmetlerde farklılıklar yaparak veya farklı yönler tespit ederek mutluluğun arttırılma çabasıdır (Haugtvedt, Paul ve Frank, 2008, s.639).

Mutluluğu tüketimle ilişkilendiren ilk seçenekte, ürün ve hizmetin artmasıyla maddi olarak daha büyük harcamalar yapılmaktadır. Günümüzdeki tüketicilerin, tüketim psikolojisi olarak değerlendirdiği bu durum, çalışma ve üretmede de artışı

gerektirmektedir. İkinci seçenekte ise; daha fazla ürün daha fazla harcama gerektirmektedir. İkinci seçenek ile kısıtlı harcamayla en fazla mutluluğa erişme fikri ileri sürülmektedir. Gelirin kısıtlı olduğu ve mutluluğu en yüksek seviyede yaşamayı hedefleyen kavram “hedonomi” olarak nitelendirilmektedir (Haugtvedt ve diğerleri, 2008, s.639). Hedonomi kavramıyla mevcut seçeneklerin mutlulukla ilişkisi incelenmektedir (Okçu, 2020, s.48).

Tüketim ve hedonizm arasındaki ilişki geçmişten günümüze kendini göstermektedir. Alman ekonomist ve sosyolog Sombart’a (1863-1941) göre; hedonik tüketimin başlangıcı 16. yüzyıla dayanmaktadır. Sombart, 16. yüzyılda hızla artan ve gelişen tüketici kavramını, aristokratların ve prenslerin önderliğinde gerçekleşen aşkın özgürleşmesine ve lüks tüketimle bireysel haz elde etme güdüsüne bağlamaktadır. McKendrick’e göre ise; İngiltere’de başlayan ekonomik başarı, bütün sınıflarda tüketimin kitleleşmesine neden olmuş ve bu durum tüketim toplumunun başlangıcını oluşturmuştur. Özellikle, postmodernizm ile birlikte kadınların işçi olarak çalışmaya başlaması ve ekonomiye katılmalarıyla bu gelişme öncesinde süregelen evdeki üretim azalmıştır. Ev içi üretimin azalmasıyla evden temin edilen ürünlerin artık piyasalarca üretilmesi, üretim ve ekonomide büyük bir gelişme yaşanmasını sağlamıştır. Ayrıca, değişen tüketim anlayışıyla ürünlerin kullanım değerlerinden çok moda değerleri önem kazanmıştır. Bu çerçevede, tüketimin gelişmesi ile modanın gelişmesi birbirine paralel olarak gerçekleşmiştir. Tüketim anlayışındaki değişimlerin etkisiyle gündelik hayata bakış açısı da değişmiş, maddileşmiş ve hedonistleşmiştir. 16. yüzyılda üst toplumsal sınıflarda baş gösteren tüketim kültürü, 18. yüzyılda orta ve alt toplumsal sınıflara doğru genişlemiştir. 18. yüzyıl sonlarında ve 19. yüzyılda ise; günümüz anlamıyla hedonizm, tüketimin gelişmesi ve tüketim anlayışının farklılaşmasında gerçekçi bir devrim yaratmıştır (Zorlu, 2006, s.4-10).

Modern tüketimin hedonist yapısı, başta İngiltere olmak üzere 18. yüzyılın Batı Avrupa ülkelerinde görülmeye başlandığında, tüketici, akılcılıktan uzaklaşarak romantik duygularla tüketime yönelmiştir. Bu duruma karşılık sırasıyla “romantizm – hedonizm - tüketici talebi - satın alma davranışı” şeklinde ilerleyen zincir yetersiz kalarak yine sırasıyla; “romantizm - tüketim deneyimi - duygusal tepkiler - haz” şeklindeki zincirle açıklamaları yapılmaktadır (Morris, 1996’dan aktaran Odabaşı,

1999, s.84). Bu bakış açısı ile ele alındığında, deneyimin haz boyutundan zevk almanın hedonizm olarak tanımlanması mümkündür (Odabaşı, 1999, s.84).

Hazzın elde edilebilmesi için hayal kurmak ve fantezi üretmek gerekmektedir. Buna dayanarak; hazzın yalnızca yapılan eylemlerle elde edilemeyeceği söylenebilmektedir. Ayrıca, tüketicinin fantezi ve hayal dünyası yaratmasını sağlayan ürünlerin hedonik tatmin sağlayacağı sonucuna varılabilmektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, hedonik tüketimin çoklu duyuşsal imajlarla, fantezilerle ve duygusal uyarımlarla ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu etkilerin sonucunda oluşan tepki ise; hedonik tepki olarak tanımlanabilmektedir (Odabaşı, 1999, s.86).

Hirschman ve Holbrook (1982); tüketimin haz boyutundan tat almanın hedonik tüketim olarak nitelendirilebileceği ve tüketicinin satın aldığı ürünleri kullanmak ilk hedef değildir. Tüketici için esas önemli olan şey, ürünün ifade etmiş olduğu anlam için de ürünü satın aldıklarıdır (Hirschman ve Holbrook, 1982, s.132). Bir başka deyişle, hedonik tüketim için ürünün ne olduğu ya da hangi amaçla kullanıldığı değil; temsil ettiği şey önemlidir. Dolayısıyla hedonik tüketim, gerçek olan ile ilgilenmemekte; gerçeğin nasıl olması istenildiği konusuyla ilgilenmektedir (Odabaşı, 1999, s.87). Hedonik ürünler çok duyuşaldır ve deneyimsel tüketim, eğlence, zevk ve heyecan sağlamaktadır. Belirli bir ihtiyaca karşılık gelen tüketim ile bir tüketimden haz almak aynı şey değildir. Örneğin; çiçek almak, belirli tasarımcıların kıyafetlerini giymek, müzik dinlemek, lüks saatler almak haz alma kategorisine girmektedir (Ravi ve Klaus, 2000, ss.60-70). Bu durumda, hedonik tüketim aracılığıyla statü kazanmak, kendini belirli bir gruba ait hissetmekle ortak bir noktada buluştuğu sonucuna varmak mümkündür.

Tüketim kültürünün etkisiyle tüketici, yeni hazlara doğru yönlendirilir ve bunun sonucunda hedonik tüketime duyulan ilgi artmaktadır. Hedonik tüketimle ihtiyaçların yerini arzuların ve temsil ürünlerinin alması, tüketim kültürünü ortaya koymaktadır. Birbiri ile etkileşim halinde olan bu iki kavram, tüketimin anlamını genişleterek haz, eğlence ve özgürlük gibi kavramların tüketimin içinde bulunmasını sağlamaktadır. Bu döngü sonucunda, mutluluğun ancak daha fazla tüketimle elde edilebileceği görüşü tüketimin artmasına neden olmaktadır (Yanıklar, 2006, ss.25-26).

Buna dayanarak, mutluluk ve tüketim ilişkisinin bu şekilde kurulmasının toplumun materyalistleşmesine neden olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Faydacılık felsefesinde bahsedildiği üzere faydacılık kuramının temeli, Antikçağ'da gelişen hedonizme dayanmaktadır. Bu nedenle hedonizmin ve faydacılığın tüketim kavramıyla ilgili etkilerinin temelde hedonizmden ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Tüketim çerçevesinde hedonik beklentilerde, ürünün temsil ettiği şeyler, duygusal hazlar ve estetik endişeler ön plana çıkmaktadır. Faydacı beklentilerde ise; ürünün işlevi ve nesnel özellikleri tüketici için ön plandadır. Bu nedenle, hedonik beklentiler hem öznel hem de semboliktir (Odabaşı, 1999, s.90). Hedonik tüketimin nedenleri başlıca; sosyal deneyim elde etme, ortak ilgilerin paylaşımı, bireyler arası cazibe, anında kazanılan statüler ve yarış heyecanıdır (Odabaşı, 1999, s.92). Faydacı tüketim anlayışında ise; bir ürünün veya bir eylemin değerinin, onun faydasıyla belirleneceği inancı baskındır (Kop, 2008, s.112).

Faydacı tüketim kuramı, tüketiciler ancak zorunluluk ya da bir gereksinim nedeniyle alışveriş yapmaktadır. Bu yapıdaki bir tüketici, ihtiyaç dâhilindeki bir alım ya da hizmeti kendi bütçesini göz önünde bulundurarak, marka ve firma karşılaştırması yaparak satın almaktadır. Ekonomik doktrinde fayda teorisi olarak kabul gören bu teori, tüketimi yapan kişi çoğu aza tercih etmekte ve sınırlı bütçesi ile sonsuz ihtiyaçlarından en yüksek faydayı sağlamaktadır (Doğan, Gürler ve Ağcadağ, 2014, s.70). Hedonik tüketimin aksine faydacı tüketimde, demografik farklılıkların bir önemi yoktur. Faydacı tüketim yapan kişilerin tüketim üzerindeki istek ve arzuları benzerlik göstermektedir (Hopkinson ve Pujari, 1999, s.285).

Faydacı tüketim kuramıyla zıt bir yaklaşıma sahip olan hedonizm, tüketici davranışının oluşmasını sağlayan temel faktörlerden biridir ve hazzın en kıymetli değer olarak görülmesi ve haz arayışına adanan bir yaşam tarzı, hedonizm olgusunun önemli ilkeleridir (Hopkinson ve Pujari, 1999, s.285).

Hedonizmin sürdürülebilirlikle ilişkisinin sorgulandığı bu bölümde, tüketimin önemli bir noktasında yer alan faydacı tüketim, hedonik tüketim ile karşılaştırılmış ve arasındaki farklılıklar ortaya konmuştur. Ancak her ne kadar faydacılık felsefesinin hedonizm felsefesini kapsadığı düşünülse de; tüketim çerçevesinde ele alındığında

faydacı tüketim kuramı, hedonizmle örtüşmeyen bir yapıya sahip olması nedeniyle hedonizmin temelinde yatan haz arayışıyla örtüşmemektedir.

Mekân, mimarlık disiplininin temel ürünüdür ve toplumsal pratiklerin etkisiyle üretilmekte ve tüketilmektedir. Hem üretilip hem de tüketilen mimarlık nesnesi mekân, aynı zamanda tüketimin gerçekleştirildiği alan olarak da tüketim ile ilişkilendirilebilmektedir. Toplumsal pratikler çerçevesinde nesne olarak nitelendirilen mekân, tüketimin bir parçasıdır. Bu açıdan bakıldığında, hem bir nesne olan hem de tüketim eyleminin alanı olan mekân, mimarlık ve tüketim arasındaki bağlantının boyutlarının iki farklı şekilde incelenebilmesine olanak sağlamaktadır (Yırtıcı, 2002, s.9). Ayrıca, mimarlıkta sıkça karşımıza çıkan “izm” eki ile biten akımların sayısındaki fazlalığın sebebi de tüketim ilişkilerinin mimarlıktaki yansımalarından biri olmasıdır (Yırtıcı, 2002, s.11).

Mekânın fiziksel varlığının ötesinde anlamlara sahip olduğu dikkate alındığında; mekân tasarımında yer alan renk, biçim, doku gibi farklı mekânsal unsurlar, dış dünyaya mesaj vermek amacıyla kullanılabilir. Bu mesajlar, kişinin kendi algısına göre şekillenebilmektedir. Bu algının pozitif yönde olması, kişinin mekâna yönelmesine, ilgi duymasına, o mekânda zaman geçirmek istemesine olanak sağlamaktadır. Mekânın tüketilen bir nesne olarak ele alınmasıyla, bu amaca yönelik yapılan düzenlemeler, kişinin hedonik ve sembolik tüketim duygularını harekete geçirmek için uygulanmaktadır (Tayfur ve Yavuz Görkem, 2020, s.170).

Mimarlıkta da tüketim kavramlarının çoğalmasına benzer şekilde mimari kavramların yenilediği ve güncellendiği görülmektedir. 1960’lı yıllarda Fordizm ile şekillenen estetik beğeni ve yaşamın, postmodernizmin ortaya çıkışıyla değiştiği görülmektedir. Modern mimarlığa tepki niteliğindeki postmodern mimari, farklılıkların vurgulandığı, gündelik yaşamın ön plana çıktığı, kentte farklı sosyal grupların bir araya geldiği bir mozaik olarak nitelendirmesiyle tüketim toplumu kavramı ile örtüşmektedir (Yırtıcı, 2002, s.11).

1970’li yılların ortalarında Fordizmin katı yapısı değişmeye başlamış ve yeni kapitalizmin ayırt edici özellikleri ortaya çıkmaya başlanmıştır. Tüketim kalıpları hızla değişmeye başlamış, daha esnek piyasalar ortaya çıkmış ve bunun sonucunda yeni bir birikim rejimi olan Harvey’in (1997) deyimiyle; “esnek birikim” kavramı ortaya

çıkıştır (Harvey, 1997'den aktaran Süer ve Sayar, 2002, s.40). Meydana gelen bu değişimler, yaşam tarzının da etkilenmesine ve tüketimin hızlanmasına neden olmuştur. Mal tüketiminden hizmet tüketimine doğru da bir ilerlemenin gerçekleşmesiyle hizmet tüketiminin yalnızca eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlara yönelik alanlarda olmadığı; bunlarla birlikte eğlence ve hobi alanlarını da etkilediği gözlemlenmektedir (Süer ve Sayar, 2002, s.40).

Değişen ve gelişen yeni toplumsal pratiklerle birlikte orta sınıf olarak kabul edilen toplumsal sınıfa “orta üst sınıf” adı altında yeni bir katman eklenmiştir. Ayrıca, oluşan yeni yapılandırmalarla birlikte “esnek üretim modeli” adı altında bireysel tüketimin ön plana çıktığı gözlemlenmiş ve farklılık, moda gibi kavramlar sıklıkla gündeme gelmeye başlamıştır. Buna dayanarak; yeni orta sınıf, kendi yaşam tarzını kurmaya çalışmış ve esnek üretim modeli içinde kendini farklı kılma şansını yakalamıştır. Mekân, yeni yaşam tarzlarının ortaya çıkmasıyla bir tüketim nesnesi haline gelmiştir (Süer ve Sayar, 2002, s.41).

Marksist teorisyen Henri Lefebvre'nin mekân teorisinde; içinde bulunulan toplumsal koşulların mekânı ürettiği ve mekânın toplumsal koşulları değiştirip dönüştürdüğünü ve yeniden ürettiğini açıklamaktadır. Günümüzde, mekânın üretilmesinde kapitalizmin bir ayağı olan tüketim ideolojisinin rolünün oldukça büyük olduğu açıktır. Mekân ile etkileşime geçen toplumda bulunan bireyler için tüketimin hayati bir yaşam tarzı haline alması mutlaklıdır. Bu bağlamda, kentin birçok noktasına yerleştirilen alışveriş merkezleri, kafeler vb. mekânlar tüketim toplumunun üretildiği tüketim merkezleridir. Toplumun zamanının büyük bir çoğunluğunu geçirdiği kent mekânı, kapitalizmin etkisiyle değişip dönüşmektedir (Kösem Işık, 2019, s.30).

Koolhaas (2001); müze ve havaalanlarındaki satış bölümlerinin alanlarındaki artışı; tarihi kentsel dokuların satış alanına dönüşmesinin “metropol kent” kavramıyla ilişkili olduğunu ve tüketim ilişkilerini kolaylaştıran, sermaye akışını sağlayan alanlar yaratma çabası olduğunu dile getirmiştir (Koolhaas, 2001'den aktaran Yırtıcı, 2002, s.14). Örneğin; havaalanları, misyonunun dışına çıkarak ticari birer işletme haline almıştır. Bu değişim ile birlikte havaalanlarının sahiplik ve mülkiyet yapılarında, yönetim anlayışlarında, gelir kalemlerinde, müşteri portföylerinde de değişim yaşanmış, insanların yalnızca seyahat etmek amacıyla kullandıkları bir mekân türü

olmaktan çıkarak ticari alanlara dönüşmüştür. Uçak saatini beklerken vakit geçirme, hediye alma vb. işlevler üstelenen havaalanları, bir başka deyişle alışveriş merkezleriyle bütünleşerek yeni bir mekân anlayışı oluşmasına neden olmuştur (Ünder ve Atalık, 2016, s.182). Ülkemizde Ankara Esenboğa Havaalanı da benzer şekilde birçok mağazanın bulunduğu ve tüketim faaliyetlerinin gerçekleştiği alışveriş merkezlerindeki tüketim davranışlarına benzer davranışların sergilendiği havaalanlarından biridir (Şekil 29).

Şekil 29: Ankara Esenboğa Havaalanındaki alışveriş mekânı, Ankara, Türkiye (URL 29)

Tüketim ve tüketim mekânlarının bağlantısı için en iyi örnek; üretim ve fabrika arasındaki ilişki ile açıklanabilmektedir. Bunun nedeni; fabrikaların zaman-mekân çerçevesinde üretimi organize etmesidir. Çalışmanın ritmini, fabrikanın mekânsal düzenlemeleri belirlemektedir. Belirli zaman aralıklarında belirli mekânlarda yoğunlaşan üretimin kontrol altına alınması, mekânın örgütlenmesi ile sağlanmaktadır. Kapitalizmin fabrikada yarattığı üretimi, tüketimin sürekli uyarması zorunluluğu ile üretimin artması sağlanmakta ve böylece, mekân-zaman örgütlenmesi, tüketim alanında da tekrarlanmaktadır (Yırtıcı, 2002, s.15). Tüketim ve tüketim mekânlarının fabrika üretim sistemleriyle ilişkisini, hipermarketlerin mekânsal organizasyonu incelemek de anlamak mümkündür.

Ritzer (1999); “tüketim aracı” olarak nitelendirdiği alışveriş merkezleri ve hipermarketler, bu kavram çerçevesinde incelemiştir. Bu mekânların tüketim aracı olarak tanımlanmasındaki sebep ise; üretim araçlarıyla yapı ve işlev bakımından benzer özelliklere sahip olmalarıdır (Ritzer, 1999’dan aktaran Yırtıcı, 2002, s.17). Tüketim kültürünün hem üreticileri hem taşıyıcıları hem de tüketicileri olarak adlandırılan orta üst sınıf, bu mekânların esas kullanıcılarıdır (Süer ve Sayar, 2002, s.42).

Akılcılaştırılan ve rasyonalize olan tüketim araçları, bu yönlerini gizlemek ve tüketiciyi büyülemekle yükümlüdür (Yırtıcı, 2002, s.20). Kowinski (1985); sürekli olarak üretime teşvik eden bu mekânları, “tüketim katedralleri” olarak nitelendirmektedir. Katedral olarak adlandırılma sebebinin, bu mekânların yalnızca alışıl gelmiş ihtiyaçların tatmin edilmesine yönelik olmadığını, anlamın daha da ötesinde bir tür ibadet ya da dini bir deneyim olarak tüketimin yaşandığı yerler olmasıdır (Kowinski, 1985’ten aktaran Yırtıcı, 2002, s.20). Bu mekânlar, salt tüketim nesnelere olarak karşımıza çıkmamaktadır. Eğlence ortamları yaratılarak kişiye özel fırsatların sunulduğu tüketimi keyifli bir eyleme dönüştürmeyi amaçlayan ve bu sayede haz almaya yönelik ortamlar hazırlayan bir hale getirmektedir (Yırtıcı, 2002, s.21). Örneğin; alışveriş merkezlerinde bulunan eğlence ortamlarından biri olan çocuklar için oyun alanları, tüketicinin çocuğunu bu alanlarda zaman geçirmesi amacıyla bırakıp satın alma işlemini gerçekleştirmesine olanak sağlamaktadır (Şekil 30).

Şekil 30: Alışveriş Merkezinde Bulunan Smart Play Oyun Alanı (URL 30)

Kentsel dokuda tüketim ihtiyacını gidermek amacıyla giderek genişleyen ve çeşitlenen tüketim mekânları, metropolleşmeyle birlikte tüketim toplumunun kentsel mekân ile ilişkisinin şekillenmesine etki etmektedir. Metropolleşme, kentsel yoğunlaşmanın etkisiyle ortaya çıkan bir mekânsal örgütlenme şeklidir (Yırtıcı, 2002, s.23). Kent; ekonomik, sosyal ve mekânsal biçimlenmelerin etkisiyle dönüşmekte ve yeni bir örüntü oluşturmaktadır. Bu alanlar içinde hipermarketler, mekân-zaman ilişkisinin net bir şekilde görülebildiği, tüketim ilişkileri çerçevesinde düzenlenen mekânlardır (Yırtıcı, 2002, s.23).

Hipermarketler, büyük birer kapalı kutu olarak kişinin dışarıyla olan bağı koparmaya yönelik tasarlanan mekânlardır. Mekânın oldukça büyük olması, aranan, istenen, arzulanan her şeyin bu alanda bulunabileceği ve dış dünyaya gerek kalmadığı

izlenimi vermektedir. Kişi, hipermarketetin içindeyken kendini dış dünyadan soyutlar ve mevsimler dönüşümleri gece-gündüz ayrımı, saatin kaç olduğu vb. zamansal döngüden uzaklaşmaktadır. Burada asıl hedeflenen şey zamansız ve mekânsız bir alan oluşturarak “yer” duygusunun yok edilmesidir (Yırtıcı, 2002, s.24). Mekânın büyüklüğünün dış ortamdan uzaklaştırması, iç mekânın önemini arttırmaktadır. Mekânın küçük bir kente dönüştürülme çabasıyla kişinin tüm ihtiyaçların karşılanabileceği kentsel ve kamusal bir alan izlenimi verilmektedir. Ayrıca zaman zaman mekân içine yerleştirilen oturma alanlarıyla tüketicinin mola vererek tüketmek için yeniden enerji toplamasına yönelik tasarımlar yapılabilmektedir (Yırtıcı, 2002, s.24). Örneğin; dünyaca ünlü mobilya firması olan Ikea’da tüketicinin yalnızca ev araç-gereçleri ile ilgili gereksinimleri göz önünde bulundurulmamakta; aynı zamanda bu tüketim alanında vakit geçiren tüketiciye hizmet eden restoran bölümü vasıtasıyla mekânda geçirilen zaman arttırılmaktadır. Böylece kişi, mekândan ayrılmadan mağazayı gezerek tüketmeye ara verebilmekte ve temel ihtiyaçlarını giderebilmektedir. Dışarıya kapalı olan bu tüketim alanı, kişinin tüm ihtiyaçlarını tek bir alanda giderebilmesine olanak sağlayarak, kişinin zaman kavramını kaybetmesine de neden olmaktadır. Böylece, hem mekânda geçirilen zaman hem de tüketim artmaktadır (Şekil 31).

Şekil 31: Ikea Shingu, Japonya (URL 31)

Küresel sermayenin örgütlediği tüketim mekânlarının coğrafi sınırların yok olmasına, aidiyet hissinin ortadan kalkmasına neden olduğu söylenebilmektedir. Fakat bu durum mekânın öneminin azaldığına karşılık gelmemektedir. Aksine, mekânın paradoksal bir biçimde farklılaşması ve yerel özelliklere vurgu yapılması vb. durumlar söz konusu hale gelmiştir. Yerel bir pazarlama nesnesi olarak ön plana çıkmış ve bu durumdan turizm sektörü yarar sağlar konuma gelmiştir. Turistin görmeyi amaçladığı “yerel imaj” beklentisinin tatmini için özellikle eğlence merkezleri, büyük oteller ve

tatil köyleri yerel unsurlar barındırmak üzere bir yarışa girmiş ve yerel biçimleri simule ederek kolaj mekânlar oluşturmaya başlamıştır (Süer ve Sayar, 2002, s.43). Örneğin; Türkiye’de ve dünyada örneklerine sıkça rastlanan saray temalı oteller, turistlerin sıkça tercih ettiği yerel imaj barındıran mekânlar arasındadır. Bu temaya sahip olan Türkiye’deki otel örneklerinden biri; Antalya’da bulunan Topkapı Palace Otel ve Rus mimarisinin en önemli yapılarından biri olan Kremlin Sarayı’nın bir kopyası olarak tasarlanan Kremlin Palace Otelidir. Kremlin Palace Otel benzer şekilde turistler tarafından çok fazla tercih edilen ve Türk turizmcilere satış ve pazarlamada kolaylık sağladığı vurgulanan yapılardan bazılarıdır (Şekil 32 ve 33). Osmanlı İmparatorluğu’nun mimari görkemini kopyalayarak kullanıcıya sunmak amacıyla tasarlanan Topkapı Palace Otel, turistleri burada konaklamaya teşvik etmektedir. Modern turistlerin duygularını tahrik ederek fantezi dünyasına davet eden bu oteller, tüketim kapasitesini hızlandırırken, turizm sektörüne ve bu destinasyonlara da hareket sağlamaktadır (Güzel, 2014, s.9). Buna dayanarak; yerel imaj yaratarak kullanıcıyı hayal kurmaya ve fantezi yaratmaya teşvik eden bu otellerin tüketimin hazcı yönünü de ortaya koyduğu ve hedonik tüketime de hizmet ettiği söylenebilmektedir.

Şekil 32: Topkapı Palace Hotel, Antalya, Türkiye (URL 32)

Şekil 33: Kremlin Palace Hotel, Antalya, Türkiye (URL 33)

Amerika'nın Las Vegas kentinde olduğu gibi; kentsel ölçekte biçimsel ve kavramsal ilişkilendirmelerle yapılan dünyanın çeşitli coğrafyalarından alınan kentsel ve mimari simgelerle kolaj mekânlara benzer bir durum oluşturulabilmektedir. Bu durumda kişi, “hiçbir yerde ama her yerde olma” hissesine sahip olmaktadır (Süer ve Sayar, 2002, s.46). Las Vegas kentindeki otellerin Paris'in önemli mimari simgelerinden biri olan Eyfel Kulesi, İtalya'nın en önemli turizm destinasyonlarının biri olan Venedik kentine benzer şekilde yapılan küçük kanallar ve bu kanallardaki gondallar, kentin kolaj mekânını oluşturmak amacıyla yaptığı düzenlemelerden

yalnızca birkaçıdır (Şekil 34). Bu duruma göre; Las Vegas örneğinde olduğu gibi kolaj mekân, farklı kültürel ve kentsel imgelerin birer kopyasını kullanarak bir simülasyon yaratmaktadır. “Her şey bir kopyanın kopyasının kopyası” ifadesi, simülasyon teorisini en iyi şekilde açıklayan ifadedir (Alkan, 2011, s.9). “Simülasyon” (üst-gerçek) kuramının kurucusu Baudrillard’a (2003, s.120) göre; "bir köken ya da bir gerçeklikten yoksun gerçeğin modeller aracılığıyla türetilmesine üst-gerçek yani simülasyon denmektedir". Fakat bu durumda, Bauman’ın Baudrillard’dan aktardığı üzere; gerçek dünya ile düşsel dünya arasındaki sınır yok olmuştur. Simülasyon gerçeğin sahte sunumu olma halini de aşarak hiper-gerçeklik halini yaratmaktadır (Bauman, 1991’den aktaran Alkan, 2011, s.67).

Şekil 34: The Venetian Resort Las Vegas, ABD (URL 34)

Postmodern üst-gerçek mimarisine göre; kentin bütün unsurlarının seyirlik bir şey olduğu ve seyirlik toplumun en önemli özelliğiyle ilişkili olarak, tematik oteller, kent meydanları, alışveriş merkezleri, oyun parkları, vb. ortaya koyduğu aşırılık nedeniyle karnaval benzeri bir ortam olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle postmodern mimarinin, kullanım değerinin ikincil olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu biçimsel düzenlemelerin yapıldığı mimari; sembolik değişimlerin olduğu, sosyal kodları da içinde barındıran sembollerin kendini tekrar ürettiği bir süreç olarak değerlendirilebilmektedir. Mimarinin temelinde bulunan sembolizm, görsellik ve gösteriş, otantik biçim ve işlevin geri planda kalmasına neden olmaktadır. Postmodern kent kültürünün ayırt edici özelliklerine bakıldığında; gerçeğin yerini alan simülakr ile birlikte, “gerçeğin” kaybolduğu gözlemlenmektedir. Disneyland, Universal Studios vb. mekânlar bu durumun en temel örneklerindedir. Bu yapılar, postmodern kent kültürünün eğlenmeye ve haz almaya yönelik yapısının önemli göstergelerinden biri olarak fantezi dünyasına hitap etmektedir. Bu bağlamda, bu mekânlarda teknolojik imkânlardan faydalanarak yapılan düzenlemelerle sahtelerin gerçekliği, görsellik ve

gösteri, kentin kültür ürünlerine yansımaktadır (Alkan, 2011, s.9). İçinde barındırdığı sembolik öğeler sayesinde tüketicuyu kendine çeken, simülasyon ve hiper-gerçeklik yaratan bu mekanlar, en çok rağbet gören tüketim alanları arasında yer almaktadır.

Tüketim alanları, hâlihazırda kurgulanmış bir zamanın yaşanmasına neden olan mekânlardır. Örneğin; alışveriş merkezlerinin iç mekân tasarımında kullanılan yapay aydınlatmaların etkisi ve seçilen yansıtıcı yüzeyler, zamanın öneminin yitirilmesinde önemli rol oynamaktadır (Süer ve Sayar, 2002, s.46).

Postmodern dönemin getirdiği yeni alışkanlıklar ve değişen toplumsal düzenle birlikte bireyin benliğini tanımlayabilmesi, tüketimle bağlantılı olarak gerçekleşmektedir. Bu nedenle, postmodern insan, toplumun geri kalanından kendini ayırmak ve statüsünü inşa etmek gayesiyle belirli mekânları tüketme eğilimindedir. Örneğin; özellikle lüks veya gösterişli mekânlara doğru yönelmeyi seçen birey, mekân tercihleriyle üst sınıfa dâhil olduğunu diğer toplum bireyelerine kanıtladığını düşünmekte ve bu durumdan haz duymaktadır (Kösem Işık, 2019, s.31).

Tüketim kültürünün etkisiyle değişen mekânlar, kentsel elitin yeni statüsünü temsil etmektedir. Özel konut şirketlerinin ve onların pazarlama stratejilerinin hedefinde kent yaşamına alternatif oluşturacak farklı ve ideal bir yaşam biçimi oluşturmak üzerine kurgulama bulunmaktadır. Maddi durumu iyi olan tüketicie kendi ile benzer ekonomik konumdaki insanlarla birlikte yaşama imkânı vaat edilmektedir (Özberk, 2010, s.973).

Postmodern dönem ile birlikte kent ve mekânı şekillendiren temel unsurun sermaye birikimi olduğu ve dolayısıyla tüketim kültürü olduğu söylenebilmektedir. Meydana gelen gelişmelerle birlikte barınma gereksiniminin temel alındığı konut mekânları da değişime uğramış, konutun muhiti ve tipi de statünün mekânsal göstergelerinden biri olarak sunulmaya başlamıştır. Postmodern tüketim kültürünün etkisiyle konutun barınma işlevinin pazarlanması yerine, konut pazarında bir ütopya oluşturulmuş ve sunulan bir ürün, "ideal ev miti" veya "temalı yaşam tarzı" olmuştur (Öncü, 2005, s.94-95).

Ütopya kavramı, tarihsel olarak incelendiğinde zaman zaman kent kavramıyla birlikte kullanılmıştır. Avrupa ülkelerinin birçoğunda kent ve mimarlık ile ilişkilendirilen ütopyalar ortaya çıkmış ve bu kavramlar çerçevesinde planlamalar

yapılmıştır. Ütopya, kent ve konut düzenlemelerinde, mekânsal organizasyonlarında etkilere sahiptir. Ayrıca, yeni yaşam biçimlerin türetilmesinde ve yeni toplumsal yapıların oluşturulmasında ütopyaların önemi büyüktür. Ütopya kavramı, her ne kadar ilk kez Thomas Moore tarafından 1516 yılında yazılan “Ütopia” kitabında açıklanmıştır. Buna rağmen, ideal devlet ve kent kurgusuyla olmayan bir yeri tanımlayan Platon'un “Devlet” isimli eseri, ilk ütopya eseri olarak kabul edilmektedir (Akkoyunlu Ertan, 2003, s.145).

Ütopya, genellikle “var olmayan yer”, “iyi yer”, “mutlu yer” olarak tanımlanmaktadır (Solak ve Oktay, 2017, s.383). Bazı durumlarda ise; var olanın eleştirilmesiyle geleceğe yönelik yaşanabilecek olumsuz olayların yer aldığı, insanların baskı altında olduğu, mutlu olmadığı toplumlar konu edilmektedir. Bu tür negatif durumlar içeren ütopya; “anti-ütopya”, “karşı-ütopya”, “ters ütopya” veya “distopya” olarak adlandırılmaktadır (Solak ve Oktay, 2017, s.383). Ütopya kavramı, günümüzde birçok pazarlama stratejisinde kullandığı gibi konut pazarlama stratejisinde de büyük rol oynamaktadır. Konut reklamlarında yeni dünya, yeni hayat, farklı yaşam, değerli yaşam vb. şekillerle tarif edilen tüketicinin yaşamında köklü değişimler meydana geleceğini savunan reklam örnekleri giderek artmakta ve konut kavramı anlam itibarıyla değişime maruz kalmaktadır (Şekil 35).

Şekil 35: Emlak Konut Vadi Evleri reklamı (URL 35)

Farklı pazarlama stratejilerinin oluşturulmasıyla barınma işlevine ek olarak; ev ve yuva gibi pek çok farklı anlamın da konut için kullanıldığı görülmektedir. Ancak pazarlama yoluyla konutun bu anlamlarının içinin boşaltılmasıyla arzu nesnesi haline getirilmektedir. Oluşan yeni kentsel ütopyalarla birlikte konut sahibi olmak isteyenlerin birer ütopya esirleri olarak hâlihazırda onlar için hazırlanmış olan kimliklerle, yeni kimlikler üretilmesine yönelik çalışmalar artmaktadır. Kültürel ve toplumsal değişimlerdeki etkiyi de konut projelerin de görmek mümkündür. Ayrıca,

meydana gelen bu değişimler yalnızca metropolleşen yüksek nüfusa sahip kentlerde gözlemlenmemekte; birçok farklı boyuttaki ve farklı nüfuslara sahip kentlerle de kendini göstermektedir. Kentler arasında gözlemlenen farklılıklar, projenin ekonomik boyutuna göre sunulan ütopyanın vaatlerinin niteliğidir (Solak ve Oktay, 2017, s.390).

Konut pazarlama stratejilerindeki esas amaç; bu mekânlara sahip olan kişilerin özel olduğu ve onlara yalnızca belirli kişilerin ulaşabileceği, nadir bulunan bir çevrenin bir parçası olduğu ve özel bir yaşam şekline sahip olması nedeniyle ayrıcalıklı bir konumda yer aldığını vurgulamaktır. Satın alınacak konut vasıtasıyla yeni bir sosyal statü ve yepyeni bir kimlik sağlayacağına dair yapılan çalışmalarla tüketiciyi ikna etmek temel hedeflerden biridir. Tüketicinin bir parçası olacağı yenedünyanın sorun barındırmayan, lüks, görkemli, ışıklı, statü sahibi ve güler yüzlü insanların yer aldığı bir dünya olacağına dair ikna olması pazarlama stratejisi için oldukça önemlidir. Bu yenedünyanın içinde kendine yer bulmayı amaçlayan gelir grubunu hedefleyen sloganlar çeşitlilik göstermektedir (Özberk, 2010, s.974).

Konut reklamlarında tüketicie ulaşacakları bu yeni yaşamda daha konforlu bir ev ortamı, spor yapabilecekleri mekânlar, alışveriş olanakları, sosyalleşme ve etkinlik alanları vaat edilmektedir. Reklamlarda özellikle vurgulanan yakınlık-uzaklık ilişkisi de genellikle şehir merkezine uzak konumlanan bu yapıların havaalanlarına, toplu taşımaya ve merkeze olan mesafeleri dikkat çeken başka bir unsurdur. Kentin gürültüsü, kalabalığı gibi olumsuz sayılabilecek yönlerinden uzak kalınan bir alan oluşturulduğuna dikkat çeken reklamlarda, yeni konutun sakinliğiyle birlikte istenilen olanaklara kolay ulaşılabilceği algısı yaratılmak istenmektedir (Solak ve Oktay, 2017, s.389).

Konut ile yaratılmaya çalışılan yenedünyada, çoğunlukla doğanın saflığı, sakinliği gibi pozitif yönlerinin bulunduğu vurgusu, bu yeni yaşam alanının doğa ile ilişkisi ön plana çıkartılmak istenmektedir. Doğa teması çerçevesinde düzenlenen bu pazarlama stratejisiyle konutlara doğa ile ilişki kurmak adına leylak, hanımeli, manolya gibi isimlerin verildiği gözlemlenmektedir. Ayrıca, meyve bahçeleri, ağaçlar ve şelale, yamaç gibi doğayı çağrıştıran kavramlar, doğa temalı konut reklamlarının bir diğer vazgeçilmez ögesidir. Bu duruma ek olarak bazı reklamlarda, her kata özgü bahçelerin bulunduğu yönelik söylemlerle doğa temalı konut algısının sınırları

zorlanmaktadır. Örneğin; “Hangi katta olursa olsun hepsi bahçeli” (Soyak, Bahçe) reklamında görüldüğü gibi her katta bahçeye ulaşılabilmesine vurgu yapılmaktadır (Özberk, 2010, s.976).

Güvenliğin de bir başka temel etken olarak ele alındığı pazarlama stratejilerinde “korku” kavramının yeri oldukça önemlidir. Güvenlikli konutların reklamlarında mutlaka bu mekânların korunaklı olduğu, kapılar, duvarlar, çitlerle çevrilen bu alanların dışarıdaki tehlikeli dünyadan uzak kalabileceği algısı yaratılması amaçlanan algılar arasındadır. Pazarlama stratejilerine göre; kent ortamı korkunç tehlikeler barındıran bir cehennem olarak tasvir ederken, satın alınması gereken bu korunaklı konutlar ise şehrin kaosundan, güvensizliğinden ve karmaşasından uzak, huzur ve mutluluk barındıran bir cennettir (Özberk, 2010, s.973).

Konut reklamlarının gerçekliği ele alındığında de tek gerçekliğin, sunulan bu ütopyaların bedelinin ödenmesi ve tüketiciye sağlanan ödeme planları olarak görmek mümkündür (Solak ve Oktay, 2017, s.390).

Sonuç olarak; mekân zaman içinde değişen, farklı anlamlar yüklenen ve yüklenen anlamların içinin boşaltılabildiği bir dönüşüm içerisindedir ve tüketimin kilit noktalarından biridir. Aynı zamanda, bireyin mutluluk arayışında önemli bir rol oynayan mekân, hoş giden anlatılar ve eylemlerle haz veren şeyin nerede olduğunu sorgulamakta ve bu nedenle, popüler kültürün en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır (Tellan, 2016, s.149).

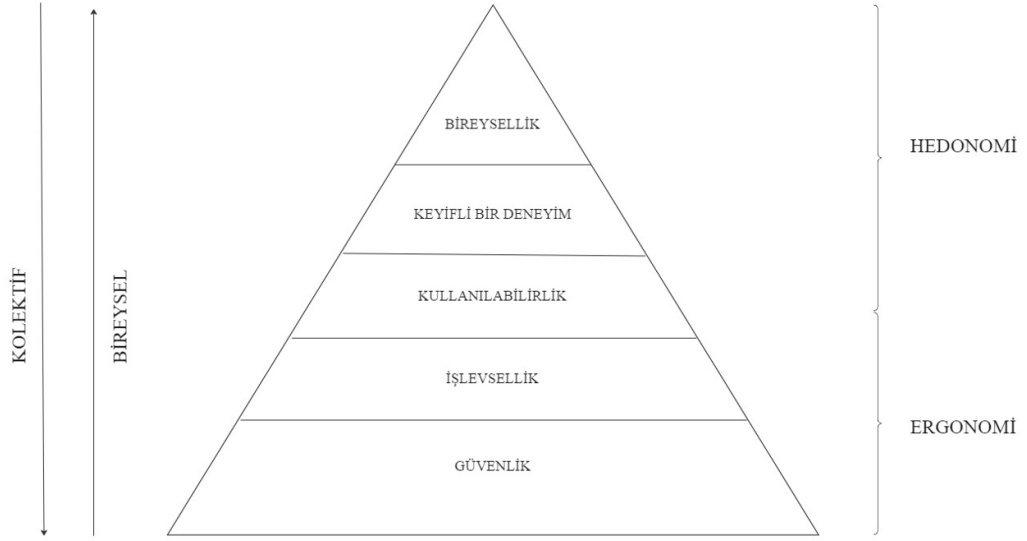
Yapılı çevreye hayat veren bileşenlerden biri olan insanlar, çoğunlukla çevreyi pasif olarak soğuracak şekilde tasarlama eğilimindedirler. Bugüne kadar iç mimarlar; iç mekânları tasarlarken çeşitli nesnel düşüncelerin hayata geçirilmesiyle ilgilenmişlerdir. Bu konuda mekânı niteleyen arayışlar şunlar olmuştur: Mekânda yeterli gün ışığının varlığı, akustik konfor, erişilebilirlik ve iç mekân organizasyonu. Yapıların mekânsal tasarımında sonuç olarak iç mekân atmosferine önem verilmektedir. Bu konudaki deneysel araştırmalarda; mutluluğun, kişinin içinde bulunduğu koşullardan çok yaptığı faaliyetlerle ilgili olduğu gösterilmiştir. Bu nedenle, yapılı çevreyi statik bir varlık olarak görmekten bir adım daha ileri giderek, arzu edilen faaliyetlerin gerçekleştirilebildiği çevreler olarak tasarlanmasının önemli olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle iç mekân ortamı, kullanıcılarına haz ve anlam

katan deneyimleri teşvik etmeyi amaçlayabilmektedir (Petermans ve Pohlmeier, 2014, s.206).

İnsan merkezli tasarım, en kırılgan, en öngörülemez ama en önemli bileşene yani insana ilişkin kaygıları sistem anlayışının tam merkezine ve dolayısıyla geçici olarak tasarımın en erken başlangıç evrelerine yerleştirmektedir (Hancock, Pepe ve Murphy, 2005, s.9). Bu nedenle; haz ve tasarım ilişkisini açıklamak için tüketim çerçevesinde daha farklı şekilde tanımlanan ancak Hancock ve diğerleri, (2005) tarafından zevkli insan-teknoloji etkileşimini teşvik etmeye adanmış bir bilim ve tasarım dalı olarak tanımlanan hedonomi kavramını incelemek doğru olacaktır.

Ergonomi terimi gibi, hedonomi terimi de hedonizm başlığında anlatılan, neşe veya haz anlamına gelen Yunanca hedon(e) kökünden türetilmiştir. Ergonomide, geleneksel ahlaki değerlerimiz, ağırlıklı olarak işyerinde insanların acı ve ıstırapını önlemeye yönelik övgüye değer çabalar üzerine kurulmuştur. Bu endişeler, son yıllarda büyüyerek, şimdi tüm fiziksel ve bilişsel ortamlarda daha geniş bir dizi iyileştirmeye ayrılmış ve böylece genel yaşam kalitesini artırmaya hizmet eden resmi bir bilim dalı haline gelmiştir. Acının önlenmesinin aksine, ancak insan-teknoloji etkileşiminin aynı alanında, hedonomi öncelikle hazzın teşviki ile ilgilidir. Hedonomi ve insan faktörleri/ergonomi (human factors/ergonomics: HF/E) sonuç olarak aynı madalyonun iki yüzüdür. Bununla birlikte HF/E, sonunda gerçekleşmeyen olayları önlemenin değerini göstermeye çalışarak genellikle yetersiz kalırken, pozitif bir girişim olan hedonomi, gerçekleşen olayların değerini gösterme avantajına sahiptir (Hancock ve diğerleri, 2005, s.8).

İnsan ve makine etkileşiminde, sistemi zevkli hale gelecek şekilde tasarlanmadan önce güvenli, işlevsel ve kullanılabilir olacak şekilde tasarlanmalıdır. Maslow'un (1970) ihtiyaçlar hiyerarşisi yoluyla insan memnuniyetinin optimizasyonu modeline bakıldığında bir tasarım zorunluluğu olduğunu ergonomik ve hedonomik ihtiyaçların sınıflandığı hiyerarşide görmek mümkündür (Şekil 36) (Hancock ve diğerleri, 2005, s.11).

Şekil 36: Maslow'un Anlayışından Türetilen Bir Ergonomi ve Hedonomik İhtiyaçlar Hiyerarşisi Diyagramı (Hancock, 1999)

Not: Yazar tarafından İngilizce'den çevrilmiştir.

Hancock'a (1999) göre; hiyerarşinin temeli güvenlidir. Tehlikede olanlardan ne hazzı ne de bireyselleşmeye ulaşmaları veya bunlarla ilgilenmeleri beklenemez. Bu nedenle, kullanıcının refahını sağlama gerekliliği, sonraki tasarım hedefleri dikkate alınmadan önce gerçekleştirilmesi gereken zorunlu bir gerekliliktir. Kullanıcı güvenli çalışma koşullarından emin olduktan sonra, bir sonraki seviye, kullanıcının istenen amacına ulaşmasını sağlayan işlevsel bir sistem gerektirmektedir. Güvenlik ve işlevsellik, üst düzey beklentilerin dayandığı iki temel ihtiyaçtır. İşlevsellik bir kez elde edildiğinde, kullanılabilirlik, kullanıcının görevi yerine getirmesini sürekli olarak sağlayarak performansı kolaylaştırmaktadır. Bu deneyim, kullanıcının bir güven duygusu geliştirmesini şart koşmaktadır. Sistemi sürekli olarak istikrarlı, öngörülebilir ve güvenli olarak algılayabilmektedir. Ayrıca kullanılabilirlik, keyifli etkileşim için temel unsurlar olan sistemi daha akılda kalıcı, öğrenilebilir, verimli ve kullanımı kolay hale getirerek sistemi geliştirmektedir. Bu üç güvenlik, işlevsellik düzeyinde tasarım, doğası gereği insan merkezli veya nomotektiktir (Hancock ve diğerleri, 2005, s.11).

Sistem işlevsellik ve kolay kullanıma ulaştığında, kullanıcıların ait olma, başarma, yetkin ve bağımsız olma ihtiyaçları gibi daha kırılabilir psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanabilmekte ve böylece etkileşimi tamamen zevkli bir deneyim haline getirebilmektedir. Kullanıcının ihtiyaçlarını karşılamak için, tasarım önerilerine motivasyon, yaşam kalitesi, keyif ve hazzın açık

bir şekilde tanınmasını dahil etmemiz gerekmektedir. Sistemi, tam ve benzersiz potansiyellerini yaşama ihtiyacı içinde olan kullanıcılara yardımcı olacak şekilde tasarlamak hedonominin en önemli hedefidir. Bu nihai hedef, her bireyin sistemi kendi bireysel özelliklerine, kişisel özelliklerine, değişen hedeflerine ve zaman içinde ruh hallerine uyarlamasına izin vermek için özelleştirme ilkelerini içeren bireyselleşme yoluyla gerçekleştirilebilmektedir (Hancock ve diğerleri, 2005, s.11).

Bir kişinin mutluluğu; yemek, barınma, güvenlik gibi temel ve psikolojik ihtiyaçları, tüketim kültürü ve ihtiyaç ilişkisinde de bahsedilen Maslow'un (1943) ihtiyaçlar hiyerarşisi temelinde temsil edildiği şekilde sırasıyla karşılandığında, zenginlik veya maddi mallardaki artışlarla paralel şekilde artmamaktadır (Habtour, 2016, s.8). Bir kişi yeni bir elbise veya daha büyük bir TV aldığı anda mutluluğunda geçici bir artış yaşanabilir veya bir yaralanma kişinin mutluluğunda geçirdiğinde geçici bir düşüş yaşanabilir. Ancak daha sonra o kişi temel mutluluk düzeyine dönmekte ve beklenti düzeyi sıfırlanmaktadır. Mutlulukta başka bir geçici artış elde etmek için, kişinin daha büyük ve daha iyi bir şeye ihtiyacı olacak, genel olarak mutluluğu hiçbir zaman kalıcı olarak artırmayacaktır. Bu durum, hedonik koşu bandı (hedonic treadmill) veya hedonik adaptasyon adlandırılmaktadır. Ancak uzun vadede mutluluk temel çizgisini artırmak için araştırmalarla ulaşılan birtakım bilgiler bulunmaktadır (Habtour, 2016, s.8). Örneğin; Maslow'un (1943) psikolojik ihtiyaçlarında temsil edilen pozitif ilişkilerin ve sosyal bağlantıların özel önemi bunlardan biridir. Bu hiyerarşinin temsil edilmeyen şeylerden biri ise; doğayla bağlantılı güzel bir çevrede yaşamının uzun vadeli olumlu etkisidir (Habtour, 2016, s.9). Hedonik koşu bandının bu istisnaları, bazı tasarım çıkarımları sunmaktadır. Örneğin; doğayı kentsel alanlarımıza daha bütünsel bir şekilde entegre ederek insanın doğal dünyayla olan bağlantısını geliştirmek, birçok insanın günlük mutluluk seviyelerini yükseltebilmektedir (Habtour, 2016, s.9).

Şehir içindeki sosyal bağlantılar, şehir planlamasının yönleri ve kamusal alanın bakımı bireysel mutlulukla ilişkilidir. Sanata ve eğlenceye erişim ve hatta iyi bir toplu taşıma sistemi gibi şehirde bulunan insanların önem verdiği yönler bulunmaktadır. Şehrin estetiği ve çocukların yetiştirilmesiyle ilgili konular da evrensel olarak mutluluk için önemlidir. Yemyeşil bir şehir parkı, sıcak beton bir şehirde duygusal iyileştirme (emotional restoration) anına dönüşebilmektedir. Güzel bir oda, bireyin

genel refahını iyileştirebilmektedir. Mimarının nasıl oluşturulacağını ve kentsel mekânların özellikle mutluluk için nasıl tanımlanacağını daha iyi belirlemek ve anlamak için mevcut mutluluk bilimini kullanan çalışmalar günümüzde çok geniş bir literatüre sahip değildir. Tasarlanan ortamın mutlulukla bağlantısı daha iyi anlaşılana kadar, insanların yaşamlarını iyileştirme fırsatlarının kaçırılması muhtemeldir. Bu nedenle; mimarlar, iç mimarlar ve şehir tasarımcıları mutluluk arayışında hayati öneme sahiptir (Habtour, 2016, s.10).

Hedonizmin getirdiği bireyselleşme sadece benmerkezciliğin peşinde koşmak olmayabilir. Bunun nedeni; yalnızca belirli bir kullanıcı için, onun sezgisel ve kişisel olarak etkileşim kurmasını sağlayan bir ara yüzün optimizasyonunun yalnızca kullanıcıyı etkilememesidir. Bu durum aynı zamanda kullanıcının çevresini ve diğer insanlar da dâhil olmak üzere bu çevrenin tüm yönlerini etkilemektedir (Hancock ve diğerleri, 2005, s.9). Bu yaygın etki, bir bireyin hedonik ihtiyacını karşılamamanın başka herhangi bir bireyin hedonik durumuyla zorunlu bir bağlantısı olmadığı göz önüne alındığında, doğada ya yararlı ya da zararlı olabilmektedir. Örneğin Moray (1993); akıllı evlerin “yaşayanlar için hayatı daha kolay ve daha güvenli hale getirmek ve enerji tüketimini azaltmak” için faydasını yorumlamıştır. Akıllı bir evin, sakinlerinin bireysel özelliklerini algılama ve bunlara uyum sağlama yeteneği, yalnızca bireysel konfor ve optimum işleme izin vermekle kalmaz, aynı zamanda daha iyiye yönelik enerji tasarrufu da sağlayabilir. Bu durumda, genel anlamda olumlu bir fayda elde edilebilmektedir (Mynatt ve diğerleri, 2004).

İnsanın haz ve anlam arayışında, popüler kültürün birey psikolojisi üzerindeki etkisi yadsınamayacak kadar büyüktür. Popüler kültürün, ortaya çıkardığı yetmezlik ve yorgunluk duygusunun aşılması için etkinliğin ne olacağı ve nerede yapılacağı konusunda belirleyici bir etkisi de bulunmaktadır. Özellikle, mekânın kullanıcıya eğlence vaat etmesi ve bu eğlenceden alınacak haz vasıtasıyla bireysel düzeyde bir doyum sağlanması mümkün olabileceği gibi toplumsal düzeyde de sosyalleşmenin sağlanmasına katkıda bulunabilmektedir. Ancak mekân, benzersiz olma ve kişinin şahsına aitlik duygusunu işlevselleştirerek istenilen sonuca ulaştırabilmektedir. Bu duyguların homojen kitle eğlence endüstrisinde karşılanmasındaki zorluk, mikro ölçekli haz topluluklarına dâhil olma çabasını arttırmakta ve bu toplulukların bulunduğu mekânlara karşı olan rağbeti çoğaltmaktadır. Bu nedenle, insanın eğlence

arayışında mekânın rolü, coğrafi yer veya konum itibariyle daha az önem arz ederken; mekânda bulunan diğer kişilere ve mekânın imajına atfettiği önemler daha kıymetli hale gelmektedir (Tellan, 2016, s.150). Ayrıca kişi, mekânın fiziksel yapısından etkileneceği gibi mekâna yüklenen sembolik anlamlardan etkilenebilmekte ve kişinin mutluluğu ve iyi oluşu, mekânın işlevi, anlamı, içerdiği sembollere bağlı olarak değişebilmektedir. İnsanın mekândaki haz arayışı, hazzın ve mutluluğun temel unsurlar olduğu hedonizm ve eudaimonizm başlıklarında da bahsedildiği üzere belirli faktörlere ve kavramlara bağlı olabilmektedir.

Hedonik bir yaklaşımı barındıran öznel iyi oluş, tasarım bilimleri alanında gelişmekte olan bir araştırma konusudur (Petermans ve Pohlmeier, 2014, s.206). Günümüzde kullanıcıların refahını artırmak amacıyla herkes için tasarım, sürdürülebilir tasarım, vernaküler tasarım, biyofilik tasarım gibi birçok tasarım modeli ve stratejisi geliştirilmektedir. Örneğin, Ulrich'in (1984) "Bir Pencereden Görünüm Ameliyattan İyileşmeyi Etkileyebilir (View Through a Window May Influence Recovery from Surgery)" adlı bir hastane odasında biyofilik tasarım yönergelerini takip etmek üzere yaptığı bir çalışmanın doğruladığı gibi, pencereden görünen dışarıdaki manzaralar hastanın iyileşmesini hızlandırabilmektedir. Bu nedenle; biyofilik tasarımın insanların yaşam kalitesini arttırdığına ve iyileştirme etkisi oluşturabildiğine dair yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda en çok incelenen yapılardan biri de Khoo Teck Puat Hastanesi'dir.

Biyofilik tasarım kavramını tanımlayarak bu kavramın literatüre girmesini sağlayan Stephen Kellert'in anısına verilen "Stephen R. Kellert Biyofilik Tasarım Ödülü"nü ilk sahibi olan Khoo Teck Puat Hastanesi, sağlık kurumlarındaki biyofilik tasarım uygulamaları için bir örnek oluşturmaktadır. Hastane, Singapur'da yer almakta ve 2010 yılından bu yana hizmet vermektedir. Tesis, Yishun Göleti'nin yanında bulunan araziye konumlandırılmıştır. Bu bölgenin seçilmesiyle hastane ve göletin yan yana görünümünü bir bütün olarak algısı oluşturmaktadır. Yapı, 4 farklı binanın birbirleriyle bağlantılı şekilde hastane koridorları, şehrin iklimine uygun şekilde yarı açık olarak düzenlenmiştir. Ana binalar çevresinde çok sayıda tropik bitki; su ve doğal malzeme kullanılmasının etkisiyle doğal bir ekosistem elde edilmiştir. Yapıda bulunan bahçeler, avlular ve teraslar; hastane etrafındaki canlı türlerinin kendi yaşam alanlarını oluşturabilmesi için ortam hazırlamaktadır. Ayrıca hastanedeki hastaları ziyaret etmek

isteyen insanlar için bir sosyal dinlenme tesisi bulunmaktadır. Yapının bodrum katında göletle bağlantılı bir şelale konumlandırılmıştır. Bina cephelerinde, hasta odalarının doğal havalandırma sistemlerinden yararlanması için hava akışı oluşturan, yapı duvarları boyunca bulunan alüminyum kanatlarla, cephedeki rüzgâr basıncının artırılarak rüzgârı binaya yönlendiren bir tasarım yapılmıştır. Böylece yapıda genel anlamda mekanik havalandırma gereksiniminin azaltılması sağlanmıştır (Şekil 37 ve 38) (Kaya, 2019, ss.45-46).

Şekil 37: Khoo Teck Puat Hastanesi Koridor Görüntüsü, Singapur (URL 36)

Şekil 38: Khoo Teck Puat Hastanesi Cephe Görüntüsü, Singapur (URL 37)

Biyofilik tasarımın yanı sıra insanın yaşam kalitesini ve öznel iyi oluşunu arttırmaya yönelik yeni tasarım teorileri geliştirilmiştir. Bunlardan biri Desmet ve Pohlmeier (2013) tarafından geliştirilen “Pozitif Tasarım Çerçevesi”nde öznel iyi oluş kavramı, iç mimari için ayrıntılı olarak ele alınması gereken umut verici bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bu yaklaşım ile Desmet ve Pohlmeier (2013), tasarımın, bireylerin ve toplulukların öznel iyi oluşları üzerindeki etkilerine açık bir şekilde dikkat gösterilen tasarım, tasarım araştırması ve tasarım niyetinin tüm biçimlerini bir araya getirmek amacıyla Pozitif Tasarım Çerçevesini formüle etmiştir. Pozitif Tasarım Çerçevesi, öznel iyi oluşun üç temel bileşenini içermektedir. Bunlardan ilki; haz deneyimini artırmayı ve memnuniyetsizliği en aza indirmeyi amaçlayan haz için tasarım; ikincisi, insanları kişisel hedeflere ulaşmada destekleyen bireysel önem için tasarım; üçüncüsü, erdem için tasarımdır (insanları ahlaki açıdan iyi bir insan olmaya teşvik eden tasarımdır) (Desmet ve Pohlmeier, 2013, s.7).

Pozitif Tasarım Çerçevesinin ilk bileşeni olan haz deneyimini artırmayı ve memnuniyetsizliği en aza indirmeyi amaçlayan haz için tasarım; insanların, anın, burada ve şimdinin tadını çıkararak elde ettikleri mutluluk deneyimi ve duygularıyla ilgilidir. Bu bileşene tasarımcı perspektifinden bakıldığında, tasarımın doğrudan bir haz kaynağı olarak işlev görebileceği veya haz içeren faaliyetleri kolaylaştırabileceği

açıktır. Örneğin, bir hastane ortamının hemen yakınında bir evcil hayvan otelinin bulunması, evcil hayvanlarını özleyecek olan hastalara keyifli anlar yaşatabilmektedir. Belçika'nın Brüksel kentindeki akademik hastanenin yakın çevresinde "Villa Samson" kurulumu buna bir örnektir. Hastaların, evcil hayvanlarıyla ev benzeri bir ortamda oynamalarına izin verilmektedir. Böylece, hastanede yaşadıkları endişelerden kısa sürede uzaklaşmalarını ve evcil hayvanlarının varlığıyla onlarla bağlantı kurmanın hazzını yaşamalarını sağlamaktadır (Şekil 39) (Petermans ve Pohlmeier, 2014, s.211).

Şekil 39: Villa Samson VZW, Brüksel, Belçika (URL 38)

Pozitif Tasarım Çerçevesinin ikinci bileşeni olan insanları kişisel hedeflere ulaşmada destekleyen bireysel önem için tasarım açısından bakıldığında; kişisel bir anlam duygusundan kaynaklanan mutluluğa odaklanılmaktadır. Kişisel olarak önemli hedeflerin peşinden gitmek, insanların öznel iyi oluşu için kritik öneme sahiptir (Brunstein, 1993'ten aktaran Petermans ve Pohlmeier, 2014, s.211). Burada tasarım, kişisel olarak anlamlı değerlerin ve geçmiş başarıların sembolik bir temsilinin yanı sıra, hedeflerine bağlanmaları veya bunlara ulaşmaları için insanları desteklemek amacıyla kolaylaştırıcı bir etken olabilmektedir. Örneğin; davul çalma konusunda tutkulu olan ve bir lise rock grubuna katılmak için müzik becerilerini geliştirmek isteyen bir gencin bu hedef taahhüdü, gürültü bir süreci getirecektir. Bu nedenle, kişisel isteğe uygun bir alana ihtiyaç duyacaktır. Örneğin; yalıtılmış duvarları olan bir mekân, gencin kendini ifade etmesine, yeteneğini geliştirmesine ve yakın çevresindekileri "rahatsız etmeden" seçmelere hazır olana kadar pratik yapmasına olanak sağlayacaktır (Petermans ve Pohlmeier, 2014, s.211). Bu örnekte olduğu gibi gencin bireysel mutluluğu, kendisi, amaçları ve geleceği için tasarlanmış bir mekâna bağlıdır.

Pozitif Tasarım Çerçevesinin üçüncü bileşeni olan erdem için tasarım; ahlaki olarak doğru ve asil, yani erdemli davranışın sonucu olan mutluluğu ele almaktadır.

Örneğin, Peterson ve Seligman (2004), kültürler arasında değer verilen altı temel erdem tanımlamıştır: bilgelik ve bilgi, cesaret, sevgi ve insanlık, adalet, ölçülü olma ve maneviyat ve aşkınlık (Peterson ve Seligman, 2004'ten aktaran Petermans ve Pohlmeier, 2014, s.211). Bir kilisedeki günah çıkarma odası, bu açıdan destekleyici bir örnektir: Bu alanın tasarımı, işitsel izolasyon, loş aydınlatma ve tövbecar ile rahip arasında yarı saydam bir ayırıcı aracılığıyla geliştirilmiş mahremiyet, bir yansıma, dinginlik ve dürüstlük anını harekete geçirmektedir (Şekil 40) (Petermans ve Pohlmeier, 2014, s.211).

Şekil 40: St. Mary's Katolik Kilisesi Günah Çıkarma Odası, ABD (URL 39)

Mekân; bireyin sosyal, fiziksel ve kültürel özellikleri kapsamında şekillenmekte ve bireyin çevresi ile olan etkileşimi sonucunda sınırları belirlenmektedir. Bu noktada, Ulrich'in (1991) sağlık yapılarındaki mekânların hastalar üzerindeki stresi azaltmaya yönelik geliştirdiği Destekleyici Tasarım Teorisi'nin bileşenleri incelendiğinde; insan sağlığının yapılı çevreyle ilişkisinin oldukça büyük olduğu görülmektedir. Ulrich (1991), mekân ve insan sağlığı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarında, mimari parametrelerin, mekânı kullananların sağlığı ve öznel iyi oluş hali üzerinde çok etkili olduğu sonucuna varmıştır (Ulrich, 1991, ss.97-107). Ulrich (1991), elde ettiği verilerle çalışmasını teorileştirmiş ve "Ulrich'in Destekleyici Tasarım Teorisi" başlığı altında toplamıştır. Bu teoriye göre; Ulrich (1991), kullanıcıların gereksinimlerinin en doğru şekilde tespit edilmesi ve bu çerçevede mekân tasarımının yapılmasını öne sürmüştür. Bu sayede, mekânın kullanıcının stres düzeyini azalttığını ve öznel iyi oluş halini arttırdığı, stres düzeyinin çevresel olarak azaltılabileceğini, stresteki azalmanın yanı sıra pozitif etkiler oluşturulabileceğini savunulmuştur. Ulrich'in (1991) Destekleyici Tasarım Teorisi'ne göre; mekân tasarımı yapılırken tasarımcıların bu teori çerçevesinde üç temel bileşeni göz önünde bulundurması gerekmektedir (Ulrich, 1991, s.99).

Ulrich'in (1991) Destekleyici Tasarım Teorisi'nin ilk bileşeni olan kişisel kontrol bileşenine göre; temelinde kişinin kendi isteği doğrultusundaki olay ve durumları şekillendirme ve yönlendirme arzusu yatmaktadır. Özellikle, belirli durumlarda bireylerin mekânı kontrol edebilmeleri, stres düzeylerini ve dolayısıyla öznel iyi oluş hallerini etkilemektedir (Ulrich, 1991, s.100). Bu durumda, mekânı kontrol etme, mekânın etkilediği yaşam şeklini kontrol altına alma yani çevresel etmenleri kontrol etmeyle ilişkidir. Örneğin; Covid-19 pandemi döneminde kullanıcıların konutlarda geçirdikleri zamanın artması, artan kaygı seviyesi kullanıcıların yaşam alanlarını kontrol altına alma isteği uyandırmıştır (Çetin ve Çetinkaya Karafakı, 2021, s.197). Bu süreçte gerçekleşen ev araç-gereçlerinde ve mobilyalarda artan satın alma eğilimi de bu bileşen çerçevesinde açıklanabilmektedir. Vaktinin büyük bir çoğunluğunu evde geçirmeye başlayan kullanıcı, mekânı kontrol etmek üzere çaba harcamıştır.

Ulrich'in (1991) teorisindeki ikinci bileşen, sosyal destek bileşenidir. Sosyal bir canlı olan insanın diğer insanlarla iletişim kurması gerektiğini savunan Ulrich (1991), bu aktif ilişkinin kişinin stres düzeyini azaltabileceğini savunmuştur. Örneğin; Covid-19 pandemi sürecindeki kısıtlamalar sebebiyle yalnız kalan, diğer insanlarla iletişim kuramayan insanlarda stres seviyesinin artabilmesi durumu sosyal destek bileşeni ile açıklanabilmektedir. Ulrich'in (1991) geliştirdiği Destekleyici Tasarım Teorisi kapsamında mekânın insanın sosyalliğini arttıran bir şekilde düzenlenmesi gerektiği sonucuna varılabilmektedir. Ancak mahremiyet ihtiyacının önemi göz ardı edilmemeli ve insanın sosyal olduğu gerçeği ve yalnız kalma isteği bütünleşik olarak düşünülmelidir (Çetin ve Çetinkaya Karafakı, 2021, s.198).

Ulrich'in (1991) teorisine göre son bileşen, olumlu dikkat dağıtıcılarıdır. Bu bileşene göre; mekân içinde bazı olumlu dikkat dağıtıcıların konumlanmasıyla kullanıcıların stres düzeyinde azalma meydana gelebilmektedir. Kapalı mekânlarda çok fazla vakit geçiren kişilerin eylemlerini daha etkin yapabilmeleri için bir yöntem olduğu düşünülen olumlu dikkat dağıtıcılar, mekânda doğru yer ve doğru sıklıkta yer alan öğeler olarak kullanılmalıdır. Fakat dikkat dağıtıcı olarak kullanılan ses, yoğun ışık, çok renkli ışık vb. faktörler doğru seviyede kullanılmadığında kullanıcıyı rahatsız edebilmektedir. Ayrıca, bu faktörlerin optimum seviyeden az kullanılması da kullanıcıyı depresyon vb. hastalıklara sürükleyebilmektedir (Ulrich, 1991, s.102).

Örneğin; özellikle mekân içinde yapay aydınlatmanın sağladığı ışıklara uzun süreli olarak maruz kalan bir kişinin fizyolojik ve psikolojik sağlığı tehdit altında kalmaktadır. Bu nedenle, yoğun ışık, olumlu dikkat dağıtıcı olarak kabul edilmemektedir. Bu bileşenlere dayanarak, mekânın kullanıcının öznel iyi oluş haline olan etkileri, kişinin sosyalleşme imkânına ve konforuna bağlı olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca görsel algının kullanıcı üzerindeki etkileri, mekân ve kullanıcı ilişkilerini etkileyebilmektedir.

İnsanın algılama farklılıklarındaki mekânsal değişkenlerin etkisiyle; memnuniyet ya da memnuniyetsizlik durumlarıyla ilgili ortaya çıkan değerlendirme işlemi, öznel ve bireysel yargılar barındırması nedeniyle sübjektif anlam taşımaktadır. Beğeni, olumlu veya olumsuz şekilde bireyler arasında farklılık gösteren bir kavram olması, bu kavramların her yeni durum için yeniden tanımlanması gereken nitelikte olduğu da ortaya koyabilmektedir. Fakat kullanıcının memnuniyet ve haz duygularını yaşadığı mekânsal ya da yapısal tasarımlarda, bazı kurallar ve genellemelerin makul olduğu sonucuna varılabilmektedir (Aytem, 2005, s.88). Kurallar ve genellemelerin yapılabilmesi için öncelikle mekânın görsel olarak algılanmasında etken olan elemanların bir araya gelişinde; birlik, denge, ritim gibi birtakım parametreler gözetilerek düzenlenmesi, mekânın işlevine göre memnuniyet ve haz duygularını sağlamak üzere bir araya getirilmesi gerekmektedir (Aytem, 2005, s.63).

Sonuç olarak; insan, haz arayış sürecinde mekânı kullanmakta ve haza ulaşacak yöntemleri mekân çerçevesinde geliştirebilmektedir. Mekânın organizasyonun, kullanıcının mutluluğu ve refahının sağlanmasına yönelik düzenlenmesi için yukarıda bahsedilen Pozitif Tasarım Çerçevesi ve Destekleyici Tasarım Teorisindeki farklı bileşenler çerçevesinde çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca bu bileşenlerin ışık, renk, malzeme, doku, akustik ve verimlilik ile bağlantılı olması, bir başka mimari disiplin olan sürdürülebilir mimari çerçevesinde de değerlendirilmektedir. Bu bağlantıya dayanarak; hedonizm ve sürdürülebilirliğin araştırıldığı bu bölümde, mekânın daha konforlu bir alan haline gelebilmesi ve canlıların yaşamsal gereksinimlerinin sağlanabilmesi için mimarinin sürdürülebilirlik ile ilişkisi incelenmelidir.

3.6 Hedonizm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi

Sürdürülebilirlik ile ilgili söylemlerde hedonizmin ve yaşam kalitesinin sürdürülebilirlikteki rolüne, iklim değişikliği şeması ve iklimle ilgili diğer afetlerin yanı sıra yükselen deniz seviyeleri, kuraklıklar, zorunlu göçler arasında insan hakları ve adalet sorunlarına kıyasla oldukça az yer verilmektedir (Mohtadi, 2016, s.24). Ancak sürdürülebilirlikle ilgili son dönemlerdeki çalışmalarda, bireyin refahına ve yaşam kalitesine odaklanan bir toplum gelişimine yapılan vurgu giderek artmaktadır (Sou, Shiokawa, Yoh ve Doi, 2021, s.1). Refah, yaşam kalitesi, mutluluk, haz alma kavramlarının sürdürülebilirlikle ilişkisi hedonizm ve eudaimonizm felsefelerinin temelinde yatan anlayış biçimlerine göre değerlendirilebilmektedir.

Hedonizmde, hedonik olan materyalizmle de ilişkilendirilmiştir. Waterman'a (1993) göre; iyi oluş hali, kişinin istediği maddi mallara veya dilediği fırsatlara sahip olmasından kaynaklanan olumlu duyguları yansıtmaktadır. Bununla birlikte, mutluluğun daha az tüketim ve daha fazla tasarruf ile bağlantılı olduğu bulunmuştur. Hedonistik ve eudaimonik bakış açılarının her ikisi birden sürdürülebilirlik bakımından ele alındığında; çevreye duyarlı bireylerin, sorumlu tüketiciler olmaya çalışırken çeşitli zorluklarla karşılaşma ihtimallerinin yüksek olduğu sonucuna varmak mümkündür. Bu nedenle, çevreye duyarlı hareket eden kişilerin hedonist gelenekten ziyade eudaimonik geleneğe bağlı kalma olasılıkları daha yüksektir (Sameer ve diğerleri, 2021, s.2). Fakat mutluluk ve sürdürülebilirlik, tıpkı hedonia ve eudaimonia gibi birlikte var olabilmektedir. Bu nedenle mutluluğu, tüketimle olumlu bir şekilde ilişkilendirilirken, aynı zamanda sürdürülebilirlik ve sorumlu çevresel davranış ile de olumlu bir şekilde ilişkilendirilebileceğini savunulabilmektedir. Buna dayanarak; hedonizm, sürdürülebilirlik değerlendirmeleri üzerindeki olumlu etkilerle ilişkilendirilebilmektedir (Sameer ve diğerleri, 2021, s.272).

“İyi yaşam” ve ütopyik esinli bir ekolojik “yaşam sanatı” üzerine herhangi bir eleştirel yeniden düşünmeye temel bir içgörü önermektedir. Bu içgörü, insanın tatmin edilmesi ve ödüllendirici, eksiksiz ve iyi harcanan bir yaşam sürmesi, en iyi, mutlu, tatmin edici ve iyi bir insan yaşamını oluşturan temel bileşenleri oluşturan eylem, çalışma ve emeğin uygun ve dengeli bir düzeni perspektifinden ele alınabilir. Elbette, sürdürülebilir bir yaşam tarzının ve ekolojik bir “yaşam sanatının” temel boyutları, birçok ekolojik ütopyik düşünürün de iddia ettiği gibi, hedonizmin her biçimini

dışlamaz. Zevk ve heyecan peşinde büyük miktarlarda lüks mal satın almayı vurgulayan baskın hedonizm biçimleri burada göz ardı edilir. Ancak kesinlikle ciddi bir çevre kirliliğine veya doğa bozulmasına neden olmayacak hedonizm biçimleri de mevcuttur (Geus, 2009, s.93).

Sürdürülebilirlik kavramı tüketim açısından ele alındığında; ekonomik, ekolojik ve sosyal hedefleri uyumlu hale getirmek için değinilmesi gereken bir konudur. Türkdemir (2019)'un hazcı değerler ve faydacı değerler ile sürdürülebilir moda ve giysi tüketim davranışı arasındaki ilişkilerin ortaya çıkartılmasına yönelik çalışmadan elde edilen bulgulara göre, bu anlamda, hazcı değerleri çok yüksek olan katılımcıların sürdürülebilir moda ve giysi tüketimi tercihlerinin azaldığı gözlemlenmiştir. Bu duruma zıt olarak, faydacı değere sahip olan katılımcıların ise; çok daha kolay sürdürülebilirlik yaklaşımıyla üretilmiş moda ürünlerine yöneldikleri sonucuna ulaşılmıştır (Türkdemir, 2019, ss.26-27). Hazcı değerler ve faydacı değerler sürdürülebilir tüketim davranışı bakımından çoğunlukla zıt olarak değerlendirilse de bu her durum için geçerli olmamaktadır. Bazı durumlarda her iki değerinde tüketimde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin; diş macunu seçimi sırasında çürüğü önleme etkisi faydacı bir değer taşıırken; macunun güzel koku ve tada sahip olması hazcı bir değer barındırmaktadır. Buna dayanarak; hazcı değerlerin ve faydacı değerlerin veya güdülerin tüketim için birbirlerine tamamıyla zıt bir yapıda olmadığı söylenebilmektedir (Türkdemir, 2019, ss.26-27).

Dünya çapında tüketim seviyelerindeki sürekli artış, tüketimin mutlulukla ilişkili olup olmadığına dair psikolojik ve normatif soruyu gündeme getirmiştir. Özellikle de “hazcılık” veya “keyifli yaşam” (pleasurable life) kavramı, aşırı tüketime neden olması ve çevresel bozulmaya göz yumması nedeniyle çevre üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle eleştirilmiştir (Brown ve Cameron, 2000; Chancellor ve Lyubomirsky, 2011; Veenhoven, 2003; Watson, 2019; Zidansek, 2007, Sameer ve diğerleri, 2021, s.268).

Mutlu insanların daha fazla tükettiği veya daha az sorumluluk alarak tükettiği bilgisi, uzun zamandır tartışılmaktadır (Veenhoven, 2004). Tüketimcilik ve tüketim, sürdürülebilirlikle uyumsuz olduğu düşünülen keyifli yaşamın iki yönünü yansıtmaktadır. Buna dayanarak; ahlak filozofları ve etik araştırmacıları, pozitif

psikoloji hareketini, mutluluğun ahlaki doğasına ilişkin soruları gündeme getiren hedonizm üzerine aşırı odaklanması nedeniyle eleştirmiştir (Abbas ve Aqeel, 2020; Banicki, 2014; Seroczynski, 2015). Bu durum, mutluluğun üç boyutunun sorgulanmasına neden olmuşlar: Keyifli yaşam, meşgul yaşam ve anlamlı yaşam. Bu, psikoloji araştırmacılarını kendilerini hazdan uzaklaştırmaya ve daha çok “anlam” ve “amaç”a odaklanmaya yöneltmektedir (Sameer ve diğerleri, 2021, s.271).

Sameer ve diğerleri, (2021); kişinin çevreye zarar vermeden mutlu olabileceği ve haz alabileceğini, yani hayattan zevk alabileceğini savunmaktadır. Örneğin; kişi, geri dönüştürülmüş ürünleri satın almada, lüks ürünlerin tüketilmesinde bile neşe arayabilir ve yine de çevreye özen gösterebilir. Planlı davranış teorisi, bu sosyal uyaranların öznel davranış normlarıyla ilişkili olduğunu savunmaktadır. Bu normlar, doğrudan çevre dostu davranışı veya bir yaşam biçimini pekiştirmek için bireylerin davranışlarını tamamen veya kısmen etkileyebilmekte ve ayrıca bir tüketicinin çevreci duygularını ya da tutkusunu körükleyebilmektedir. Dolayısıyla, öznel davranış normları, sorumlu tüketici davranışını teşvik edebilir (Sameer ve diğerleri, 2021, s.272).

Planlı davranış teorisi, kişisel özelliklerin, belirli bir seçim yapmaya yönelik teşviki büyütebilecek şekillerde sosyal inançları yansıttığını ve bunlarla etkileşime girdiğini göstermektedir (ElMassah, 2018). Bu nedenle, hem hedonik hem de eudemonik olan dengeli bir tüketici, sorumlu tüketici seçimleri yaparken, gerçek dünyayla bağını koparan ve yalnızca hazzı odaklanan irrasyonel hedonizm sorumsuz davranışlara yol açabilmektedir (Sameer ve diğerleri, 2021, s.272).

Sameer ve diğerleri (2021); mutluluk ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi kurmak için 152 ülkenin mutluluk, tüketim, sürdürülebilirlik ve sorumlu davranışa ilişkin yıllık verilerini analiz ettiği çalışmadan elde edilen bulgularla, hazzıya bir mutluluk kaynağı olarak değer veren ülkelerin, düşünülen aksine çevreye mutlaka zarar vermediği sonucuna varmıştır. Çalışma bu genel yargının aksine, hazzıya bir mutluluk kaynağı olarak değer veren ülkelerin daha güçlü sürdürülebilirlik odaklı davranışlar sergileyebileceğini göstermiştir. Dolayısıyla, kişinin hedonizm ve eudamonizm değerlerine bağlı kalması ve aynı zamanda çevreye karşı sorumlu olması mümkündür (Sameer ve diğerleri, 2021, s.289). Haz ve memnuniyetsizlik, insanların

sürdürülebilirlik odaklı düşüncelerinden kaynaklanabiliyorsa; farklı sürdürülebilirlik değerlendirmelerine sahip farklı ülkeler değişik düzeylerde mutluluk, sürdürülebilir tüketim ve sorumlu davranış sergileyecektir. Mutluluk, kültürlere ve ülkelere göre değişen doğru eylemden doğmaktadır (Sameer ve diğerleri, 2021, s.291).

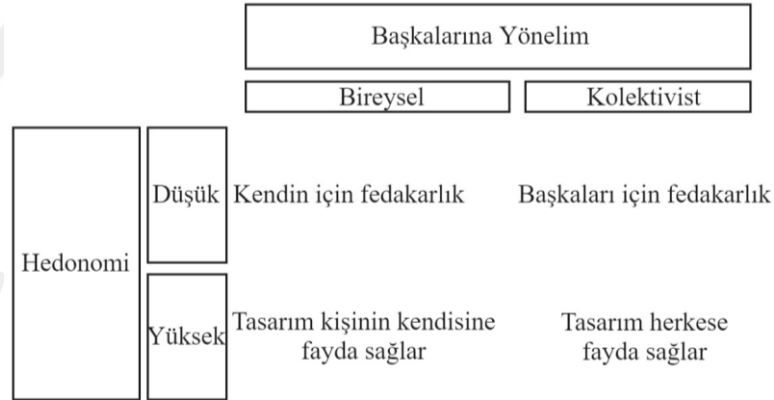
Hedonizm ve mutlu yaşam ilişkilendirildiğinde; fosil yakıtlı bir arabayı sürmekten alınan haz ya da ormandaki ağaçları keserek sık sık mobilya değiştirmekten duyulan mutluluk gibi sorumsuz faaliyetler düşünülmektedir. Mutluluğun “hazcı” yönü uzun yıllar boyunca bu nedenle eleştirilmiş ve özellikle sürdürülebilirlik açısından faydalı olmayan bir kavram olarak ele alınmıştır (Deci ve Ryan, 2006; Han, 2015; Sameer ve diğerleri, 2021, s.4).

Sürdürülebilirliğin sağlanmasının önünde bulunan temel engellerden biri de kontrolsüz tüketimdir. Bu nedenle, sürdürülebilirliğin doğasını, aynı zamanda tüketim üzerine sosyal ve kültürel bir teorik perspektiften incelemek, hem bünyesinde bazı aksaklıklar barındıran konuları hem de yeşillendirme projesinin önündeki engelleri göstermek açısından geleneksel perspektif tarafından sunulanları tamamlayabilecek ve genişletebilecek önemli öngörüler sunmaktadır (Schaefer ve Crane, 2005, s.85). Örneğin; tüketime kültürel ve sosyal bir mercek koymak zor bir yol olsa da, sürdürülebilirlik hakkında farklı ve potansiyel olarak daha zengin düşünme yolları açmaktadır. Tüketim açısından haz arayışının, çevreye ilişkin olarak bakıldığında mutlaka sıkıcılıkla bağdaştırılarak veya kendini inkâr eden halde tasavvur edilmesi gerekmemektedir. Haz, yalnızca “gezegeni kurtarmak” için üzerine düşeni yapmış olmaktan ibaret duyulan bir tatmin değildir. Örneğin; tüketiciler, doğal lifler ve boyalar kullanılarak organik olarak üretilmiş giysilerden veya organik meyve ve sebzelerden, çevreye zararsız ürünlerin görünümü, hissi ve tadından haz alabilmektedirler (Schaefer ve Crane, 2005, s.85). Yapılı çevre incelendiğinde ise; bu durum, kişinin kendi bünyesinde ve insanın doğası gereği etkileşim halinde olduğu diğer bireylerle birlikte düşünülmelidir.

Mimarlık ve hedonizm başlığında da bahsedilen insani faktörler/ergonominin (human factors/ergonomics : HF/E); insan için tasarlamaya odaklanan bir alan olarak, iklim değişikliğinin insanın sağlığı, üretkenliği ve refahı üzerindeki etkisini bu alandaki temel kaygı haline getirmesini savunan Fiore, Phillips ve Sellers (2010)

hedonistik sürdürülebilirliğin ergonomik unsurların sağlanmasıyla ilişkisinin önemini vurgulayan çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalarda; insani faktörler ve ergonominin sürdürülebilirlik araştırmalarına ve uygulamalarına nasıl daha verimli bir şekilde katkıda bulunabileceğini göstermek için disiplinler arası araştırmayı ve sürdürülebilir tasarıma haz katmak için kullanılabilecek hedonomik tasarım kavramını açıklayan iki bakış açısını birleştirmişlerdir (Fiore ve diğerleri, 2014, s.23). Böylece, tasarım aşamasından itibaren kullanıcının konforuna yönelik yapılan multidisipliner çalışmaların ve ergonominin önemini ortaya koyan çalışmayla, aynı zamanda ekonomik faktörlerin sürdürülebilirlik için önemi bir kez daha vurgulanmıştır.

Hedonistik tasarım ve bireycilik ile bireysellik yerine gruba odaklanma (kolektivizm) arasındaki ilişki, hedonistik sürdürülebilirlik tartışması için bir çerçeve oluşturmaktadır. Hedonistik sürdürülebilirlik anlayışını disiplinler arası bir çerçevede inceleyen Fiore ve diğerleri (2014); bu ilişkiyi gösteren bir matris hazırlamıştır (Şekil 41).

Şekil 41: Sürdürülebilir Tasarıma Hedonomik Bir Yaklaşım Matrisi (Fiore ve diğerleri, 2014).

Not: Yazar tarafından İngilizce'den çevrilmiştir.

Sürdürülebilir kalkınmayla ilgili politikaların veya yaşam tarzı değişikliklerinin çoğu, sorumluluğu bireye yükleyen düşük hedonomi ve bireysel yönelim kategorisine girmektedir. Örneğin; daha az su kullanmak, ışıkları kapatmak, geri dönüşüm gibi günlük değişiklikler bu sorumluluk yükleyen gruba dâhildir. Düşük hedonomi ve kolektivist yönelim kategorisi, örneğin konut veya ofis binalarının LEED sertifikalı standartları karşılayacak şekilde dönüştürüldüğü durumlarda, işlevselliğe dayalı topluluk eylemlerini tanımlamaktadır. Yüksek hedonomi ve bireysel yönelim

kategorisi, doğal bir manzaradan haz almayı amaçlayan bir bireyden oluşabilmektedir (Mohtadi, 2016, s.17). Doğal manzaraya sahip bir konutta yaşamaktan haz alan bir birey, bu kategoriye örnek olarak verilebilmektedir. Bu da doğanın ruh sağlığına faydaları üzerine yapılan çalışmalara dikkat çekmektedir. Örneğin; Kellert (2006) tarafından gündeme getirilen biyofilik tasarım; doğa sevgisini bir bilinç düzeyinde tasarıma yansıtmayı amaçlamasıyla doğa temelli olan diğer tasarım yaklaşımlarından ayırt edilebilmektedir (Kellert, 2006, s.10).

Fiore ve diğerlerinin (2014) ve Mohtadi'nin (2016) araştırdığı düşük hedonomi ve bireysel yönelim, düşük hedonomi ve kolektivist yönelim, yüksek hedonomi ve bireysel yönelim yaklaşımları, sürdürülebilir politika ve eylemlerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Matristeki dördüncü kategori olan kolektivist ve yüksek hedonomi, nispeten henüz kullanılmayan bir çalışma ve tasarım alanıdır. Ancak dördüncü kategori, tüm kentsel sürdürülebilirlik söylemini yenileme potansiyeline sahiptir. Böyle bir tasarım için örnek bir yapı; “birden çok pencereden doğal aydınlatma sağlayan, böylece enerji tasarrufu sağlayan, uygun düzeyde çalışma alanı aydınlatması sağlayan ve doğal peyzajın hoş bir görünümünü sunan LEED sertifikalı bir binadır” (Fiore ve diğerleri, 2014, s.25). Örneğin; Bastyr Üniversitesi Öğrenci Köyü, Amerika Birleşik Devletleri'nin Washington kentinde bulunan Kenmore'da yer almakta ve 11 adet üç katlı müstakil kulübelerle 132 öğrenciye ev sahipliği yapmaktadır. Başlangıçta LEED Gold sertifikasının gerekliliklerini karşılamak üzere tasarlanan yapı, beklentileri aşarak planlanandan önce tamamlanırken LEED Platin sertifikası kazanmıştır. Doğaya zarar vermeden tamamlanan yapı, hem hoş bir peyzaja hem enerji tasarruflu bir tasarıma hem de LEED Platin sertifikasına sahip bir yapı olarak matristeki dördüncü kategoriye uymaktadır (Şekil 42) (Logan, Bunzendahl, Reisenauer ve Aldredge, 2010, s.5).

Şekil 42: Bastyr Üniversitesi Öğrenci Köyü, Kenmore, Washington, ABD (URL 40)

Sürdürülebilir kentlere ulaşılabilmesi için, yerel nüfusların kentsel peyzaj ve doğal ekosistem ile ilişkisi hesaba katılmalı, iklim değişikliği ve etkilerini azaltılmaya çalışılmalıdır. Topluluk temelli, kolektivist kökenli çözümlerle, şehirler varlıklarını hem çevresel açıdan sağlam hem de toplu olarak faydalı olan büyümeye doğru kullanabilmektedir (Mohtadi, 2016, s.25).

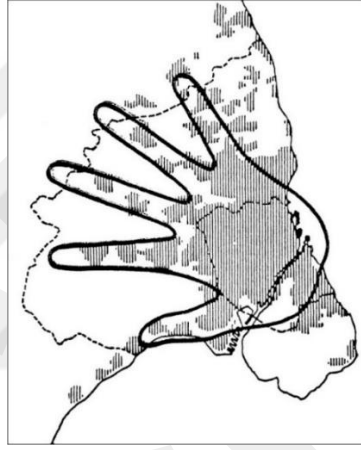
Hedonistik sürdürülebilirliği kentsel boyutta inceleyen Sou ve diğerleri (2021); sokak tasarımında hedonistik sürdürülebilirliğin önemini araştırmak üzere, tasarımcılar ve paydaşlar arasında insan duygularına ve değerlerine dayalı iletişim tasarımını kolaylaştıran ve sokak alanı için bir değerlendirme yöntemiyle insan işbirliği çerçevesinde bir çalışma yürütmüştür. İnsanların yüz ifadelerinin derinlemesine öğrenilmesini gerçekleştiren görüntü tanıma teknolojisine dayalı bir değerlendirme yöntemiyle şehrin belirli noktalarına yüz tanıma cihazları yerleştirilmiştir. Bu çalışmayla birlikte hem yüz ifadesi hem de incelenen sokak bir değerlendirme kriteri oluşturmaktadır. Çalışma, mekanın eşzamanlı öznel duygusal değerlendirme ile sürekli ve nesnel olarak değerlendirilmesini sağlayan ve tasarıma yansıtma olasılığını gösteren entegre bir çerçevedir. Sokakların, kamusal alanların temel işlevlerini ve bölge sakinlerinin değerlerini ve bölgesel özelliklerini yansıtan kamusal mallar olduğu bilincinin artırılmasına ve tüm kentin sürdürülebilirliğinin geliştirilmesine katkıda bulunması beklenen çalışmada “rahat sokak” ve “yürünebilir sokak” görüntüleri olarak bir sınırlama konulmuştur. Ancak insan yüz ifadelerinin veri toplamasında mahremiyetin korunması sorunları ortaya çıkmaktadır. Çalışma sonucunda; sarı veya kırmızı gibi sıcak renklerin görüntülerini içeren eğitim verilerinin, sokak alanlarının rahatlığı için daha iyi puanlar sağladığı, yani aynı renk tonuna sahip sıcak renkleri içeren test verilerinde daha iyi değerlendirilen sonuçların

gösterdiği ortaya çıkmıştır. Katılımcıların kendilerini gerçek dünya manzaraları ile sokaklarda yürürken hayal etmelerinin istendiği videoları izlerken yüz ifadelerinden toplanan test verileri ile mutluluk düzeylerini değerlendirmek için bir makine öğrenme modeli oluşturulmuştur. Yüz ifadeleriyle tahmin edilen mutluluk düzeyi ile anketten öğrenilen ifade edilen duygular arasında belirli bir düzeyde uygunluk olduğu doğrulanmıştır. Bu sonuç, yayaların konu değerlendirmesine dayalı olarak sokak konforunun sürekli değerlendirmesinin etkinliğini göstermektedir (Sou ve diğerleri, 2021, s.19).

Kentsel alanlarda mimarinin, kamusal alanların ve bir toplulukta bulunan diğer bileşenlerin kullanıcılarla ilişkisini, hem bireyselliğin hem de kişiler arası ilişkilerin etkilediği görülmektedir. Yapılı çevreye karşı verdiğimiz bilinçsiz ve bilinçli tepkiler, o ortamda bulunan unsurların doğrudan bir sonucudur. Kent ve içindeki canlı ve cansızlar bir ekosistem oluşturmaktadır. Kentin ekosistemi içinde tasarım, kamusal alan, hareketlilik ve erişilebilirlik birbirinden farklı şekillenmektedir. Tüm bu unsurlar, sadece birbirleriyle bağlantılı değildir. Aynı zamanda, kent sakinlerinin duygusal, zihinsel ve fiziksel durumlarıyla da ilişkilidir. Kent, genellikle doğanın antitezi ve sürdürülebilirliğin bir çelişkisi olarak görülmektedir. Ancak son yıllardaki küresel yenilikler, sürdürülebilirliği yalnızca çevre açısından değil, aynı zamanda yaşam kalitesi ve kullanıcıların refahı açısından da yeniden oluşturmaktadır. Bu nedenle, Danimarkalı Mimar Bjarke Ingels'in sürdürülebilirlikte yeni bir kavram olan, hedonistik sürdürülebilirlik anlayışını ortaya atarak tasarımlarında bu kavram çerçevesinde çalışmaya başlamışlardır (Mohtadi, 2016, s.15).

Hedonistik tasarım, 1947'de Danimarka'nın Kopenhag şehrinde yapılan "beş parmak planı"nın (five fingers plan) başlangıcından bu yana şehir planlamasının odak noktası olmuştur (Şekil 43). Danimarka'nın başkenti olan Kopenhag kentinin temelini 12. yüzyılda kurulan ve günümüzde "København K" bölgesi olarak adlandırılan tarihi kent merkezi oluşturmaktadır. 5 parmak planı, kentsel gelişimin ve banliyö büyümesinin kontrol edilmesini sağlarken, aynı zamanda geniş yeşil alan ve toplu taşımaya kolay erişim sağlamıştır. Hem Kopenhag şehrinde hem de dünya çapında sorun olarak tanımlanan 10 temel sorunu çözmek amacıyla tasarlanan plan; sanayileşme, göç, hareketlilik, sağlık, enerji, doğa koruma, gıda, atık, içme suyu ve küresel savaş içerir. Ayrıca Kopenhag, 1980'lerden beri şehrin geleneksel

araba merkezli modelini tersine çeviren önemli bir bisiklet geleneğine sahiptir. Kentte ücretsiz bisiklet paylaşım hizmetleri, bisiklet park kompleksleri ve hem bisikletçiler için tasarlanmış hem de hız ve hızlarına göre zamanlanmış trafik ışıkları bulunmakta ve bu sayede şehir, karbon emisyonlarını yılda 90.000 ton oranlarına uzanabilen miktarlarda azaltabilmektedir (Maternoski, 2013, s.8). Bisiklet kültürü ve Danimarka'nın doğasına erişimi kolaylaştıran bir şehir planı ile Kopenhag, küresel iklim değişikliği söyleminde bu tür değişiklikleri zorlamadan çok önce kentsel büyüme ve doğal çevre arasındaki dengeyi korumaya kendini adanmıştır. Ancak 1990'ların başında yeni yapılanmaların etkisiyle oluşan büyümeyle birlikte beş parmak planı artık sürdürülebilir olmaktan çıkmıştır (Mohtadi, 2016, s.20).

Şekil 43: Kopenhag Beş Parmak Planı (URL 41)

Dagdanova ve Khadeev'in (2021) yaptığı "Yaşam ortamının insanileştirilmesindeki kalite, kaliteli yaşamın göstergesidir (modern Danimarka mimarisi örneği)" adlı çalışmada; Danimarka'daki modern çevre tasarımındaki ana şey, çarpıcı mimari çözümler, mevcut peyzajın korunması, çevre ile bağlantı, bir kişiyle orantılı bir ölçek olarak nitelendirilmiştir. Bu eğilim, teknolojinin önceliğinden ekolojik sorunları çözmeye ve insan sağlığına kadar toplumdaki modern ruh halini yansıtmaktadır. Programın genel amacı, yayalar, bisikletçiler, sporcular, sanatçılar ve çocuklar için daha fazla alan, büyük şehrin ekolojisi, hava temizliğidir. Kopenhag'daki modern ve konforlu ortam örnekleri, mimari ve tasarımıdaki temel nitelikleri ortaya koymaktadır: İnsanlık, ekoloji, estetik, çeşitlilik. Kentleşmiş Kopenhag'da insancıl bir yaşam ortamı, Danimarka ve hükümet için kapsamlı bir mimarlık politikasının sonucudur. Kentsel çevrenin kalitesini iyileştirme sorunlarının daha yüksek düzeyde çözülmesine erişim, sorunların çözülmesinde yatmaktadır. Bu sorunlar; büyük kentin

ekolojisi, havanın temizliği, estetik kentsel alanların geliştirilmesi ve vatandaşların boş zaman etkinlikleri için favori yerleri olarak belirtilmektedir (Dagdanova ve Khadeev, 2021, s.10).

2010 yılında Kopenhag merkezli tasarım ve mimarlık firması Bjarke Ingels Grup (BIG), diğer firmaların bir koalisyonu ile birlikte Kopenhag için, “Loop City” olarak bilinen iki uluslu bir master plan önermiştir. Önerilen planda 11 kilometrelik döngü, Danimarka ve İsveç kıyılarından oluşan Ørestad bölgesinin 10 belediyesini kapsamaktadır. Plan, hafif raylı ulaşım altyapısını, atık yönetim planlarını, akıllı enerji şebekesini ve önümüzdeki 50 yıldaki nüfus artışını hesaba katan daha fazlasını içermektedir (Maternoski, 2013).

Kopenhag’da sürdürülebilir mimarinin şekillenmesine yönelik tasarladığı yapılarla bilinen Bjarke Ingels, modernizmin kurucusu Mies Van Der Rohe’nin “az çoktur” (less is more) adlı ünlü sözünden yola çıkan bir espri olarak algılanabilen “evet daha fazlası” olarak tercüme edilebilecek kitapta savunduğu hedonistik sürdürülebilirlik anlayışını açıklamıştır. “Evet daha fazlası” başlığı ile mimaride genel anlamda benzer özelliklere sahip olan yapıların hâkim olmasına neden olan “az çoktur” söylemine yapılan atfın yanı sıra, mimari gelişimin önceki fikirlerin bir çelişkisi ve devrimi olduğuna yönelik de atıfta bulunmaktadır (Estika, Kusuma, Prameswari ve Sudradjat, 2020, s.340).

Ingels’in çizgi roman olarak tasarladığı “Yes is More” (Evet Daha Fazlası) kitabını her projenin arkasındaki hikâyeyi, kelimeleri, çizimleri ve görselleri kombine ederek ortaya koymak için iyi bir yol olarak sunmaktadır (Ingels, 2009). Çizgi roman hikâyelerinin anlatımının temelinde, insan zihnini başka bir şeye yönlendirmeyen basit klişeleri aktarmak ve okuyucuyla çizgi roman arasında imgesel bağın oluşmasını sağlamaktır (Altınbaşı, 2019, s.94). Bu noktada, Ingels’in aktarmak istediği şeyleri okuyucunun zihninde kolayca canlandırmak amacıyla çizgi roman türünü seçtiği söylenebilmektedir.

Ingels’e göre (2009) mimarlık; politik, ekonomik, fonksiyonel, lojistik, kültürel, strüktürel, çevresel ve sosyal ilgilerin çalışması sonucunda evrim geçirmektedir. Ayrıca mimarlığın asla tek bir fikri tetiklemeyeceğini, tek bir fikirden oluşmayacağını ve tek bir elden çıkmayacağını da vurgulayan Ingels, kitabında

mimarlığın nasıl olduğu, fikirlerin nasıl forma dönüştüğü ve şekillerin nasıl evrildiğine dair kendi değimiyle bir “kamera arkası” sunmak istemiştir (Ingels, 2009).

1974 yılında Kopenhag’da doğan Ingels 1993 yılında Danimarka Kraliyet Güzel Sanatlar Akademisi’nde mimarlık okumaya başlamış ve bunun çizim becerilerini geliştirmesine yardımcı olacağını düşünmüştür. Ingels, mimarlık eğitimine Barselona’daki Escola Tècnica Superior d’Arquitectura’da eğitimine devam etmiş ve 1999 yılında diplomasını almak için Kopenhag’a dönmüştür. Ingels, Barselona’daki öğrencilik yıllarında keşfettiği Fransız yazar ve filozof olan Deleuze ve Alman filolog, filozof, kültür eleştirmeni, şair ve besteci Nietzsche’den etkilenecek tasarımlarında Nietzsche gibi ironik ve metaforik tavırlar sergilemektedir (Jarczewski, 2021, s.111). Doğa bilimci Charles Darwin’in evrimsel düşünceleri ile filozof Nietzsche’nin yaratıcı güçlerini birbirine bağlayan sürdürülebilir beyanlar, çağdaş toplumlara eşlik eden bilgi karmaşasını azaltan bir çerçevede yapılmaktadır. Ingels, Darwin’in değişime uyumunu günümüze uyarlanmış bir formülle ustaca ortaya koymakta ve manifestonun bu formülü, yalnızca fikir olarak bırakmadan, aynı zamanda mimarının kendisi için de en geniş bir alım yelpazesini sunan bir sunum yöntemi haline getirmektedir (Jarczewski, 2021, s.111). Ingels, Darwin’in “Bu tür, hayatta kalabilmek için ne en zeki ne de en güçlü türdür; yalnızca en adapte olabilir” söyleminden de etkilenecek değişen yaşam biçimine ayak uydurulması gerektiğini öne sürmektedir (Ingels, 2009).

Ingels, yalnızca Van Der Rohe, Deleuze, Nietzsche ve Darwin’in değil aynı zamanda Rem Koolhaas’ın “..more and more, more is more..” (daha ve daha fazlası, daha fazla daha fazladır) söylemi ve Barack Obama’nın “Yes we can” (Evet, yapabiliriz) söylemlerinden de etkilendiğini belirtmektedir (Ingels, 2009).

Diyagramlar, çizimler ve çizgi romanların kullanıldığı hikâye anlatımı ile yüksek bir ikonografi ve ironi taşıyan BIG mimarisi, daha pragmatist bir bakış açısına sahiptir (Pastor, 2012, s.15). Postmodern bir araç olan ironi, Amerikalı mimar ve mimarlık teorisyeni Robert Venturi ve mimar, planlamacı, yazar, eğitimci Scott Brown’ın yapıtlarıyla yakından ilişkiliyken; çağdaş mimaride postmodern özelliklerin anımsanması ve yeniden yorumlanması özellikle BIG’in yapıtlarında yeniden ortaya çıkmıştır (Balık ve Allmer, 2015, s.193). Balık ve Allmer’a (2015) göre; göre BIG’in tarihsel referansları birleştirerek “bir tür melez” yaratma eğilimi ironik bir yaklaşım

olarak yorumlanmıştır. Mies Van der Rohe'nin "Less is More" (Az Çoktur), Venturi'nin "Less is Bore" (Az Sıkıcıdır) ve Barrack Obama'nın "Yes We Can" (Evet Yapabiliriz) sloganına dayanan tarihsel söylemlere dayanan bu melez yaklaşımlar ironik bir şekilde Bjarke Ingels tarafından "Yes is More"a (Evet Daha Fazlası) dönüştürülmüştür. Bjarke Ingels "evet" felsefesini Alpay'a (2006) verdiği röportajda şu şekilde açıklamıştır:

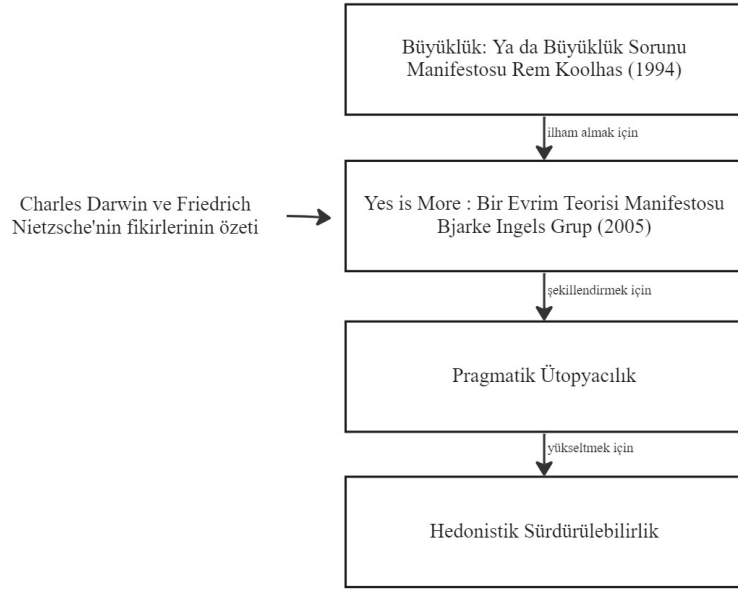
"Herkes kazanan olabilir fakat herkesi mutlu etmeye çalışmak ve uzlaşma bulmak da iki tarafında aslında bir şey kazanmasını sağlamaz; herkes beklentisinin ancak yarısını alır. Her şeye "hayır" diyerek bir projeyi sürdürmek ise "radikallik" olarak algılanıyor. Ama belki de herkese "evet" demenin radikal potansiyelini fark etmeliyiz. Asgari beklentileri karşılayarak değil de herkesin tam olarak istediğini elde edebileceği imkânsız görünen kombinasyonu bulmalıyız." (Bjarke Ingels, 2006, s.1).

Ingels (2009); "We say yes to reality, the city and life" (Gerçekliğe, bu şehre ve yaşama evet diyoruz) söylemiyle de gerçekliğe, kent yaşamına ve yaşama evet dediğini belirtmektedir (Ingels, 2009, s.14). "Evet daha fazlası" söylemi, Ingels'in çağdaş yaşamda başarılı mimari eserler üretmek için bir tasarımcı olarak iyimserliğini temsil etmektedir. Ingels, bir mimarın sıra dışı fikirlerini yok eden "pragmatiklere" ya da gerçekleri reddeden "ütopyacılar" göre konumlandırmak yerine, iki kutbu "pragmatik ütopycılık" başlıklı bir mimari tasarımda birleştirmektedir (Ingels, 2009). Pragmatik ütopycılık aracılığıyla, mimari eserlerin bütüncül olması konusunda kararlı ve iyimser hareket ettiğini savunan Ingels; mimari çalışmanın, bir mimarın yaratıcılığıyla her iki tarafa da ulaşması ve çeşitli ihtiyaçları karşılayan sonuçlar üretmesi gerektiğini savunmaktadır (Estika ve diğerleri, 2020, s.341). Ingels'e göre (2009); geçmiş mimari iki baskın fikre göre şekillenmektedir. Bunlar; çoğu zaman gerçeklikten kopuk ve çılgın fikirler barındıran avant-garde ve iyi düzenlenmiş, alışılabilir, tahmin edilebilir ve kutu formlarından oluşan tasarımdır. Ingels (2009); geçmişteki bu iki fikirden birini seçmek yerine her ikisinde de bazı noktalar barındıran verimli örtüşmeyi pragmatik ütopycılık fikriyle sağlamayı amaçlamıştır.

Tüketim kültürü ve mimarlık ilişkisinde de açıklandığı üzere ütopya; sıklıkla kent kavramıyla birlikte kullanılan ve "var olmayan yer", "iyi yer", "mutlu yer" olarak tanımlanan bir kavramdır (Solak ve Oktay, 2017, s.383). Ingels (2009), BIG'in karşılaşılan mimari zorlukların üstesinden gelme potansiyeline sahip "pragmatik bir ütopik mimari" uygulama amacını vurgulamıştır. Filozof John Rajchman tarafından

ortaya atıldığı şekliyle “yeni pragmatizm”, ortaya çıkan kentsel koşullara karşı eleştirel bir tutum geliştirmektedir. Rajchman (2010), teorik ve pratiği birleştirme girişimiyle mimarlık disiplinine “kuram yapım aşamasında” (theory in the making) kavramıyla yaklaşmaktadır. Fikirleri icat etme sürecinde belirli bir belirsizliği olan bir analiz ve eleştiri aracı olarak diyagramın kullanılmasını önermektedir (Rajchman, 2010’dan aktaran Balık, 2016, s.17). Rajchman’ın argümanına çok benzer fikirlere sahip olan Ingels, çağdaş şehrin tesadüfi meydan okumalarına çatışmaları entegre ederek yanıt verme niyetine işaret etmektedir. Ingels (2009), mimarlığın işlevsel, kültürel, çevresel ve sosyal yönlerden ve ayrıca öngörülemeyen ve amaçlanmayan yönlerden geliştiğini genellikle diyagramlar aracılığıyla açıklamaktadır. Ingels’in tasarım yaklaşımına, “kazalar ve yanlış anlamalar yoluyla gelişen” (evolving through accidents and misunderstandings), “rastgele fırsatlar” (random opportunities) , “karma”, “şans” (luck), “sürpriz” (surprise), “tesadüf” (chance) ve “beklenmedik” (unexpected) kavramlarını içeren tasarım sözlüğü ile başlayan yoğun bir ironi kullanımı hâkimdir (Balık, 2014, s.17).

BIG mimaride her proje için belirli bir temsil olduğunu ve her projenin bir monografik geçmişi ve herkes için doğal seçilimi barındırdığını savunmaktadır. Bu fikrin temelinde, projenin geldiği fikirden nasıl geliştiğinde yatmaktadır. BIG, proje sürecindeki diyagramları, trafik akışını, iklim değişikliğini, konumu, yerleşimleri, bir yerin bağlamsal ve tarihsel referanslarını ve dinamik sonuçlarını gösterme arzusuyla tanımlamaktadır (Pastor, 2012, ss.185-193). Ingels, eserindeki diyagramların özünü Danimarkalı filozof Søren Kierkegaard’ın “hayat ileri gidiyor ama geriye doğru anlaşılmalıdır” sözleriyle açıklamıştır. Tasarım sürecindeki evrim ağacı her sonucu ve sonsuz olasılığı yutmakta, yani basitçe sonuca geri gidilerek diyagram elde edilmektedir (Ingels, 2011). Ingels, mimaride sürdürülebilirlik kavramını da kendi tasarım disiplinine göre yorumlamakta ve yeni kavramlarla ilişkilendirmektedir (Şekil 44).

Şekil 44: Hedonistik Sürdürülebilirlik Konsepti Şeması. (Estika ve diğerleri, 2020, s.342)

Not: Yazar tarafından İngilizce'den çevrilmiştir.

Ingels (2009) göre; genellikle ahlaki, siyasi vb. ciddi ve hassas konularla ilişkilendirilen sürdürülebilirlik kavramına dair bu algının sebeplerini uzun bir düşünmekle ya da uçak ile uzak bir yere seyahate gitmekle ilişkilendirilememesi oluşturmaktadır. Bunun nedeni; bu eylemlerin çevreye zarar vereceği fikrine dayanarak yapılması uygun olmayan durumlar olarak yer almasıdır. Genel anlamda değerlendirildiğinde, sürdürülebilirliğin gerekliliklerine uygun bir yaşamın daha az eğlenceli olduğu algısı yaygındır. Fakat sürdürülebilirlik, kişinin yaşam kalitesini arttırmak adına bilinenin tam tersi bir şekilde de kullanılabilir (Ingels, 2009, s.34). Örneğin; Kopenhag ve Şangay şehirleri üzerinde yapılan karşılaştırmalar sonucunda; bu iki liman şehrinin kıyı bölgesinin halk tarafından kullanımının birbirinden farklı olduğu tespit edilmiştir. Kopenhag kentinde deniz kıyısındaki endüstriyel atığın temizlenmesi ile bu alanlar halkın yüzebilmesi için sosyal alanlara dönüştürülürken; Şangay'da bu durum atıklardan dolayı mümkün değildir (Şekil 45) (Ingels, 2009, s.41).

Şekil 45: Kopenhag Liman Hamamları, Kopenhag, Danimarka. (URL 42)

Ingels (2009); sürdürülebilirliğin alışlagelmiş algılanış biçiminin aksine, bireyin yaşam tarzını, ışıkları kapatmaya ya da ısıtıcıyı kısma zorlayarak değiştirmeye çalışıldığı bir kavram olarak anmak yerine “Ne kadar çok enerji harcarsan o kadar çok enerji elde edersin!” mantığı çerçevesinde bir toplum düzeni tasarlamayı öne sürmüştür (Ingels, 2009, s.50). Bu nedenle Ingels, sürdürülebilirliğe yeni bir bakış açısı getirdiğine inandığı hedonistik sürdürülebilirlik manifestosunu ortaya atmıştır (Ingels, 2009, s.50). Ingels’e göre; sürdürülebilir hayat daha az eğlenceli bir hayat değildir ve bu söylemini şu şekilde açıklar: “..sürdürülebilir hayat acı değil; hazdır” (..sustainable life is not pain – but pleasure) (Ingels, 2009, s.34).

Ingels’e göre sürdürülebilirlik; topluluk ihtiyaçları ve muhteşem tasarım arasında sinerji yaratmak için toplum, ekonomi ve ekoloji ile ilgili kavramları bir araya getirerek kentsel senaryolar tamamlamada aktiftir (BIG, 2018). Uzun bir düşününce ya da uzun uçuşlara çıkmamanın doğru olarak görüldüğü sürdürülebilirlik anlayışını doğru bulmadığını ifade eden Ingels’in (2009) hedonistik sürdürülebilirlik manifestosuna göre; bugünkü çevresel sorunlar; politik, ekonomik ya da ekolojik değil, yalnızca tasarım problemleridir. Bu nedenle, güneş enerjisine güvenerek, giderek güçlenen ve işlevsel bir hal alabilen alternatif enerji kaynaklarını doğru kullanarak sürdürülebilirliğin sağlanmasına yardımcı olabilmemiz tasarıma ait bir konudur (Ingels, 2009, s.52).

Estika ve diğerleri (2020) hedonistik sürdürülebilirliği; “gelişen çağdaş yaşamlar, çok kültürlü sorunlar, ekonomik problemler, teknolojik ve iletişim gelişmelerini ele almakta olan bir yanıt verme vizyonu” olarak değerlendirmektedir (Estika ve diğerleri, 2020, s.341). Estika ve diğerleri (2020); Ingels’in sinerjik ve sürdürülebilir en uygun tasarıma ulaşmak için simülasyonlar ve ironik yaklaşım kullandığını iddia etmektedir. İronik yaklaşım, ironik bir ifade yaratmak ve daha ikonik bir yapı oluşturmak için bir tasarım olarak da kullanılmaktadır (Estika ve

diğerleri, 2020, s.342). Ingels mimarisindeki ironik bir ifade, rasyonel ve irrasyonel ikili, olağan ve olağandışı veya ciddi ve komik gibi pragmatik-ütopik tasarım fikirleri geliştiren bir tasarım girdisidir (Estika ve diğerleri, 2020, s.342). Bu görüşe göre; hedonistik sürdürülebilirlik, insan yaşamını iyileştirmek için sürdürülebilirliğin özelliklerini oyunculukla (şakacılıkla) bütünleştiren bir zihniyettir (Estika ve diğerleri, 2020, s.341).

Bjarke Ingels, Amerikan Peyzaj Mimarları Derneği (American Society of Landscape Architects) ile yaptığı röportajda; mimarların ve peyzaj mimarlarının, kullanıcıların yaşam kalitesini arttırmak için diğer yaşam formlarının yaşamını tehdit etmeden, herkesin yaşam kalitesini iyileştirmek üzere çalışması gerektiğini vurgulamıştır. Sürdürülebilirlik için mevcut yaşam kalitemizi düşürmemiz gerektiği söyleminin, onu istenmeyen hale getirdiğini ve insanların organik alışverişler yapabileceğini, doğaya değer verebileceğini ancak çocuklarını okuldan alıp sinemaya gitmek için arabalarını kullanmayı bırakmayacağını dile getirmiştir (Green, 2011).

Hedonistik kavramı, sürdürülebilirliğin ileri sürdüğü ana fikirle bir çelişki içinde görülmektedir. Bu kavram, “tasarruf ederken aşırıya kaçmak” olarak ifade edilebilmektedir. Aynı zamanda, sürdürülebilir yaşamın daha iyiye yönelik bir fedakârlık (yatırım) olduğunu ifade eden sürdürülebilir yaşam yaklaşımına aykırıdır (Fiore ve diğerleri, 2014). Ingels ve BIG, sürdürülebilirlik konusunda toplumun ihtiyaçları ve tasarım arasında sinerji yaratmak için ekonomi ve ekoloji ile ilgili kavramları gündeme getirerek kentsel senaryoları tanımlamaya çalışmaktadır (Bjarke Ingels Group, 2018).

Fiore ve diğerlerine (2014) göre; hedonistik sürdürülebilirliğin diğer sürdürülebilirlik kavramlarının aksine sağladığı önemli karşıtlık, fedakârlığın bir faktör olmadığı gerçeğiyle ilgilidir. Bu yaklaşım, toplumdan bazı sürdürülebilir hedeflere ulaşmak için yaşam kalitesinden fedakârlık yapmasının istendiği geleneksel sürdürülebilirlik görüşleri ile güçlü bir yan yanadır. Hedonominin arkasındaki fikirlere uygun olarak (Hancock ve diğerleri, 2005), hedonistik sürdürülebilirlik, sürdürülebilirliğin bir yük olarak görülmemesi gerektiğini, ancak yaşam kalitesini iyileştirmenin, insanların inşa edilmiş olanlardan haz almalarını artırmanın bir yolu olarak görülebileceğini savunmakta ve insanlar ile teknoloji arasındaki zevkli

etkileşimi teşvik etmektedir (Basulto, 2011; Green, 2011). Bu yaklaşım, hem pratik hem de zevkli ergonomik tasarım düşüncesinin olmaması nedeniyle kullanıcı memnuniyeti ve üretkenlik açısından yetersiz kalan birçok yeşil bina çabasının karşısında durmaktadır (Sellers ve Fiore, 2013). Bununla birlikte, pratik ve haz veren bir bina tasarımının kısıtlamaları dâhilinde, binaların hem yeşil hem de insan dostu olarak işlev görmesini sağlamaya yardımcı olacak yaklaşımlar dikkate alınabilmektedir. Tasarım ekipleri arasındaki iletişimin, ayrıntıları dikkatle incelemenin ve işbirliğinin önemini vurgulayan entegre tasarım sürecini kullanarak, istenen çoklu işlevlere ulaşılabilmektedir (Chakraborty ve Bahr, 2009). Buna dayanarak; bir binanın sunduğu tasarım zorluğu veya mevcut standartların istenen işlevsellik açısından uygun görünmediği durumlarda, disiplinler arası çözüm üretecek bir yaklaşım benimsenebilmektedir (Fiore ve diğerleri, 2014, s.25).

Chan (2016); Yeni Zelanda’da bir şehir olan “Auckland için dinamik bir kamu destinasyonu olarak hibrit bir kentsel çiftliğin kurulmasında hedonistik sürdürülebilirlik ilkeleri kullanılarak sürdürülebilirliğin kamu tarafından kabulü nasıl değiştirilebilir?” konusunda yaptığı çalışmada, hedonistik sürdürülebilirliği iki ana başlık altında incelemiştir. Bu başlıklar; hedonizm ve sürdürülebilirliktir (Chan, 2016, s.14). Chan (2016) hedonizmi, eğlenirken öğretmek şeklinde ele alırken; sürdürülebilirliği ise, sürdürülebilir çözümler üretmek için biyolojik formların, süreçlerin ve sistemlerin işlevsel temelini taklit etmek anlamına gelen biyomimikri çerçevesinde ele almıştır.

Ingels (2009); sürdürülebilir uygulamaların yalnızca çevresel kaygıları göz önünde bulundurduklarında başarılı olamayacağını da savunmaktadır. Sürdürülebilir girişimleri her zaman projelerimize dâhil ettiğini söyleyen BIG, hemen hemen her durumda bu inisiyatifler doğaları gereği isteğe bağlı veya eklemeli olmadığını; ancak sonraki tasarım çözümlerinin etrafında tasarlandığı biçimlendirici eylemleri oluşturmaktadır şeklinde ifade etmektedir. BIG, iç ve dış kaplamaların genellikle çok az bakım gerektiren veya hiç bakım gerektirmeyen tamamen kendi kendini bitiren malzemelerden oluştuğunu ve yapılarının genellikle güneş oryantasyonunu optimize edecek şekilde konumlandırıldığını dile getirmektedir. Ayrıca şirket, yapılarının birçoğunun atriyum, ışık kuyuları, ışık monitörleri veya çatı pencereleri kullanarak yaratıcı gün ışığı önlemlerini entegre ettiğini ifade etmektedir (BIG, 2012, s.9).

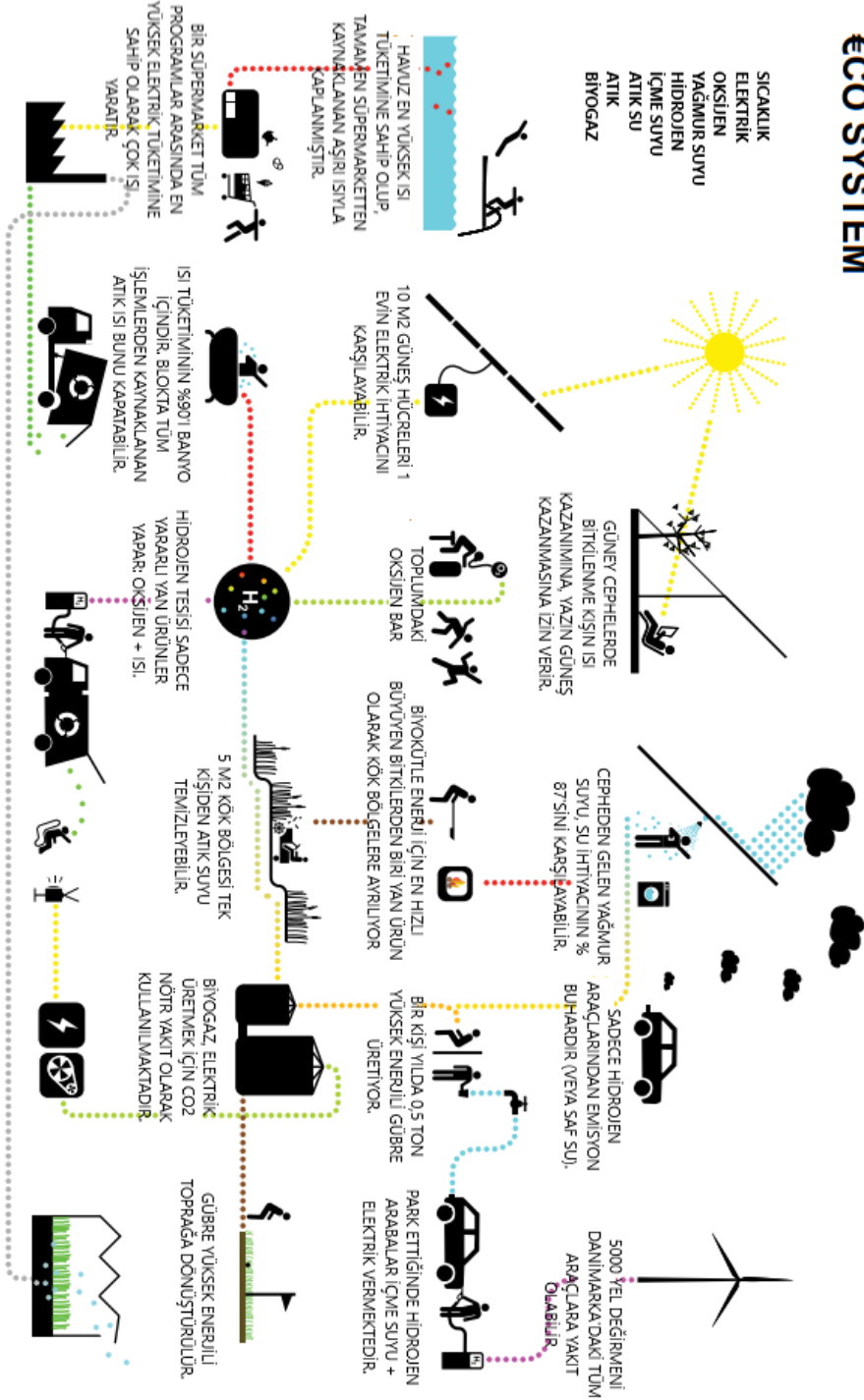
Fiore ve diğeri, (2014); keyifli sürdürülebilir ortamlar yaratmak için kullanıcılar ve tasarımcılar arasındaki sınırın ortadan kaldırılmasını savunmaktadır. Böylece binaları ve arkalarındaki tasarım sürecini kapalı, grup içi bir proje olarak değil; halkın katılımı için bir forum olarak tasavvur etmek mümkün olmaktadır (Fiore ve diğeri, 2014, s.24). Mohtadi'ye (2016) göre:

“Yapılı çevre, doğal çevre ve bir şehrin nüfusu birbirine bağlı güçlerdir. Yeşil alanlar, kentsel ısı adası etkisinin engellenmesinden, yağmur suyu yönetimine, biyolojik çeşitliliğin iyileştirilmesine ve hatta karbon tutulmasına kadar çeşitli faydalar sağlar. Zihinsel ve sağlık yararları sağlarlar ve mülk değerlerini artırabilirler. Yeşil alanların ekolojik ve insan merkezli faydaları birbirini dışlamaz.” (Mohtadi, 2016, s. 24).

Başarılı projeler, hem yerel hem de küresel ölçekte iklim değişikliğinin hafifletilmesine katkıda bulunurken; bireysel ruh sağlığından halk sağlığına ve yaşam kalitesine kadar uzanan faydalar sunan “bütünsel doğa” sayesinde gelişmektedir (Mohtadi, 2016, s.25). Buna dayanarak; insanları mutlu eden mekânların, orada yaşama isteği uyandırdığı ve dolayısıyla emlak değerlerini yükselttiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle; sürdürülebilirliği yalnızca çevresel sorunlarla ve etkilerle bağlamak doğru olmamaktadır. Sürdürülebilir mimarinin maliyetler ve ekonomik koşullarla ilişkisi; ekonomik sürdürülebilirlik başlığında da anlatıldığı üzere sürdürülebilir yapımların kullanıcılarına sunulan koşullarla ilişkisini ortaya koymaktadır.

Ekonomi için atıkların gereksiz olarak görüldüğünü ancak ekoloji için atık diye bir kavram olmadığını savunan Ingels (2009), tüm ekosistemin birbirini beslediği bir döngü için bir sistem öngörmektedir. Böylece atıkların dönüşümüyle birlikte sürekli bir enerji akışı oluşmaktadır. Şekilde verilen diyagramda olduğu gibi güneş enerjisi, yağmur suyu, atık sular ve rüzgâr enerjisinin dönüşümüyle bir ev için gerekli enerjinin sağlanabilmesi, havuzların ısıtılması, araçlara yakıt sağlanması önemli enerji ihtiyaçlarının bu döngü sayesinde gereken enerjiyle buluşması sağlanabilmektedir (Şekil 46).

ECO SYSTEM

Şekil 46: Ingels'in Ekosistemdeki Enerji Dönüşümü Diyagramı (Ingels, 2009)

Not: Yazar tarafından İngilizce'den çevrilmiştir.

Ingels (2009); “Yes is More” (Evet Daha Fazlası) adlı kitabındaki istatistikçi ve Kopenhag Uzlaşı Merkezi (Copenhagen Consensus Center) düşünce kuruluşu başkanı ve Danimarka hükümetinin Kopenhag’daki Çevresel Değerlendirme Enstitüsü’nün eski direktörü olan Bjorn Lomborg’u işaret etmiştir. Ingels, kitabının “Lomborg’dan öğrenmek” (Learning from Lomborg) adlı bölümde, “Ne kadar çok enerji harcarsan o kadar çok enerji elde edersin!” mantığı çerçevesinde bir toplum düzeni tasarlamayı öne sürmüştür (Ingels, 2009, s.50). Bu noktadan yola çıkarak Ingels, sürdürülebilirliğe yeni bir bakış açısı getirdiğine inandığı hedonistik sürdürülebilirlik manifestosunu ortaya atmıştır (Ingels, 2009, s.50).

Lomborg’un (2001) “Şüpheli Çevreci: Dünyanın gerçek durumunu ölçmek” (The Skeptical Environmentalist: Measuring the real state of the World) kitabında çevre, tüketim ve sürdürülebilirlikle ilgili değindiği temel unsurlardan bazıları karbon emisyonlarını azaltmak, yeniden kullanmak (su), geri dönüştürmek (kâğıt, cam, metaller ve plastikler) şeklindedir. Ayrıca, gayri safi yurt içi hasılanın (GSYİH) ölçülebilir tüm maliyetleri de içerdiğini öne süren Lomborg (2001), bunun da bizi kesinlikle daha zengin yapmayan maliyetleri de hesaba kattığı anlamına geldiğini öne sürmektedir. Örneğin; kazazedelerin ve hastalıkların tedavisi, ev ve iş arasındaki mesafelerin artmasından kaynaklanan ulaşım maliyetleri ve çevre sorunlarıyla ilgilenmek vb. (Lomborg, 2001, s.142). Hidrojenin elektrik üretiminde ya da otomobillerde benzin yerine kullanılabilmesini vurgulayan Lomborg (2001); arabalarda benzinin yerini hidrojenin alacağını dile getirmektedir. Hidrojenin son derece çevre dostu bir yakıt olacağı yanarken geride sadece su bırakmasından anlaşılabilir (Lomborg, 2001, s.248). Lomborg’a (2001) göre; kalkınma bu inovasyonların desteklenmesiyle tamamlanabilmektedir. Küresel ısınmadaki siyasi tercihlerin de önemini vurgulayan Lomborg, küresel ısınmanın yalnızca çevresel değil; politik bir yönü de olduğunu dile getirmektedir (Lomborg, 2001, s.493). Lomborg küresel sorunlarda önceliklendirmenin hayati yönünü de vurgulamaktadır. Örneğin; “Sınırlı kaynaklarımızı kullanırken her zaman önceliklerimizi belirlemeyi tercih ederiz” şeklinde önceliklendirmeye ilgil fikirlerini belirten Lomborg (2001, s.87), aynı zamanda “.....Daha iyi eğitim, daha fazla sağlık hizmeti, daha iyi altyapı ve Üçüncü Dünya’daki koşulların iyileştirilmesi karşısında çevreye öncelik vermeliyiz” şeklinde önceliklerini ifade etmektedir (Lomborg, 2001, s.547). Lomborg (2001); oy

kullanmanın ve seçmenlerin tutumlarının önemi de dile getirmektedir. Pek çok seçmen “çevre için her şeyi yapmalıyız” (s.558) dediği için, pek çok önemli çevre projesinden hangisini seçmemiz gerektiği gibi zor bir konuyu en yüksek sesle bağırان kişi veya kuruluşlara bırakmışlardır (Lomborg, 2001). Küresel ısınma konusunda insanlığı belirli sorumluluklarının olduğunu ileri süren Lomborg, Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Paneli’nin “politikacılar açık ve güçlü bir mesaj sunmak için” küresel ısınmada insan suçluluğunun tanımını daralttığını da vurgulamaktadır. Bu tanım, haberin manşetinde olduğu gibi açıkça verilmiştir: “Hepimiz suçluyuz! Artık resmileşti, küresel ısınmanın suçlusu insanlardır” (s.541) şeklindedir (Lomborg, 2001). Ayrıca, BM’ye göre, “kalkınmanın gerçek amacı, insanların uzun, sağlıklı ve yaratıcı yaşamlardan zevk almaları için elverişli bir ortam yaratmak olmalıdır” (UNDP, 1998’den aktaran Lomborg, 2001, s.104) şeklindeki sürdürülebilir kalkınmanın amacını tekrar dile getiren Lomborg (2001) için, insanlığın nihai hedefi bu kalkınmayla yaşam kalitesini ve çevreyi iyileştirmektir.

Lomborg’un önderliğinde tüm bu küresel sorunların önüne geçmeyi amaçlayan hedefler çerçevesinde bir başka küresel sorunlara çözüm arayan yapılanma da Kopenhag Uzlaşısı (Copenhagen Consensus) adı altında Danimarka’da ortaya çıkmıştır. Kopenhag Uzlaşısı 2008’in amacı; on büyük küresel sorunla yüzleşmek için bir dizi öneri arasından öncelikleri belirlemektir. Kopenhag Uzlaşısı 2008’e göre bu sorunlar şunlardır: Hava kirliliği, fikir çatışmaları, hastalıklar, eğitim, küresel ısınma, yetersiz beslenme ve açlık, sanitasyon ve su, devlet desteği ve ticaret engelleri, terörizm, kadın ve kalkınma. Dünyanın en seçkin sekiz ekonomistinden oluşan bir ekonomi uzmanları paneli bu konuları değerlendirmek üzere yapılan sempozyuma davet edilmiştir. Davetlilerin panelden on zorluk alanını ele alması ve şu soruyu yanıtlaması istenmiştir: Dört yıllık bir başlangıç döneminde 75 milyar dolarlık ek bir kaynağın ellerinde olduğunu varsayarak küresel refahı ve özellikle de gelişmekte olan ülkelerin refahını artırmanın en iyi yolları neler olabilir? Çevreyle ilgili sorunları ele alan başlıklar bu bildiride; küresel ısınma, sanitasyon ve su, hava kirliliği başlıklarıdır (Pederson, 2008, s.467).

Lomborg’un “The Skeptical Environmentalist” kitabındaki iyi tüketim tavsiyelerini ve küresel sorunlardan yola çıkarak, bu sorunları ekonomik bir perspektiften ele alan Kopenhag Uzlaşısı’nı “Yes is More” (Evet Daha Fazlası) adlı

kitabında eleştiren Ingels (2009); ekonomi ve ekolojinin aslında düşman olmadığını belirtmiştir. Aksine bu iki kavramın birlikte çalışabilecek iki temel unsur olduğunu vurgulayan Ingels, Lomborg'un kitabında değindiği sürdürülebilirlik için temel tüketim unsurlarını ve Kopenhag Uzlaşısı'nı hedef alarak iyi tüketim için diretilen on temel unsuru eleştirmiş kendi manifestosuna göre yorumlamıştır (Tablo 1). Ingels, belirli sınırlar koyan ve toplumu sıkıştırdığını düşündüğü sürdürülebilir paradigmayı değiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle Ingels'e göre; hedonistik sürdürülebilirlik kavramına ihtiyaç duyulmaktadır (Estika ve diğerleri, 2020, s.341).

Tablo 1'de görüldüğü üzere; Ingels, tüketimi azaltmayı destekleyerek kaynakları daha fazla kullanmayı savunurken; yeniden kullanma ve geri dönüştürme konularında on emirle aynı görüşe sahiptir. Eve yakın kalmak yerine, yola koyulmayı ve harekete geçmeyi savunan Ingels, içten yanmalı motor kullanımını azaltmak yerine ise; hidrojen motorlarının kullanımını arttırmayı desteklemektedir. Ayrıca Ingels, yakıt tüketimini azaltmaya yönelik fikirler geliştirmek yerine; sürüş esnasında enerji üretimini sağlayan araçlar kullanmanın hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerince doğru olduğunu savunmaktadır. Yeni ortaya çıkan işlevli gelişmelere destek olmak konusunda on emir ile benzer fikirlere sahip olan Ingels, daha fazla keyif almanın gerekliliğini ilkeleriyle de açıklamaktadır.

Tablo 1: İyi Tüketime Dair On Emrin Hedonistik Sürdürülebilirlik Eleştirisi (Ingels, 2009, s.50).

İyi Tüketimin On Emri	Hedonistik Sürdürülebilirlik
Azalt, yeniden kullan, geri dönüştür	Kullan, yeniden kullan, geri dönüştür
Eve yakın kal	Yola koyul
İçten yanmalı motorların kullanımını en aza indir	Hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar
Yakıt tüketimini azalt	Sürüş sırasında enerji üret
Siyasi tercihlerle hükümet düzenlemelerini destekle	Enerji ile kendi evinizi destekle
İşe yarar inovasyonları destekle	(Katılıyor)
Önceliklerini belirle	Ne kadar kullanırsan o kadar alırsın
Oy ver, fikrini belirt	Atık
Suçlu hisset	Kendini suçlu hissetme
Sahip olduklarının tadını çıkar	Daha fazla keyif al

Not: Yazar tarafından İngilizce'den çevrilmiştir.

Sonuç olarak; hedonistik sürdürülebilirlik konsepti aracılığıyla Ingels, insanların güzel ama yine de sorumlu olabilecek ütopyik bir mimarlık dünyasında yaşayabileceğine dair inançlar sunmaktadır. Sürdürülebilir tasarımın, düşünülen aksine eğlence ve coşku sağlayabileceği ve bireylerle toplulukların yaşam kalitesini arttırabileceğine inanılmaktadır (Fiore ve diğerleri, 2014).

3.7 Bölüm Değerlendirmesi

Haz, insanın fizyolojik yapısı gereğince beyinde bazı bölümlerin uyarılması ve bu uyarılma nedeniyle de kişinin kararlar ve eylemlerini etkileyici bir güce sahiptir. İnsan beyninde haz ve ödül merkezini de barındıran limbik sistemin verdiği karar ve tepkiler sonucunda vücudumuzun haz almasını ve bunun için hormonlar salgılamasını etkilediğini söylemek mümkündür. İnsanın haz arayışı, yıllar boyunca filozoflar ve bilim insanlarınca araştırılmış ve çalışmalara konu olmuştur. Bu bölümde haz kavramı, öncelikle insan bedeniyle ilişkisi itibariyle incelenmiş ve daha sonra ilk hazcı filozoftan faydacılığa kadar hazcı filozofların ve ekollerin görüşleri özetlenmeye çalışmıştır. Hedonizm felsefesi ile ilgili söylemlerin tarih boyunca çeşitlilik göstermesi dolayısıyla Socrates, Platon, Aristoteles, Aristippos, Epiküros ve Jeremy Bentham ve Herpert Spencer'in görüşlerine yer verilmiştir. Gözlemlenen farklılıklara rağmen filozofların haz arayışı ve mutluluk konusunda ortak noktalara sahip olduğuna değinilmiş ve söz konusu filozofların, insanın ve hayatın temel amacını bedensel ya da zihinsel haz arayışı ile açıklamaları noktasında birleştikleri sonucuna varılmıştır. Haz arayışının neredeyse tüm karar ve eylemlerimizdeki etkisi gibi tüketim davranışlarımızdaki yeri de yadsınamayacak kadar büyüktür.

Filozofların yıllar boyunca değerlendirdiği haz kavramının tanımlarına dayanarak hazzın insanı canlı tutan, yaşamını şekillendiren, ulaşmak uğruna çaba gösterilen bir kavram olduğu sonucuna varmak mümkündür. Hazzın insan bedeninde ve psikolojisindeki konumunu öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş kavramlarına değinmeden açıklamak mümkün değildir. Öznel iyi oluş hedonik olarak tanımlanırken; psikolojik iyi oluş bir başka mutlu yaşam felsefesine yani eudaimonik yaklaşıma yakın olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede hedonizm ve mimari ilişkisiyle ilgili yapılan çalışmalarla öznel iyi oluş faktörünü göz ardı etmemek

gerektiği sonucuna varılmıştır. Haz kavramı yalnızca insanın mimariyle ilgili kararlarını yönlendirmemekte; aynı zamanda tüketimle ilgili kararları da şekillendirmektedir.

Tüketim, bahsedildiği üzere yaşamımızda büyük bir yere sahiptir ve değişen zaman, gelişen teknoloji, toplumsal düzenle birlikte evrilmektedir. Tüketim davranışlarının oluşmasında ürünün işlevi, ekonomik ya da teknolojik olmasının önemi taşıdığı sembolik anlam kadar ön planda değildir. Bu nedenle; sembolik anlamın önemi, tüketicinin faydacı tüketimden ziyade hedonik tüketime yaklaşmasını destekleyebilmektedir.

Mimari olarak iki şekilde sınıflandırılan mekân ve tüketim ilişkisi; üretimin ve tüketimin gerçekleştiği yer olarak ilk sınıflandırmada, üretilen ve tüketilen mimarlık nesnesi olarak ikinci sınıflandırmada yer almaktadır (Yırtıcı, 2002, s.9). Anlam itibariyle dış dünyaya farklı mesajlar verebilen mekânın fiziksel gerçekliği geride kalabilmektedir. Gidilen, yaşanan, zaman geçirilen mekânlar sayesinde belirli bir statüye ulaşmak isteyen ya da kendini bir gruba ait hissedenden bireyler için mekânın fiziksel özellikleri geri planda kalabilmektedir. Kişinin kendine yakın gördüğü toplumsal grup ile aynı mekânları paylaşması, bu mekânlara farklı anlamlar yüklenmesi mekânı tüketimin önemli unsurlarından biri haline getirmektedir.

Mekânın bireyin sosyal, fiziksel ve kültürel özelliklerine göre biçimlenmesi ve bireyin çevresi ile olan etkileşimi çerçevesinde şekillenmesi, insanın fizyolojik ve psikolojik sağlığını da olumlu yönde etkileyebilmektedir. Haz ve mutluluk arayışı konusunda da önemli bir konuma sahip olan mekânın; oluşum sürecinde ve ayakta kaldığı süre içerisinde çevreyi nasıl etkilediği kilit noktalardan biridir. e yatkın olduğu sonucuna varmıştır. Bunun nedeni; sürdürülebilirliğin çeşitli zorluklara karşı çözümler üretme becerilerini gerektiren yapısının hedonist geleneğe uygun olarak görülmemesidir. Tüketime teşvik eden bir kavram olarak ele alınması nedeniyle birlikte değerlendirildiğinde de mutluluğun hedonist yönü eleştirilmiş ve sürdürülebilirlikle ilişkisi negatif yönde ele alınmıştır (Deci ve Ryan, 2006; Han, 2015; Sameer ve diğerleri, 2021, s.4). Ancak bu konuda yapılan eleştiriler hedonizm ve sürdürülebilirlik ilişkisi incelendiğinde; hedonizmin sürdürülebilirlik ile ilişkisinin yalnızca negatif olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna varılmıştır. Ayrıca

sürdürülebilirliği yalnızca hedonia ve eudaimonia kavramlarından yalnızca biriyle ilişkilendirmek doğru değildir. Her iki kavram sürdürülebilirlikle ilişkili olan kavramlardır. Elde edilen bu sonuçla bağlantılı olarak Bjarke Ingels, hedonistik sürdürülebilirlik anlayışını ortaya atarak yaşam kalitesi ve kullanıcı refahını ele alan sürdürülebilir yapılar inşa edilebileceği fikrini savunmuş ve bu çerçevede hedonistik sürdürülebilirliğin Lomborg'un (2001) tarif ettiği iyi tüketim anlayışından farklarını ortaya koymuştur. Ortaya koyduğu ilkelerle tüketimin düşünüldüğü kadar zararlı bir eylem olmadığını; esas önemli olanın tüketirken üretmek ve bu durumdan keyif almak olduğunu ilkeleriyle açıklayan Ingels, tasarımlarını bu çerçevede geliştirmiş ve geliştirmektedir.

Sonuç olarak; çalışmanın bu bölümünde, Bjarke Ingels'in hedonistik sürdürülebilirlik felsefesinin mimaride uygulama biçimlerini değerlendirebilmek amacıyla, hedonizm ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişki mimari açıdan incelenmiştir.

BÖLÜM 4: BJARKE INGELS YAPILARININ İÇ MEKÂN TASARIMINDA HEDONİSTİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ANALİZİ

4.1 Mimarlık ve İç Mimarlık Alanındaki Sürdürülebilirlik Araştırmaları ve Hedonistik Sürdürülebilirlik Kapsamı

Bu bölümde, mimari ve mekânsal sürdürülebilirliğin yaşamı destekleyici, kaynakları korumayı hedefleyen, devamlılığı sağlayan içeriğinin yanı sıra, sıkıcı ve hayatın neşesini azaltan bir kavram olduğu görüşüne zıt bir tutumla ortaya koyulan hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinin neler olduğuna odaklanılmaktadır. Bjarke Ingels tarafından kişinin yaşam kalitesini arttırmak için sürdürülebilirlik ilkelerinden uyarlanmış olan hedonistik sürdürülebilirlik, kendi tasarımları olan konut yapılarındaki hayata geçme biçimleriyle incelenmiştir. Ingels'in (2009) sürdürülebilirlik felsefesi; sürdürülebilir yaşamın insanın hayatındaki eğlenceden feragat etmesine sebep olmayan bir şeydir. Harcanan enerjinin daha fazla enerji elde edebilmek için bir yatırım olduğuna inanan Ingels (2009), ışıkları kapatmaya ya da ısıtıcıyı kısmağa diretilen toplum düzenini, yeni sürdürülebilirlik yaklaşımı olan hedonistik sürdürülebilirlikle değiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, çalışmanın ikinci bölümünde ele alınan sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilirliğin iç mekân tasarımındaki yansımaları, hedonistik sürdürülebilirlikle arasındaki farkları ortaya koymak adına incelenmiştir. Sürdürülebilirlik, çevresel açıdan önemli olduğu kadar ekonomik, sosyal, politik ve kültürel açılardan da büyük etkilere sahiptir (Kohler, 1999, s.317).

Sürdürülebilir hayatın acıdan ibaret olmadığını, aksine hazla sonuçlanabileceğini savunan Ingels (2009); toplumun ihtiyaçlarına karşılık vermek ve ideal bir tasarım yaratmak arasında bir denge oluşturmak için kentsel senaryolar yaratılmasındaki önemi vurgulamaktadır. Hedonistik sürdürülebilirliğin temelinde; sürdürülebilirliğin bir yük olarak algılanmasına karşıt bir görüş olarak, yaşam kalitesini arttırmanın önemi vurgulanmaktadır ve kullanıcıların, yapılardan haz alabilmeleri için teknoloji ile tasarım, zevkli bir etkileşimi teşvik etmek amacıyla kullanılmaktadır (Basulto, 2011; Green, 2011).

İç mimaride öznel iyi oluş için tasarımı inceleyen Petermans ve Pohlmeier'e (2014) göre; pozitif tasarım çerçevesinin ilk bileşeni olan haz deneyimini arttırmayı

amaçlayan tasarım, insanların, anın, burada ve şimdinin tadını çıkararak elde ettikleri mutluluk deneyimi ve duygularıyla ilişkidir. Bu bileşene göre tasarımcı perspektifinden bakıldığında, tasarımın doğrudan bir haz kaynağı olarak işlev görebileceği veya haz içeren faaliyetleri kolaylaştırabileceği sonucuna varılmaktadır (Petermans ve Pohlmeier, 2014, s.211).

Haz ve acı kavramlarının sürdürülebilirlik ve hedonizm ile ilişkisini kurmak için tezin üçüncü bölümünde incelenen hedonizm felsefesi, hazzı ve acıyı içeren bir yaklaşım biçimidir. Hedonizm felsefesindeki haz kavramının, günümüzde sıkça karıştırılan lüks ve şehvet düşkünlüğü gibi kavramlarla ilişkilendirilmesinin, hedonizmin çıkış noktasına uygun olmadığına değinilen üçüncü bölümde, hedonizm felsefesinin özünde haz odaklı bir yaşam biçiminin olduğuna dair temel bilgilere yer verilmiştir. Haz, dopamin hormonunun etkisiyle, kişinin hissettiği kısa süreli doyum ile ilişkilidir. Haz odaklı yaşam biçimi, keyif veren bir hayatın, yaşam olarak anılmasıyla ilişkilidir (Feldman, 2004, s.8). İkinci ve üçüncü bölümlerden elde edilen temel bilgilerle, Ingels'in hedonistik sürdürülebilirlik kavramına yaklaşımının sürdürülebilir mimariden farkını ortaya koymak amacıyla; Ingels'in kaleme aldığı "Yes is More" (Evet Daha Fazlası) adlı kitabı ve hedonistik sürdürülebilirlik üzerine Pastor (2012); Chan (2016); Mohtadi (2016); Estika ve diğerleri (2020); Dağ Gürçan ve Gürçan, (2020) tarafından yapılan çalışmalardan faydalanılmıştır. Ayrıca Balık'ın (2014) kaleme aldığı Ingels yapılarındaki tasarım yaklaşımına dair bilgiler bulunan "Süsün Deşifre Edilmesi, "BIG" İncelenmesi: Çağdaş Mimari Teori ve Uygulamada Süslemenin Dönüşü" tez çalışmasından yararlanılmıştır.

Pastor'un (2012); "BIG'in Şematik ve Sürdürülebilir Mimarisi (La arquitectura diagramática y sostenible de BIG)" adlı çalışmasında da belirtildiği gibi proje süreçlerinde hazırlanan diyagramlarla; sirkülasyonu, iklim değişikliğini, konumu, yerleşimleri göstermeyi amaçlayan Ingels, yapının bağlamsal ve tarihsel referanslarını da göz önünde bulundurmaktadır. Ingels'in oluşturduğu diyagramların temelini, Danimarkalı filozof Søren Kierkegaard'ın (1813-1855) "Hayat ileri gidiyor ama geriye doğru anlaşılacaktır" söylemi oluşturmaktadır. Ingels, tasarım sürecindeki devinimi, her sonucu ve sonsuz olasılığı içine alan bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bir başka deyişle; sonuca ulaşmak için geriye doğru giden ve diyagrama ulaşan bir süreci tanımlamaktadır (Ingels, 2011). Pastor (2012); bu doğrultuda BIG'in en ilgi çekici

projelerinden biri olduğuna inandığı Azerbaycan'ın yedi dağından esinlenerek mimari bir peyzaj sunan 1.000.000 m² yüzölçümü ile Azerbaycan Bakü'de 2008 yılında projelene Zira Zero Adası'dır. Bu projede adanın altyapısı olmadığı için enerji kaynaklarının bulunması kesinlikle gereklidir (Pastor, 2012, s.189). Bu nedenle projede enerji, ısı ve su gibi tüm kaynakların bol güneş ışığı, rüzgâr ve deniz tuzu ile doğal olarak sağlanması gerekmektedir. Pastor (2012), bu amaçla Bjarke Ingels'in sirkülasyon ve akış, su ve doğadaki yedi tepe noktasını birbirine bağlayan açıklayıcı diyagramlar kullandığını dile getirmektedir. Ayrıca, projeye ilgili Ingels'in söylemi Zira Zero Adası ile, Azerbaycan'ın doğal peyzajına dayalı bir mimari peyzajın oluşturulmasının amaçlandığıdır. Bu yeni mimari, hava, su, ısı ve enerji akışlarının neredeyse doğal bir şekilde planlandığı, kendi kendini idame ettiren bir ekosistem yaratarak bir dağın ekolojik nişler yaratması, suyu yönlendirmesi ve ısı içermesinin seyir noktaları ve vadiler, erişim noktaları ve koruma sağladığıdır. Ada, bu şekilde rüzgâr, güneş ve atıkların yardımıyla tükettiği kadar enerji üretecektir (Ingels, 2009; Pastor; 2012).

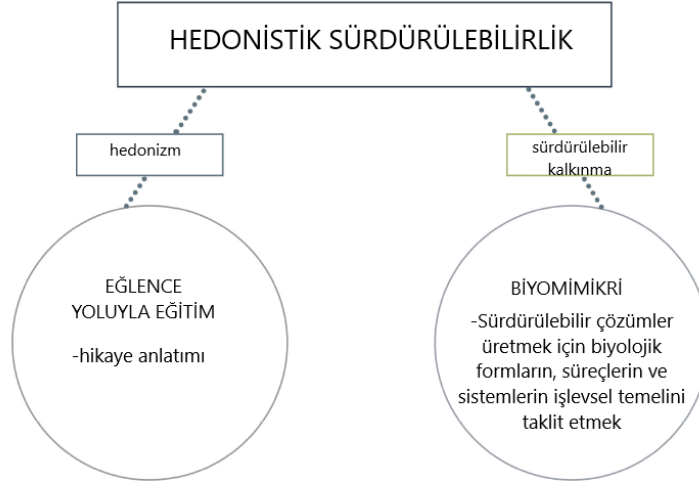
Ingels (2009), güneş enerjisini, temel bileşenlerden ve yapının konumlanmasındaki önemli noktalardan biri olarak ele almaktadır. Güneş enerjisi, akarsu ve dalgaların kinetik enerjisi, rüzgâr enerjisi, jeotermal enerji ve biyokütle enerjisi vb. sürdürülebilir tasarıma ulaşmaya dair bir yol göstermektedir. Ingels'in hedonistik sürdürülebilirlik manifestosu; günümüz çevresel sorunlarının, politik, ekonomik ya da ekolojik olmadığı, bu sorunların tasarım temelli problemler olduğu yönündedir (Ingels, 2009, s.52). Bu çerçeveden bakıldığında Ingels; ekolojik sorunları aşmada tamamıyla tasarımı kullanmayı hedeflemekte ve güneş ve alternatif enerji kaynaklarını tasarıma dahil etmeyi prensip haline getirmeyi teşvik etmektedir.

Süslemenin Deşifre Edilmesi, "BIG"ın İncelenmesi: Çağdaş Mimarlık Teorisi ve Pratiğinde Süslemenin Dönüşü adlı çalışmasında Balık (2014); BIG yapılarındaki mevcut literatürde daha önce bulunmayan, yüzey eklemlenmelerinde süslemenin sorunlu kullanımı araştırılmıştır. Süslemeden, binanın amacı ya da pragmatik faydası ile herhangi bir ilişkisi olmaksızın kendi başına zevk alınmalıdır (Ruskin, 1898; Balık, 2014). Cepheleri aracılığıyla güç, bellek, tarih ve kendini sergileme kavramlarını ortaya çıkarırken ve BIG'ın ironik duruşuyla süslemenin temsili rolünü birleştiren çalışmada, her bölümde BIG'ın farklı bir yapısı incelenerek, süsleme üzerine farklı

sorular ortaya atılmıştır. Kopenhag'daki The Mountain, Stockholm'deki Arlanda Hotel Projesi ve Şangay'daki Danimarka Expo Pavyonu'na odaklanan çalışma, süslemeyi simülasyon, temsil, ironi, yüzeysellik, anlam ve aura kavramlarıyla ilişkili olarak değerlendirmiştir. Çalışma sonucunda; The Mountain projesinin süslü cepheleri aracılığıyla simülasyonun sürekli üretimi ve tüketimi, binanın estetize edilmesine, gösterişli hale getirilmesine ve ticarileştirilmeye maruz kalmasına neden olduğu sonucuna varılmıştır. Arlanda Oteli örneğinde, cephelerin canlı renk efektleri tüm binayı saf bir görsel yapıya dönüştürmekte ve yapıyı estetik olduğu kadar ticari de kılmakta sonucuna ulaşılmıştır. Balık (2014)'e göre; BIG'in mimarisindeki süsleme, imaj yaratmaya, ticari başarıya ve pazarlama stratejisine katkıda bulunduğu kadar, tasarımsal olarak şaşkınlık yaratmanın da bir aracıdır.

Haz ve sürdürülebilirlik kavramlarını ele alan ve disiplinler arası bir çerçevede inceleyen Fiore ve diğerleri (2014); hedonomi kavramını tanımlayarak bu kavramın sürdürülebilirlik adına tasarıma zevk katmak için kullanıldığını savunmaktadır (Fiore ve diğerleri, 2014, s.22). Hedonomi kavramı, hedonik ya da hedonistik gibi kavramlardan seçime dayalı bir yaklaşım olması nedeniyle ayrılmaktadır (Tu ve Hsee, 2018, s.1). Mutluluğun peşinden gitmenin bir yolu, zenginlik gibi dışsal sonuçların nesnel düzeylerini iyileştirmektir ki bu yaklaşım ekonomik bir yaklaşımdır (Tu ve Hsee, 2018, s.1). Mutluluğun peşinden gitmenin bir başka yolu ise; nesnel düzeylerini önemli ölçüde değiştirmeden dış sonuçların düzenlenmesini ve bunlar arasındaki seçimleri iyileştirmektir. Bu yaklaşım ise, hedonomik bir yaklaşımdır (Tu ve Hsee, 2018, s.1). Fiore ve diğerlerine (2014) göre; hedonominin amacı kullanıcıların refahını optimize etmektir. Bununla birlikte, zararlı olayları önlemeye veya reddetmeye odaklanmak yerine, hedonomi ile meydana gelen olayların zevkli yönlerine odaklandığı için olumlu bir bakış açısı olduğu sonucuna varan Fiore ve diğerlerine (2014) göre; bu yaklaşımın hem kullanıcılar arasındaki ortak noktaların hem de bireysel özelliklerin ve tercihlerin dikkate alınmasını içerdiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, diğer sürdürülebilirlik kavramlarının aksine hedonistik sürdürülebilirlikte fedakârlık, bir sürdürülebilirlik faktörü değildir. Hedonistik sürdürülebilirlik, bazı sürdürülebilir hedeflere ulaşmak için toplumun yaşam kalitesinden fedakârlık yapılmasının istendiği geleneksel sürdürülebilirlik görüşlerine zıttır (Fiore ve diğerleri, 2014, s.24).

Chan (2016, s.15), “Waitemata yeşili: sürdürülebilirliğin kamuoyu tarafından kabul edilmesini değiştirmek” (Waitemata green: changing the public acceptance of sustainability) adlı çalışmasında Ingels’in ortaya attığı hedonistik sürdürülebilirlik kavramını, sürdürülebilirliğin kamuoyu tarafından kabul gören alışlagelmiş biçimini farklı bir bakış açısından ele alarak eğlenceli bir şekilde topluma aktarılabilceği bir sistemi değerlendirmiştir. Bu araştırma projesi için seçilen alan, Auckland City’deki Wynyard Point’te yer almaktadır. Araştırma için oluşturulan bu kentsel çiftliğe üç ana program dâhil edilmiştir: Enerji, gıda, su ve atık ile ilgili fonksiyonel metabolik yönler; eğlence ve eğitim için ortak alanlar; araştırma ve geliştirme alanlarıdır. Çalışmadaki amaç; su, atık, enerji ve gıda sorunları, kentsel çiftlikte ele alınmaktadır. Sürdürülebilir kamu mimarisinin bu konularla ilgili oynayabileceği rolü ve halkın bu işlevlerin önemini etkileşimli bir şekilde nasıl öğrenebileceğini incelemektir. Çalışmada sürdürülebilir döngülerin bir parçası olarak, somutlaştırılmış enerji ve kullanım süresinin sonunda malzemelerin geri dönüştürülmesi veya doğal çevreye geri döndürülmesi de dâhil olmak üzere, malzemelerin yaşam döngüsü dikkate alınmaktadır (Chan, 2016, s.34). Ayrıca, tasarımda merkezi bir atriyumun, doğal ışığın faydalarını ve yığın etkisi ile verimli havalandırma sağladığını açıklayan Chan (2016); atriyumun, halk için çekici bir özellik ve binada oksijen üretme yöntemi olan bir iç bahçeye sahip olduğuna da değinmektedir. Chan (2016); hedonistik sürdürülebilirliğin barındırdığı hedonizmi, eğlenceli bir öğretim mottosu oluşturmak olarak ele almaktadır. Chan (2016) çalışmada sürdürülebilirlik kavramını ise; biyolojik formlar, süreçler ve sistemler işlevsel temelini taklit etmek anlamına gelen biyomimikriyle bağlantılı olarak ele almıştır (Şekil 51). Biyomimikri kavramı, tasarım ve tasarımcı beraberinde ilerleyen, doğadan ilham alınan bir çözüm sürecini hedeflemektedir (Şekil 47) (Eryılmaz, 2015, s.470).

Şekil 47: Hedonistik Sürdürülebilirlikten Türetilen Kavramları Tanımlayan Diyagram (Chan, 2016, s.14)

Not: Yazar tarafından İngilizce'den çevrilmiştir.

“Biyomimikri: İlhamını Doğadan Alan İnovasyon” (Biomimicry: Innovation Inspired by Nature) adlı kitabında biyomimikri üzerine araştırmalarda bulunan ve bu alanda temel ilkeler belirleyen Benyus’a (1997) göre biyomimikri; insanoğlunun problemlerini çözümleyebilmek için doğal çevrede bulunan modelleri ele alan, bu modellerin bir benzerini oluşturan, doğadan gelen ilhamla yeni bir bilim inşa eden kavramdır. Benyus’un (1997, s.7), biyomimikri üzerine yaptığı bu tanım çerçevesinde, doğada bulunan form ve biçimlerin dokuz temel özelliğini şöyle sıralar:

1. Güneş ışığından faydalanma,
2. İhtiyacı dâhilinde gereken enerjiyi kullanma,
3. İşleve uygun form oluşturma,
4. Tüm kaynakların geri dönüşümünü sağlama,
5. İşbirliğini teşvik etme ve ödüllendirme,
6. Çeşitlilik sağlanması adına yatırımlarda bulunma,
7. Yerel unsurlardan yararlanma,
8. Fazlalıkları uzaklaştırma,
9. Sınırları zorlama.

Benyus (1997); doğadan yapılan çıkarımlarla bir model oluşturulabileceğini, kıstaslar koyulabileceğini ve doğanın yol göstericiliğini göz ardı etmemek gerektiği

savunmaktadır. Berkebile ve McLennan (2004, s.8); yapının, verimliliği ve konforu en üst düzeye çıkaran entegre sistemlerden oluşmasını ve kirlilik olmadan inşa edilen ve binada veya yakın çevrede başka bir işlem için yararlı olmayan atık üretmeyin bir şekilde biyomimikriyle etkileşim içinde olmasını ileri sürmektedir.

Benyus'un (1997) biyomimikri ile ilgili savunduğu ilk kural olan güneş ışığından yararlanma özelliği, BIG tasarımlarında çeşitli şekillerde değerlendirmektedir. BIG (2012); tasarladığı yapıların çoğunlukla güneş ışığı ve enerjisini en ideal şekilde kullanmak üzere konumlandırıldığını ileri sürmektedir. Şirket gün ışığından faydalanma konusundaki tutumunu; yapılarının atriyum, ışık kuyuları, ışık monitörleri veya çatı pencerelerinden faydalanılarak gün ışığıyla ilişkilendirilen nitelikteki yapılar olduğu söylemiyle dile getirmektedir (BIG, 2012, s.9). Chan (2016), ayrıca çalışmasında yürüyüş yolunun ve yaya dostu bir tasarımın önemini tam anlamıyla biyomimikriyle ilişkili olmasa da yaya dostu sokak peyzajlarıyla sürdürülebilir tasarım arasındaki bağlantının önemini vurgulayarak açıklamaktadır (s.75).

Mohtadi (2016); "The complementarity of improving quality of life and reducing environmental footprints in urban spaces: The argument for 'hedonistic sustainability'" (Yaşam kalitesini iyileştirmenin ve azaltmanın tamamlayıcılığı kentsel alanlarda çevresel ayak izleri: Hedonistik sürdürülebilirlik) adlı çalışmasında Kopenhag, Bogota ve New York şehirlerinde hedonistik sürdürülebilirlik biçimini eleştirel bir bakış açısıyla incelemiştir. Bisiklet kültürü ve Danimarka'nın doğasına erişimi kolaylaştıran bir şehir planı ile Kopenhag'ın küresel iklim değişikliği konusundaki değişikliklerin zorunluluğundan çok önce kentsel büyüme ve doğal çevre arasındaki dengeyi korumaya kendini adadığını belirten Mohtadi (2016); Ingels'in şehirdeki tasarımlarıyla, özellikle de Amager Enerji Merkezi ile bu konuda ciddi atılımlarda bulunduğunu dile getirmektedir. Ancak sürdürülebilir kentler elde edilebilmesinin yerel nüfusların kentsel peyzaj ve doğal ekosistem ile etkileşiminin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Mohtadi, 2016, s.25).

Hedonistik sürdürülebilirlik konseptini Bjarke Ingels'in mimari yapılarında ele alan Estika ve diğerleri (2020); "gelişen çağdaş yaşamlar, çok kültürlü sorunlar, ekonomik problemler, teknolojik ve iletişim gelişmelerini ele almakta olan bir yanıt

verme vizyonu” olduğu sonucuna vardıkları hedonistik sürdürülebilirliği üç farklı BIG yapısı çerçevesinde incelemiştir (Estika ve diğerleri, 2020, s.341). Bu çalışma çerçevesinde ele alınan yapılar; 2007 yılında yapılan “The Mountain” (Dağ) konut yapısı, 2010 yılında yapılan “8 House” (8 Ev) konutu ve 2019 yılında yapılan atık yakma, arıtma ve enerji üretimindeki son teknolojilerine entegre edilen enerji üretim tesisi “Cohenhill/Amager Bakke” (Amager Enerji Merkezi) dir. Ele alınan bu üç yapının ortak özelliklerinden biri; Danimarka’nın Kopenhag kentinde bulunmalarıdır.

Estika ve diğerlerinin (2020) Ingels’in tasarım yaklaşımına dair görüşleri, sürdürülebilir tasarım için optimum özellikleri elde edebilme yolunun, simülasyonlar ve ironik yaklaşımlar vasıtasıyla yakaladığıdır. Bu ironik yaklaşımın temelinde ikonik bir yapı oluşturma hedefi bulunmaktadır. İronik ifadeye ulaşmak için kullanılan tasarım özelliklerinin bazı zıtlıklardan oluşturulduğunu iddia eden Estika ve diğerleri (2020, s.342); Ingels’in ortaya attığı pragmatik ütopya fikirlerinden oluştuğunu belirtmektedir. Bahsedilen bu pragmatik ütopya fikirlerini oluşturan zıtlıkların; rasyonel ve irrasyonel; olağan ve olağandığı veya ciddi ve komik gibi fikirlerin mimari yansımalarıdır. İroniden beslenen bu tasarım yaklaşımındaki hedonistik sürdürülebilirliğin temellerini oluşturan zihniyet, insan yaşamını iyileştirmek için sürdürülebilirliğin özelliklerini şakacılıkla harmanlamaktadır (Estika ve diğerleri, 2020, s.341). Bu görüşten yola çıkarak; hedonistik sürdürülebilirlik analizine ironik yaklaşımı da dâhil eden Estika ve diğerleri (2020); inceledikleri üç farklı yapının tasarımını ironik yaklaşım açısından da incelemiştir. Çalışmada incelenen ilk yapı olan The Mountain konutunda Everest Dağı’nın görüntüsünün cephelerde kullanılması ve yapının dağ görüntüsünü andıran, daralarak yükselen formundaki ironik yaklaşımını Danimarka’nın coğrafi olarak yükselti barındırmayan, düz formuna yapılan göndermeden aldığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Ingels’in yapılarındaki tasarım yaklaşımlarında simülasyon fikrinin önemine de değinen Estika ve diğerleri (2020); yapılarıdaki simülatif yaklaşımı da bir analiz unsuru olarak ele almıştır. The Mountain yapısındaki Everest Dağı görüntüsünün otopark alanı olarak tasarlanmasıyla, bu alanın üstünde konumlanan konut bölümleri, dağ üzerinde bir yerleşim alanı simülasyonu oluşturmakta ve ironik bir yaklaşımla sunulmaktadır (Şekil 48).

Şekil 48: The Mountain, Kopenhag, Danimarka (URL 43)

Estika ve diğerleri (2020) tarafından incelenen çalışmadaki seçilen ikinci yapı olan “8 House” projesi, çeşitli tesislere erişmek için bisiklet ve yaya yollarının bulunduğu bir şehir yol kenarı normatif konut yaşam deneyimi sunan bir yapıdır. Bu deneyimin, yapının simülatif tarafını ortaya çıkaran bir unsur olduğu sonucuna varılmıştır. Yapının giriş kotlarında ticari ve sosyal alanlar barındırmasıyla üst katlardaki konut yaşamı bütünleşerek yeni bir düzen sağlanmaktadır. Sınırlı bir arazide yer alan yapının, dikey yapılanmayı yatay bir alanda çözme fikri, dikey konut tipolojilerine yaptığı göndermeyle ironik yaklaşımı barındırdığı belirtilmektedir (Şekil 49) (Estika ve diğerleri, 2020, s.343). Estika ve diğerlerinin (2020) ele aldığı son yapı ise; Copenhill’dir. Bu yapının simülatif yaklaşımını, bir enerji üretim tesisinin toplum dostu haline getirilmesi ve endüstriyel görüntüsünün gizlenmeye çalışılmasıyla tasarlanan dağ formu ortaya koymaktadır (Estika ve diğerleri, 2020, s.343). “The Mountain” yapısına benzer şekilde Kopenhag’ın düz yapısına gönderme yapan dağ formu, yapının tasarımındaki ironik yaklaşımı da içinde barındırmaktadır (Şekil 50). Pastor (2012) ise; yapının ambalajını ve bu ambalajın formunu incelemekle ve enerji tesisinin bir ikon haline gelmesi ve aynı anda kentsel ve sosyal bağlama entegre olabilmesi için birden fazla amacın nasıl karşılanacağını sorgulamak olduğuna değinmiştir.

Şekil 49: 8 House, Kopenhag, Danimarka (URL 44)

Şekil 50: Amager Enerji Merkezi, Kopenhag, Danimarka (URL 45)

Estika ve diğerlerinin (2020) ele aldığı çalışmada, seçilen yapıların yalnızca tasarım yaklaşımları, sürdürülebilirliğe ve hedonizme olan yatkınlıkları incelenmiş, yapıların iç mekân tasarımındaki hedonistik sürdürülebilirlik bağlantısına dair herhangi bir veri incelenmemiştir. Bu nedenle; bu tez çalışmasında da yer alan ortak yapılar ve Ingels'in diğer yapılarının iç mekân tasarımlarındaki hedonistik sürdürülebilirlik yaklaşımları, Estika ve diğerlerinin (2020) yaklaşım biçimleri de değerlendirilerek analiz edilmektedir.

Günümüz mimarisinde yapıların kente entegre edilememesi sorununa sürekli dikkat çeken Ingels'in mutasyonlarından biri olan pikseli konutlar, kentsel aliterasyonlar bağlamında incelenmiş ve değerlendirildiği bir çalışma yapan Dağ Gürcan ve Gürcan (2020); mimarın mutasyon ve adaptasyon olarak tanımladığı tekrarlayan örnekleri sınıflandırmıştır. Sınıflandırmada yer alan basamaklı pikseller bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Ingels'in pikseli binaları; uygun insan ölçeği, kütle ve formun dili, insan ve mekân ilişkisi, deneyim için mekân önerisi, kamusal mekân kavramı, diyalog mekânları mimarın yaklaşımından hareketle tartışılmış ve tablolar haline getirilmiştir (Dağ Gürcan ve Gürcan, 2020, s.33). Dağ Gürcan ve Gürcan (2020); tek yapı olan BIG projelerinin çoğunun kentsel ölçekte değerlendirildiğinde mahalle olarak tasarlandıkları sonucuna varmıştır. Dağ Gürcan ve Gürcan'a (2020) göre bu yapılar; kentsel alanlar, kamusal, yarı özel ve özel alanların etkileşimli bir kombinasyonu ile tasarlanmıştır.

4.2 Araştırma Yöntemi

Tez çalışmasındaki literatür araştırmasıyla incelenen kaynaklarda; çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal sürdürülebilirlik ve politik ve

kültürel sürdürülebilirlik başlıkları altında sürdürülebilir tasarımın temel bileşenleri ve haz ve insan bedeni arasındaki ilişki, hedonizm felsefesinin eudaimonizm felsefesinden ayrımı ve hedonizmin Hintli filozof Çarvaka'dan, hedonizm ve faydacılık üzerine çalışmalar yapan Herbert Spencer'a kadar tarihsel gelişimi irdelenmiştir. Doküman analiz yöntemi kullanılan araştırmada, olgu veya olaylarla ilişkili bilgiler içeren yazılı belgeler ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulması, doküman/metin analizi olarak adlandırılmaktadır (Creswell, 2002). Ayrıca, Bjarke Ingels tarafından önerilen yeni sürdürülebilirlik düzeni olan ve yaşam kalitesini ön planda tutan hedonistik sürdürülebilirlik kavramının yorumlanmasına genel bir bakış sağlamak için çalışmanın ana hattını belirlemek için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Sosyal Bilimler alanında yapılan çalışmalarda sıkça kullanılan ve nitel araştırmalarda faydalanılan içerik analizi, belirli sınırlar çerçevesinde kodlamalar yapılarak bir metinde bulunan bazı sözcüklerin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir tekniktir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013). İçerik analizi yöntemi, araştırılan olgu ve olayların temeline odaklandığı için tümevarımcı bir analiz çeşididir (Baltacı, 2019, s.377). İçerik analizi yöntemi, bu çalışmada Bjarke Ingels'in kendi kitabı "Yes is More" (Evet Daha Fazlası) başta olmak üzere, röportajları, söyleşilerinden ve BIG yapılarıyla ilgili yazılan makalelerden yola çıkılan içeriklerin analiz edildiği ve konuyla ilişkili bölümlerin irdelenmesiyle bu tezin yöntem oluşumunu etkilemiştir.

Çalışmada, Bjarke Ingels'in konut yapılarındaki iç mekânlarda, hedonistik sürdürülebilirliği analiz edebilmek için yapının konumu, yapının barındırdığı mekân tipleri, iç mekânı oluşturan materyaller, mekânlar arasındaki ilişkiler ve yapının enerji ve kaynak kullanım biçimleri incelenmiştir. Bjarke Ingels'in yapılarının iç mekân tasarımlarındaki hedonistik sürdürülebilirlik yansımaları analiz edilmiştir. Bjarke Ingels'in "Yes is More" (Evet Daha Fazlası) adlı kitabındaki Lomborg'un (2001) "iyi tüketimin on emri"ne yapılan hedonistik sürdürülebilirlik eleştirisinden yola çıkarak belirlenen değerlendirme kriterleri kapsamında, seçilen konut yapılarının iç mekân tasarımları analiz edilmiştir. Seçilen konut yapıları, Ingels'in "Yes is More" (Evet Daha Fazlası) kitabında yazılı olarak ifade ettiği hedonistik sürdürülebilirlik konsepti ilkelerinin yayın tarihi olan 2009-2021 yılları arasında tamamlanmış olan konut yapılarından oluşmaktadır.

Hedonistik sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili yapılan çalışmalar başlıca; BIG mimari yapılarında (Pastor, 2012); (Estika ve diğerleri, 2020); (Dağ Gürcan ve Gürcan, 2020), kent ölçeğinde (Mohtadi, 2016), sürdürülebilirliğin aktarımı konusunda (Chan, 2016); ergonomik tasarımın sürdürülebilirlik ile ilişkisinde (Fiore ve diğerleri, 2014) olmak üzere ele alınmıştır. BIG'in Şematik ve Sürdürülebilir Mimarisi'ni inceleyen Pastor (2012); Ingels'in "Yes is More" (Evet Daha Fazlası) kitabındaki diyagramları incelemiş ve mimarın çevreye ve topluma çok bağlı bir felsefeye sahip olduğu ve bu durumun projelerine her zaman sürdürülebilir girişimleri dâhil etmeye yönlendirdiği sonucuna varmıştır. Pastor (2012); BIG felsefesini en iyi yansıtan deyişimi "evet daha fazla" olarak açıklamanın mümkün olduğunu savunmuş ve BIG'in pratiklikle ve eğlenceyi halkın hoşuna gidenle birleştirme niyetinde olduğunu vurgulamıştır. Pastor (2012); Ingels'in tasarım dilindeki sürdürülebilir etkenler; enerji tasarrufu sağlamak adına, doğal aydınlatma, su verimliliği, iklimlendirme ve havalandırma sistemlerinin sağlanmasıyla ilişkili şekilde analiz etmiştir. Ingels'in halkın hoşuna giden ve keyif alınmasını sağlayan tasarım kriterlerini ise; sosyalleşme alanları, doğa manzarası ve eğlenceli tasarımla ilişkilendirmiştir. Ayrıca Pastor (2012); yapıların tasarımdaki atık yönetiminin önemine de değinmiştir.

Balık (2014); incelediği Ingels yapılarındaki (The Mountain, Arlanda Hotel, Danimarka Expo Pavyonu) özellikler hakkında başlıca, doğal aydınlatma, su verimliliği, iklimlendirme ve havalandırma, bisiklet ve yaya kullanım alanları, yeşil alanlar, teknolojiye yararlanma, sosyalleşme alanları, doğa manzarası, ironi, simülasyon, pragmatik ütopya ve tasarımda değişim kavramlarıyla ilişkili unsurlara değinmiştir.

Hedonistik sürdürülebilirliği, sürdürülebilirliğin yayılması ve öğretilmesi konusunda bir araç olarak ele alan Chan (2016); sürdürülebilirlik kavramını biyomimikriyle ilişkilendirerek değerlendirmiştir. Bu araştırma projesi, sürdürülebilir kalkınmada bir ilerleme sağlamak için önemli bir paradigma değişikliği ihtiyacını güçlendirerek, halkın sürdürülebilirliği kabul etmesini, değiştirmeye yardımcı olmayı amaçlamıştır. Araştırma, şu soruyu yanıtlamaya çalışmaktadır: Auckland için dinamik bir kamu destinasyonu olarak hibrit bir kentsel çeşitliğin kurulmasında hedonistik sürdürülebilirlik ilkeleri kullanılarak sürdürülebilirliğin kamu tarafından kabulünü nasıl değiştirilebilir? Bu proje, hedonistik sürdürülebilirlik, biyomimikri ve eğitimden

türetilen kavramları, eğlence yoluyla bütünleştiren ve heyecan verici, etkileşimli kamusal destinasyon için konsept oluşturmaya çalışan bir tasarımın ana hatlarını çizmektedir. Bio Park modelinde; temel biyomimikri ve eğitim kavramlarını, eğlence yoluyla tanıtarak, sürdürülebilir kalkınma ile olumlu bir ilişki kurulabilmesini amaçlayan Chan (2016), sürdürülebilir ilkeler, biyomimetik tasarımla bağlantı, kamusal cazibe ve etkileşimli kamusal unsurlardan oluşan bir park geliştirmek için kriterler belirlemiştir. Ortaya çıkan tasarım sonucunda, Bio Park'ın verimli bir şekilde çalışmasını sağlayan metabolik süreçlerle bütünleştirilmiş, çeşitli macera ve boş zaman etkinlikleri için bir ortam geliştirilmiştir. Chan'a (2016) göre; biyomimikri, verimli sistemlere ve süreçlere ilham vermenin yanı sıra sürdürülebilir teknolojiyi örneklemek için yeni bir yol göstermektedir. Çalışmada geçen hikâye anlatımının unsurları, gıda, atık, enerji ve su bölgeleri arasındaki birbirine bağlı döngüleri ve ilişkileri aktarmaktadır. İnsanlar, bu eğlenceli etkileşim ve anlayış kombinasyonundan, Bio Park'tan dönüştürülmüş bir sürdürülebilirlik algısı ile ayrılacaklardır. Bu özel plan Auckland'daki Wynyard Point'e özgü olsa da, hızlı kentleşmeye ve sürdürülebilir bir devrim ihtiyacına yanıt olarak diğer şehirler için aynı öncül ve stratejilere sahip benzer bir model oluşturabilmektedir (Chan, 2016, s.133). Chan'a (2016) göre, hedonistik sürdürülebilirlikteki sürdürülebilir temel noktalar, yeniden kullanım ve geri dönüştürülebilir malzeme kullanımı, doğal aydınlatma, su verimliliği, iklimlendirme ve havalandırma sistemlerini, yaya odaklı tasarım ve yeşil alanlarla enerji tasarrufu sağlanmasıdır. Chan (2016) hedonistik sürdürülebilirlik yoluyla keyif almayı amaçlayan tasarım kriterlerini ise; sosyalleşme alanları, doğa manzarası, eğlenceli tasarım ve tasarıma oyunculuk katmayla ilişkili olarak analiz etmiştir. Ayrıca, tasarımda kullanılan teknolojinin hedonistik sürdürülebilirlik için önemine değinmiştir.

Hedonistik sürdürülebilirliği kent ölçeğinde ele alan Fiore ve diğerleri (2014), hedonomi kavramını değerlendirdikleri çalışmadaki hedonomik matrise göre üç farklı kenti değerlendiren Mohtadi (2016); topluluk temelli, kolektivist kökenli çözümlerin kentin sürdürülebilirliği konusundaki etkisinin büyük olduğu sonucuna varmıştır. Mohtadi'ye (2016) göre; Ingels tarafından popüler hale getirilen bir terim olan hedonistik sürdürülebilirlik, insanların ve mekânların etkileşimini ve bu etkileşim içinde sürdürülebilirliğin rolünü vurgulamaktadır. Bu bakış açısıyla yola çıkıldığında

Mohtadi'ye (2016) göre; hedonistik sürdürülebilirliğin kilit bir unsuru kolektivist bir tutumdur. Bu tür bir tasarıma örnek olarak; birden çok pencereden doğal aydınlatma tasarlayan ve böylece enerji tasarrufu sağlayan, uygun düzeyde çalışma alanı aydınlatması elde ederek peyzaj manzarası sunan LEED sertifikalı bir bina gösterilebilmektedir (Fiore ve diğerleri 2014; Mohtadi, 2016). Yeşil alanların hedonistik sürdürülebilirlik için önemine değinen Mohtadi (2016), yeşil alanların kentsel ısı adası etkisinin engellenmesinden, yağmur suyu yönetimine, biyolojik çeşitliliğin iyileştirilmesine karbon tutulmasına, mental ve bedensel sağlığın iyileştirilmesine ve hatta yapı değerlerinin artmasına kadar çeşitli faydalar sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca Mohtadi (2016); ulaşım programlarını uygulamaya koymanın veya yenilikçi binalar tasarlamının ilerlemeye yönelik temel adımlar olduğunu, şehirlerin hâlihazırda var olan doğal ekosistemlerinin de sürdürülebilirlik planlarına dâhil edilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Çalışmada, incelenen Bogota şehrinde otoyol yerine bisiklet yollarının yapılması ve yolların motorlu araçlara kapatılmasının, kamusal alanın hiyerarşisini tamamen değiştirdiğini vurgulayan Mohtadi (2016); bu reformların, sosyal ve ekonomik olarak marjinalleşmiş nüfusa bir alan sağladığını dile getirmektedir. Mohtadi (2016); özünde sürdürülebilir tasarımlar olduğunu dile getirdiği bu uygulamaların, kolektivizm ve eşitliğe dayandığını vurgulamaktadır. Bu çerçevede Mohtadi (2016); hedonistik sürdürülebilirliğin sürdürülebilir etkenlerini doğal aydınlatma, su verimliliği, iklimlendirme ve havalandırma sistemleri, bisiklet ve yaya odaklı tasarımı, toplu taşıma erişilebilirliği ve yeşil alanların önemini dile getirerek bu etkenlerin enerji tasarrufu sağladığını öne sürmektedir. Ayrıca Mohtadi (2016); atık yönetiminin ve teknoloji kullanımının önemine de değinmiştir. Hedonistik sürdürülebilirliğin hedonizmle ilişkili olan yapısını ise; sosyalleşme alanları, doğa manzarası ve eğlenceli tasarımla sağlanabileceğini vurgulamaktadır.

Ingels'in bazı mimari yapılarında hedonistik sürdürülebilirliği inceleyen Estika ve diğerleri (2020), pragmatik ütopya kavramını yapının neye ironi yaptığını ve neyin simülasyonu olduğunu ele almıştır. Estika ve diğerleri (2020) tasarım kararı yalnızca ütöpik arzunun yerine getirilmesi olmadığını, ayrıca The Mountain'ın tasarımında, arazi azaltma (bina işlevi entegrasyonu), doğal aydınlatma ve havalandırma, her doluluk görünümü ve sürdürülebilir teknoloji dahil olmak üzere sürdürülebilirlik

değerlerinin var olduğunu da vurgulamaktadır (BIG, 2007; Eskika ve diğerleri, 2020). Estika ve diğerlerine (2020) göre; hedonistik sürdürülebilirlik kavramı, mimari tasarımda kullanılabilecek çağdaş bir düşüncedir. Ayrıca, yeşil mimari ve sürdürülebilir kalkınma standartlarını karşılaması gereken mevcut tasarımın aciliyeti ile uyumludur. Bu nedenle, sürdürülebilir fiziksel tasarımın kalitesinin çevredeki topluluğun katılımıyla desteklenmesi gerektiği iddiası tartışmalıdır (Estika ve diğerleri, 2020, s.343). Estika ve diğerlerine (2020) göre; hedonistik sürdürülebilirlik kavramının Ingels yapılarındaki yansıması, doğal aydınlatma, su verimliliği, iklimlendirme ve havalandırma sistemleri, bisiklet ve yaya odaklı tasarımı ve yeşil alanlar, teknoloji, atık yönetimi, suçlu hissetmemek, sosyalleşme alanları, doğa manzarası, eğlenceli tasarım, ironi, simülasyon, tasarıma oyunculuk katma ve pragmatik ütopya kavramlarıyla ilişkilidir.

Dağ Gürcan ve Gürcan, (2020); “Darwinci Yaklaşım ve Mutasyonlar: Bjarke Ingels (BIG) ve Basamaklı Piksel Binalarının Analizi” adlı çalışmada, Ingels’in kentsel tasarım odaklı yaklaşımını 21. yüzyıl mimarisi için yeni senaryolar arayan, kentsel deneyimler ve diyalog alanları öneren, olumlu senaryolar kurgulayan, çağın taleplerini sorgulayan bir mimari yaklaşım olarak değerlendirmiştir. Bu değerlendirmede piksel binalarının değerlendirme kriterlerini; kademeli pikseller, insan için uygun ölçek, kamusal alan kavramı, sosyalleşme alanları, biçim ve kütle dili, insan ve mekân ilişkisi, deneyim için alan önerisi oluşturmaktadır. Yapıları ve Ingels’in tasarım dilini inceleyen çalışmada, Ingels’in tasarımlarında dikkat çeken unsurlardan enerji tasarrufu, doğal aydınlatma, bisiklet ve yaya kullanım alanları, yeşil alanlar, sosyalleşme alanları, ironik yaklaşım, pragmatik yaklaşım, tasarımda tekrar, dönüşüm, değişim ve metaforun önemi vurgulanmaktadır. Ancak hedonistik sürdürülebilirlik ve/veya BIG ile ilgili yapılan çalışmalar arasında iç mekân tasarımının temel alındığı bir çalışma bulunmamaktadır.

Tezin hedonistik sürdürülebilirlik üzerine çalışan ve Bjarke Ingels yapılarını konu edinen çalışmalardan farkı, hedonistik sürdürülebilirliğin iç mekân tasarımı ile ilişkisinin daha önce araştırılmamış olmasıdır. Bu araştırmanın, Bjarke Ingels’in tasarladığı konut yapıları üzerinden yapılması amaçlanmıştır. Tezde incelenen konut yapıları, Bjarke Ingels’in hedonistik sürdürülebilirlik kavramını yazılı olarak ilk kez manifesto ile tanımladığı 2009 yılından bu yana tamamladığı konut yapıları ile

sınırlandırılmıştır. Çalışmada seçilen konut yapıları, 2010 yılında tamamladığı ilk konut projesi olan “8 House” projesinden 2021 yılında tamamlanan “Telus Sky” konut projesine kadar toplam 10 konut yapısının ele alınmasıyla analiz edilmiştir. 2022 yılında tamamlanan BIG konut yapıları, yeterli veriye ulaşamaması nedeniyle çalışmaya dâhil edilmemiştir. Konut yapılarının ele alınma nedeni; kullanıcıların haz duygusunu tetikleyebilen, Rafael, Dorian, Jun ve Dominique’in (2017) de ileri sürdüğü hedonik/öznel iyi oluş kavramına dair mekânsal veriler barındıran, kullanıcının yaşam alanını oluşturan temel mekânlardan biri olmasından kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak; tüketim kültürünün ana damarlarından biri olan reklamcılık sektörünün konut reklamı üzerine olan eğilimi, tüketicinin sosyalleşme ve statü sahibi olma isteklerini güdülenmesine dair önemli bir kanal olması, konut pazarında bir ütopya oluşturulması, sunulan bir ürün, “ideal ev miti” veya “temalı yaşam tarzı” olarak ileri sürülmesi ve bu durumun hedonik tüketim kavramını teşvik etmesidir (Öncü, 2005, s.94-95). Ayrıca, konutun kullanıcılarının mekân deneyimi üzerindeki payının büyük olması, Bjarke Ingels’in mimari tasarım şirketi olan BIG’in konut projeleri üzerine yaptığı çalışmaların ağırlıklı olması ve bu nedenle incelenebilecek örnek çeşidinin fazla olması nedeniyle konut yapılarının iç mekân tasarımında hedonistik sürdürülebilirliğin tasarım yoluyla nasıl karşılık bulduğu analiz edilmiş ve bu konuya ilişkin tasarım ilkelerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Ingels’in “Yes is More” (Evet Daha Fazlası) adlı kitabının “Lomborg’dan öğrenmek” bölümünde anlatıldığı gibi, Ingels için tüketim, ekonomi, ekoloji ve sürdürülebilirlik ilişkisini yorumlamak için yeni bir manifesto geliştirmiştir. Bu manifesto, Ingels’in görüşüne göre hedonistik sürdürülebilirlik felsefesidir (Ingels, 2009). Lomborg’un “The Skeptical Environmentalist” (Şüpheli Çevreci) kitabında belirlediği iyi tüketim kriterlerinin farklı yorumlanabileceğini dile getiren Ingels (2009); iyi tüketiminin on emri olarak temel aldığı kriterleri eleştirmiştir. Ingels’in “iyi tüketimin on emri”ne dair yaptığı eleştiri, üçüncü bölümde “Bjarke Ingels’in hedonistik sürdürülebilirlik ilkeleri” başlığı altında da gösterilmiştir. Bu eleştiri; Ingels’in, Lomborg’un söylemlerindeki karbon emisyonunu azaltmak adına fosil yakıt kullanımını azaltmak yerine tüm kaynakları kullanmanın gerekliliğini savunmasıyla başlamaktadır. Tekrar kullanım ve geri dönüşüm konusunda Lomborg (2001) ile aynı fikirde olduğunu belirten Ingels (2009); karbon emisyonunu ve fosil yakıt kullanımını

azaltmak adına eve yakın kalmayı ileri süren Lomborg'un bu fikrini de eleştirerek eve yakın kalarak hareket alanını sınırlamaktansa yola koyulmanın gerekliliğini savunmaktadır. Ingels (2009); içten yanmalı motorların kullanımını en aza indirgenmesini ve hidrojen motorlarının kullanımının artmasını ileri süren Lomborg'a (2001), hidrojen motorlarının kullanımı konusunda katılmaktadır.

Lomborg (2001) eve yakın kalmayı, ulaşım araçlarıyla fosil yakıt tüketimini arttırmamayı tavsiye ederken; Ingels (2009) ise bu konudaki fikrini sürüş sırasında enerji üreten sistemler geliştirmenin daha doğru olduğu yönünde kullanmaktadır. İyisi tercihlerin ve seçmenlerin küresel sorunlar üzerindeki etkisini vurgulayan Lomborg (2001) bu konudaki sorumluluğun oy vererek hükümet düzenlemelerini desteklemek olduğunu savunmaktadır. Ancak Ingels (2009); bu görüşü hedonistik sürdürülebilirlik için uygun bulmayarak hükümeti desteklemek yerine enerji sistemleriyle herkesin kendi evini desteklemesi gerektiğini ve atık yönetimine öncelik verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yeniliklerle küresel sorunların önlenebileceğine inanan Lomborg (2001) ve Ingels (2009) bu konuda inovasyonları desteklemek konusunda aynı fikirdedir.

Sınırlı kaynakların kullanımında bir önceliklendirme yapılması gerektiğini savunan Lomborg (2001) için çevreye öncelik verilmelidir. Öncelikleri belirlemek konusunda Lomborg ile aynı fikirleri paylaşmadığını belirten Ingels (2009); iyi tüketim eleştirisinde bu ilke yerine kullanımın artmasında elde edilenin de artabileceğine dair fikrini şu sözlerle savunmaktadır: "Ne kadar çok harcarsan o kadar çok elde edersin!" (Ingels, 2009, s.50). Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli vb. platformların çevre sorunlarının temelindeki suçlunun insanlar olduğu fikrini tekrar eden Lomborg (2001); insanın suçluluğunu kabullenerek bu konudaki sorumluluğu alması gerektiğini savunmaktadır. Ancak Ingels (2009); bu konuda suçluluk hissine gerek olmadığını ve hissedilen suçluluğun bir kenara bırakılması gerektiğini dile getirmektedir. BM'nin sürdürülebilir kalkınmanın gerçek amacının, insanların uzun, sağlıklı ve yaratıcı yaşamlardan zevk almaları için elverişli bir ortam yaratmak olmalıdır söylemini sahip olunandan keyif alınması şeklinde yorumlayan Lomborg'un (2001) bu söylemini ise Ingels (2009); daha fazla keyif al diyerek bu konunun önemine vurgu yapmaktadır.

Çalışmanın temeli, Bjarke Ingels'in "Yes is More" (Evet Daha Fazlası) kitabında değindiği iyi tüketimin eleştirisindeki ilkelere dayandırılmış, hedonistik sürdürülebilirlik ve BIG yapıları konusunda çalışmalar yapan Pastor (2012), Balık (2014), Chan (2014), Mohtadi (2016), Estika ve diğerleri (2020) ve Dağ Gürcan ve Gürcan, (2020)'nin bu alanda ulaştıkları sonuçlardan oluşmaktadır. Şimdiye kadar incelenmemiş olan BIG konut yapılarının iç mekân tasarımları, adı geçen araştırmacılardan elde edilen bilgiler doğrultusunda, Ingels'in Lomgorg'a (2001) dayanarak ortaya koyduğu hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinin, tasarım aracılığıyla nasıl ortaya koyulduğu analiz edilmiştir. Bunu yapmak için Ingels'in hedonistik sürdürülebilirlik ilkeleri esas alınmış ve onun yapılarını inceleyen araştırmaların sonuçlarına bakılarak, hedonistik sürdürülebilirlik konseptiyle başka tasarımcılara ait yapıları analiz eden çalışmalardan da elde edilen ortak ilkeler doğrultusunda kapsamlı bir metod oluşturulmuştur. Böylece, Ingels'in tasarım dili ve hedonistik sürdürülebilirlik konsepti detaylandırılmıştır. Bu çerçevede ortaya çıkan tasarım ilkeleri ve tasarımda inceledikleri faktörler, araştırmacıların konuyu ele aldığı tarihe göre kronolojik olarak Tablo 2'de gösterilmiştir:

Tablo 2: Bjarke Ingels'in (2009) "İyi Tüketimin On Emri"ne yaptığı hedonistik Sürdürülebilirlik İlkeleri ve Literatürdeki Hedonistik Sürdürülebilirlik ve BIG Yapıları Analizi Yapan Araştırmacılardan Uyarlanmıştır.

#	Ingels (2009)	Pastor (2012)	Bahk (2014)	Chan (2016)	Mohtadi (2016)	Estika ve diğerleri (2020)	Dağ Gürcan ve Gürcan (2020)
1	Kullan, yeniden kullan, geri dönüştür			Yeniden kullan, geri dönüştür			
2	Yola koyul						
3	Hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar						
4	Sürüş sırasında enerji üret						
5	Enerji ile kendi evini destekle	Enerji tasarrufu	Enerji tasarrufu	Enerji tasarrufu	Enerji tasarrufu	Enerji tasarrufu	Enerji tasarrufu
		Doğal aydınlatma	Doğal aydınlatma	Doğal aydınlatma	Doğal aydınlatma	Doğal aydınlatma	Doğal aydınlatma
		Su	Su	Su	Su	Su	
		İklimlendirme ve havalandırma	İklimlendirme ve havalandırma	İklimlendirme ve havalandırma	İklimlendirme ve havalandırma	İklimlendirme ve havalandırma	
			Bisiklet için kullanım alanları		Bisiklet için kullanım alanları	Bisiklet için kullanım alanları	Bisiklet için kullanım alanları
			Yaya odaklı tasarım	Yaya odaklı tasarım	Yaya odaklı tasarım	Yaya odaklı tasarım	Yaya odaklı tasarım
					Toplu taşımaya ulaşılabilirlik		
			Yeşil alanlar	Yeşil alanlar	Yeşil alanlar	Yeşil alanlar	Yeşil alanlar
6	İşe yarar inovasyonları destekle		İşe yarar inovasyonları destekle	İşe yarar inovasyonları destekle	İşe yarar inovasyonları destekle	İşe yarar inovasyonları destekle	İşe yarar inovasyonları destekle
			Teknoloji	Teknoloji	Teknoloji	Teknoloji	Teknoloji
7	Ne kadar kullanırsan o kadar alırsın					Ne kadar kullanırsan o kadar alırsın	
8	Atık	Atık		Atık	Atık	Atık	
9	Kendini suçlu hissetme					Kendini suçlu hissetme	
10	Daha fazla keyif al	Daha fazla keyif al	Daha fazla keyif al	Daha fazla keyif al	Daha fazla keyif al	Daha fazla keyif al	Daha fazla keyif al
		Sosyalleşme alanları	Sosyalleşme alanları	Sosyalleşme alanları	Sosyalleşme alanları	Sosyalleşme alanları	Sosyalleşme alanları
		Doğa manzarası	Doğa manzarası	Doğa manzarası	Doğa manzarası	Doğa manzarası	Doğa manzarası
		Eğlenceli tasarım	Eğlenceli tasarım	Eğlenceli tasarım		Eğlenceli tasarım	
			İroni			İroni	İroni
			Simülasyon			Simülasyon	
				Tasarıma oyunculuk katma		Tasarıma oyunculuk katma	
			Pragmatik ütopya			Pragmatik ütopya	Pragmatik ütopya
							Tasarımda tekrar
							Tasarımda dönüşüm
			Tasarımda değişim				Tasarımda değişim
							Metafor

4.3 Bjarke Ingels Yapıları

BIG'in konut tasarımlarındaki hedonistik sürdürülebilirlik yaklaşımını incelemek için ele alınan yapılar sırasıyla; 8 House, Via 57 West, Honeycomb - Albany Marina Rezidansı, Transitlager Dreispitz, Grove at Grand Bay, Klein A45, Dortheavej Rezidansı, 79&Park, Vancouver House ve Telus Sky'dır.

4.3.1 House

Yapının bulunduğu Kopenhag kenti, 570 milyonluk tahmini nüfusuyla Danimarka'nın başkenti ve en kalabalık şehridir. Kopenhag şehrinin yer aldığı Danimarka ülkesi bir İskandinav ülkesidir. Işıkoğlu (2019); Norveç, İsveç, Finlandiya, Danimarka ve İzlanda'yı içine alan coğrafyaya isim olan "Nordik ülkeleri" veya "İskandinavya bölgesi"ni, geçmişten bu yana ortak kültürel, dilsel ve dinsel ortama sahip olduğunu ifade etmektedir. Geleneksel İskandinav mimarisinde genellikle ahşap kullanılmaktadır ve renk kullanımı yaygındır. Ayrıca, bölge mimarisinde doğayla bütünleşik bir tasarım yaklaşımı yer almaktadır. Geleneksel İskandinav evlerinde; küçük ölçekli, küçük pencereli, küçük odalı, alçak tavanlı, dik çatılı, hasır/çim çatı kullanımının yaygın olduğu görülmektedir. Mimariye, geleneksel evlerin çatıları da dik açılı olarak inşa edilmesinin nedeni; bölge iklimsel koşullarına uygun olarak yıl içinde bol yağış almasıyla ilişkilidir. Dolayısıyla, bölgede işlevsel ihtiyaçların, yerel malzeme kullanımının mimariyi şekillendirdiğini söylemek mümkündür (Işıkoğlu, 2019, s.469).

Yaklaşık 88 bin kilometrekarelik bir alanı kaplayan topoğrafyaya sahip olan Kopenhag, ilerleme, gelişme ve karbondioksit emisyonlarını azaltarak yaşam standartlarını iyileştirmenin mümkün olduğunu dünyaya göstermeye çalışmaktadır (Karimi ve Zandieh, 2016). Danimarka, genel yaşam memnuniyeti açısından genellikle en üst sıralarda yer almaktadır. Ancak genel mutluluk söz konusu olduğunda biraz daha düşük sırada yer almaktadır (Lolle ve Andersen, 2016, s.1349). Kopenhag'ın Orestad Bölgesi'nde konumlanan ve 2010 yılında tamamlanan bütünleşik konut ve ofis projesi olan "8 House", blok şeklinde büyük bir dörtgen yapı yerine düz arazi üzerinde farklı bir tasarım oluşturmak amacıyla tasarlanmıştır. Ofisler için ve konut için 2 farklı yapıyı birleştirmek yerine "kentsel hücre bölünmesi" adı altında yeni bir sistem geliştirmek isteyen Ingels (2009); 2 bloğu ayırarak mahalleye

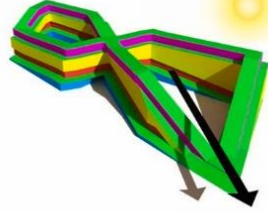
yeni bir meydan yaratmayı amaçlamıştır. Bütün bir mahallenin tek bir yapıda konaklayabilmesi için tasarlanan “8 House”, bir başka deyişle, bir konut yapısında şehir oluşturma fikrinden yola çıkılarak tasarlanmıştır (Ingels, 2009, s.93). Kopenhag’ın coğrafi olarak eğimsiz, düz bir yapı barındırmasına karşın yapının eğimli bir mahalle yaratılmasına yönelik tasarımı, yapının barındırdığı ironik yaklaşımı göz önüne koymaktadır. Estika ve diğerlerinin (2020) Ingels’in ironik yaklaşımını tanımladığı zıtlıkları barındırma olgusuna yanıt veren bu tezatlık, Ingels’in (2009) ileri sürdüğü pragmatik ütopya kavramına karşılık gelen ironik yaklaşıma da uygun bir tasarım barındırmaktadır. Bu eğimli mahallenin oluşturulmasıyla küçük bahçeler ve yürüyüş yolları, kişilerin birlikte yaşadıkları diğer kullanıcıları tanıyıp, beraber vakit geçirebildikleri bir İtalyan tepe kasabasındaki samimiyetin elde edilmesi amaçlanmaktadır (BIG Resmi İnternet Sitesi, 2022).

Ingels, her aktivitenin farklı bir katta olduğu, bir pasta gibi kat kat düzenlenmiş yani “kentsel katman pastası” (urban layer cake) mantığıyla ilerlemiştir. Örneğin; Ingels, dükkânlar ve ofislerin müşteri ve sokakla direkt olarak buluşmasının ve bu mekânların gün ışığından yaralanacak ancak direkt olarak bilgisayar ekranlarını görmeyi etkilemeyecek şekilde tasarlanmasının daha doğru olduğu sonucuna varmıştır (Ingels, 2009, s.94). Zemin katta yer alan ticari alanlardaki görsel konfor, bu şekilde sağlanmaktadır ve enerji tasarrufunun düşünüldüğü belirtilebilir. Enerji tasarrufunun sağlanması, hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden enerji ile kendi evini destekleme ilkesinin yapıdaki karşılığını ortaya koymaktadır.

Yeşil çatı stratejisi (bitkilendirilmiş çatı teknolojisi), kentsel ısı adası iyileştirmesi ve bina sakinlerine ısı konfor sağlamanın yanı sıra, binaların enerji tüketimini azaltan ve çevreye estetik değerler katan uygulamalardan biridir (Saadatian ve diğerleri, 2013). Yeşil çatılar, yağışları toplayarak ve tutarak bina yüzeylerinden gelen yağmur suyu akışını düşürebilmekte ve böylece yağmur suyu altyapısına ve kentsel suyollarına akış hacmini azaltabilmektedir (Oberndorfer ve diğerleri, 2007, s.823). Takebayashi ve Moriyama’ya (2007) göre; kentsel ısı adası etkisini dengelemenin bir yolu, yeşil alanların kullanılmasıdır. Genellikle bitki örtüsü, insan yapımı gölgeleme cihazları ve su kütlelerinin bir kombinasyonu olan bu alanlar, serinletici bir etkiye sahiptir ve şehirler içinde enerji tasarrufu yapma potansiyelindedir (Takebayashi ve Moriyama, 2007). Eğimli yeşil çatı teknolojisine sahip bu konut

binası, 2010 İskandinav Yeşil Çatı Ödülü'nü kazanmıştır. Kuzeydoğu köşesinde kelimenin tam anlamıyla “kaldırılan” ve güneybatı köşesinde “sıkıştırılan”, ışık ve havanın ortadaki avluya girmesine izin veren, gün ışığını ve tüm sakinler için doğal ısıtmayı optimize eden yapının şekli, doğal havalandırmaya olanak sağlamakta ve yağmur suyu, bir yönetim sisteminde toplanmaktadır. Toplam 1.700 m²lik iki eğimli yeşil çatı, kentsel ısı adası etkisini azaltmak ve projeye görsel kimlik kazandırmak ve onu bitişik tarım arazilerine geri bağlamak için stratejik olarak yerleştirilmiştir (BIG Resmi İnternet Sitesi, 2022). Ingels, diğer insanların kullanıcıları kolaylıkla görebileceği cadde kotuyla ilişkisinin daha az olması ve gün ışığı alma kapasitesinin daha fazla olacak şekilde düzenlenmesi gerektiğine inandığı konut bölümünü ise; ticari bölümün zıt yönünde yani yüksek katlarda konumlandırmıştır (Şekil 51 ve 52).

Şehirleşmenin hızlanması, özellikle özel otomobiller olmak üzere, araçların yaygınlaşmasına yol açmış, bu da duman ve karbon emisyonu gibi çevre sorunlarına neden olmaktadır. Toplu taşıma ölçeğinin genişlemesi, enerji tüketimini ve karbon emisyonlarını artırsa da, karbon emisyonunun azaltılmasını kolaylaştıran bir yığılma etkisini de tetikleyebilmektedir (Jiang, Zhou ve Liu, 2019). Şehir merkezine uzak bir yeni yerleşim bölgesinde konumlanan yapıya ulaşım, otobüs duraklarına ve metro istasyonuna yakın olmasıyla toplu taşıma yoluyla da sağlanabilmektedir. Bu açıdan ele alındığında; yapının toplu taşıma kullanımına uygunluğu ve kolay ulaşım sağlanabilir yapısı, kullanıcıların yapıya erişimini kolaylaştırabilmektedir.

Şekil 51: “8 House” Kütle Diyagramı (URL 46)

Şekil 52: 8 House, Kopenhag, Danimarka (URL 47)

Kopenhag'ın gelişmekte olan Orestad semtinde BIG ve JDS ekibinin VM Houses ve Mountain Dwellings projelerinden sonra aynı geliştirme ekibiyle tamamladığı üçüncü projedir. 61.000 metrekareye yayılan yapı, sokaktan 10. kata kadar teraslı bahçeler sunmakta ve bunun yanı sıra kullanıcıların teras katlarına kadar

bisiklet sürmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca, kullanıcıların bisikletleri park etmesi için yapının ticari alanlarının bulunduğu seviyesinde bir bisiklet park alanı yer almaktadır. Yapının, 8 sayısının formundaki tasarımından kaynaklanan iki farklı iç avlusu bulunmaktadır. “8 House” bu avlularda tüm kullanıcılara hizmet eden 500 m² ortak alana sahiptir (Şekil 53). Aynı noktada, kullanıcıların binanın batı ucundaki park alanından doğudaki su dolu kanallara kolayca geçmelerini sağlayan 9 metre genişliğindeki bir geçitten ulaşım sağlanmaktadır. Buecker ve diğerlerinin (2021, s.574) “Sağlıklı bireylerde fiziksel aktivite ve öznel iyi oluş: meta-analitik bir inceleme” adı çalışmasında kişilerin yaptığı fiziksel aktivitenin, öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Buna dayanarak; yapıda bulunan yürüyüş yolunun ve avluların kullanıcıların yürüme, bisiklet sürme vb. fiziksel aktiviteleri destekler nitelikte olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca, teknolojinin gelişmesi ve yaşam tarzının değişmesiyle birlikte bisiklet, elektrikli bisiklet, elektrikli araç vb. paylaşımlı seyahat modu, enerji tüketimini ve emisyonları azaltmanın etkili bir yolu haline gelmektedir (Lu ve diğerleri, 2022, s.15). Yapıda bulunan bisiklet ve yürüyüş yolu, aynı zamanda karbon emisyon gazı salgılanmadan yapı içinde ve çevresinde dolaşımın sağlanması için bir tasarım bulunmaktadır. Yaya odaklı tasarım, toplu taşımaya erişim kolaylığı ve bisiklet kullanıma uygunluk çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına etkin rol oynamakta ve hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden enerji ile kendi evini destekle ilkesinin sağlanması yönelik unsurlar arasındadır.

Çalışmanın ikinci bölümü olan iç mekân tasarımında sürdürülebilirlik başlığı altında da bahsedildiği üzere alüminyum, geri dönüştürülebilir bir malzemedir (Ćurčić ve diğerleri, 2019, s.157). Yapı cephesinde kullanılan alüminyum paneller, düşük maliyetli, bakımı kolay, hafif ve geri dönüştürülebilir özelliklere sahip olması dolayısıyla yapının sürdürülebilir bir tasarıma sahip olabilmesi adına olumlu bir noktada yer almaktadır. Barselona’da düzenlenen yarışmada; 2011 Dünya Mimarlık Festivali’nde, Dünyanın En İyi Konut Binası ödülüne layık görülen yapıda, sert ahşap pencereler, beton konstrüksiyon, meşe döşeme, metal paneller ve granit döşeme taşları gibi uzun ömürlü ve çok az bakım gerektiren veya hiç bakım gerektirmeyen geleneksel malzemelerin kullanılmasına vurgu yapılmaktadır. Buna dayanarak; yapıdaki geri

dönüştürülebilir malzemelerin varlığının kullan, yeniden kullan, geri dönüştür ilkesine karşılık geldiğini söylemek mümkündür.

Hem yatay hem de dikey olarak kırılan dış cephe yapıyı dinamik hale getirirken; avluya ve çatıya hâkim olan yeşil alanlar, bina sakinleri için görsel bir rahatlama sağlamaktadır. Kompleksin merkezindeki ortak alanlar, sakinlere uzun kış günlerinde sosyalleşebilecekleri bir alan sağlamaktadır. Boyutunun büyüklüğünü bir avantaj olarak değerlendiren yapı, böylece kullanıcıya bir tepe kasabasının mahremiyetini hatırlatan küçük bahçeler ve yürüyüş yolları ile bir mahalle ve burada yaşayanlara ait bir topluluk hissi oluşturulmasına olanak sağlamak amacıyla yapılmıştır. Ayrıca yapı, dairelerin giriş kapısının önünde bulunan küçük verandalarda sosyalleşme, sokakta vakit geçirme ve bir apartmanın yüksek katlarında dahi olsa bahçesinde bitki yetiştirebilme imkânı sunmaktadır (Şekil 54). Sosyal ilişkilerin kalitesinin neden faydalı olduğunu anlamak amacıyla sosyal destek ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin doğasını araştırdıkları çalışmada Siedlecki ve diğerleri (2014); sosyal ilişkilerin ve sosyal desteğin yani gerektiğinde birine güvенеbilme beklentisinin öznel iyi oluş için oldukça önemli olduğunu sonucuna varmıştır. Öznel iyi oluş, dopamin hormonun salgılanmasıyla yakın ilişkidir (Mizrahi ve diğerleri, 2009). Bu nedenle gün ışığı, öznel iyi oluş ve dopamin hormonunun oranlarındaki artışın doğru orantılı olduğu söylenebilmektedir. Bu durumda kullanıcıların yapı dolayısıyla haz almasını sağlayacak unsurlar oluşabilir ve hedonistik sürdürülebilirliğin ilkelerinden “daha fazla keyif al ilkesi” doğal aydınlatmanın varlığıyla ilişkilendirilebilir. Buna dayanarak; “8 House” yapısının amaçladığı sosyal ilişkilerin kurulabildiği, komşu etkileşiminin sağlandığı, toplu aktivitelerin yapılabildiği bir mahalle simülasyonu yaratmanın kullanıcıların öznel iyi oluşlarını arttırarak haz almalarına olanak yarattığı sonucuna varılabilmektedir. Bu bağlamda; simülasyon ve sosyalleşme alanlarının varlığı hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden daha fazla keyif al ilkesinin yapı tasarımındaki karşılığını ortaya koymaktadır.

Hem avluda hem de konut birimlerinin girişlerinde yeşil alanlar oluşturulabilen yapıda kullanıcıların bitki yetiştirebilmesi ve doğal unsurlarla ilişki kurabilmesi için imkân bulunmaktadır. Aydoğdu Bıçak ve Erkan'ın (2020) “Yeşil alan ve fiziksel aktivitenin insan mutluluğu üzerindeki etkisinin saptanmasında bir yöntem” adlı çalışma sonucunda elde ettiği verilere göre; konut çevresinde yeşil alanlar bulunması

ve fiziksel aktivitelerin yapılabilmesi için imkânların var olması, kullanıcıların fiziksel ve zihinsel ruh halini olumlu yönde etkilemektedir. Yeşil alanlarla ilişki kurmanın öznel iyi oluşu arttırdığı stres ve diğer duygusal bozuklukların giderilmesinde etkili olduğu gözlenmiştir (Aydoğdu Bıçak ve Erkan, 2020). Buna dayanarak, yapının yeşil alanlarla sağladığı ve fiziksel aktivite imkânlarıyla desteklediği tasarımın, kullanıcıların yapı tasarımından haz almasına yönelik olumlu bir etken oluşturduğu söylenebilmektedir. Ayrıca bu etkenlerin, kullanıcının daha fazla keyif almasına yönelik unsurlar oluşturabildiği gibi çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için pozitif tasarım unsurları olduğunu söylemek mümkündür.

Binanın konut programı üç çeşit konaklama sunmaktadır: çeşitli büyüklüklerde daireler, çatı katları ve şehir evleri. Banliyö sakinliği ve kentsel enerjinin bir karışımı ile şehir evi ve açık konutları modern aile için idealdir. Yalnız yaşayan kullanıcılar ve çiftler ise çatı katlarında bulunan daireleri tercih edebilmektedir. Bu daireler, kanalın ve Güney Kopenhag'ın manzarasına sahip bir oyun alanı işlevi görmektedir. Farklı konut tipolojileri, kullanıcılara seçim özgürlüğü sunmaktadır. Ayrıca, yapıda bulunan 476 konut biriminin 300'e yakını farklı plan tiplerine sahiptir. Yapının sahip olduğu sekiz formu, konut birimlerinin farklı manzaralara sahip olmasını sağlamaktadır. Bu durum, kullanıcıların sahip oldukları dairelerin özel ve benzersiz olduğunu hissetmesine olanak sağlamaktadır. Benzersiz bir ürün algısı oluşturulduğunda kişinin değer verdiği özel durum ürünleri bağlamında, bir ürünün benzersiz veya alışılmadık görünmesinin sağlanması ürünün çekiciliğini artırmaktadır (Pocheptsova, Labroo ve Dhar, 2010, s.1059). Lüks markaların; mutlu, farklı, ayrıcalıklı, değerli ve benzersiz ve özel hissettirme gibi duygusal ihtiyaçlarına karşılık vermek adına lüks değer aktarımını takviye edecek çeşitli göstergeleri pazarlama stratejilerinde kullandıklarına rastlanmaktadır (Köse ve Yeygel Çakır, 2016, s.41). Freud'un kurama göre bu durum, haz temelli bir tüketimi yansıtmaktadır (Köse ve Yeygel Çakır, 2016, s.41). Freud'un modelinde, kişinin iç dünyasındaki duygulara karşı gelmenin çoğu zaman mümkün olmadığını savunmuştur (Köse ve Yeygel Çakır, 2016, s.32). Bu yaklaşım, insanın dünyaya gelirken yalnız tatmin edemeyeceği duygularla birlikte geldiğini ve bu durumun ilerleyen yaş ile birlikte daha çetrefilli bir hale dönüştüğünü dile getirmektedir (Köse ve Yeygel Çakır, 2016, s.32). Bu noktada, "8 House" yapısında bulunan konutların farklı plan tiplerine sahip olması ve kullanıcının kendini özel ve

ayrıcalıklı hissetmesiyle haz temelli bir tüketim olgusunun yer aldığı söylenebilmektedir.

Şekil 53: "8 House" İç Avlu Görüntüsü, Kopenhag, Danimarka (URL 48)

Şekil 54: "8 House" Dairelerin Giriş Alanları, Kopenhag, Danimarka (URL 49)

Doğal ışığın iyi tasarlanmış, kontrollü kullanımı, ışığın tüm binaya nüfuz etmesini sağlayan teknolojiler veya sistemler kullanılarak, aydınlatma ve iklimlendirmeye ayrılan enerji tüketimi minimumda tutulabilmektedir (Gago, Muneer, Knez ve Köster, 2015, s.11). Morales-Bravo ve Navarrete-Hernandez'in (2022) "Evde iyi oluşun aydınlatılması: Doğal ışık tasarımının konut alanlarında algılanan mutluluk ve hüznün üzerindeki etkisi" adlı araştırmada, bir konutun gün ışığı alma oranının az olmasının mekânları yaşanmaz kıldığı ve öznel iyi oluşu negatif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Duygusal refahı arttırmak için konut yapılarından mümkün olduğunda ekvatora dönük pencereler kullanılmalıdır (Morales-Bravo ve Navarrete-Hernandez, 2022, s. 12). Toplumların yaşam kalitesini değerlendirmede, ekonomik ve sosyal göstergelerle birlikte göz önünde bulundurulması gereken bir gösterge de öznel iyi oluştur (Diener, Kesebir ve Lucas, 2008). Öznel iyi oluşu iyileştirmek için konutlarda doğal ışık koşulları korunmalıdır (Morales-Bravo ve Navarrete-Hernandez, 2022, s. 12). Verilen bilgilere dayanarak "8 House" binasındaki gün ışığına yönelme tasarımı, konut iç mekan tasarımlarındaki pencere boyutlarının büyük olması ve çatı pencereleriyle gün ışığından optimum düzeyde faydalanılmasıyla enerji tasarrufu sağlanmaktadır. Ayrıca, yalnızca yapı iç mekânlarında değil; sekiz formunu dolanan ve kesintisiz devam eden yapının sahip olduğu yürüyüş ve bisiklet yolu, gün ışığı oranının engellenmemesine yönelik cam korkuluklarla çevrelenmiştir. Bu durum, yapının sürdürülebilir malzemelerden biri olan cam malzemenin kullanımının bir örneğini oluştururken; kullanıcıların yapı tasarımından kaynaklı haz almalarını sağlayan hormonları arttıran bir etken olarak değerlendirilebilmektedir (Şekil 55).

Dolayısıyla, “8 House” binasındaki kişinin dopamin hormonunu daha fazla salgılayabilmesine ve dolayısıyla bulunduğu mekândan haz alabilmesine yönelik güneş ışığıyla bağlantılı bir tasarım bulunmaktadır. Tüm bunlara ek olarak sürdürülebilir iç mekân tasarımı için kilit bir noktada yer alan doğal aydınlatma ve görsel konforun sağlanması, yapının enerji tasarrufunda önemli bir etken oluşturmaktadır (Ayçam ve diğerleri, 2010). Buradan yola çıkarak, yapının ekvatora yönelen pencereleri ve pencere boyutlarındaki büyüklük, aynı zamanda enerji tasarrufu yapabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu sayede, binadaki yapay enerji kaynaklarının kullanımı (örneğin; yapay aydınlatma sistemi) azaltılabilmektedir (Şekil 55).

Ribeiro, Ramos ve Flores-Colen’e (2020) göre; iç mekân hava kalitesi üzerindeki etkiyle ilgili olarak, balkon tasarımının iç mekân hava akışı modelleri ve hava hızı üzerindeki etkisini değerlendirmek için birçok çalışma yapılmaktadır. İncelenen çalışmalardan, üç balkon alanının (açık balkon, camlı balkon ve ortadan kaldırılmış balkon), iç mekân çevre koşullarına katkıda bulunan dört faktör (termal konfor, hava kalitesi, görsel konfor ve akustik konfor) üzerinde ilgili etkileri olduğu açıkça görülmektedir. Yapılan çalışmalarda; açık balkonların tasarım optimizasyonuna odaklanan araştırma çalışmaları, incelenen makalelerin çoğunluğunu (%68) oluşturmaktadır ve tropikal ve subtropikal yüksek yoğunluklu şehirlerde ve sıcak iklimlerde daha belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Literatür, konutlarda açık bir balkonun varlığının, ısı konforu, iç hava kalitesi, görsel konfor ve akustik konfor açısından genel iç ortamın iyileştirilmesine katkıda bulunduğunu açıklığa kavuşturmuştur (Ribeiro ve diğerleri, 2020, s.13). Buna dayanarak; yapıdaki konut birimlerinin sahip olduğu balkonlar, kullanıcıların dış mekânla ilişkisini güçlendirirken; konut iç mekân tasarımında doğal havalandırma sisteminin sağlanmasına, termal, akustik ve görsel konforun iyileştirilmesine destek verdiği ve yapıda enerji tasarrufu sağladığı sonucuna varmak mümkündür (Şekil 56). Ayrıca, iç ortam hava kirliliği kişinin öznel iyi oluşunu olumsuz yönde etkilemektedir (Han ve diğerleri, 2018, s.702). Bu nedenle; yapının balkonlarla sağladığı iç ortam hava kalitesinin iyileştirilmesine yönelik tasarım hem enerji tasarrufu sağlanmasına hem de kişinin haz duyabilmesine imkân yaratmaktadır.

Yapının iç mekânında bulunan sosyal alanlarını içeren bölümde bulunan merdivenler, kendi için programatik şekilde çalışarak kullanıcıların gidebileceği tüm alanlara (ortak alan, salon, mini mutfak alanı vb.) erişim sağlamaktadır (Şekil 57). Zeminden katı katına kadar uzanan bu merdivenlerde tamamıyla beyaz renk hâkimdir ve bu alanda aydınlatma sistemi, merdiven basamaklarının altına yerleştirilen led ışıklarla sağlanmaktadır. Ayrıca, merdivenlerin bulunduğu bölümün çatısında bulunan pencere yardımıyla da gün ışığından yararlanma imkânı sağlanmaktadır. Konut iç mekân tasarımında kullanılan kapılar, sürdürülebilir bir malzeme olan ahşap kereste malzemeden oluşmaktadır. Bu noktada, yapıda kullanılan malzemelerin ağırlıklı olarak geri dönüştürülebilir ve yeniden kullanılabilir malzemeler olduğu söylenebilmektedir. “8 House” konutlarının iç mekân tasarımında, Danimarka mimarisiyle ilişkili olarak açık renkler ve doğal malzemelerden sıkça faydalanılmıştır (Şekil 58).

Şekil 55: “8 House” Mutfak İç Mekân Görüntüsü, Kopenhag, Danimarka (URL 50)

Şekil 56: “8 House” Balkon Görüntüsü, Kopenhag, Danimarka (URL 51)

Şekil 57: “8 House” Merdiven Görüntüsü, Kopenhag, Danimarka (URL 52)

Şekil 58: “8 House” İç Mekân Görüntüsü, Kopenhag, Danimarka (URL 53)

Liu ve diğerlerinin (2021) “Guangzhou, Çin’de doğal dış ortamlar ve öznel refah: Farklı erişim ölçütlerinin karşılaştırılması” adlı çalışma; verilerine göre sokak manzarasına sahip olan ve doğa manzarasına sahip olan kullanıcıların öznel iyi oluş verileri farklıdır. Yapılan çalışmada; yapıyı çevreleyen mavilik miktarı, daha yüksek düzeyde bir pozitif etkiyle bağlantılı olduğu sonucu elde edilirken; yapıyı çevreleyen yeşillik miktarıyla kişinin öznel iyi oluşu arasında çok ufak farklılıklar tespit edilmiştir. Ancak bu durumun Avrupa ülkelerinde tam tersi bir şekilde sonuçlandığını dile getiren Liu ve diğerleri (2021); yeşil manzaranın Avrupalılar için öznel iyi oluş düzeyinde olumlu etkilere sahip olduğunu vurgulamaktadır. “8 House” yapısının hem şehir merkezine uzak ve doğal unsurların ağırlıklı olduğu bir noktada yer almasıyla doğa manzarasına sahip olduğu görülmektedir. Yapı, hem yeşil alanları, hem yapıyı çevreleyen yeşil alanlarda yaşayan canlıları, hem de yapının yanından geçen nehri konut birimlerinin manzarasına dâhil etmektedir. Bu durum; kullanıcıların konut iç mekânlarında vakit geçirirken; doğayla ilişki kurmasını ve haz almasını sağlamaktadır (Şekil 59).

Şekil 59: “8 House” Bir Konut Biriminin İç Mekânının Sahip Olduğu Manzara Görüntüsü, Kopenhag, Danimarka (URL 54)

Yapı, hem formu hem formunun sağladığı sosyalleşme imkânlarıyla hem de iç mekân tasarımıyla Estika ve diğerlerinin (2020) öne sürdüğü Ingels’in hedonistik sürdürülebilirlik anlayışını insan yaşamını iyileştirmek için sürdürülebilirliğin özelliklerini oyunculukla (şakacılıkla/playfulness) bütünleştiren bir düşünce tarzı olduğu fikrine karşılık gelen öğeler barındırmaktadır. Yapıda tespit edilen noktalar; Bjarke Ingels’in (2009) hedonistik sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde elde edilen kriterler doğrultusunda tabloya işlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: "8 House" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi

#	Ingels (2009)	İncelenen Kategori	Yapıda Tespit Edilen Unsurlar
1	Kullan, yeniden kullan, geri dönüştür	Yapı tasarımı	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
		İç mekân tasarımları	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
2	Yola koyul	<i>Veri saptanamamıştır.</i>	
3	Hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar		
4	Sürüş sırasında enerji üret		
5	Enerji ile kendi evini destekle	Yakın çevre	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, bisiklet için kullanım alanları, yaya odaklı tasarım, toplu taşımaya ulaşılabilirlik, yeşil alanlar.
		Yapı tasarımı	Doğal aydınlatma, su, iklimlendirme ve havalandırma, bisiklet için kullanım alanları, yaya odaklı tasarım, yeşil alanlar.
		İç mekân tasarımları	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma.
6	İşe yarar inovasyonları destekle	Yapı tasarımı	Teknoloji.
7	Ne kadar kullanırsan o kadar ahırsın	<i>Veri saptanamamıştır.</i>	
8	Atık		
9	Kendini suçlu hissetme		
10	Daha fazla keyif al	Yakın çevre	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, ironi, simülasyon, pragmatik ütopya, tasarımda dönüşüm, metafor.
		Yapı tasarımı	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, eğlenceli tasarım, ironi, simülasyon, tasarıma oyunculuk katma, pragmatik ütopya, tasarımda dönüşüm, metafor.
		İç mekân tasarımları	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, tasarıma oyunculuk katma, pragmatik ütopya.

4.3.2 Via 57 West

BIG tarafından Durst Organizasyonu için tasarlanan VIA 57 West, Amerika Birleşik Devletleri'nin New York kentinde yeni bir tipoloji oluşturmaktadır (Şekil 60). Bu tipoloji projenin tasarımcılarının değimiyle avlu (court) ve gökdelen (skyscraper) kavramlarını birleştiren courtscraper (avlu-gökdelen) kavramıdır (BIG Resmi İnternet Sitesi, 2022). Bu durum; yapının modern mimarisinin ve gökdelenlerin zeminden uzak yüksek yapısının geleneksel bir mimari öge olan zeminle doğrudan ilişkili bir avlu sistemiyle örtüşürülmesinde ironik bir yaklaşım barındırmakta ve zıtlık yaratarak (Estika ve diğeleri, 2020) Ingels'in pragmatik ütopya kavramı fikrine karşılık gelmektedir. Yapı bu nedenle; klasik gökdelen tasarımının değiştirilmiş ve dönüştürülmüş bir versiyonudur. Buna dayanarak; çevresindeki gökdelenlerden farklı bir tasarıma sahip olan yapının eğlenceli, farklı ve dikkat çeken bir tasarıma sahip olduğu söylenebilmektedir. 830.000 m²'lik yüksek katlı bina, Amerikan gökdeleninin yoğunluğunu Avrupa avlusunun ortak alanıyla birleştirerek, binanın ortasında 22.000 m²'lik yeşil bir bahçeye sahip 709 konut birimi sunmaktadır (BIG Resmi İnternet Sitesi, 2022).

Şekil 60: Via 57 West, New York, ABD (URL 55)

VIA 57 West, şehrin batı yakası otoyolunun köşesinde yer almaktadır. Hudson Nehri Parkı ve sahile doğru kesintisiz manzaraya sahip olan yapı, neredeyse tam bir şehir bloğunu kaplamaktadır. Durst Organizasyonu, 2010 baharında site için bir bina tasarlamak üzere BIG'i görevlendirmiş ve yapı inşaat 2011 yılında başlamıştır. 2016 yılında tamamlanan inşaatla birlikte 32 katlı bina, Yüksek Binalar ve Kentsel Habitat Konseyi (Council on Tall Buildings and Urban Habitat: CTBUH) tarafından düzenlenen 2016 Yüksek Binalar Ödülü kapsamında Amerika'nın En İyi Yüksek Binası olarak adlandırılmıştır.

Yapı, Avrupa çevre bloğu ile geleneksel Amerikan yüksek binası arasında bir melezdir. Bina kuzeydoğu köşesinde 137 metre yükseklikteki en yüksek noktasına ulaşırken; yapının sahip olduğu yükseklik daire sayısını en üst düzeye çıkarmaktadır. Ayrıca yapının yanında bulunan bir diğer gökdelen yapısı olan Helena Tower'ın nehir manzarasını da koruyan yapı batıdan bakıldığında hiperbolik bir paraboloid veya çarpık bir piramit olarak görülmektedir. Doğudan bakıldığında ise yapı; ince bir kule gibi görüntüsüne sahiptir. Ayrıca, yapıya ulaşım toplu taşıma yoluyla da sağlanabilmektedir. Uluslararası düzeyde yapılan çalışmalar, iklim değişikliğiyle başa çıkma aracı olarak toplu taşımaya büyük ölçüde öncelik vermiş ve kayda değer enerji tasarrufu ve emisyon azaltımı sağlamıştır (Zhang ve diğerleri, 2018). Buna bağlamda yapının toplu taşımaya ulaşılabilirlik açısından sağladığı imkân, enerji tasarrufu açısından önemlidir. Bu unsurlar, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına olanak sağlarken; hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden enerji ile kendi evini destekle ilkesine karşılık gelmektedir.

Yapının ortasında bulunan ortak yeşil alan, klasik Kopenhag “kentsel vahasından” türetilmiştir. Avlu, Massachusetts eyaletinin Boston kentinde bulunan doğrusal birbirine bağlı parklar ve park yollarından oluşan Olmsted Parkı'nın 13.000 kat daha küçüktülmüş halini temsil etmektedir. Park ile benzer bir doğal peyzaj birikiminde olan avlu, doğuda gölgeli bir ormandan batıda güneşli bir çayıra dönüşmektedir. Bu durum, Olmsted Parkı'nın yapı içerisinde bir simülasyonunun yaratılmasına yönelik bir tasarım oluşturmakta ve metaforik bir tasarım barındırarak daha fazla keyif al ilkesini karşılamaktadır. Ayrıca, yapının avlusundan kaynaklı bir Olmsted Parkı simülasyonu oluşturulma eğilimi yapının tasarımını etkilemektedir. Simülasyon oluşturulması, kullanıcının yapıdan daha fazla keyif almasına yöneliktir. Bir peyzaj mimarlığı firması olan Starr Whitehouse tarafından tasarlanan, 80 adet yeni dikilmiş ağaç ve çimen ile 47 tür yerli bitki bu avluda bulunmaktadır (Şekil 61).

Üst katlarda, daireler balık kılıçığı düzenine göre dizilmiş ve evler su manzarasına doğru yönlendirilmiştir. Dairelerin manzarasını ve ışığını en üst düzeye çıkarmak ve sakinler arasında mahremiyet sağlamak için geniş teraslar cepheye gömülmüştür (Şekil 62). Doğal aydınlatma, enerji tasarrufu sağlamanın etkili yöntemlerinden biridir (Yıldırım ve Erikli, 2021). Yapılan bu tasarım, yapının doğal aydınlatma sisteminin oluşturulmasına ve gün ışığında optimum düzeyde

faaydalanılmasına olanak sağlamak ve enerji tasarrufu için pozitif bir etken oluşturmaktadır.

Şekil 61: "Via 57 West" Avlu Görüntüsü, New York, ABD (URL 56)

Şekil 62: "Via 57 West" Cephe Görüntüsü, New York, ABD (URL 57)

Yapının  köŐesini alçak tutularak binanın kuzeydoğu kısmını kaldırılan formda avlu, Hudson Nehri'ne doğru manzara sunmakta ve alçak batı bölümü güneş ışınlarını bloğun derinliklerine kadar alabilmesine olanak sağlamaktadır. Avlu, sakinler için özel bir alan olarak mahremiyet sağlasa da, Hudson Nehri Parkı'nın yeŐillikleriyle görsel bir bağlantı kurulmasını da sağlamaktadır. Avlu ve bina geometrisi, kompakt bir kentsel ortamda verimli doğal havalandırma ve i mekân termal konforu elde etmek için çok önemli unsurlardır (Tablada, 2005). Ayrıca konut birimlerinin sahip olduğu balkonlar i ortamdaki hava kalitesini arttırabilecek potansiyele sahiptir (Şekil 63). Bu bağlamda değerlendirildiğinde; yapıda bulunan avlu doğal havalandırma sisteminin sağlanması, i mekân hava kalitesinin arttırılması ve i mekân termal konforunun sağlanmasına yönelik bir pozitif etkendir. Doğal havalandırma ve i mekân termal konforu çevresel sürdürülebilirlikle ilişkiliyken; hedonistik sürdürülebilirlikte enerji ile kendi evini destekle ilkesini sağlamaktadır.

Bina, ağırlıklı olarak sokak seviyesinde ve ikinci katta kültürel ve ticari programa sahip mekânlar barındırırken; daha yüksek katlarda farklı büyüklüklerde konut birimleri bulundurmaktadır. Yapının alt seviyeleri avlu ile güçlü bir ilişkiye sahiptir. Lobi, kullanıcıları avlu alanına davet eden büyük bir merdivenle doğrudan avluya bağlanmaktadır. Yapının sağladığı olanaklar arasında dinlenme salonları ve etkinlik alanları, bir golf simülatörü, film gösterim odası, havuz, basketbol sahası, spor salonu ve egzersiz stüdyoları ve poker, masa tenisi, bilardo ve disk iteleme için oyun odaları yer almaktadır (Şekil 64). Bu ortak alanlar, kullanıcıların yapı i mekânlarında sosyalleŐebileceęini mekân tiplerini oluşturmaktadır. Sosyalleşme alanlarının varlığı,

daha fazla keyif al hedonistik sürdürülebilirlik ilkesine karşılık gelen unsurlardan birini oluşturmaktadır.

Şekil 63: "Via 57 West" Balkon Görüntüsü, New York, ABD (URL 58)

Şekil 64: "Via 57 West" Etkinlik Alanları, New York, ABD (URL 59)

Projenin iç tasarımı için malzeme konsepti, Avrupa-Amerika melezliğinin bir başka katmanı olan İskandinav ve Amerikan kültürünün harmanlanmasını tarif etmek amacıyla ortaya atılan "Scandimerian" konseptine sahiptir (Şekil 65). Yerel New York malzemeleriyle harmanlanmış klasik modern İskandinav malzeme duyarlılığının birlikte yer aldığı yapıda dairelerin ana malzemeleri meşe zemin ve dolaplar, banyolarda beyaz porselen karolardan oluşmaktadır (BIG Resmi İnternet Sitesi, 2022). ABD'nin New York kentinde yer alan bir konut yapısında, kullanılan iç mekân malzemelerinin İskandinav kültürüne özgü olması, yapının iç mekân tasarımdaki ironik yaklaşımı yansıtmaktadır. Ayrıca, iki farklı kültürün tek bir mekânda sentezlenmesi, yapı iç mekân tasarımında dönüşümün bir göstergesidir. Bu unsurlar hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden daha fazla keyif al ilkesinin karşılanmasına yöneliktir.

İskandinav tasarımının nihai bir birleşimi olan etkinlik alanlarında, Danimarkalı miras markası Republic of Fritz Hansen için BIG ve KiBiSi ile işbirliği içinde tasarlanan Via57 sandalyesi bulunmaktadır. Tasarım, binanın farklı dörtyüzlü şeklini çok işlevli bir mobilya parçasına çevirerek Manhattan silüetinin bir parçasını yapı kullanıcıları için ortak alanlara getirmektedir. Bu tasarımın ortak alanlarda kullanılması, iç mekân tasarımında bağlamsal bir yaklaşım oluşturmaktadır (Şekil 66).

Şekil 65: "Via 57 West" Ortak Alan İç Mekân Görüntüsü, New York, ABD (URL 59)

Şekil 66: "VIA57" Sandalye Tasarımı (URL 60)

Stüdyo tipi daireler, tek yatak odalı daireler, 2 yatak odalı daireler, 3 yatak odalı daireler ve 4 yatak odalı daireler bulunduran yapının konut iç mekân tasarımında da zemin kaplaması olarak ahşap meşe tercih edilmiştir. Ayrıca, konut birimlerinde tavandan tabana pencere sistemleri kullanılarak doğal aydınlatmadan yararlanmak amaçlanmıştır (Şekil 67). Yapı mutfaklarında FSC sertifikalı mutfak dolapları yer almaktadır (Via 57 West Resmi İnternet Sitesi, 2022). FSC (Forest Stewardship Council: Orman Yönetim Konseyi) belgesi, dünya üzerinde bulunan bütün ormanların, yönetiminde ve zarar görmemesinde uluslararası anlamda çalışmalar sürdüren kuruluşun belgesidir. Buna dayanarak; yapıda seçilen zemin döşemesinin ve mutfak dolaplarının sürdürülebilir ve geri dönüştürülebilir ahşap malzemedен yapıldığı sonucuna varmak mümkündür (Şekil 68). Geri dönüştürülebilir malzemelerin varlığı, iç mekân tasarımında kullan, yeniden kullan, geri dönüştür ilkesinin varlığını ortaya koymaktadır.

Şekil 67: "Via 57 West" Konut İç Mekân Tasarımı, New York, ABD (URL 61)

Şekil 68: "Via 57 West" Konut Mutfak Tasarımı, New York, ABD (URL 62)

Yapıda tespit edilen noktalar; Bjarke Ingels'in (2009) hedonistik sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde elde edilen kriterler doğrultusunda tabloya işlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. "Via 57 West" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi

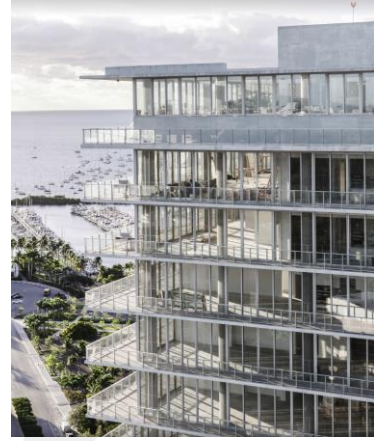
#	Ingels (2009)	İncelenen Kategori	Yapıda Tespit Edilen Unsurlar
1	Kullan, yeniden kullan, geri dönüştür	Yapı tasarımı	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
		İç mekân tasarımları	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
2	Yola koyul	Veri saptanamamıştır.	
3	Hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar		
4	Sürüş sırasında enerji üret		
5	Enerji ile kendi evini destekle	Yakın çevre	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, toplu taşımaya ulaşılabilirlik, yeşil alanlar.
		Yapı tasarımı	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, yeşil alanlar.
		İç mekân tasarımları	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma.
6	İşe yarar inovasyonları destekle	Veri saptanamamıştır.	
7	Ne kadar kullanırsan o kadar alırsın		
8	Atık		
9	Kendini suçlu hissetme		
10	Daha fazla keyif al	Yakın çevre	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, ironi, simülasyon, pragmatik ütopya, tasarımda dönüşüm, metafor.
		Yapı tasarımı	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, eğlenceli tasarım, ironi, simülasyon, tasarıma oyunculuk katma, pragmatik ütopya, tasarımda değişim, tasarımda dönüşüm, metafor.
		İç mekân tasarımları	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, ironi, pragmatik ütopya.

4.3.3 Grove at Grand Bay

BIG'in Amerika Birleşik Devletleri'nin Miami kentinde panoramik su manzarası sunan tavandan tabana pencerelere 2 konut yapısı olan ve 2016 yılında tamamlanan "Grove at Grand Bay" yapısı, Miami silüetinin bu doğal unsurlarını benimsemeyi amaçlayan ve yerel mimari dillerini temel alan bir yapıdır (Şekil 69 ve 70). BIG Miami mimarisini 3 temel elementte özetlemektedir: Balkon, su manzarası, gölge (BIG Resmi İnternet Sitesi, 2022). Ayrıca, balkonların bölgede süsleyici bir eleman olarak kullanıldığını dile getiren BIG, yapının "dekoratif modern yöresel" olduğunu dile getirmektedir (BIG Resmi İnternet Sitesi, 2022). Yapının kimliği, evcilleşmemiş, orman benzeri bitki örtüsüne yakından bağlıdır. Tasarımda yapının ortası yeşillendirilerek çevresiyle uyumlu bir manzara yaratmayı amaçlanmıştır. Grove'un ikiz kuleleri, her seviyede en iyi manzarayı sağlamak için çevreye ve birbirlerine yanıt vermektedir. Kuleler yat limanından Miami şehir merkezine kadar tüm panoramik manzarayı yakalamak için 38 derece bükümlü bir tasarıma sahiptir ve bu durum yapıya farklı kat planları sağladığı gibi yapıya farklı, esnek dikkat çeken, eğlenceli bir görüntü kazandırmaktadır. Ayrıca panoramik doğa manzarası kullanıcının yapıdan daha fazla keyif alabilmesini sağlamaktadır. Ayrıca, her katta devam eden balkonlar tasarıma tekrar katan bir unsur oluşturmaktadır. Mimaride simetri, uyum, ritim, denge, düzen, ölçü, oran gibi kavramlar tasarımda tekrarın elde edilme unsurları olarak nitelendirilebilmektedir (Eroğlu ve Aksu, 2019, s.94). Bu olgular, mimari eserin doğasındaki estetik hazzın ön-gereklilikleri arasında da yer almaktadır (Schmarsow and Fiedler, 2017, s. 64). Buna dayanarak tasarımda tekrarın haz almakla ilişkili olduğu sonucuna vararak yapının tasarımındaki tekrar yaklaşımının hazzıya yönelik bir etken olduğu söylenebilmektedir. Bu bağlamda yapının tasarımındaki tekrar, hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden daha fazla keyif al ilkesini sağlamaktadır.

Şekil 69: Grove at Grand Bay, Miami, ABD (URL 63)

Şekil 70: "Grove at Grand Bay" Cephe Görüntüsü, Miami, ABD (URL 64)

Kulelere yaya ve araç erişimi sağlamak için katlanan park ve dinlenme alanlarının üzerinde yeşil bir bitki zenginliği bulunmaktadır (Şekil 71). Yapının bulunduğu konum hem marinaya yürüme mesafesindeyken hem de toplu taşımaya kısa sürede erişim için elverişlidir.

Yapının yeşil alanlarını, yerel bir peyzaj mimari olan Raymond Jungles tarafından tasarlanmıştır. İki yapı arasında bulunan ve birleştirici bir özelliğe sahip olan yeşil alan, kullanıcıların aktif olarak zaman geçirebileceği ve sosyalleşebileceği bir noktayı oluşturmaktadır. Yeşil alanda toplam 15000 farklı bitki türü ve 500 ağaç çeşidi yer almaktadır (Şekil 71) (BIG Resmi İnternet Sitesi, 2022). Ortak alanların tasarımında karbon ayak izini azaltmak ve uzun mesafeli nakliyyeyi önlemek için, özellikli duvarlar ve su kütleleri için bölgeye özgü yerel taş seçilmiştir. Bu unsurlar yapının çevresel, ekonomik ve kültürel sürdürülebilirlik bileşenlerinin gerekliliklerine yönelik tasarım öğelerindedir. Ayrıca, kullanıcıların bu ortak alanlarda yaya olarak gezebilmesi adına yapılan tasarım, bölgenin sıcak ikliminden korunabilmek adına gölge bahçelerini de barındırmaktadır. Yaya odaklı bir tasarım ve toplu taşımaya erişim kolaylığı, enerji ile kendi evini destekle ilkesinin sağlanması için gerekli kriterlerdendir. Bu nedenle yapının bu ilkeye karşılık gelen tasarım özellikleri olduğu söylenebilir.

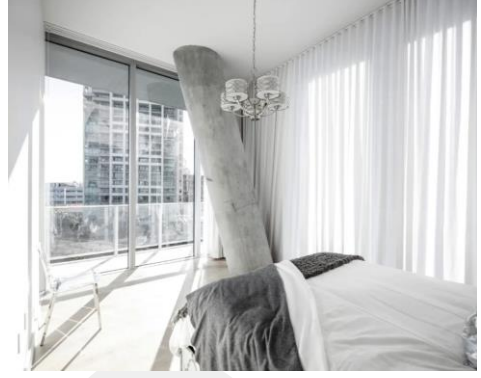
Şekil 71: “Grove at Grand Bay” Yeşil Alan Görüntüsü, Miami, ABD (URL 65)

Hem kuzeyde bulunan kulenin hem de güneyde bulunan kulenin lobileri, iki binanın ilgili dörtgen formunu yansıtmaktadır. Açıkta kalan beton sütunlar, metal panelli tavanı delip ardından meşe panelli duvarların içinden geçerek iç mekân tasarımına oyunculuk katmaktadır (Şekil 72). Tasarıma oyunculuk katmak, daha fazla keyif almakla ilişkili olarak hedonistik sürdürülebilirlik ilkeleri arasında yer almaktadır.

Yapıda 98 konut birimi bulunmaktadır. Her Ağırıklı olarak cam malzemenin kullanıldığı bina cephesindeki cam için gelişmiş teknolojilerle üretilen malzeme 72 lens, yüzde 71 ışık geçirgenliğine, 0,30 termal geçirgenlik katsayısına ve ışık-güneş ışıınım oranına sahiptir. Yapının tüm yüzeyi kaplayan pencere detayları iç mekana gün ışığının optimum düzeyde girebilmesini sağlamaktadır. Yapıda kullanılan cam malzemelerin geçirgenlik özellikleri ve pencere boyutları, iç mekân tasarımında doğal aydınlatma sisteminin oluşturulmasını sağlamaktadır (Şekil 73). Doğal aydınlatma sisteminin sağlanması, enerji tasarrufu sağlayarak enerji ile kendi evini destekle ilkesine karşılık gelmektedir.

Şekil 72: “Grove at Grand Bay” Lobi Görüntüsü, Miami, ABD (URL 66)

Şekil 73: “Grove at Grand Bay” İç Mekân Görüntüsü, Miami, ABD (URL 67)

Yaşam alanlarında ve girişteki eğimli beton sütunlar, iç mekân tasarımını canlandırırken; ahşap kaplama ve ahşap döşemeler mekânı domine etmektedir. Ahşap, geri dönüştürülebilir ve yeniden kullanılabilir bir malzemedir (Erciş, 2012, s.62). Yapıda kullanılan ve geri dönüştürülebilir özelliğe sahip olan ahşap malzeme, iç mekân tasarımında sürdürülebilir malzeme kullanımına uygun bir örnektir (Şekil 74).

Şekil 74: “Grove at Grand Bay” Konut İç Mekân Tasarımı, Miami, ABD (URL 68)

Yapıda tespit edilen noktalar; Bjarke Ingels’in (2009) hedonistik sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde elde edilen kriterler doğrultusunda tabloya işlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. "Grove at Grand Bay" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi

#	Ingels (2009)	İncelenen Kategori	Yapıda Tespit Edilen Unsurlar
1	Kullan, yeniden kullan, geri dönüştür	Yapı tasarımı	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
		İç mekân tasarımları	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
2	Yola koyul	Veri saptanamamıştır.	
3	Hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar		
4	Sürüş sırasında enerji üret		
5	Enerji ile kendi evini destekle	Yakın çevre	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, toplu taşıma ulaşılabilirlik, yeşil alanlar.
		Yapı tasarımı	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, yeşil alanlar.
		İç mekân tasarımları	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma.
6	İşe yarar inovasyonları destekle	Veri saptanamamıştır.	
7	Ne kadar kullanırsan o kadar alırsın		
8	Atık		
9	Kendini suçlu hissetme		
10	Daha fazla keyif al	Yakın çevre	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma.
		Yapı tasarımı	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma, tasarımda tekrar.
		İç mekân tasarımları	Doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma

4.3.4 Honeycomb - Albany Marina Rezidansı

Albany, Bahama Milletler Topluluğu'nda bulunan New Providence Adası'nın güney kıyısında yer alan, modern bir plaj ve golf tesisi topluluğudur. BIG yapıyı modern bir cennet olarak tanımlamaktadır (BIG Resmi İnternet Sitesi, 2022). Burada bulunan yapılardan biri olan 2017 yılında tamamlanan ve petek cephe görüntüsünden ismini alan Honeycomb (bal peteği) yapısı, projelendiği dönem itibariyle Albany'deki en yüksek yapıdır (Şekil 75). Barlas'a (2000) göre; Bahama Milletler Topluluğu, Karayipler'de bulunmaktadır. Coğrafi açıdan Orta Amerika'ya dâhil edilen Batı Hint Adaları'nın kuzeydoğu sınırını oluşturan Bahama Milletler Topluluğu birçok adayı içinde barındıran takımada ülkesidir. Bahama Milletler Topluluğu'nun iki mevsimli yumuşak astropik iklimi büyük ölçüde Körfez Akıntısı ile Atlas Okyanusu'nun meltemlerinin etkisi altındadır. Adanın sıcaklığı kış aylarında ortalama 21 derecedir; yaz aylarında ise ortalama 29 derecedir. Bahama Milletler Topluluğu'ndaki Andros Adası, bal arılarının çoğunlukta olduğu ve bal üreticiliğinin yapıldığı bir bölgedir (Headings, 1995).

Sanat ve tasarımın temelinde yer alan öğelerden biri olan tekrar, tasarımda bir öğenin aynı şekilde ya da yakın değere sahip haliyle birden fazla sayıda tekrarlama durumu (Kahraman, 2020, s.44). Yapının bal peteği formunun cephe üzerinde yatay ve dikey olarak tekrarlanması tasarımda tekrar unsurunu oluştururken; bölgenin bal üreticiliğiyle olan ilişkisine metaforik bir yaklaşım barındırdığı söylenebilmektedir (Şekil 76). Yapı cephesinde yapılan bu tasarım öğeleri, yapının farklı ve eğlenceli, oyunculuk barındıran bir tasarıma sahip olduğunun bir göstergesidir. Eğlenceli tasarımı tasarıma oyunculuk katma, metafor gibi unsurlar hedonistik sürdürülebilirlikte daha fazla keyif alınmasına yönelik öğelerdir.

Şekil 75: Honeycomb - Albany Marina Rezidans Cephe Görüntüsü, Bahama Milletler Topluluğu (URL 69)

Şekil 76: Honeycomb - Albany Marina Rezidans Balkonları Cephe Görüntüsü, Bahama Milletler Topluluğu (URL 70)

Binadaki daireler, kullanıcıların farklı yaşam tarzlarına uygun farklı kat planları sunmaktadır. Ayrıca yapının önünde marinaya doğru uzanan geniş bir yeşil alan bulunmaktadır (Şekil 77). Bir golf arabası park yeri ve depolama birimleri bulunan yapıda Albany'nin golf şampiyona sahasının bulunduğu bölüme yakın şekilde konumlanan kuzeydeki otoparka doğru yönlendirilmiştir. Yapıda bulunan ortak alanlar, kullanıcılar için birer sosyalleşme alanı görevini üstlenebilmektedir. Ayrıca, yapının bulunduğu konumda itibariyle marina kenarında olması, kullanıcıların yürüyerek marinaya ulaşabilmesine olanak sağlamaktadır. Yürümenin ve bisiklete binmenin, en azından bazı motorlu seyahatlerin yerini aldığı ve böylece enerji kullanımını ve karbondioksit emisyonlarını azalttığı yaygın olarak varsayılmaktadır (Brand, Goodman ve Ogilvie, 2014). Buna dayanarak; yapının yakın çevresiyle olan etkileşimi ve yürüyüş imkânı sunması, karbon emisyonunu azaltıcı bir etki oluşturabilmektedir. Yürüyüş imkânı sunulması, çevresel sürdürülebilirlik için önemli bir unsur olarak yapı çevresinde sağlanırken; yaya odaklı bir tasarımın bulunması, hedonistik sürdürülebilirlik ilkeleri arasında enerji ile kendi evini destekle ilkesini sağlamaktadır.

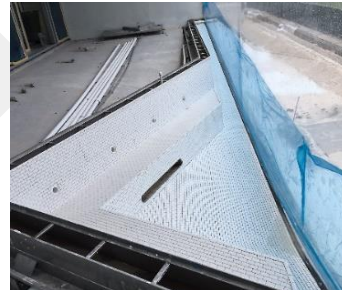

Şekil 77: Honeycomb - Albany Marina Rezidans Yeşil Alan Görüntüsü, Bahama Milletler Topluluğu (URL 72)

Yapıda bulunan balkonlar sadece dış mekânlarla ilişkinin kurulmasını değil; aynı zamanda bir havuz ve bir barbekü alanıyla dairelerin kendi içinde birer açık özel alanlarının bulunmasını sağlamaktadır. BIG, yapının “dışarıda bir yaşam alanı, yazlık bir mutfak” olarak adlandırdığı balkonlarla bu yapının Bahamalar’daki yaşam biçimini yansıttığı iddia emektedir (BIG Resmi İnternet Sitesi, 2022). Ayrıca, konutlarda balkon bulundurulmasının doğal havalandırmanın sağlanmasına büyük katkıda bulunduğu ve enerji tasarrufu sağladığı tespit edilmiştir (Ribeiro ve diğerleri, 2020). Buna dayanarak; yapıda bulunan balkonların, iç mekân hava kalitesini arttırdığı ve enerji tasarrufu sağladığı sonucuna varmak mümkündür. Enerji tasarrufunun sağlanması, enerji ile kendi evini destekle ilkesinin yapıda bir yansımadır. Her birimin balkonuna gömülü bir havuza sahip olacak kadar derindir. Bu durum, geleneksel balkon tasarımının özel havuz tasarımıyla birleştirilerek tasarımın değiştirilmesini sağlamaktadır. Bu havuzların plazaya doğru şeffaf bir kenarı vardır ve bu şeffaflık, havuz ile çevre arasındaki görsel engeli ortadan kaldırmaktadır. Kullanıcıların balkonlarında bulunan havuzlarından, marinayı ve okyanus manzarasını görebilmeleri mümkündür (Şekil 78 ve 79). Doğa manzarasıyla kullanıcının yapıdan daha fazla keyif alınmasına yönelik bir tasarım anlayışının barındırıldığını söylemek mümkündür.

Şekil 78: Honeycomb - Albany Marina Rezidans Balkon Modellemesi (URL 73)

Şekil 79: Honeycomb - Albany Marina Rezidans Balkon Yapım Aşaması, Bahama Milletler Topluluğu (URL 74)

Bahamalar’daki Albany’nin doğal özelliklerinden, manzara, deniz ve güneşten maksimum düzeyde yararlanma çabasıyla şekillenen yapıda her bir petek cephe havuzları teras zeminine gömerek işlevsel olarak desteklemektedir. Metaforik yaklaşım, hedonistik tasarım ilkelerinden daha fazla keyif al ilkesiyle ilişkidir. Böylece, her konut için mahremiyeti korurken oldukça geniş görüş hatlarına sahiptir. Yapı, kullanıcılarına ortak bir bahçe sunarak yeşil alan imkânı yaratmaktadır. Konut birimlerin tercih edilen tavandan tabana geniş yüzeye sahip pencereler, manzaranın

görüş açısını genişletmekte ve gün ışığından yararlanma düzeyini arttırarak doğal aydınlatmanın sağlanmasına imkân sunmaktadır (Şekil 80). Yeşil alanların varlığı, doğal aydınlatma ve doğal havalandırma ile iklimlendirmenin sağlanmasına yönelik unsurlar, enerji ile kendi evini destekle ilkesini karşılamaktadır.

İç mekân tasarımında duvar ve tavan yüzeylerinde açık renklerin (beyaz vb.) tercih edilmesi, ışığın yansıtılmasını sağlayarak mekanın aldığı gün ışığı oranından optimum düzeyde yararlanılmasını sağlamaktadır (Sipahi, 2013, s.26). Yapıda bulunan konut birimlerinin duvar ve tavan yüzeylerinde beyaz renk kullanılmasıyla doğal aydınlatma sisteminin oluşturulmasında oldukça büyük bir etki yaratabileceğini söylemek mümkündür (Şekil 81). Ayrıca iç mekân tasarımında zemin malzemesi olarak geri dönüştürülebilir bir malzeme olan ahşap malzemesi kullanılması; kullan, yeniden kullan, geri dönüştür ilkesine karşılık gelen bir unsurdur.

Şekil 80: Honeycomb - Albany Marina Rezidans İç Mekân Modellemesi (URL 75)

Şekil 87: Honeycomb - Albany Marina Rezidans Yaşam Alanı Modellemesi (URL 76)

Yapıda tespit edilen noktalar; Bjarke Ingels'in (2009) hedonistik sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde elde edilen kriterler doğrultusunda tabloya işlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. "Honeycomb - Albany Marina Rezidansı" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi

#	Ingels (2009)	İncelenen Kategori	Yapıda Tespit Edilen Unsurlar
1	Kullan, yeniden kullan, geri dönüştür	Yapı tasarımı	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
		İç mekân tasarımları	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
2	Yola koyul	Veri saptanamamıştır.	
3	Hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar		
4	Sürüş sırasında enerji üret		
5	Enerji ile kendi evini destekle	Yakın çevre	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, yeşil alanlar.
		Yapı tasarımı	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yeşil alanlar.
		İç mekân tasarımları	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma.
6	İşe yarar inovasyonları destekle	Veri saptanamamıştır.	
7	Ne kadar kullanırsan o kadar alırsın		
8	Atık		
9	Kendini suçlu hissetme		
10	Daha fazla keyif al	Yakın çevre	Doğa manzarası, sosyalleşme alanları, doğa manzarası, tasarımda dönüşüm.
		Yapı tasarımı	Doğa manzarası, eğlenceli tasarım, ironi, tasarıma oyunculuk katma, tasarımda dönüşüm, tasarımda tekrar, metafor.
		İç mekân tasarımları	Doğa manzarası.

4.3.5 Transitlager Dreispitz

İsviçre'nin Basel kentinde bulunan ve 2017 yılında tamamlanan Transitlager, Soho ve Queens bölgeleri arasındaki sınırda bulunan ve galerilerin ve restoranların ağırlıklı olduğu ve Dreispitz bölgesinde merkezi bir konuma sahiptir. Çevredeki sanayi bölgesi, şehrin içinden geçen altyapı geometrileri ile karakterize edilmektedir. Eski bir depoyu çeşitli kullanımlar için çok işlevli bir kat serisine yeniden programlayarak ve genişleterek, çapraz bir sanat, ticaret, çalışma ve yaşam türü öneren yapı, birbirinin üstünde iki farklı bina, aktivite ve karma kullanımlı bir hibrit mekân oluşturmaktadır. Mevcut binanın ve çevredeki alanın endüstriyel mantığı üzerine inşa edilen Transitlager'ın boyutunu iki katına çıkararak ve aynı yapıya dayalı, ancak farklı bir geometriye sahip zıt bir ikiz oluşturan yapıda açık ve esnek planlardan özel yapım birimlere kadar çeşitlilik mevcuttur (BIG Resmi İnternet Sitesi, 2022).

Yeni yapılan bölümdeki zikzak şekli yapıdaki kontrastı vurgulamaktadır. Kaideye göre 45 derece döndürülmüş bir düzenleme ve dikdörtgen kat planlarının birbirine bağlanmasıyla oluşturulmuştur. İki yapının bütünleştiği tasarımda yapılardan biri düz diğer zikzak, biri tekil diğeri ise seri, biri açık ve esnek diğeri geleneksel bir yapıya sahiptir (BIG Resmi İnternet Sitesi, 2022). Yapının barındırdığı bu zıtlıklar Ingels'in kendi tasarım dilini oluşturan ve zıtlıklar barındıran (Ingels, 2009) pragmatik ütopya kavramının yapıdaki karşılığı olarak görülebilmektedir. Pragmatik ütopyanın yapıdaki yansıması, hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden daha fazla keyif al ilkesiyle ilişkilidir. Eski yapı ve yeni yapı arasında zıt ve ironik bir ilişki bulunmaktadır. Bu ironik yaklaşım da yapının daha fazla keyif al ilkesine yönelik barındırdığı unsurlar arasındadır. Eski deponun geniş boyutları, yapısal sınırlar ve güneş yönelimi mevcut yapının özelliklerine uyarlanmıştır ve gün ışığı ve manzarayı optimize etmek üzere katlanmış bir geometriye sahiptir. Kademeli kenar ve sivri uçlar, mahallenin endüstriyel binalarının geometrisini yansıtarak heterojen çevreye uyum sağlamaktadır (Şekil 81 ve 82). Ayrıca, yapının yakın çevresinde kullanıcıların bisikletlerini park edebileceği bir alan bulunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, yürüme ve bisiklet altyapılarının iyileştirilmesi, bisikletlere erişimin artırılması ve temel ihtiyaçlar için ulaşım hizmetlerine yatırım yapılması yoluyla daha iyi teşvik edilmektedir (Woodcock ve

diğerleri, 2007). Buna bağlamda; yapının sağladığı bisiklet için park alanları, sürdürülebilir kalkınma için teşvik edici niteliktedir. Ayrıca bisiklet kullanımına olanak sağlamak karbon ayak izini azaltmaya yönelik bir unsur olduğundan hedobistik sürdürülebilirlik ilkelerinden enerji ile kendi evini destekle ilkesi için önemli kriterlerden biridir.

Şekil 81: Transütlager Dreispitz, Basel, İsviçre (URL 76)

Şekil 82: "Transütlager Dreispitz" Cephe Görüntüsü, Basel, İsviçre (URL 77)

Eski yapının üzerine yeni bir yapının konumlandırıldığı bu yapıda, eski tasarımın mutasyona uğratarak değiştirildiği söylenebilmektedir. Eski yapının üzerine oturtulan yeni yapının zikzakları arasında birbirine bağlı beş yapı arasında üçgen bahçe oluşturulmuştur. Kullanıcılar bu yeşil alanlara erişim sağlayabilmekte ve yüksek bir yeşil bahçeye sahip olmaktadır (Şekil 83). Rowe'a (2011) göre; yeşil çatılar, bina inşa edildiğinde yok olan bitki örtüsünün kısmen yerini alan çatılarda bitki yetiştirmeyi gerektirmektedir. Bunu yaparken, özellikle kentsel çevrede, kirliliğin olumsuz yönlerini dengelemeye yardımcı olabilecek çok sayıda fayda sağlamaktadır. Yüzey akışını azaltarak ve su kalitesini iyileştirerek yağmur suyu yönetimini iyileştirebilmekte, enerjiyi koruyabilmekte, kentsel ısı adasını hafifletebilmekte, çatı kaplama membranlarının ömrünü uzatabilmekte, gürültüyü ve hava kirliliğini azaltabilmekte, karbonu hapsedebilmekte, yaban hayatı için yaşam alanı sağlayarak kentsel biyolojik çeşitliliği artırabilmekte ve daha estetik bir ortam sağlayabilmektedir. Bu noktada; yapının sahip olduğu yeşil çatılarla hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden enerji ile kendi evini destekle ilkesine karşılık gelen öğeler barındırdığı söylenebilir. Mevcut binanın korkuluk görevi gören antrasit renkli çatı katı, yeni binaların çıkma beton tavanlarıyla delinmiştir. Çatı konstrüksiyonu dâhil olmak üzere yeni binanın tüm çıkıntılı bileşenleri, görünen kenarlara doğru daralmaktadır. Ek katın drenajı, eski binadaki bitkilendirilmiş çatı teknolojisi ile sağlanmaktadır.

Şekil 83: "Transitlager Dreispitz" Çatı Bahçesi Görüntüsü, Basel, İsviçre (URL 78)

Toplu taşımayla ulaşımın mümkün olduğu yapının daha hareketli ve eğimli tasarlanmış bölümünde, kullanıcıların zaman geçirebileceği oturma elemanları bulunmaktadır. Bu alan, yapının kamusal tarafını oluşturmakayken; yapının diğer bölümü özel alanlara hizmet etmektedir. Yapının balkonlarından çevredeki botanik bahçeyi görmek ve yeşil alanlarla etkileşim içinde olmak mümkündür. Thayer ve Atwood'un (1978) bitki materyalinin insan üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmada; 6 farklı grubun beşinde bitkilerin olduğu görsellerin, bitkilerin olmadığı sahnelere göre önemli ölçüde daha zevkli bulunduğu sonucuna varılmıştır. Buna dayanarak yapının yeşil alanlara sağladığı görüş alanı kullanıcıların daha fazla haz duyabileceği bir tasarımı sağlayabilmektedir. Yapının balkon tasarımı, görüş alanı, pencere genişlikleri yapının doğal aydınlatma sistemini oluşturmakta ve yapıda enerji tasarrufu sağlanmasına hizmet etmektedir (Şekil 84). Ayrıca yapının sahip olduğu doğa manzarası, kullanıcının daha fazla keyif almasına yönelik bir unsur olarak hedonistik sürdürülebilirliğin sağlanması adına önemli etkenlerden birini oluşturmaktadır.

Şekil 84: "Transitlager Dreispitz" Manzara Görüntüsü, Basel, İsviçre (URL 79)

Mevcut alanın %45'i ticari olarak kullanılmaktayken; %55'i ise konut birimlerine adanmıştır. Yapının konut birimlerinin iç mekan tavan ve duvar yüzeylerinde beyaz renk tercih edilmiş ve yapının aldığı gün ışığından optimum düzeyde faydalanmak amaçlanmıştır. İç mekân zemin döşemesinde kullanılan ahşap malzeme, yapıda sürdürülebilir özelliklere sahip malzemelerin kullanımına örnek

oluşturmaktadır (Şekil 85 ve 86). Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemelerin varlığı, hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden biri olan kullan, yeniden kullan, geri dönüştür ilkesinin sağlanmasına yönelik bir faktördür.

Şekil 85: "Transitlager Dreispitz" Mutfak Görüntüsü, Basel, İsviçre (URL 80)

Şekil 86: "Transitlager Dreispitz" İç Mekân Görüntüsü, Basel, İsviçre (URL 81)

Yapıda tespit edilen noktalar; daha önce Bjarke Ingels yapıları ve hedonistik sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen kriterler doğrultusunda tabloya işlenmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. “Transitlager Dreispitz” Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi

#	Ingels (2009)	İncelenen Kategori	Yapıda Tespit Edilen Unsurlar
1	Kullan, yeniden kullan, geri dönüştür	Yapı tasarımı	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
		İç mekân tasarımları	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
2	Yola koyul	Veri saptanamamıştır.	
3	Hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar		
4	Sürüş sırasında enerji üret		
5	Enerji ile kendi evini destekle	Yakın çevre	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, bisiklet için kullanım alanları, toplu taşımaya ulaşılabilirlik, yeşil alanlar.
		Yapı tasarımı	Doğal aydınlatma, su, iklimlendirme ve havalandırma, yeşil alanlar.
		İç mekân tasarımları	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma.
6	İşe yarar inovasyonları destekle	Yapı tasarımı	Teknoloji.
7	Ne kadar kullanırsan o kadar alırsın	Veri saptanamamıştır.	
8	Atık		
9	Kendini suçlu hissetme		
10	Daha fazla keyif al	Yakın çevre	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma.
		Yapı tasarımı	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, eğlenceli tasarım, ironi, tasarıma oyunculuk katma, pragmatik ütopya, tasarımda değişim, tasarımda tekrar.
		İç mekân tasarımları	Doğa manzarası.

4.3.6 Klein A45

A45, BIG tarafından 2018 yılında Klein için New York'ta tasarlanan ilk prototiptir. Danimarka'da üretilen ve ev sahiplerinin herhangi bir yerde, herhangi bir amaç için 4-6 ay içinde satın almaları, uyarlamaları ve inşa etmeleri için içeride ve dışarıda özelleştirilebilen bir konut projesidir. Tasarım, eğimli çatısı ve yağmurun kolayca akmasını sağlayan açılı duvarları ve basit yapısıyla bilinen geleneksel A-çerçeve kabinden evirilmiştir (Şekil 87). Yapının çerçevesi vasıtasıyla farklı açılardan bakıldığında farklı bir forma sahip olarak görülmesi yapının oyunculuk barındıran bir tasarıma sahip olduğuna yönelik bir öge olarak; hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden daha fazla keyif al ilkesinin sağlanmasına yönelik bir unsurdur.

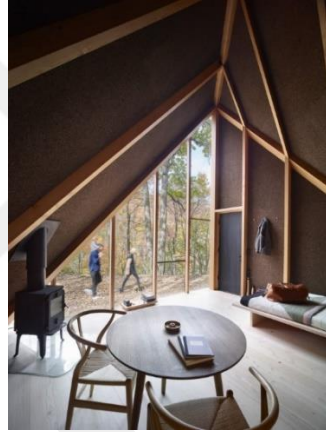
Şekil 87: Klein A45 (URL 82)

Yapının niteliklerini en üst düzeye çıkarmak için, kare bir taban olarak ve çatıyı 45 derece bükerek küçük evi 13 ft (396.24 cm) yüksekliğe yükseltmek için daha kullanışlı bir zemin alanı yaratan A45, ortaya çıkan kristal benzeri şekille sürekli değişen bir görünüme sahiptir.

Yapı cephe kaplaması siyah çinkodur. İçeri girildiğinde, 18 m²'lik iç mekân, "hygge" konfor ve tasarım için öncelik verilen minimal bir İskandinav meskenini yansıtmaktadır. Masif çamdan çıplak ahşap çerçeveden, Douglas göknarı ahşap zeminden ve özelleştirilebilir uzay sınıfı, yalıtkan doğal mantar duvarlardan doğayla bütünleşmeyi amaçlayan yapıda bir köşede şömine bulunmaktadır. Douglas göknarı, Batı Kuzey Amerika ve Doğu Asya'ya özgü Pinaceae kozalaklı familyasından yaklaşık altı yaprak dökmeyen ağaç türünün cinsidir. Tarafından tasarlanan küçük bir mutfak, el yapımı mobilyalar ve Soren Rose Studio tarafından tasarlanan Kvadrat kumaşıyla donatılmış bir yatak ve el yapımı İskandinav mobilyaları iç mekânı

şekillendirirken; banyoda ise, sedir ağacından yapılan armatürler bulunmaktadır (Şekil 88 ve 89) (Bjarke Ingels Resmi İnternet Sitesi, 2022).

A45, yerinde modüller halinde monte edilebilmekte ve ahşap çerçeve, duvar modülleri, bir alt zemin ve doğal gün ışığının iç mekânları aydınlatmasını sağlayan yedi cam parçaya sahip üçgen tabandan tavana pencere dâhil olmak üzere %100 geri dönüştürülebilir malzemelerden oluşmaktadır (Bjarke Ingels Resmi İnternet Sitesi, 2022). Yapı, optimum destek sağlamak ve kullanıcıların küçük evlerini ağır makine kullanmadan en uzak bölgelere bile yerleştirmelerine izin vermek için dört beton iskele ile hafifçe yükseltilmektedir. Yapının tamamıyla geri dönüştürülebilir malzemelerden oluşması kullan, yeniden kullan, geri dönüştür ilkesine karşılık gelen tasarım unsurlarındandır.

Şekil 88: "Klein A45" İç Mekân Tasarımı (URL 83)

Şekil 89: "Klein A45" Banyo Tasarımı (URL 84)

Yapıda tespit edilen noktalar; daha önce Bjarke Ingels yapıları ve hedonistik sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen kriterler doğrultusunda tabloya işlenmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. "Klein A45" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi

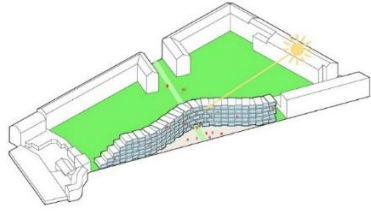
#	Ingels (2009)	İncelenen Kategori	Yapıda Tespit Edilen Unsurlar
1	Kullan, yeniden kullan, geri dönüştür	Yapı tasarımı	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
		İç mekân tasarımları	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
2	Yola koyul	Veri saptanamamıştır.	
3	Hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar		
4	Sürüş sırasında enerji üret		
5	Enerji ile kendi evini destekle	Yakın çevre	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, yeşil alanlar.
		Yapı tasarımı	Doğal aydınlatma, su, iklimlendirme ve havalandırma, yeşil alanlar.
		İç mekân tasarımları	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma.
6	İşe yarar inovasyonları destekle	Veri saptanamamıştır.	
7	Ne kadar kullanırsan o kadar alırsın		
8	Atık		
9	Kendini suçlu hissetme		
10	Daha fazla keyif al	Yakın çevre	Doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma.
		Yapı tasarımı	Doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma.
		İç mekân tasarımları	Doğa manzarası.

4.3.7 Dortheavej Rezidans

Danimarka’da düşük gelirli kullanıcılar için kâr amacı gütmeyen, uygun fiyatlı bir konut olarak tasarlanan, 2018 yılında Kopenhag’da tamamlanan ve “Herkes için Evler” sloganı ile tanıtılan “Dortheavej Rezidans” konut projesi, her biri 6.800 m² alana sahip beş katlı 66 evden oluşmaktadır (Şekil 90 ve 91). Proje, Kopenhag kentinin 1930-1950 döneminden kalma araba tamirhaneleri, depolama ve sanayi binaları ile karakterize edilen bölgede yer almaktadır (Bjarke Ingels Resmi İnternet Sitesi, 2022). Sert beton kabukların görünümü, binaların muhteşem düzenlemeleriyle yumuşatılarak yakındaki bir avlunun etrafında kıvrılan ve ahşap kalaslarla kaplanmış uzun, kıvrımlı bir duvara dönüştürülmektedir. Ek olarak bu yumuşaklık, iç mekânda ahşap ve betonun fabrikada uygulanmasıyla devam etmekte ve konut birimleri 60 ila 115 m² arasında değişen bir alana bırakılmaktadır (Barakat, 2021, s.15). Avlu, kiraz ağaçları ile çevre düzenlemesine sahiptir ve bisiklet park yeri için ayrılmış alanlara sahiptir. Woodcock ve diğerlerine (2007) göre; Yürüyüş ve bisiklete binme aktiviteleri birbirini tamamlayıcı niteliklere sahip aktivitelerdir. Bisiklet ve yürüyüş ile ulaşım, düşük karbonlu daha sağlıklı bir ulaşım sistemine doğru ilerleme fırsatı sunmaktadır. Ayrıca, bu aktivitelerle fiziksel aktivite artırılırken aynı zamanda yerel hava kirliliği, sera gazı emisyonları ve toplumdaki kopukluk azaltılacaktır (Woodcock ve diğerleri, 2007). Yapının sağladığı bisiklet kullanımına desteğin bu nedenle; yapı tasarımıyla elde edilen enerji tasarrufuna ve dolayısıyla enerji ile kendi evini destekle ilkesine karşılık gelen bir nitelikte olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Bulunduğu konum itibarıyla toplu taşımaya erişimi olan bu sosyal konut projesinin temeli, bir bütün olarak kuzeyde bulunan yeşil bir alana ve üzerinde bulunduğu sokağa dayanmaktadır. Yapının sahip olduğu tasarım, Finlandiyalı Mimar Alvar Aalto’nun tasarımlarından ilham alınarak dalga düzeninde tasarlanmıştır. Bu kıvrımlı yapıda bulunan her bir konut biriminin diğerlerinden biraz farklı bir görüş açısına sahip olmasını sağlayan tasarımı her birime kendi karakterini vermektedir. Binanın caddenin düz çizgisinden ayrılan kıvrımı, yapının önünde yarı kamusal bir alana açılmaktadır. İnsanların bir araya gelip dinlenebileceği, yeşil alanlarda vakit geçirebileceği bu alan bisikletler için park alanları sağlamaktadır (Bjarke Ingels Resmi İnternet Sitesi, 2022). Bisiklet kullanımına yönelik tasarım ve yeşil alanların varlığı enerji ile kendi evini destekle ilkesinin yapıda sağlanmasına yönelik unsurlardandır.

Bjarke Ingels'e göre hala şehri dolaşmanın en iyi yolu binanın altından geçerek ikinci bir alana, daha yeşil ve doğada daha özel olan daha geniş bir avluya gelmektir. Kısa kenarlardaki modüllerde tabandan tavana cam duvarlarla vurgulanan karakteristik dama tahtası motifi, kompleksin görsel kimliğini oluşturarak kolayca tanınabilir kılmaktadır. Bu tasarım aynı zamanda duvarların sınır olarak algılanmamasını sağlamak için geçirgenlik sağlamaktadır. Tüm bu tasarımlar yapının dikkat çekici, eğlenceli, oyunculuk barındıran bir tasarıma sahip olmasını sağlamaktadır. Yapının bir araya gelme imkânı sunarak kullanıcıların sosyalleşebilmesine yönelik tasarım, oyunculuk ve eğlenceli tasarımın varlığı kullanıcıların daha fazla keyif almasıyla ilişkili olarak hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden daha fazla keyif al iklesine karşılık gelmektedir.

Şekil 90: Dortheavej Rezidans Kütle Diyagramı (URL 85)

Şekil 91: Dortheavej Rezidans, Kopenhag, Danimarka (URL 86)

Yapı, prefabrik birimlerden oluşmaktadır. Prefabrik “kutu biriminin”nin (box-unite) en fazla avantaj ve en az dezavantaja sahip olması nedeniyle en fazla yapı olduğu, dolayısıyla hem hükümetlerin hem de vatandaşların nüfus artışını karşılayan uygun evler ve kontrol evleri tedarik etme ve elde etme ihtiyacını karşıladığı düşünülmektedir. Bu prefabrik üniteler şantiyeye taşınmakta; daha sonra kutu birimini oluşturmak için birleştirilmektedir. Gerekli tüm yüzeyler uygulanarak kullanıma hazır hale getirilmekte, montaj için şantiyeye teslim edilmektedir. Bu nedenle, birimlerin üretimde tekrarlanması nakliye kolaylığı sağladığı ve üretimde ölçek ekonomisi sağladığı için bu birimler konut sıkıntısına ekonomik, hızlı bir çözüm olarak kabul edilmektedir (Barakat, 2021, s.15). Ortaya çıkan bu hızlı ve kolay çözümün ekonomik anlamda değerlendirilmesi aynı zaman ekonomik sürdürülebilirliğe yapılan katkının pozitif bir yönde olduğunu göstermektedir (Şekil 92 ve 93). Yapının prefabrik kutu birimlerinden oluşturulması, yapıda devam eden birimlerin tasarımda tekrar unsurunu

oluşturmasını sağlamaktadır. Tasarımda tekrarın hedonistik sürdürülebilirlik kapsamında daha fazla keyif al ilkesine karşılık geldiğini söylemek mümkündür.

Şekil 92: Dortheavej Rezidans Dış Cephe Görüntüsü, Danimarka (URL 87)

Şekil 93: Dortheavej Rezidans, Danimarka (URL 88)

Bütçe bilincine sahip konutlar, inşaatı hızlı ve uygun maliyetli hale getirmek için temel, ucuz malzemelerle ve nispeten az teknolojiyle inşa edilmiş, alıcılar için fiyatları düşüren nispeten küçük birimlere sahip orta ila yüksek katlı yapılardan oluşmaktadır. Uygun fiyatlı modern konutlara bir örnek, mütevazı malzemeler ve prefabrik bileşenler kullanarak sıkı bir bütçeyle cömert yaşam alanları yaratmasıyla tanınan Kopenhag'daki Dortheavej Residence bu yapılardan biridir (Tauber ve diğerleri, 2019, s.3). Ayrıca, iç mekân tasarımdaki yerleşimlere özellikle dikkat edilmesiyle, alt katlarda tavan olarak görünen beton döşeme plakaları gibi ayrıntıları görünürde bırakarak maliyetler azaltılmakta ve genel kaplama maliyeti de bu sayede düşürülmektedir (Şekil 94).

İç mekanların 3,5 metrelik bir yüksekliğe ulaştığı bir konfigürasyon oluşturmak için dönüşümlü olarak tekrarlanan ve istiflenen tek bir prefabrik dikdörtgen modülün kullanımını içeren bir çözüm bulunmasıyla mutfak ve yaşam alanını bu daha büyük modüllere yerleştirilmiştir. Böylece, yarı kamusal alanlarda yaratılan his, daha alçak tavanlı ve birkaç basamakla ulaşılan bitişik odalara kıyasla daha geniş bir görsel alan sağlamaktadır (Şekil 95). Ayrıca, yapının güney cephesinde konumlanan balkonlar, yapıdaki termal konforun sağlanması hizmet etmekte ve iç mekân hava kalitesinin artırılmasına yardımcı olmaktadır. Buna dayanarak; enerji ile kendi evini destekle ilkesinin yapıdaki yansımalarının doğal havalandırma yöntemleriyle de sağlandığı söylenebilmektedir.

Binanın yalnızca beş kat yüksekliğiyle sınırlandırılması ve beton ve ahşap malzemelerin renk paleti, binanın çevresiyle ilişkisini sağlamlaştırmaktadır. Ayrıca, yapıyı mekanik atölyeler, depolar ile karakterize eden şehrin uzak bir bölümünde kendi özel bağlamına dâhil edilmesini teşvik etmektedir. İç mekân tasarımını etkileyen faktörlerden biri olan yapının prefabrik tasarımı, her bir kutu birimlerinin konumlandırılmasıyla birlikte mekânlar arasında kot farklılıklarını oluşturmaktadır.

İskandinav ülkelerinden biri olan Norveç'te 365 günün yalnızca ortalama altmış günü güneşlidir (Işıkoğlu, 2019, s.473). İnsanların bu yoğun ışık gereksinimi karşısında mimari de buna uygun olarak biçimlenmektedir. Örneğin; modern üslupla oluşturulmuş yapılarda çoğunlukla cam malzeme kullanılarak ışık geçirgenliği artırılmakta ve ışıktan en yüksek düzeyde faydalanmak amaçlanmaktadır. Bu durumda cam gibi şeffaf malzemeler en yaygın olarak kullanılan malzemelerdendir (Işıkoğlu, 2019, s.473). Danimarka'nın Kopenhag kenti de Norveç ile benzer iklimsel özelliklere ve güneş olma oranına sahiptir. Buna dayanarak; cam malzeme kullanımına özen gösterilen yapıda tavandan tabana pencereler, avlunun veya kompleksin çevresindeki mahallenin geniş manzarasını sunarak dairelere bol gün ışığı girmesini sağladığı sonucuna varılabilmektedir (Şekil 96 ve 97). Bu durum yapının iç mekân tasarımında doğal aydınlatma sağlayarak enerji tasarrufu ettiğini ve enerji ile kendi evini destekle ilkesini sağladığını göstermektedir. Ayrıca, zemin döşemesinde ahşap malzemenin kullanılmasıyla geri dönüştürülebilir malzeme kullanımına rastlanmaktadır. Geri dönüştürülebilir malzemelerin varlığı hedonistik sürdürülebilirlikte kullan, yeniden kullan, geri dönüştür ilkesine yönelik bir unsurdur.

Şekil 94: Dortheavej Rezidans İç Mekân Tavan Ve Döşeme Malzeme Görüntüsü, Danimarka (URL 89)

Şekil 95: Dortheavej Rezidans Mutfak Görüntüsü, Danimarka (URL 90)

Şekil 96: Dortheavej Rezidans İç Mekân Pencere Görüntüsü, Danimarka (URL 91)

Şekil 97: Dortheavej Rezidans Cephe Görüntüsü, Danimarka (URL 92)

Yapıda tespit edilen noktalar; daha önce Bjarke Ingels yapıları ve hedonistik sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen kriterler doğrultusunda tabloya işlenmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. "Dortheavej Rezidans" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi

#	Ingels (2009)	İncelenen Kategori	Yapıda Tespit Edilen Unsurlar
1	Kullan, yeniden kullan, geri dönüştür	Yapı tasarımı	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
		İç mekân tasarımları	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
2	Yola koyul	Veri saptanamamıştır.	
3	Hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar		
4	Sürüş sırasında enerji üret		
5	Enerji ile kendi evini destekle	Yakın çevre	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, bisiklet için kullanım alanları, toplu taşımaya ulaşılabilirlik, yeşil alanlar.
		Yapı tasarımı	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, yeşil alanlar.
		İç mekân tasarımları	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma.
6	İşe yarar inovasyonları destekle	Veri saptanamamıştır.	
7	Ne kadar kullanırsan o kadar alırsın		
8	Atık		
9	Kendini suçlu hissetme		
10	Daha fazla keyif al	Yakın çevre	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma.
		Yapı tasarımı	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma.
		İç mekân tasarımları	Doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma.

4.3.8 79&Park

İşveç'in başkenti Stockholm'de yer alan milli park Gärdet'in kenarındaki 25.000 m²'lik ahşap yamaç görüntüsüne sahip 79&Park yapısı, BIG tarafından tasarlanan ve 2018 yılında tamamlanan bir konut binasıdır. 79&Park, açık yeşil bir avlu etrafında düzenlenmiş 3,6 metre x 3,6 metre boyutlarındaki modüllerden oluşan gözenekli konut yapısının en yüksek köşesi, doğal gün ışığının içeri akışını sağlamaktadır. Bu modüllerin yapı tasarımında tekrar unsurunu ortaya çıkardığını söylemek mümkündür. Tasarımda tekrar, kullanıcının keyif almasıyla ilişkili olarak yapının daha fazla keyif al ilkesine karşılık gelen yönlerindedir. Yapı avlusunda sosyalleşme alanları sunarken, bisiklet park alanlarını da bünyesinde barındırmaktadır. Sosyalleşme alanlarının varlığı, daha fazla keyif al ilkesiyle ilişkilirken; bisiklet kullanımına yönelik tasarım enerji ile kendi evini destekle ilkesiyle ilişkilidir. Ayrıca, birimlerinin çoğunun Gärdet Parkı'nı ve Frihamnen limanını görmesini amaçlayarak manzaraları en üst düzeye çıkarmak için 35 metreye yükseltilmiştir. Modüller, sadece 7 metrede binanın en düşük profiline kadar kademeli olarak inmekte ve ahşap yapıyı kademeli olarak parka doğru genişletmektedir (Şekil 98) (Bjarke Ingels Resmi İnternet Sitesi, 2022).

Avlunun enerji tüketimi üzerindeki etkisi üzerine çalışma yapan Muhaisen ve Gadi (2006); derin ve uzun avlu formlarının, bu tür konfigürasyonların gölgeleme etkisinden dolayı daha az enerji tüketimine yol açtığı sonucuna varmıştır. Sığ avlu formları, güneş kazancını artıracığı ve kışın daha az ısıtma yükü ile sonuçlanacağı için soğuk iklim için daha uygundur (Muhaisen ve Gadi, 2006). Buna dayanarak; tasarıma oyunculuk katan avlu formunun hem derin hem de sığ alanlara sahip olmasıyla, enerji tasarrufu sağlayabileceği ve gölgeleme etkisi oluşturabileceği söylenebilmektedir. Bu durum yaz ve kış aylarına uygun farklı termal konfor öğeleri yaratabilmekte ve tasarıma oyunculuk katmaktadır. Aynı zamanda, yapı tasarımıyla ve yapının yakın çevresinin tasarımı aracılığıyla iki zıt avlu tasarımının birarada bulundurulması, hem daha fazla keyif al ilkesini hem de enerji tasarrufu ilkesini hedonistik sürdürülebilirlik adına gerçekleştirilmektedir. Bu durumun Ingels'in insanların yaşam kalitelerini artırmasıyla da bir inovasyon örneği sergilediği, kendisi keyif alırken keyif vermeyi hedeflediği iddia edilebilir.

Şekil 98: 79&Park, Stokholm, İsveç (URL 93)

Binadaki tüm konutların özel teraslara ve ortak çatı teraslarına erişimi bulunmaktadır. Teras çerçevesinde tasarlanan peyzaj, zengin bir bitki çeşitliliğine sahiptir. Özellikle bu alanlarla tercih edilen bitkiler; İskandinav ikliminde farklı mevsimlerde yeşil ve yapraklı görünen, dayanıklı uzun ömürlü bitkiler ve ağaçlardır (Şekil). Bu bitkilendirilmiş çatı teknolojisiyle hem yapı içinde yeşil alanların oluşmasını sağlamakta hem de kentsel ısı adası oluşumunu engellemekte ve hedonistik tasarım ilkelerinden enerji ile kendi evini destekle ilkesine karşılık gelen unsurlar arasındadır (Şekil 99).

Ghadikolaei, Ossen ve Mohamed (2020); balkon tasarımının iç hava hızını ve hava akış hızını artırabildiğini, böylece iyi bir iç hava kalitesi ve termal konfor sağladığını ve ayrıca, hava akışı dağılımı önemli ölçüde iyileştirilebildiğini ve durgunluk alanları azaltıldığını tespit etmiştir. Buna dayanarak, yapıda bulunan balkonların iç ortam hava kalitesine ve termal konforun sağlanmasına olumlu yönde etki ettiği söylenebilmektedir (Şekil 100).

Şekil 99: “79&Park” Çatı Görüntüsü, Stokholm, İsveç (URL 94)

Şekil 100: “79&Park” Balkon Görüntüsü, Stokholm, İsveç (URL 95)

Yapıdaki organik ifade ve çatılardaki sedir kaplama, kullanıcıların küçük aktivite cepleri ve aktivite alanları yaratan farklı büyüklükteki platolarla bulunduğu yeşil avluya doğru devam etmektedir. 169 konut biriminin neredeyse tamamı, farklı yaş grupları ve yaşam alanlarından farklı kullanıcılara hitap eden yerleşim planlarına

sahiptir. İç mekânlar, beyaz meşe zeminler ve ahşap detaylar dâhil olmak üzere dokunsal doğal malzemeler içeren Güney Amerika modernizminden ve İskandinav tasarımından oluşmaktadır. Doğal malzemelerin kullanılması, sürdürülebilir iç mekân tasarımında malzeme kullanımının pozitif bir örneğini oluşturmaktadır. Banyolarda seramik granit, mutfaklarda ise doğal taş kullanılmıştır. Bu bağlamda; yapıda kullanılan uzun ömürlü, yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemelerin varlığının kullan, yeniden kullan, geri dönüştür ilkesiyle ilişkili olduğu söylenebilir. Büyük pencereler teraslardan yeşilliği ve milli parktan manzaraları konutlara sunarak iç ve dış mekân arasında yumuşak bir geçiş sağlamakta ve kullanıcının keyif almasına yönelik bir tasarım unsuru olarak yer almaktadır (Şekil 101).

Gago ve diğerlerine (2015) göre; toplam enerji tüketimi hem elektrik hem de fosil yakıt enerji kullanımlarından oluşurken, gün ışığı tek başına toplam enerji kullanımını %25-30'a kadar azaltabilmektedir. Bu dünya çapında enerji ve karbon tasarrufu için en uygun maliyetli yatırımlardan biridir. Yapı, tavandan taban pencerelerin yerleştirilmesi ve duvar ve tavan yüzeylerine hâkim olan beyaz renk kullanımıyla doğal aydınlatma sisteminin sağlanarak iç mekân tasarımında enerji tasarrufuna ve enerji ile kendi evini destekle ilkesine kaşılık vermektedir (Şekil 102).

*Şekil 101: "79&Park" Yaşam Alanı Görüntüsü,
Stockholm, İsveç (URL 96)*

*Şekil 102: "79&Park" İç Mekân Görüntüsü,
Stockholm, İsveç (URL 97)*

Yapıda tespit edilen noktalar; daha önce Bjarke Ingels yapıları ve hedonistik sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen kriterler doğrultusunda tabloya işlenmiştir (Tablo 10).

Tablo 10. “79&Park” Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi

#	Ingels (2009)	İncelenen Kategori	Yapıda Tespit Edilen Unsurlar
1	Kullan, yeniden kullan, geri dönüştür	Yapı tasarımı	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
		İç mekân tasarımları	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
2	Yola koyul	Veri saptanamamıştır.	
3	Hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar		
4	Sürüş sırasında enerji üret		
5	Enerji ile kendi evini destekle	Yakın çevre	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, bisiklet için kullanım alanları, toplu taşımaya ulaşılabilirlik, yeşil alanlar.
		Yapı tasarımı	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, yeşil alanlar.
		İç mekân tasarımları	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma.
6	İşe yarar inovasyonları destekle	Yapı tasarımı	Teknoloji.
7	Ne kadar kullanırsan o kadar alırsın		
8	Atık		Veri saptanamamıştır.
9	Kendini suçlu hissetme		
10	Daha fazla keyif al	Yakın çevre	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma.
		Yapı tasarımı	Sosyalleşme alanları, doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma.
		İç mekân tasarımları	Doğa manzarası.

4.3.9 Vancouver House

Danimarka'dan farklı bir yerde konumlanan bir diğer BIG konut projesi ise; Kanada'nın Vancouver kentinde bulunan ve 2020 yılında tamamlanan Vancouver House projesidir. Granville Köprüsü'nün yanında bulunan ve yapının doğu cephesinde çekmece benzeri balkon kutuları görünümüyle bu konut kulesi Vancouver'ın merkezinde bulunan yapı, Downtown ve West End mahallelerini şehrin geri kalanından ayıran kısa ve dar bir koy olan False Creek'e ikonik bir ektir. Yapının cephe görüntüsünde ve formundaki farklı tasarım, yapının dikkat çeken, eğlenceli ve tasarıma oyunculuk katan yönlerini ortaya koymakta ve hedonistik sürdürülebilirliğin daha fazla keyif al ilkesine karşılık gelen unsurlar arasındadır. Şehir merkezinin kenarında köprünün üç kolu arasında sıkışan bir dizi bina arasında bir kilit nokta yaratmaktadır (Şekil 103). Ayrıca yapıya ulaşım toplu taşımayla da sağlanabilmektedir. Toplu taşımaya ulaşılabilirlik sağlanması, hedonistik sürdürülebilirlik kapsamında enerji ile kendi evini destekle ilkesine karşılık gelmektedir.

Şehir merkezinde bulunan pahalı bir arazide konumlanan proje, genellikle sıradan bir projenin maliyetinin dörtte birinden fazlasını oluşturmaktadır. Vancouver kentinin ağır vergileri ve harçları ile birleştiğinde, bir proje gelirinin yarısından fazlası genellikle inşaat başlamadan önce harcanmaktadır. Ancak Ingels'in projelendirdiği yapı, virtüöz yapı mühendisliğini ve emek yoğun mimari koordinasyonunu gizleyen, kayıtsız bir kişiliğe sahiptir ve düşük maliyetle tasarlanmaktadır. Binanın dirsekli tarafındaki yürüyen kolonlar, her katta dışarı doğru hareket etmekte ve bina yükseldikçe giderek daha büyük döşeme plakalarını desteklemektedir. Yüksekte, bu sütunlar bindirmeli bir kemerin bir bölümünü andırmaktadır. Bu durum, her bir levha üzerinde, bina aynı zamanda karşı batı tarafında da dirsekli şekilde konumlandırıldığında, eşitlenecek bir tipolojiye sahiptir. Binanın asansörü ve merdiven omurgası güneybatı köşesine doğru yer almakta ve insan vücudunda oluşan merkez dışı omurgalarının çoğu sırt probleminin nedeni olmasına benzer şekilde daha fazla mühendislik zorluğu ve yapı teknolojisi gerekliliği yaratmaktadır. Bu iki yapısal tuhaflık, olağanüstü yüksek yanal ve burulma yükleriyle sonuçlanmaktadır. Bunları çözmek için bina bir köprü gibi inşa edilmiştir. Kirli olmayan beton çerçevesi, 91 cm kalınlığında iki büyük beton perde duvarla yedi kat yeraltına sabitlenmiş ve tüm yapı,

yatay ve dikey art gerdirme ile sertleştirilmiştir (Şekil 104). Beton, kırma ve ufalama işlemleriyle yeniden kullanılabilme potansiyeli yüksek bir malzemedir (İpekçi, Coşgun ve Karadayı, 2017). Buna dayanarak yapıda yeniden kullanım unsuruna karşılık gelen malzemeler arasında yer alabilmektedir. Ayrıca, yapı konumu itibarıyla hem şehir manzarasını görüş alanına alabilmekte hem de okyanus manzarası sağlamaktadır. Okyanus manzarası, hedonistik sürdürülebilirliğin daha fazla keyif al ilkesine yönelik bir tasarım unsurudur.

*Şekil 103: “Vancouver House” Cephe Görüntüsü,
Vancouver, Kanada (URL 98)*

*Şekil 104: Vancouver House,
Vancouver, Kanada (URL 99)*

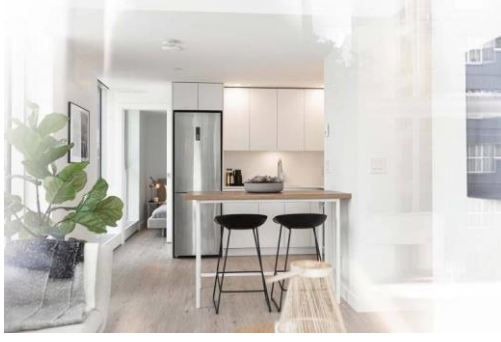
Yapıda bulunan balkonların havalandırma sisteminin sağlanmasına yardımcı olarak iç ortam hava kalitesinin artırılmasına olumlu yönde etki ettiği söylenebilmektedir. Yapının cephesindeki balkonların sistematik şekilde katlar arasında yer değiştirmesi yapı tasarımında tekrar unsuru oluşturmaktadır (Şekil 105). Tasarımda tekrar, Ingels'in daha fazla keyif al ilkesiyle ilişkili bir unsurdur. Yapının cephesinde büyük alan kaplayan cam yüzeylerin geri dönüştürülebilir malzemeler elde edilir olması, yapının sürdürülebilir malzeme kullanımına öncelik verdiğini gösterirken; aynı zamanda enerji etkin kullanımında oldukça etkin olduğunu söylemek mümkündür. Buna dayanarak; yapının hem kullan, yeniden kullan, geri dönüştür ilkesine karşılık verdiği hem de enerji ile kendi evini destekle ilkesine karşılık verdiği söylenebilir.

Şekil 105: “Vancouver House” Balkon Görüntüsü, Vancouver, Kanada (URL 100)

Yapı iç mekân tasarımında zemin döşemesi açık renk meşe ahşap olarak tercih edilmiştir. Höglmeier, Weber-Blaschke ve Richter’e (2014) göre; ahşabın biyo ekonomi ve döngüsel ekonomi kavramlarıyla ilgili birçok avantajı vardır. Ahşap üst düzey mekanik ve termal özelliklere sahip, biyolojik olarak parçalanabilen, doğal ve yenilenebilir kaynaklı bir malzemedir. Ağaç malzemenin üretimi ve ömrünün sonundaki çevresel etkileri, genellikle inorganik veya fosil hammaddelerden üretilen muadil malzemelere göre çok daha düşüktür (Höglmeier ve diğerleri, 2014). Buna dayanarak; yapı iç mekân tasarımında zemin döşemesinde ahşap malzeme kullanılması, sürdürülebilir ve ekonomik malzeme kullanımının varlığına karşılık gelmektedir (Şekil 106 ve 107).

Tavan ve zeminde tercih edilen beyaz rengin ışığı yansıtma oranı yüksek olduğundan, konut birimlerinde bulunan geniş pencerelerden mekâna giren gün ışığını yansıtarak doğal aydınlatmanın sağlanmasına olanak sağladığı söylenebilmektedir (Şekil 108). Ayrıca, konut mutfak mekânında bulunan adanın yapının formundaki döngüye benzer şekilde tasarlanması, iç mekân tasarımında yapının formuna karşı yapılan metaforu barındırmaktadır (Şekil 109). Metaforik bir yaklaşımın bulunması, hedonistik sürdürülebilirlikte daha fazla keyif al ilkesinin barındırdığı tasarım unsurlarından biridir.

Şekil 106: “Vancouver House” Stüdyo Daire İç Mekân Tasarımı, Vancouver, Kanada (URL 101)

Şekil 107: “Vancouver House” İç Mekân Tasarımı, Vancouver, Kanada (URL 102)

Şekil 108: “Vancouver House” Yaşam Alanı İç Mekân Tasarımı, Vancouver, Kanada (URL 103)

Şekil 109: “Vancouver House” Mutfak Tasarımı, Vancouver, Kanada (URL 104)

Yapıda tespit edilen noktalar; daha önce Bjarke Ingels yapıları ve hedonistik sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen kriterler doğrultusunda tabloya işlenmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. "Vancouver House" Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi

#	Ingels (2009)	İncelenen Kategori	Yapıda Tespit Edilen Unsurlar
1	Kullan, yeniden kullan, geri dönüştür	Yapı tasarımı	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
		İç mekân tasarımları	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
2	Yola koyul	Veri saptanamamıştır.	
3	Hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar		
4	Sürüş sırasında enerji üret		
5	Enerji ile kendi evini destekle	Yakın çevre	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, bisiklet için kullanım alanları, toplu taşımaya ulaşılabilirlik, yeşil alanlar.
		Yapı tasarımı	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım.
		İç mekân tasarımları	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma.
6	İşe yarar inovasyonları destekle	Yapı tasarımı	Teknoloji.
7	Ne kadar kullanırsan o kadar alırsın	Veri saptanamamıştır.	
8	Atık		
9	Kendini suçlu hissetme		
10	Daha fazla keyif al	Yakın çevre	Doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma.
		Yapı tasarımı	Doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma, tasarımda tekrar.
		İç mekân tasarımları	Doğa manzarası, eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma, metafor.

4.3.10 Telus Sky

İki yüz yirmi metre yüksekliğe ulaşan ve Kanada'nın Calgary kentinde bulunan yapı, 2021 yılında tamamlanmıştır. Binanın taban ve alt katları temiz ve dikdörtgen olup, verimli açık ofis yerleşim düzenlerine sahiptir. Bina yükseldikçe zemin plakalarının boyutu yavaş yavaş küçülmekte ve pikselleşmektedir. Küçük balkonlu ve teraslı ofisler için fırsatlar sunan yapı, sonuç olarak daha küçük balkonlu konut zemin plakaları ortaya çıkarmaktadır (Şekil 110). Bir LED kamusal sanat aydınlatma enstalasyonu geceleri kuleyi aydınlatmaktadır. En yüksek yeşil bina sertifikasyonu olan LEED Platinum sertifikasına sahip olan yapı, aynı zamanda sürdürülebilir özelliklere sahiptir. Telus Sky bünyesinde hem konut hem de ofislerin bulunduğu hibrit bir yapı özelliğine sahiptir.

Şekil 110: Telus Sky, Calgary, Kanada (URI 105)

Yapının dönerek kıvrımlı bir şekilde yükselen yapısı yapının eğlenceli ve oyunculuk barındıran bir tasarıma bürünmesinin sağlanması, daha fazla keyif al hedonistik sürdürülebilirlik ilkesinin yapı tasarımı aracılığıyla bir yansıması ortaya koyulmaktadır. Pencerelerin sürekliliğiyle yapıda bir tekrar unsuru elde edilmesini ve yapı tasarımından kaynaklı estetik haz sağlamaktadır (Şekil 111). Ayrıca, cam malzeme geri dönüştürülebilir ve yeniden kullanılabilir özelliklere sahip olmasıyla sürdürülebilir inşaat sektörü için önemli özelliklere sahiptir (İpekçi ve diğerleri, 2017). Geri dönüştürülebilir malzemelerin varlığıyla yapıda kullan, yeniden kullan, geri dönüştür ilkesinin karşılık bulduğu söylenebilir.

Şekil 111: “Telus Sky” Cephe Görüntüsü, Calgary, Kanada (URL 106)

Yapı, yağmur suyunu tuvaletlerde ve pisuarlarda kullanılmak üzere geri dönüştüren ve binanın belediye su talebini azaltan bir yağmur suyu yönetim sistemine sahiptir. Ayrıca, sıcak suyu şehrin her yerine yalıtımlı borulardan oluşan bir yeraltı ağı aracılığıyla verimli bir şekilde taşımak için tasarlanmış bir termal enerji sistemi, ısıtma enerjisi talebinde azalma sağlamaktadır. Yapı, açılır pencereler ve dış teraslarla doğal havalandırma sağlanmasına hizmet etmektedir. Suyun verimli kullanımı, doğal havalandırma ve iklimlendirme sisteminin varlığı yapıda enerji ile kendi evini destekle ilkesinin karşılığı ortaya koymaktadır.

Yeşil duvarlar hava kirleticilerin uzaklaştırılmasına da katkıda bulunmaktadır (Manso ve diğerleri, 2021). On bir katlı atriyumda hava kalitesini iyileştirmek ve bina kullanıcılarına ve ziyaretçilere doğal unsurlarla bağlantı sağlamak için canlı bir yeşil duvar bulunmaktadır (Şekil 112). Ayrıca, yapıda yoga ve bar odası içeren bir sağlıklı yaşam merkezi, tesis bünyesinde güvenli bisiklet muhafazası ve elektrikli araç şarj istasyonları dâhil olmak üzere kapsamlı spor tesisleri yer almaktadır. Bu unsurların yapının enerji ile kendi evini destekle ilkesinin sağlanmasına yönelik unsurlar olduğunu söylemek mümkündür.

Gün ışığında faydalanma, enerji korunumunun sağlanması için mümkün olduğunca çok tercih edilmektedir. Özel konutlarda gün ışığı kullanımından yararlanmak adına pencerelerin yanı sıra çatı ışığı da tasarıma katılabilmektedir (Tatar, 2013). Yapının bir diğer enerji tasarrufu sağlayarak sürdürülebilir özelliklere sahip olmasını sağlayan özelliği; ortak alanındaki çatı penceresi, konut birimlerinde kullanılan tavandan tabana pencereler yardımıyla doğal aydınlatmadan faydalanılmasıdır (Şekil 113 ve 114). Geniş pencere sistemi aynı zamanda konut birimlerinin geniş görüş açısına sahip olmasını sağlamaktadır (Şekil 115). Ayrıca,

güneş iletimini azaltmak ve bina içinde daha fazla gölgeleme sağlamak için sağlam zarf ve üç camlı camla tasarlanmış pencereler, benzer büyüklükteki gelişmelere kıyasla bina enerji kullanımında azalmaya katkıda bulunmaktadır.

Şekil 112: "Telus Sky" Atrium Görüntüsü, Calgary, Kanada (URL 107)

Şekil 113: "Telus Sky" İç Mekân Tasarımı, Calgary, Kanada (URL 108)

Şekil 114: "Telus Sky" Yatak Odası İç Mekân Tasarımı, Calgary, Kanada (URL 109)

Şekil 115: "Telus Sky" Çalışma Odası İç Mekân Tasarımı, Calgary, Kanada (URL 110)

Yapıda tespit edilen noktalar; daha önce Bjarke Ingels yapıları ve hedonistik sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen kriterler doğrultusunda tabloya işlenmiştir (Tablo 12).

Tablo 12. “Telus Sky” Hedonistik Sürdürülebilirlik Analizi

#	Ingels (2009)	İncelenen Kategori	Yapıda Tespit Edilen Unsurlar
1	Kullan, yeniden kullan, geri dönüştür	Yapı tasarımı	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
		İç mekân tasarımları	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler.
2	Yola koyul	Veri saptanamamıştır.	
3	Hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar		
4	Sürüş sırasında enerji üret		
5	Enerji ile kendi evini destekle	Yakın çevre	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, bisiklet için kullanım alanları, toplu taşımaya ulaşılabilirlik, yeşil alanlar.
		Yapı tasarımı	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yaya odaklı tasarım, yeşil alanlar.
		İç mekân tasarımları	Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma, yeşil alanlar.
6	İşe yarar inovasyonları destekle	Veri saptanamamıştır.	
7	Ne kadar kullanırsan o kadar alırsın		
8	Atık		
9	Kendini suçlu hissetme		
10	Daha fazla keyif al	Yakın çevre	Eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma.
		Yapı tasarımı	Eğlenceli tasarım, tasarıma oyunculuk katma.
		İç mekân tasarımları	

4.4 Sonuç ve Değerlendirme

Ingels, mimaride iz bırakan klişelerden kurtulmayı amaçlayarak modern yaşamı, ilham verici bir meydan okuma olarak görmektedir ve mimari ortamda en iyisi olması beklenen projeler üzerine konsept araştırmasına odaklandığını belirtmektedir (Estika ve diğerleri, 2020, s.340). Ingels için sürdürülebilirlik; topluluk ihtiyaçları ve muhteşem tasarım arasında sinerji yaratmak amacıyla toplum, ekonomi ve ekoloji ile ilgili kavramları bir araya getirerek kentsel senaryolar tamamlamada etkin olan bir kavramdır (BIG, 2018). Ingels'in oluşturmayı amaçladığı sürdürülebilirlik konsepti, kullanıcının dikkatini çeken, tasarımda farklılık yaratan ve var olan tasarım unsurlarını yeni yaklaşımlarla şekillendiren pragmatik bir yöndedir.

Yirmi birinci yüzyılın en temel fikir ayrılıklarından biri, insanların yaşam kalitesini yükseltirken, doğal enerji kaynaklarının tüketimini azaltmaktır (Güner Aktaş, 2012, s.109). Ancak Ingels'e (2009) göre; yaşam kalitesini arttırmak için doğal enerji kaynaklarının tüketimini azaltmak yerine tüketimi arttırmak gerekmektedir. Tüketim kavramı, hangi yönden ele alınırsa alınsın Ingels için uzak durulması, suçlu hissedilmesi ya da durdurulması gereken bir noktada yer almamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, tasarladığı yapıların sektörde iyi bir konumda yer alması, hızlı satılması ya da kiralanması, popüler olması Ingels'in tüketim algısıyla örtüşmektedir.

Mekânın fiziksel varoluşundan öte sahip olduğu anlamlara bakıldığında; mekân tasarımında yer alan renk, biçim, doku gibi farklı mekânsal bileşenler, kişinin mekâna yönelmesine, ilgi duymasına, o mekânda zaman geçirmek istemesine olanak sağlamaktadır. Günümüzde, mekânın bir tüketim nesnesi olarak ele alınmasına yönelik düzenlemeler, insanların hedonik ve sembolik tüketim duygularını harekete geçirmek için uygulanmaktadır (Tayfur ve Yavuz Görkem, 2020, s.170).

Hedonistik sürdürülebilirlik, insan yaşamını iyileştirmek için sürdürülebilirliğin unsurlarını eğlence ile binaya entegre eden bir zihniyettir (Estika ve diğerleri, 2020, s.341). Ingels'in felsefesini yansıtan en iyi tanımlamalardan biri olan "Yes is More" (Evet Daha Fazlası) felsefesinde, halkı ne keyiflendiriyorsa onu pratik ve eğlenceyle birleştirme niyetindedir (Pastor, 2012, s.192). Mekân ve tüketim ilişkisinde tüketimi zevkli bir hale dönüştürmek için eğlence ortamları yaratılarak, bu sayede haz almaya yönelik ortamlar hazırlamak amaçlanmaktadır (Yırtıcı, 2002, s.21).

Ingels'in "Daha fazla keyif al" ilkesi çerçevesinde incelenen yapıların tümünde; "8 House", "Via 57 West", "Honeycomb - Albany Marina Rezidansı", "Transitlager Dreispitz", "Grove at Grand Bay", "Klein A45", "Dortheavej Residansı", "79&Park", "Vancouver House" ve "Telus Sky" konut yapılarında form, doku, renk, biçim unsurlarından biri ya da daha fazlası kullanılarak kullanıcıyı mekâna yönlentecek eğlenceli tasarım unsurları bulunmaktadır. Eğlenceli tasarım yaklaşımı, yalnızca "Grove at Grand Bay" ve "Dortheavej Residansı" binalarında yapısal unsurların iç mekan tasarımını etkilemesi yoluyla görülebilmektedir. Eğlenceli tasarım, hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden daha fazla keyif al ilkesine karşılık gelmekte ve yapının hedonistik sürdürülebilirlik konseptine olan uygunluğunu temsil edecek unsurlardan birini oluşturmaktadır. Ancak bu noktada incelenen konut mekânları, fiziksel varlığının ötesinde tüketilen bir nesne halini almakta ve hedonik ve sembolik duyguları tetiklemektedir.

"Daha fazla keyif al" ilkesiyle, kişiye özel balkon, bahçe, teras, manzara gibi unsurları sunan "8 House", "Via 57 West", "Honeycomb - Albany Marina Rezidansı", "Transitlager Dreispitz", "Grove at Grand Bay", "Klein A45", "Dortheavej Residansı", "79&Park", "Vancouver House" ve "Telus Sky" konut yapılarıdır. Özellikle, kullanıcının konut iç mekânında geçirebileceği zamanı, dışarıyla kurduğu ilişki bağlamında şekillendirmeyi ve farklı alternatif alanlar üretmeyi amaçlayan bu mekânlarla, kullanıcının bir tüketici olarak BIG konut yapısını seçmeye yönlendirmekte ve tasarım yoluyla haz almasına odaklandığını söylemek mümkündür.

Young ve Longman (1983, s.222) fiziksel, psikolojik ve sosyal gereksinimlerin tatmin edilmesinin yaşamı kaliteli kıldığı belirtilmektedir. "Daha fazla keyif al" ilkesi çerçevesinde değerlendirilen ve kullanıcıların etkileşim halinde bulunmasını hedefleyen ve psikolojik ve sosyal gereksinimlerin karşılanmasına yönelik olan sosyalleşme alanları ise; "8 House" (ortak alan, salon, mini mutfak alanı) "Via 57 West" (dinlenme salonları ve etkinlik alanları, bir golf simülatörü, film gösterim odası, havuz, basketbol sahası, spor salonu ve egzersiz stüdyoları ve poker, masa tenisi, bilardo ve disk iteleme için oyun odaları) yapılarının hem yapı tasarımında hem de iç mekân tasarımında tespit edilmiştir. Sosyalleşme alanları; "Grove at Grand Bay",

“Transitlager Dreispitz”, “Dortheavej Residansı”, “79&Park” yapılarının ise yalnızca yapı tasarımında görülmektedir.

Tüketim kültürüyle değişim geçiren ve yenilenen mekânlar, kentsel elitin yeni statüsünü barındırmaktadır. Özel konut şirketlerinin ve onların pazarlama stratejilerinin hedefinde kent yaşamına alternatif oluşturacak farklı ve ideal bir yaşam biçimi oluşturmak üzerine kurgulama bulunmaktadır (Özberk, 2010, s.973). Görsel ya da dokunsal olarak doğayla etkileşim kurulması, Ingels konut yapılarında hazza yönelik mekânsal bileşenler olarak yer alabilmekte ve farklı, ideal bir yaşamın bu yapılarda var olduğuna dair bir algı yaratmayı amaçlamaktadır. Ingels’in konut yapılarının iç mekân tasarımlarında doğayla kurulan etkileşim çoğunlukla, manzaraya karşı ve aydınlık alan cephelerden, geniş pencereler aracılığıyla yaratılmaktadır ve kişiye göre değişebilecek öznel iyi oluş haliyle hedonistik bir etki verdiği dolayısıyla yaşam kalitesini artırdığı iddia edilebilir.

Özberk’e (2010) göre; konut ile yaratılmaya çalışılan yenedünyada, çoğunlukla doğanın saflığı, sakinliği gibi pozitif yönlerinin bulunduğu vurgusu, bu yeni yaşam alanının doğa ile ilişkisi vurgulanmaktadır. Bu haz vermeye dayalı ve yenedünya (ütopya) yaratılmasına yönelik mekânlar, Ingels yapılarında alışlagelen konut tasarımından farklı olarak formda, ironi, simülasyon, metafor, değişim, dönüşüm, oyunculuk, eğlence gibi kavramlarla şekillenmektedir. Yapı tasarımında ise bu yenedünya yaratma ve yapıyı çekici kılma yöntemi ağırlıklı olarak avlular (8 House, Via 57 West, Dortheavej Residansı, 79&Park), teraslar, balkonlar (8 House, Via 57 West, Honeycomb - Albany Marina Rezidansı, Transitlager Dreispitz, Grove at Grand Bay, Dortheavej Residansı, 79&Park, Vancouver House), bahçeler (8 House, Via 57 West, Honeycomb - Albany Marina Rezidansı, Transitlager Dreispitz, Grove at Grand Bay, Klein A45, Dortheavej Residansı, 79&Park), yürüyüş yolları, bisiklet yolları (8 House) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İç mekân tasarımında yapıyı çekici kılma amacıyla ise; konut birimlerinin farklı plan şemalarına sahip, kullanıcıya kendini özel hissettirebilecek 476 konut biriminde 300’e yakın farklı plan tipi, “8 House” yapısında görülmektedir.

Balık’ın (2014) değerlendirdiği yapıların cephe süslemeleri aracılığıyla simülasyonun sürekli üretimi ve tüketimi, binanın estetize edilmesine, gösterişli hale

getirilmesine ve ticarileştirilmeye maruz kalmasına neden olduğu ve cephelerin canlı renk efektlerinin tüm binayı saf bir görsel yapıya dönüştürdüğü ve yapıyı estetik olduğu kadar ticari de kıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Balık'a (2014) göre; BIG'in mimarisindeki süsleme, imaj yaratmaya, ticari başarıya ve pazarlama stratejisine katkıda bulunduğu kadar, tasarımsal olarak şaşkınlık yaratmanın da bir aracıdır. İncelenen konut yapılarından "8 House" ve "Via 57 West" konut projelerinde de simülasyon örneklerine rastlanmıştır. Bu simülasyonlar, yapıların formunun dikkat çekici halde tasarlanmasıyla sağlanmış olup, hedonistik sürdürülebilirliğin "daha fazla keyif al" ilkesine karşılık gelerek konutların pazarlanmasına yönelik bir unsur haline gelmektedir. Ancak incelenen konut yapıları değerlendirildiğinde; yapıların iç mekân tasarımında, yapı formu ya da cephe tasarımındaki gibi bir süsleme ögesine rastlanmamıştır.

Estika ve diğerleri (2020); Ingels'in tasarım yaklaşımını, sürdürülebilir tasarım için en ideal özellikleri elde edebilmenin, simülasyonlar ve ironik yaklaşımları tasarıma entegre ederek gösterilen bir yaklaşım olarak değerlendirmektedir. Estika ve diğerlerine (2020) göre; bahsedilen ironik yaklaşımın temelinde ikonik bir yapı oluşturma amacı yer almaktadır. Ironik ifadeye ulaşmak için kullanılan tasarım özelliklerinin bazı zıtlıklarla oluşturulduğunu belirten Estika ve diğerleri (2020, s.342); Ingels'in ortaya koyduğu pragmatik ütopya fikirlerinden oluştuğunu ifade etmektedir. Bahsedilen bu pragmatik ütopya fikirlerini oluşturan zıtlıklar; rasyonel ve irrasyonel; olağan ve olağandışı veya ciddi ve komik gibi mimari yansımalarıdır. İroniden beslenen bu tasarım yaklaşımındaki hedonistik sürdürülebilirliğin temellerini oluşturan zihniyet, insan yaşamını iyileştirmek için sürdürülebilirliğin özelliklerini oyunculukla harmanlanmaktadır (Estika ve diğerleri, 2020, s.341). İncelenen yapılarda tasarıma oyunculuk katma; "8 House", "Via 57 West", "Honeycomb - Albany Marina Rezidansı", "Transitlager Dreispitz", "Grove at Grand Bay", "Klein A45", "Dortheavej Rezidansı", "79&Park", "Vancouver House" ve "Telus Sky" yapı tasarımlarının tamamında mevcut bir unsurdur. Ek olarak; "8 House", "Grove at Grand Bay", "Dortheavej Rezidansı" ve "Vancouver House" yapılarının iç mekân tasarımlarında da tasarıma oyunculuk katan unsurlara rastlanmıştır. Ayrıca, "8 House" ve "Via 57 West" yapılarında ve iç mekân tasarımında pragmatik ütopya kavramına karşılık gelen zıtlıklar bulunurken; "Transitlager Dreispitz" binasının yapı tasarımında

pragmatik ütopya unsuruna rastlanmıştır. İronik yaklaşım ise; “8 House”, “Via 57 West”, “Honeycomb - Albany Marina Rezidansı” ve “Transitlager Dreispitz” yapı tasarımında bulunurken; yalnızca “Via 57 West” iç mekân tasarımındaki ana mutfak modülünde yapı formuna benzer bir tasarım tercih edilmesiyle varlık göstermektedir. Bu noktada; pragmatik ütopya, ironi ve tasarıma oyunculuk katmanın, BIG konutlarının yapı tasarımında önemli bir unsur olduğu söylemek mümkündür. Ancak iç mekân tasarımı ele alındığında ise; bu unsurlara rastlanan konut iç mekân tasarımı kısıtlıdır. Bu durumda, Bjarke Ingels’in yapı formlarının ironiden beslendiğini, sürdürülebilirlik ve hedonistik sürdürülebilirliği oyunculukla birleştirdiği belirtilmektedir (Estika ve diğerleri, 2020). Ancak bu konut yapılarının iç mekân tasarımındaki hedonistik sürdürülebilirliğin her zaman ironiden beslendiği ve oyunculukla birleşen tasarımlar olduğunu tespit edilmemiştir.

Ingels yapılarında form; en dikkat çeken noktalardan biridir. Ingels’in hedonistik sürdürülebilirlik manifestosuna göre bugünün ekolojik problemleri; politik ya da ekonomik tabanlı değil, yalnızca tasarım kökenlidir (Ingels, 2009, s.52). Bu bağlamda, Ingels’in çevresel problemlerin çözümünde kullandığı en önemli etken tasarımdır ve tasarım çerçevesinde güneş enerjisini, rüzgâr enerjisini ve alternatif enerji kaynaklarını değerlendirmektedir. İncelenen yapıların sahip olduğu formlarda eğilme, bükülme, tekrar, değişim, dönüşüm, zıtlıklar, metafor gibi tasarımlar ön plana çıkarken; yapılarındaki iç mekân tasarımında ise, gün ışığı oranı, görüş açısı, rüzgâr alma oranı, malzeme ve renkler aracılığıyla yapılan tasarımlarla hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinin karşılığı bulunabilmektedir.

İncelenen yapıların iç mekân tasarımlarının tamamında tespit edilen doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırma ile hedonistik sürdürülebilirlik tasarımları ortaya koyulmuştur. Doğal aydınlatma, iklimlendirme ve havalandırmanın sağlanması aynı zamanda kullanıcıların fiziksel ihtiyaçlarına karşılık vererek yaşam kalitesini arttıran unsurlar arasındadır. Ayrıca, incelenen konut yapıların iç mekân tasarımlarının her birinde geri dönüştürülebilir malzemelerin yer alması (ahşap, cam), bu bakımdan sürdürülebilir mekânlar olarak tasarlandığını ortaya koymaktadır. Bu noktada; incelenen yapılarındaki enerji kullanımının önemi, tespit edilen doğal aydınlatma, su, iklimlendirme ve havalandırma, bisiklet için kullanım alanları, yaya odaklı tasarım, toplu taşımaya ulaşılabilirlik ve yeşil alanlar çerçevesinde değerlendirilmiş ve

yapıların tamamında çoğunlukla bu noktalara karşılık gelen veriler saptanmıştır. İncelenen konut yapılarında ağırlıklı olarak “kullan, yeniden kullan, geri dönüştür”, “enerji ile kendi evini destekle”, “işe yarar inovasyonları destekle” ve “daha fazla keyif al” ilkelerine karşılık gelen unsurlar tespit edilmiştir. “Enerji ile kendi evini destekle” ilkesinin gereklilikleri, çevresel sürdürülebilirlik kapsamında sürdürülebilir tasarım ilkeleriyle örtüşmektedir. Ayrıca, malzemenin kullanım ömrünün gözetilmesi, ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, hedonistik sürdürülebilirlik konseptinin yeni bir sürdürülebilirlik bileşeni olarak değerlendirilmesi görüşüne cevaben; bu çalışmada her bir sürdürülebilirlik bileşeninin içinde yer alabildiğinin ortaya koyulması nedeniyle yeni bir sürdürülebilirlik bileşeni olarak değil, bileşenlerin içinde bağlayıcı bir eleman olarak yer alması daha olasıdır.

İncelenen yapılarda tespit edilemeyen noktalar; İngels ilkelerinden “yola koyul”, “hidrojen motorlarının kullanımını en üst düzeye çıkar”, “sürüş sırasında enerji üret”, “ne kadar kullanırsan o kadar alırsın”, “atık”, “kendini suçlu hissetme” ilkeleridir. Bu noktalar, yerinde tespit yardımıyla analiz edilebileceğinden dolayı görsel üzerinden analiz bu ilkeler için yeterli olmamıştır. Fakat, genellikle yapı formunun tasarımında hedonistik sürdürülebilirlik ilkelerinden “kullan, yeniden kullan, geri dönüştür”, “enerji ile kendi evini destekle”, “işe yarar inovasyonları destekle”, “daha fazla keyif al” gözetilerek tasarlandığı sonucuna varılmıştır.

Bu tez çalışmasında incelenen konut yapılarının iç mekân tasarımları, yazılı belgeler ve görseller üzerinden değerlendirilmiş ve bu nedenle, kısıtlı veriye ulaşılabilmektedir. Yazılı belgeler ve görsellerle incelenen yapıların yerinde incelenmesiyle, gelecek çalışmalarda yeni bir inceleme alanı oluşturulabilir ve kullanıcı anketi uygulanarak hedonistik sürdürülebilirlik çalışmalarının yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Abdelslam, W. A. A. (2017). İç mimarlıkta kullanılan çevre dostu malzemelerin seçim kriterleri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Çankaya Üniversitesi, Ankara.
- Acar, B. (2007). Açık planlı büro yapılarında işitsel konforun sağlanmasına yönelik yaklaşım örnekleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Ağluç, L. (2013). Sanat yaratıcılık bağlamında insan ve yaratma güdüsü. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(1), 1-14.
- Akkoyunlu Ertan, K. (2003). Kentin tükenişi ve ütopyalar. *Amme İdaresi Dergisi*, 36(2), s. 143-165.
- Aksoy, U. ve Toktaş, S. (2011). Dış duvar uygulamalarında ses geçirimsizliği ve ses yalıtımı özellikleri. *Engineering Sciences*, 6(4), 827-837. <https://dergipark.org.tr/en/pub/nwsaeng/issue/19856/212669>
- Aksu, İ. (2018). Epikürcü felsefenin temel erdemleri. İKSAD 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, 22-25 Kasım 2018, Gaziantep.
- Akyol Altun, T. D. (2008). Yeni Yaşam Tarzları: Kapalı Konut Yerleşkeleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 10(3), 73-84.
- Alici, N. (2019). İç mekânda renk ve renklerin insan psikolojisine etkileri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Alkan, A. S. (2011). Postmodern tüketim toplumunun ortaya çıkış süreci ve mekânsal yansımaları: Las Vegas örneği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Alpay, Z. (2006). Mimarca Bir Meydan Okuma; Bjarke Ingels ile Söyleşi. https://v3.arkitera.com/soylesi_55_bjarke-ingels.html
- Alptekin, M. (2015). Kapitalizmin ortaya çıkışı: Jeo-kültürel yaklaşım. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 231-241.

- Altın, M. ve Orhon, A. V. (2015). Yeşil bina değerlendirme sistemleriyle sertifikalandırılmış sürdürülebilir yapılarda cam cephelerin irdelenmesi. 12. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi, 8-11 Nisan 2015, İzmir.
- Apaydın, S. (2012). Ofislerde aydınlatma tasarımının sürdürülebilirlik açısından mekân tasarımına etkileri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Arslan, A. (2006). İlkçağ Felsefe Tarihi: Sofistlerden Platon'a, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ashour, M., Mahdiyar, A. ve Haron, S. (2021). A comprehensive review of deterrents to the practice of sustainable interior architecture and design. Sustainability, 13, 10403. Doi:10.3390/su131810403
- Atıl, A., Gülgün, B. ve Yörük, İ. (2005). Sürdürülebilir kentler ve peyzaj mimarlığı. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 42(2), 215-226.
- Austenfeld, T. (2007). A Happy Naturalist? Jeremy Bentham and the Cosmic Morality of "The Octopus". Studies in American Naturalism, 2(1), 33-45.
- Ayalp, N. (2012). Environmental sustainability in interior design elements. 7th WSEAS Conference on Energy and Environment (EE'12), 13-17 Temmuz 2012, Kos, 163-167.
- Ayçam, İ., Tuna, M. ve Süt, G. (2010). Sürdürülebilirlik ve mimari değişimin yalıtım malzemelerine etkileri. Uluslararası Sürdürülebilir Yapılar Sempozyumu (ISBS), 26 - 28 Mayıs 2010, Ankara.
- Aydın, Ö. ve Lakot Alemdağ, E. (2014). Karadeniz geleneksel mimarisinde sürdürülebilir malzemeler. Ahşap ve Taş. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7 (35), 1307-9581.
- Aydoğdu Bıçak, S. ve Erkan, N. Ç. (2020). Yeşil Alan ve Fiziksel Aktivitenin İnsan mutluluğu Üzerindeki Etkisinin Saptanmasında Bir Yöntem. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (48), 345-362.

- Aytem, N. M. (2005). Mimari mekânda renk, form ve doku değişkenlerinin algılanması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Balık, D. (2014). Deciphering Ornament, Dissecting “BIG”: The return of ornament in contemporary architectural theory and practice. (Yayımlanmamış doktora tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Balık, D. ve Allmer, A. (2015). This is not a mountain!: Simulation, imitation, and representation in the Mountain Dwellings project, Copenhagen. *Architectural Research Quarterly*, 19(1), 30–40. Doi:10.1017/S1359135515000196
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Baran, M. A. (2017). Dünyanın mevcut su potansiyeli ve deniz suyu arıtımı. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, (45), 71-84.
- Barlas, R. (2000). Bahamas. New York: Marshall Cavendish.
- Bartels, M., Saviouk V., De Moor M.H., Willemsen G., Van Beijsterveldt T.C. ve Hottenga J.J. (2010). Heritability and genome-wide linkage scan of subjective happiness, *Twin Research and Human Genetics*, 13(2), 135-142. Doi:10.1375/twin.13.2.135
- Baudrillard, J. (2004). Tüketim Toplumu. (Çev. Hazal Deliçaylı ve Ferda Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayraktar, O. Y. (2018). Sürdürülebilir bir materyal olarak tuğla tozunun potansiyel kullanımı. 2nd International Symposium on Innovative Approaches in Scientific Studies, 30 Kasım- 2 Aralık 2018, Samsun.
- Bayram, T. T., Altıkat, A. ve Torun, F. E. (2011). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Politikaları *Environmental. Journal of the Institute of Science and Technology*, 1(1), 33-38. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jist/issue/7924/104205>

- Baysal, S. ve Aka, İ. Ç. (2013). Bir pazarlama stratejisi olarak mutluluk temasının markalar tarafından kullanılması: mutluluk temelli pazarlama üzerine bir araştırma. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 84-93.
- Baysan, O. (2003). Sürdürülebilirlik kavramı ve mimarlıkta yansıması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Bektaş, Y., ve Gülmez, M. (2012). Biyogaz destekli yenilenebilir hibrid sistemler ile enerji üretimi. *Przeglad Elektrotechniczny*, 88(9).
- Benyus, J.M. (1997). *Biomimicry: Innovation Inspired by Nature*, New York: Harper Collins.
- Bergland, C. (2010). *The Athlete's Way: Training Your Mind and Body to Experience the Joy of Exercise*. New York: St. Martin's Press.
- Berkebile, B. ve McLennan, J. (2004). The living building: biomimicry in architecture, integrating technology with nature. *BioInspire Magazine*, 18.
- Berridge, K. C. (1996). Food reward: brain substrates of wanting and liking. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 20(1), 1-25.
- Berridge, K. C. ve Kringelbach, M. L. (2011). Building a neuroscience of pleasure and well-being. *Psychology of Well-Being: Theory, Research and Practice*, 1(1), 1-26.
- Berridge, K. C. ve Kringelbach, M. L. (2015). Pleasure systems in the brain. *Neuron*, 86(3), 646-664.
- Bhamra, T., ve Lofthouse, V. (2007). *Design for sustainability: a practical approach*. Burlington: Ashgate Publishing Company.
- BIG – Bjarke Ingels Group. 2018. 'BIG Bjarke Ingels Group Designs a Restaurant Village'. *Floornature: Architecture & Surfaces*. 2018. <https://www.floornature.com/big-bjarke-ingels-group-designs-restaurant-village-14172/#>.
- Bilgili, M. Y. (2017). Ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutlarıyla sürdürülebilir kalkınma. *Journal of International Social Research*, 10(49).

- Bjarke Ingels Group. (2012). BIG Profile. https://ecoquartier.ch/wp-content/uploads/2016/05/copenhagen_BIG-architects.pdf
- Bovill, C. (2015). Sustainability in architecture and urban design. New York: Routledge.
- Brand, C., Goodman, A. ve Ogilvie, D. (2014). Evaluating the impacts of new walking and cycling infrastructure on carbon dioxide emissions from motorized travel: a controlled longitudinal study. *Applied Energy*, 128, 284-295.
- Brax, D. (2009). Hedonism as the Explanation of Value. Lund: Lund University.
- Buecker, S., Simacek, T., Ingwersen, B., Terwiel, S. ve Simonsmeier, B. A. (2021). Physical activity and subjective well-being in healthy individuals: a meta-analytic review. *Health Psychology Review*, 15(4), 574-592.
- Bulgurcu, H., (2015). Havalandırma ve İç Hava Kalitesi. http://deneysan.com/Content/images/documents/havalandirma-1_46167331.pdf
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş. ve Çakmak, E. K. (2015). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Chakraborty, J. ve Bahr, P. H. (2009). Sizzling green: Integrated design process for greener institutional kitchens. 26th Conference on Passive and Low Energy Architecture, Haziran 2009, Quebec.
- Chan, G. (2016). Waitemata green: changing the public acceptance of sustainability. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Unitec Institute of Technology, Auckland.
- Chiu, R. L. (2004). "Socio cultural sustainability of housing: a conceptual exploration", *Housing, Theory and Society*, 21(2), 65-76. Doi: 10.1080/14036090410014999
- Christopher, J.C. (1999). Situating psychological well-being: Exploring the cultural roots of its theory and research. *Journal Of Counseling & Development*, 77(2), 141-152.

- Colantonio, A. ve Dixon, T. (2009). Measuring socially sustainable urban regeneration in Europe, Oxford Institute for Sustainable Development (OISD) School of the Built Environment Oxford Brookes University, Oxford.
- Coşgun, M. (2012). Popüler kültür ve tüketim toplumu. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 1(1), 837-850.
- Creswell, J. W. (2002). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative. Londra: Pearson Education.
- Crisp, R. (2006). Hedonism reconsidered. Philosophy and Phenomenological Research, 73(3), 619-645.
- Ćurčić, A., Jovanović, G., Keković, A. ve Randelović, D. (2019). Sustainable interior design - use of eco-friendly and recycled materials. V International Symposium For Students Of Doctoral Studies In The Fields Of Civil Engineering, Architecture And Environmental Protection, 24-25 Ekim 2019, Nis/Sırbistan.
- Çağlar, A. F. (2019). Yaşamın amacı olarak yaşam. (Yayımlanmamış doktora tezi) İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul.
- Çelebi, G. (2003), Environmental discourse and conceptual framework for sustainable architecture. G. Ü. Fen Bilimleri Dergisi, 16 (1), 205-216.
- Çetin, C. ve Karafakı, F. Ç. (2021). Covid-19 pandemisi sonrası konut iç mekân ve peyzaj tasarımında Ulrich'in destekleyici tasarım teorisi yaklaşımı. Asya Studies, 5(17), 191-200. Doi: 10.31455/asya.946190
- Çınar, H., Döngel, N., Atar, M. ve Aydın, İ. (2016). Konutlarda hava kalitesini etkileyen kirleticiler ve kullanıcı memnuniyetinin tespit edilmesi. TÜBAV Bilim Dergisi, 9(3), 31-40.
- Çoban, O. ve Şahbaz Kılınç, N. (2015). Yenilenebilir enerji tüketimi karbon ve emisyonu ilişkisi: TR örneği. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(38), 195-208.
- Dagdanova, T. B. ve Khadeev, M. B. (2021). Humanization of living environment quality is indicator of quality life (modern Danish architecture example). IOP

Conf. Series: Earth and Environmental Science 751. Doi:10.1088/1755-1315/751/1/012024

Dagdanova, T. B. ve Khadeev, M. B. (2021). Humanization of Living Environment Quality is Indicator of Quality Life (modern Danish architecture example). In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, Nisan, 2021.

Dağ Gürcan, A. ve Gürcan, H. E. (2020). Darwinian approach and mutations: Bjarke Ingels (BIG) and analysis of his stepped pixels buildings. International Journal of Architecture and Planning, 8, 18-37. Doi: 10.15320/ICONARP.2020.141

Dal, N. E. (2017). Tüketim toplumu ve tüketim toplumuna yöneltilen eleştiriler üzerine bir tartışma. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(19), 1-21.

Davoodi, S., Falah, M. ve Abadi, M. (2013), Social sustainability and architecture, determining the indicators affecting the development of social sustainability in architecture. Conference on architecture, Urban Planning and Sustainable Development with a Focus on Vernacular Architecture to Sustainable City, Mashhad, Iran.

Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2008). Hedonia, eudaimonia, and well-being: An introduction. Journal of Happiness Studies, 9(1), 1-11. Doi: 10.1007/s10902-006-9018-1

DeKay, M. (2010). Daylighting and urban form: an urban fabric of light. Journal of Architectural and Planning Research, 27(1), 35-56.

Delibaş, N. (2017). Sürdürülebilir mimari kapsamında suyun etkin kullanım stratejilerinin Türkiye ve Amerika örnekleri üzerinden karşılaştırmalı incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Trakya Üniversitesi, Edirne.

Demir, E., Çimen, A. ve Erbaş, O. (2019). Kalıtımın; mutluluk, zevk alma ve bağımlılık üzerine etkisi. İstanbul Bilim Üniversitesi Florence Nightingale Tıp Dergisi, 5(1), 44-47.

- Demirarslan, D. ve Demirarslan, K. O. (2017). Çevre koruma bilinci bağlamında iç mekânın tasarımında disiplinler arası bir yaklaşım: iç mimarlık ve çevre mühendisliği ilişkisi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 3(2), 112-128. Doi: 10.21324/dacd.303252
- Demirel, S. ve Yegen, C. (2015). Tüketim, postmodernizm ve kapitalizm örgüsü. *Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi*, 2(1), 115-138.
- Demirkol, M. E., Namli, Z. ve Tamam, L. (2019). Psikolojik acı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(2), 205-213.
- Desmet, P. M. ve Pohlmeier, A. E. (2013). Positive design: An introduction to design for subjective well-being. *International journal of design*, 7(3).
- Dfarhud, D., Malmir, M. ve Khanahmadi, M. (2014). Happiness & health: the biological factors-systematic review article. *Iranian journal of public health*, 43(11), 1468.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-75.
- Diener, E., Kesebir, P. ve Lucas, R. (2008). Benefits of accounts of well-being - for societies and for psychological science. *Applied Psychol*, 57, 37-53.
- Diener, E., Lucas, R. E. ve Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. *Handbook of positive psychology*, 2, 63-73.
- Doğan, H. G., Gürler, A. Z. ve Ağcadağ, D. (2014). Hedonik tüketim alışkanlıkları üzerine etkili faktörlerin değerlendirilmesi (Tokat ili örneği). *Journal of International Social Research*, 7(30).
- Doğan, T., Sapmaz, F. ve Çötök, N. A. (2013). Öz-eleştiri ve mutluluk. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(1), 391-400.
- Ecevit, Y. (2001) *Türk romanında postmodernist açılımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eco, U. ve Fedriga, R. (2021). *Felsefe Tarihi 2 - Hellenizmden Augustinus'a*. (Çev. Leyla Tonguç Basmacı). İstanbul: Alfa Yayınları.

- Elibol, G. C. Bezci İ., Türkkan V. D. ve Varol A. (2018). Mobilya tasarımında “yeniden kullanım”: tasarımdan üretime dönüşüm. SDÜ Art-E Güzel Sanatlar Fakültesi Derneği, 11(21), 134-156. Doi:10.21602/sduarte.344513
- Epikür. (1962). Mektuplar ve Maksimler. (Çev. Hayrullah Örs). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erciş, M. E. (2012). Çevreye duyarlı tasarımlarda geri dönüştürülebilir malzemelerin kullanımı. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Erdoğan Zeydan, Z., Zeydan, Ö. ve Yıldırım, Y. (2009). Hasta bina sendromu. IX. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi, 6-9 Mayıs 2019, İzmir.
- Eroğlu, E. ve Aksu, A. (2019). Çağdaş Mimarlıkta “Tekrar” Üzerine Bir Değerlendirme. Yedi, (22), 91-101.
- Erol, H. B. (2006). İç mekânlarda malzeme kullanımında akustik performans kriterleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Ertem, M. E. (2020). İç mekân tasarımında sürdürülebilirlik: sürdürülebilir yapı analizi örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Ertuğrul, Ü. (2018). Sürdürülebilir tasarım kriterlerinin otel iç mekân tasarımına olan etkisinin kullanıcı yorumları üzerinden değerlendirilmesi: Tasigo ve H2hotel Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Eryılmaz, H. (2015). Biyomimikri ve Ergonomi: Tasarımda Doğadan Yenilikçi İlham. Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, 3(3), 469-474.
- Estika, N. D., Kusuma, Y., Prameswari, D. R. ve Sudradjat, I. (2020). The hedonistic sustainability concept in the works of Bjarke Ingels. ARTEKS: Jurnal Teknik Arsitektur, 5(3), 339-346.
- Feldman, F. (2004). Pleasure and the Good Life: Concerning the Nature, Varieties, and Plausibility of Hedonism, New York: Oxford University Press.

- Fiore, S. M., Phillips, E. ve Sellers, B. C. (2014). A transdisciplinary perspective on hedonomic sustainability design. *Ergonomics in Design: The Quarterly of Human Factors Applications*, 22(2): 22-29. <http://erg.sagepub.com/content/22/2/22.short>
- Firat, A., Kutucuoglu, K. Y., Saltik, I. A. ve Tuncel, O. (2013). Consumption, consumer culture and consumer society. *Journal of Community Positive Practices*,8(1), 182-203.
- Fromm, E. (1995). *Erdem ve Mutluluk*. (Çev. Dr.Ayda Yorukan) İstanbul: Türkiye İş Bankası kültür Yayınları.
- Gago, E. J., Muneer, T., Knez, M. ve Köster, H. (2015). Natural light controls and guides in buildings. *Energy saving for electrical lighting, reduction of cooling load. Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 41, 1-13.
- Geçimli, M. ve Kaptan, B. (2019). İçmimarlık ve sürdürülebilirlik ilişkisi: ekolojik, ekonomik ve sosyal/kültürel açıdan inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 191-201. Doi: 10.32709/akusosbil.427062
- Geus, M.D. (2009). Utopian sustainability: Ecological utopianism. *The Transition to Sustainable Living and Practice Advances in Ecopolitics*, 4, 77-100.
- Geyik, N. E. (2020). Tamamen yenilenebilir ilk güneş enerjili yapı örnekleri: Masdar Şehri ve Masdar Bilim ve Teknoloji Enstitüsü Kampüsü. *Modular Journal*, 3(2), 163-178. <http://modular.gedik.edu.tr/tr/pub/issue/58828/755386>
- Ghadikolaei, F. M., Ossen, D. R. Ve Mohamed, M. F. (2020). Effects of wing wall at the balcony on the natural ventilation performance in medium-rise residential buildings. *Journal of Building Engineering*, 31, 101316.
- Goodman, D. J. ve Cohen, M. (2004). *Consumer culture: A reference handbook*. Kaliforniya: ABC-CLIO.
- Gökçe, Ş., Aytekin, O., Kuşan, H. ve Zorluer, İ. (2018). Türkiye’de mevzuatlar ve standartlar açısından sürdürülebilir yapıım. *Uludağ University Journal of The Faculty of Engineering*, 23(3), 289-312.

- Gökmeral, E. B. (2014). Sürdürülebilir ve bütünleşik bina tasarım süreçlerinde iç mimarlık, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Green, J. (2011). Interview with Bjarke Ingels. <http://dirt.asla.org/2011/10/24/interview-with-bjarke-ingels/>
- Guzowski, M. (2000). Daylighting For Sustainable Design. ABD: McGraw-Hill.
- Güler, Ç. ve Çobanoğlu, Z. (1994). Çevre Sağlığı Temel Dizisi No:19 Gürültü, Ankara: Aydoğdu Ofset.
- Güleryüz, M. ve Dostoğlu, N. (2011). Yapıların strüktürel sisteminde malzeme seçiminin sürdürülebilir tasarım bağlamında değerlendirilmesi. Mimarlıkta Taşıyıcı Sistemler Sempozyumu, 24-26 Kasım 2011, İstanbul.
- Güner Aktaş, G. (2012). Sustainable design proposals in shopping center public interiors. International Journal Of Energy And Environment, 1(6), 109-116.
- Güner Aktaş, G. (2013). Design parameters and initiatives for ecological and green design in interior architecture. WSEAS Transactions On Environment And Development, 2 (9), 2224-3496.
- Güneş, S. ve Demirarslan, D. (2020). Sürdürülebilirlik ve mobilya tasarımında çevreci yaklaşımlar. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 5(6), 2687-4385.
- Güngör, S., Küçün, N. T. ve Erdiren, Y. O. Hedonic Marketing and Hedonic Economics: From the Viewpoint Antiquity Philosophy. IMCOFE VI. International Multidisciplinary Congress of Eurasia, 4-6 Eylül 2018, Roma.
- Gür, N. V. (2007). Mimaride sürdürülebilirlik kapsamında değişken yapı kabukları için bir tasarım destek sistemi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Gürani, Y. ve Kadem, F. (2018). Tekstil yüzeylerin iç mekân tasarımında akustik amaçlı kullanımı. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), 5(6), 48-55.

- Gürbüz, A. (2013). Günümüz batılı politik yaklaşımlara etkisi bağlamında İngiliz Yararcılığı/Utilitarianism. *Leges Kamu Hukuku Dergisi*, 1(1).
- Gürbüz, A. (2012). *Hukuk Felsefesi Açısından Yararcılık Teorisinin Eleştirisi*. İstanbul: Beta Yayınları
- Güven, E. Ö. (2009). Hedonik tüketim: Kavramsal bir inceleme. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, (13), 65-72.
- Güvenç, B. (2008). Sürdürülebilirlik bağlamında ekolojik tasarım prensiplerinin mimaride uygulanabilirliğinin irdelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Güzel, F. (2014). Postmodern çağ tatil deneyimlerinde hazcı tepki basamağı çıktısı olarak temalı oteller. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (13), 1-16.
- Habtour, R. (2016). *Designing happiness: Architecture and urban design for joy and well-being*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) University of Maryland, College Park.
- Han, H. (2015). Purpose as a moral virtue for flourishing. *Journal of Moral Education*, 44(3), 291–309. Doi:10. 1080/ 03057 240. 2015. 10403
- Han, Y., Li, V. O., Lam, J. C. ve Lu, Z. (2018). Umeair: Predicting momentary happiness towards air quality via machine learning. In *Proceedings of the 2018 ACM International Joint Conference and 2018 International Symposium on Pervasive and Ubiquitous Computing and Wearable Computers*, Ekim 2018.
- Hancock, P. A., Pepe, A. A. ve Murphy, L. L. (2005). Hedonomics: The power of positive and pleasurable ergonomics. *Ergonomics in Design*, 13(1), 8-14.
- Haugtvedt, C. P., Paul, M. H. ve Frank R. K. (2008). *Handbook of Consumer Psychology*, New York: Taylor&Francis Publishing.
- Haybron, D. M. (2001). Happiness and pleasure 1. *Philosophy and Phenomenological Research*, 62(3), 501-528.

- Haybron, D. M. (2008). *The Pursuit of Unhappiness: The Elusive Psychology of Well-Being*. Oxford: Oxford University Press.
- Headings, M. E. (1995). Threats To Honey Bee Pollinators: A Threat To Food Sustainability And Trade. <https://ageconsearch.umn.edu/record/257089/>
- Heathwood, C. (2013). Hedonism. *The International Encyclopedia of Ethics*. New Jersey: Blackwell Publishing Ltd. Doi: 10.1002/ 9781444367072.wbiee780
- Hirschman, E. C. ve Holbrook, M. B. (1982). Hedonic consumption: emerging concepts, methods and propositions. *Journal of marketing*, 46(3), 92-101.
- Hopkinson, G. C. ve Pujari, D. (1999). A factor analytic study of the sources of meaning in hedonic consumption. *European Journal of Marketing*, 33(3/4), 273-294
- Höglmeier, K., Weber-Blaschke, G. ve Richter, K. (2014). Utilization of recovered wood in cascades versus utilization of primary wood—a comparison with life cycle assessment using system expansion. *The International Journal of Life Cycle Assessment*, 19(10), 1755-1766.
- Hume, G. ve Tremain, R. (2012). Is Culture Truly the Fourth Pillar of Sustainability???. <https://gordhume.com/wp-content/uploads/pdf/2012/fourth-pillar.pdf>
- Huta, V. ve Waterman, A. S. (2014). Eudaimonia and its distinction from hedonia: Developing a classification and terminology for understanding conceptual and operational definitions. *Journal of Happiness Studies*, 15(6), 1425-1456.
- Ikerd, J. E. (2012). *The Essentials of Economic Sustainability*. Virginia: Stylus Publishing, LLC.
- Ingels, B. 2009. *Yes Is More: An Archicomic on Architectural Evolution*. Taschen - Pop Culture.
- Ingels, B. (2011). Responses. In *Clog: Bjarke Ingels Group* (pp. 102–111). CLOG.
- Inwood, B. ve Gerson, L. P. (1994). *The Epicurus reader: Selected writings and testimonia*. Indianapolis: Hackett Publishing.

- Işıkoğlu, B. O. (2019). İskandinav Mimarlığında Estetik: Plastik ve Anlamsal Biçim Analizi. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(3), 465-479. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i3.1658
- İpekçi, C. A., Coşgun, N. ve Karadayı, T. T. (2017). İnşaat Sektöründe Geri Kazanılmış Malzeme Kullanımının Sürdürülebilirlik Açısından Önemi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 10(2), 43-50.
- James, P. ve Magee, L. (2016). Domains of sustainability. *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*; Cham, İsviçre: Springer International Publishing, 1-17.
- Jarczewski, A. (2021). Yes is more comics as an architectural manifesto. *Architectus*, 2(66), 105-112. Doi: 10.37190/arc210211
- Jiang, Y., Zhou, Z. ve Liu, C. (2019). The impact of public transportation on carbon emissions: a panel quantile analysis based on Chinese provincial data. *Environmental Science and Pollution Research*, 26(4), 4000-4012.
- Johnson, D. (2009). *Praise for The Encyclopedia of Positive Psychology*. New Jersey: Blackwell Publishing Ltd.
- Kahraman, G. (2020). Tasarımda Tekrar İlkesi ve Kişisel Mimari Duvar Yüzeyi-Seramik Pano Uygulaması. *Kalemîşi-Türk Sanatları Dergisi*, 8(16), 44-58.
- Kaku, M. (2015). *Zihnin Geleceği*. (Çev. Emre Kumral). Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık.
- Kang, M. ve Guerin, G. A. (2009). The characteristics of interior designers who practice environmentally sustainable interior design. *Environment and Behavior*, 41(2), 170-184, Doi:10.1177/0013916508317333
- Kanten, P., Yeşiltaş, M. ve Akdağ, G. (2014). Kariyer engellerinin mutluluk üzerindeki etkisinde kariyer motivasyonunun rolü: Otel işletmelerinde kadın işgörenler üzerine bir uygulama, 15. Ulusal Turizm Kongresi, 13-16 Kasım 2014, Ankara.

- Karaşar, B. ve Öğülmüş, S. (2016). Üniversite öğrencilerinde sosyal onay ihtiyacının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 469-495.
- Karimi, S. ve Zandieh, M. (2016). The development of modern architectural principles of sustainability in order to compare Iran traditional architecture with five modern sustainable city in the world (case study: Vancouver, Copenhagen, Oslo, Curitiba and Masdar). *Turk. Online J. Des. Art Commun. TOJDAC*, 6, 3141-3157.
- Kaya, H. (2019). Biyofilik tasarım ve iyileştiren mimarlık: çocuk hastaneleri üzerine bir değerlendirme. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kayan, H. Z. ve Tekin, Ç. (2013). İç mekânda işitsel konfor ve estetik. 3. Ulusal İç Mimarlık Sempozyumu / Mekân Tasarımında Endüstriyel Boyut, 3-5 Nisan 2013, İstanbul.
- Kefayati, Z. ve Moztaazadeh, H. (2015). Developing effective social sustainability indicators in architecture. *Bull. Environ. Pharmacol. Life Sci*, 4, 40-56.
- Kellert, S. R. (2006). Building for life: Designing and understanding the human-nature connection. *Renewable Resources Journal*, 24(2), 8.
- Kesikoğlu, S. (2016). Felsefede bencillik kavramı ve Sosyal Darwinizm eleştirisi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Keyes C.L.M., Shmotkin, D. ve Ryff, C.D. (2002) Optimizing well-being: the empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology* 82(6), 1007-1022.
- Kırcı, D. Ö. H. (2014). Hedonik tüketim davranışları ve toplumsal etkileri. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 10(1), 80-100.
- Kibar, A. ve Veziroğlu, A. R. (2013). Mekân içerisindeki radyatörlerin etrafındaki engellere göre ısı veriminin incelenmesi. *Tesisat Mühendisliği Dergisi*, 136, 5-11.

- Kizilova, S. (2019). Form and functional features of modular floating structures. In E3S Web of Conferences / Topical Problems of Architecture, Civil Engineering and Environmental Economics (TPACEE 2018), 91. Doi:10.1051/e3sconf/20199105013
- Kleinman, P. (2018). Felsefe 101. (Çev. Şükrü Alpagut). Ankara: Say Yayınları.
- Kohler, N. (1999). The relevance of the green building challenge: An observer's perspective. Kanada: Building Research & Information.
- Kokulu, N. (2017). Sağlıklı yapı tasarımında malzeme seçim kriterlerinin değerlendirilmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Kon, O. (2017). Ekolojik sürdürülebilirlik kapsamında binalarda kullanılan çevre dostu ısı yalıtım malzemeleri ve bunlara bağlı yenilenebilir enerji kullanımı. Akademia Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi, 1(3), 143-155.
- Konuk, S. (2009). Bir planlama yaklaşım biçimi olarak kültürel sürdürülebilirlik, Kumkapı örneği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Koolhaas, R. (2001). Mutations. New York: Actar.
- Kop, A. E. (2008). Satın alma davranışında hedonik ve faydacı tüketimin ölçülmesi ile ilgili bir uygulama. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Korkmaz, Y., Aykanat, S. ve Çil, A. (2012). Organik Atıklardan biyogaz ve enerji üretimi. SAÜ Fen Edebiyat Dergisi, 1, 489-497.
- Kougias, I., Taylor, N., Kakoulaki, G. ve Jäger-Waldau, A. (2021). The role of photovoltaics for the European Green Deal and the recovery plan. Renewable and Sustainable Energy Reviews, 144, 111017.
- Köse, G. ve Yeygel Çakır, S. (2016). Sembolik tüketimin lüks markalara olan izdüşümü: Louis Vuitton markasının dergi reklamlarına yönelik bir

analiz. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, (51), 27.

Kösem Işık, C. (2019). Tüketimin yeniden üretildiği bir alan olarak mekân (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Kubovy, M. (1999). On the pleasures of the mind. *Well-being: The foundations of hedonic psychology*, 134-154.

Kuhn, T.E., Bühler, C. ve Platzer, W.J. (2000). Evaluation of overheating protection with sun-shading systems, *Solar Energy*, 69, 59-74.

Kunszt, G. (2003). Sustainable architecture. *Periodica Polytechnica Civil Engineering*, 47(1), 5-10.

Kuppens, P., Realo, A. ve Diener, E. (2008). The role of positive and negative emotions in life satisfaction judgment across nations. *Journal of personality and social psychology*, 95(1), 66.

Kuşat, N. (2013). Yeşil sürdürülebilirlik için yeşil ekonomi: avantaj ve dezavantajları - Türkiye incelemesi. *Journal of Yasar University*, 29(8), 4896-4916.

Kültür, S. (2012). Role of culture in sustainable architecture. In *Archi-Cultural Translations through the Silk Road, 2nd International Conference, Temmuz 2012*, 262-268.

Little W, Fowler H. W, Coulson J. ve Onions C. T. (1964). *The Shorter Oxford English Dictionary 3rd ed.*, Clarendon Press.

Liu, Y., Xiao, T., Liu, Y., Yao, Y. ve Wang, R. (2021). Natural outdoor environments and subjective well-being in Guangzhou, China: Comparing different measures of access. *Urban Forestry & Urban Greening*, 59, 127027.

Logan, P., Bunzendahl, E., Reisenauer, S. ve Aldredge, J. (2010). Green Strategies at Bastyr University's New Student Village. *Journal of Green Building*, 5(4), 3-22.

- Lolle, H. L. ve Andersen, J. G. (2016). Measuring happiness and overall life satisfaction: A Danish survey experiment on the impact of language and translation problems. *Journal of Happiness Studies*, 17(4), 1337-1350.
- Lomborg, B. (2001). *The skeptical environmentalist: measuring the real state of the world*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lu, T., Xu, Y., Chen, L., Lu, L. ve Ren, R. (2022). The Potential of Carbon Emissions Reductions of Public Bikes. *Sustainability*, 14(22), 14831.
- Lyotard, J. F. (2013) *Postmodern durum*. (Çev. İsmet Birkan). Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Macit, M. H. (2020). Hazcı yararcılık ve J. Bentham'ın politika felsefesi. *Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 19(1), 80-96. Doi: 10.20981/kaygi.699585
- Manso, M., Teotónio, I., Silva, C. M. ve Cruz, C. O. (2021). Green roof and green wall benefits and costs: A review of the quantitative evidence. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 135, 110111.
- Máté, K. (2007). Using materials for sustainability in interior architecture and design. *Journal of Green Building*, 2(4), 23-38. Doi:10.3992/jgb.2.4.23
- Maternoski, J. (2013). *Urban Growth in Copenhagen: Addressing Challenges Through Regional Urban Design*. Oregon Üniversitesi, Oregon. <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/handle/1794/13030>
- Matthen, M. (2017). The pleasure of art. *Australasian Philosophical Review*, 1(1), 6-28.
- McGillivray, M. (2007). Human well-being: Issues, concepts and measures. In *Human well-being*, 1-22.
- Menteşe, S. (2017). Çevresel sürdürülebilirlik açısından toprak, su ve hava kirliliği: teorik bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(53), 1307-9581. Doi:10.17719/jisr.20175334127

- Mercan, B. N. (2016). Mobilyanın yeniden kullanımının sürdürülebilirlik bağlamında incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Mizrahi, R., Mamo, D., Rusjan, P., Graff, A., Houle, S. ve Kapur, S. (2009). The relationship between subjective well-being and dopamine D2 receptors in patients treated with a dopamine partial agonist and full antagonist antipsychotics. *International Journal of Neuropsychopharmacology*, 12(5), 715-721.
- Mohtadi, T. (2016). The complementarity of improving quality of life and reducing environmental footprints in urban spaces: The argument for 'hedonistic sustainability'. *Consilience*, (16), 14-28.
- Morales-Bravo, J. ve Navarrete-Hernandez, P. (2022). Enlightening wellbeing in the home: The impact of natural light design on perceived happiness and sadness in residential spaces. *Building and Environment*, 223, 109317.
- Mutdoğan, S. (2011). Çok katlı konut yapılarında sürdürülebilir iç mekân tasarım kriterleri. (Sanatta yeterlilik tezi) Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Mynatt, E. D., Melenhorst, A. S., Fisk, A. D. ve Rogers, W. A. (2004). Aware technologies for aging in place: Understanding user needs and attitudes. *IEEE Transactions on Pervasive Computing*, 3(2). 36-41.
- Nurse, K. (2006). Culture as the fourth pillar of sustainable development. *Small states: economic review and basic statistics*, 11, 28-40.
- Oberndorfer, E., Lundholm, J., Bass, B., Coffman, R. R., Doshi, H., Dunnett, N., ... ve Rowe, B. (2007). Green roofs as urban ecosystems: ecological structures, functions, and services. *BioScience*, 57(10), 823-833.
- Ocak, H. (2011). Bir ahlak felsefesi problemi olarak erdem kavramına yüklenen anlamın İlkçağ'dan Ortaçağ'a evrimi. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 79-101.
- Odabaşı, Y. (1999). *Tüketim Kültürü: Yetinen Toplumdan Tüketen Topluma*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Ofluoğlu, P. ve Atılgan, T. (2014). Using Five-R analysis for sustainable supply chain management in clothing sector. 2nd International Symposium On Environment And Morality, 24-26 Ekim 2014, Adıyaman.
- Okçu, Z. (2020). Pazar kurdu takipçilerinin yaşam tarzlarına göre hedonik tüketim davranışları üzerine bir araştırma. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Onaran, D. (2012). Ofis iç mekân düzenlemelerinde sürdürülebilir tasarım yöntemleri. (Yayımlanmamış Sanatta Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Orhan, İ. E. ve Kaya, L. G. (2016). LEED belgeli yeşil binalar ve iç mekân kalitesinin incelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi Özel Sayı, 1, 18-28.
- Öncü, A. (2005) “İdeal Ev” Mitolojisi Sınırları Aşarak İstanbul’a Ulaştı”, Mekân, Kültür; İktidar Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler. İstanbul: İletişim Yayınları, İstanbul.
- Özata, M. (2007). Endokrinoloji Diabet. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi
- Özbaysar, M. (2019). Sürdürülebilir mimarlık ve yaşamsal konfor bağlamında çevre kontrolü bileşenlerinin toplu konut binalarında incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Özberk, N. (2010). Piyasa eliyle üretilen kentsel ütopyaalar: özel konut şirketlerinin kentsel mekân sunumu. <http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/handle/11616/12121>
- Özçelik Bozkurt, H. (2018). Çalışanlarda öznel iyi olma halinin algılanan istihdam edilebilirlik ve işten ayrılma niyeti ile ilişkisi: Konaklama işletmelerinde bir uygulama. (Doktora Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Özdem, Z. (2020). Ev Tekstili Sektöründe Tasarımın Sürdürülebilirliğe Etkisi. Lisansüstü Öğrencileri Sanat ve Tasarım Sempozyumu, 16-17 Mart 2020, İstanbul.
- Özdemir, Ü. (2000). Safranbolu’da köy meskenleri. Doğu Coğrafya Dergisi, 4, 159-172.

- Özeren, S. ve Özen, F. (2019). Mutluluğun iş verimliliği üzerine etkisi. Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi, 3(1), 20-35. Doi:10.29329/ijiasos.2019.205.2
- Özturan, H. (2017). Dostluk Neden Bir Ahlâk Felsefesi Konusudur?. Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları, 36. 175-190.
- Özturan, Ö. (2010). Sürdürülebilirlik Kavramı ve Çağdaş İç Mekân Biçimlenişine Etkileri. Tasarımda Genç Bakışlar Ulusal Sempozyumu, 27 Ekim 2010, İstanbul.
- Paone, C. (2022). Lives of Pleasure: A comparative essay on Cārvāka and Epicurean ethics. Philosophy East and West, 72(4).
- Pastor, C. E. (2012). La arquitectura diagramática y sostenible de BIG (BIG's diagrammatic and sustainable architecture). Revista de Expresión Gráfica Arquitectónica, 20, 184-193. Doi:10.4995/ega.2012.1440
- Pearson, R. G. (1989). Absolute electronegativity and hardness: applications to organic chemistry. The Journal of Organic Chemistry, 54(6), 1423-1430.
- Petermans, A. ve Nuyts, E. (2016). Happiness in place and space: Exploring the contribution of architecture and interior architecture to happiness. In Proceedings of the 10th international conference on design and emotion: Celebration & Contemplation, Eylül 2016, Amsterdam.
- Petermans, A. ve Pohlmeier, A. E. (2014). Design for subjective well-being in interior architecture. Annual Architectural Research Symposium, Ekim 2014, Oulu.
- Pilatowicz, G. (2015). Sustainability in interior design. Mary Ann Liebert, Inc. Sustainability, 8 (3). Doi: 10.1089/sus.2015.28999.gp
- Pocheptsova, A., Labroo, A. A. ve Dhar, R. (2010). Making products feel special: When metacognitive difficulty enhances evaluation. Journal of Marketing Research, 47(6), 1059-1069.

- Rafael, A. C., Dorian, P., Jun, W. ve Dominique, C. (2017). Uerubīngu Sekkeiron— Hito ga Yoriyoku Ikiru Tameno Zyōhōgizyutu - (Well-Being design theory-information technology for better living). Tokyo: BNN.
- Reinhart, C.F. (2002). Effects of interior design on the daylight availability in open plan offices. *Commercial Buildings: Technologies, Design, Performance Analysis, and Building Industry Trends*, 3, 1-12.
- Ribeiro, C., Ramos, N. M. ve Flores-Colen, I. (2020). A review of balcony impacts on the indoor environmental quality of dwellings. *Sustainability*, 12(16), 6453.
- Robertson, M. (2017). *Sustainability principles and practice*. New York: Routledge.
- Rowe, D. B. (2011). Green roofs as a means of pollution abatement. *Environmental pollution*, 159(8-9), 2100-2110.
- Ruskin, J. (1989). *The seven lamps of architecture*. New York: Dover Publications.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual review of psychology*, 52, 141.
- Ryff, C.D. (1989). Happiness is everything, or is it? explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology* 57(6), 1069-1081.
- Ryff, C.D., Singer, B.H. ve Love, G.D. (2004). Positive health: connecting well-being with biology. *Philosophical Transactions: Biological Sciences* 359(1449), 1383-1394.
- Saadatian, O., Sopian, K., Salleh, E., Lim, C. H., Riffat, S., Saadatian, E., ... ve Sulaiman, M. Y. (2013). A review of energy aspects of green roofs. *Renewable and sustainable energy reviews*, 23, 155-168.
- Sachs, J. D. (2015). *The age of sustainable development*. New York: Columbia University Press.
- Sameer, Y. M., Elmassah, S., Mertzanis, C. ve El-Maghraby, L. (2021). Are happier nations more responsible? Examining the link between happiness and

- sustainability. *Social Indicators Research*, 158, 1-29. Doi: 10.1007/s11205-021-02698-4
- Sarfati, M. (2015). Rasyonelite ve Neoklasik Kuram. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 16(57),103-130.
- Schaefer, A. ve Crane, A. (2005). Addressing sustainability and consumption. *Journal of macromarketing*, 25(1), 76-92.
- Schmarsow, A. ve Fiedler, K. (2017). *Mimarlığın Özü ve Mimari Yaratım*. (Çev: Alp Tümertekin). İstanbul: Janus Yayıncılık.
- Schofield, P. (2013). The legal and political legacy of Jeremy Bentham. *Annual Review of Law and Social Science*, 9, 51-70. Doi:10.1146/annurev-lawsocsci-102612-134101
- Scoones, I. (2010). Sustainability. *Development in Practice*, 17(4-5), 589-596, Doi: 10.1080/09614520701469609.
- Seghezze, L. (2009). The five dimensions of sustainability. *Environmental politics*, 18(4), 539-556.
- Sellers, B. C. ve Fiore, S. M. (2013). Sustainability through user-centered design: Applying human factors analyses to improve the effectiveness of “green” buildings. . In *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society 54th Annual Meeting*, Santa Monica, Kaliforniya: Human Factors and Ergonomics Society. Doi:10.1177/1541931213571118
- Sen, J. N. (2020). The role of vernacular construction techniques and materials in developing sustainable building and construction in Africa. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa.
- Servet, O. (2017). Mutluluğun Türkiye’deki belirleyenlerinin zaman içinde değişimi. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 17(35), 16-42. Doi: 10.25294/aiibfd.322607
- Sharma, N. K. (2020). Sustainable building material for green building construction, conservation and refurbishing. *International Journal of Advance Science and Technology*, 29(10), 5343-5350.

- Shouler, K. (2016). Her yönüyle felsefeyi Anlamak. (Çev.Esra Çakıruylası). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Siedlecki, K. L., Salthouse, T. A., Oishi, S. ve Jeswani, S. (2014). The relationship between social support and subjective well-being across age. *Social indicators research*, 117(2), 561-576.
- Sipahi, S. (2013). Otel iç mekânlarında enerji kullanımı açısından sürdürülebilirlik: Antalya örneği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Smuts, A. (2011). The feels good theory of pleasure. *Philosophical Studies*, 155(2), 241-265.
- Soini, K. ve Birkeland, I. 2014. Exploring the scientific discourse on cultural sustainability. *Geoforum* 51, 213-223. Doi: 10.1016/j.geoforum.2013.12.001
- Solak, S. G. ve Oktay, E. (2017). “Konut” tan öte “Konut”tan Ziyade: Yaratılan yeni kentsel ütopyaların konut reklamları aracılığıyla inşası. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(40), 378-397.
- Sou, K., Shiokawa, H. ve Yoh, K. (2021). Street design for hedonistic sustainability through al and human co-operative evaluation. *Sustainability*, 13(16), 9066. Doi: 10.3390/su13169066
- Stegall, N. (2006). Designing for Sustainability: A Philosophy for Ecologically Intentional Design. *Design Issues*, 22(2), 56-63. Doi:10.1162/desi.2006.22.2.56
- Striker, G. (1990). Ataraxia: Happiness as tranquillity. *The Monist*, 73(1), 97-110.
- Süer, D. ve Sayar, Y. Y. (2002). Küresel sermayenin yeni tüketim mekânları lüks konut siteleri. *Mimarlık ve Tüketim*, İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
- Şahin, S. (2018). Mobilya tasarımında ekoloji malzeme açısından, kâğıt kullanımı, *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 3(1), 53-61.
- Şen, A. O. (2006). Binalarda uygulanan yalıtım sistemleri dünyada ve Türkiye’de yalıtım. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

- Şengün, H. (2015). Türkiye’de Çevre Yönetimi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Uygulamaları. *Strategic Public Management Journal*, 1(1), 109-130.
- Tablada, A., Blocken, B., Carmeliet, J., De Troyer, F. ve Verschure, H. (2005). The influence of courtyard geometry on air flow and thermal comfort: CFD and thermal comfort simulations. 22nd conference on passive and low energy architecture, 13-16 Kasım 2015, Beyrut.
- Takebayashi, H. ve Moriyama, M. (2007). Surface heat budget on green roof and high reflection roof for mitigation of urban heat island. *Building and environment*, 42(8), 2971-2979.
- Tatar, E. (2013). Sürdürülebilir mimarlık kapsamında çalışma mekânlarında gün ışığı kullanımı için bir öneri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 147-162.
- Tavşan, F. ve Küçük, P. (2013). Mutfak mekânında kullanılan tezgâh malzemelerinin kullanıcı tercihleri açısından incelenmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 14(1), 57-69.
- Tavşan, F. ve Yanılmaz, Z. (2019). Eğitim yapılarında sürdürülebilir yaklaşımlar. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (24), 359-383.
- Tavşan, F., Taş, I. ve Küçük Yanılmaz, Z. (2018). Otel tasarımında yeni bir yaklaşım: sürdürülebilirlik, 2nd International Symposium on Innovative Approaches in Scientific Studies, 30 Kasım-2 Aralık 2018, Samsun.
- Tayfur, N. G. ve Yavuz Görkem, Ş. (2020). Sanatın Yeniden Üretimine Mekân Tüketimi Bağlamında Kullanımı: Cantine Del Frida Örneği. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 10(2), 163-180.
- Taylor, A. E. (2020). *Epiküros - Madde, Haz ve İnsan*. (Çev. Ceyda Üstünel). Ankara: Ayrıntı Yayınları.
- Tellan, D. (2016). Mekân, eğlence ve popüler kültür ilişkisini değerlendirmek. *TRT Akademi*, 1(1), 136-153.

- Temizkan, S. ve Kayılı, M. T. (2020). Yağmur suyu toplama sistemlerinde optimum depolama yönteminin belirlenmesi: Karabük Üniversitesi Sosyal Yaşam Merkezi Örneği. *El-Cezeri*, 8(1), 102-116.
- Thayer, R. L. ve Atwood, B. G. (1978). Plants, complexity, and pleasure in urban and suburban environments. *Environmental Psychology and Nonverbal Behavior*, 3(2), 67-76.
- Tooby, J. ve L. Cosmides (1992). *The psychological foundations of culture, The Adapted Mind: Evolutionary Psychology and the Generation of Culture* New York: Oxford University Press.
- Toprak, D. (2006). Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Çevre Politikaları ve Mali Araçlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(4).
- Torlak, Ö., Altunışık R., Özdemir, Ş. ve Sarıkaya N. (2007). *Yeni Müşteri*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Treede, R. D., Kenshalo, D. R., Gracely, R. H. ve Jones, A. K. (1999). The cortical representation of pain. *Pain*, 79(2-3), 105-111.
- Tu, Y. ve Hsee, C. K. (2018). Hedonomics: On subtle yet significant determinants of happiness. *Handbook of well-being*. Salt Lake City, UT: DEF Publishers. DOI: nobascholar.com.
- Tufan, M. Z. ve Özel, C. (2012). Sürdürülebilirlik kavramı ve yapı malzemeleri için sürdürülebilirlik kriterleri. *Uluslararası Sürdürülebilir Mühendislik ve Teknoloji Dergisi*, 2(1), 6-13.
- Türkdemir, P. (2019). Faydacılıktan hazcılığa: Sürdürülebilir giysi tüketim davranışı. *Beykoz Akademi Dergisi*, 7(2), 17-30.
- Türkeş, M. (2006). Küresel iklimin geleceği ve Kyoto Protokolü. *Jeopolitik*, 29, 99-107.
- Ulrich, R. S. (1984). View through a window may influence recovery from surgery. *Science*, 224(4647), 420-421.

- Ulrich, R. S. (1991). Effects of interior design on wellness: theory and recent scientific research. In *Journal of Health Care Interior Design: Proceedings from the... Symposium on Health Care Interior Design*. Symposium on Health Care Interior Design, 1 Ocak 1991, Teksas.
- Uyan, F. (2010). Binalarda aydınlatma sistemlerinin sürdürülebilirliklerini değerlendirme ilkeleri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Uzbaş, T. (2020). Cehalet Bilimi - Küresel Zeka Algımızı Nasıl Yönetiyor?. İstanbul: Destek Yayınları.
- Ünder, Ü. ve Atalık, Ö. (2016). Havaalanı alışverişçileri ve havaalanında satın almayı etkileyen durumsal faktörler. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(1), 163-185.
- Ünlü, F. ve Yıldırım, K. (2015). Exploring the knowledge level of interior architecture and environmental design students' on indoor air pollutants. *Megaron*, 10(4), 622-636. Doi: 10.5505/MEGARON.2015.65365
- Üstün, G. ve Tırpancı, A. (2015). Gri suyun arıtımı ve yeniden kullanımı. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 20(2), 119-139. Doi: 10.17482/uujfe.79618
- Var, E. B. (2015). Kentsel yenileme ve sosyal sürdürülebilirlik: Trabzon Ortahisar örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Vatandaş, S. (2017). Felsefenin kadim bir konusu olarak ahlâk ve ahlaki eylemin amacı olarak "mutluluk". *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(7), 1-9.
- Veenhoven, R. (2003). Hedonism and happiness. *Journal of happiness studies*, 4(4), 437-457.
- Walker, B. ve Salt, D. (2006). Resilience thinking: sustaining ecosystems and people in a changing world. Washington: Island Press.

- Watson, J. (1876). Hedonism and utilitarianism. *The Journal of Speculative Philosophy*, 10(3), 271-290.
- Weijers, D. M. (2012). Hedonism and happiness in theory and practice. (Yayınlanmamış doktora tezi) Victoria University of Wellington, Yeni Zelanda.
- Wilkerson, T. (2005). *Can One Green Deliver Another?*. Boston: Harvard Business School Publishing Corporation.
- Wilkie, W. L. (1990). *Consumer Behavior*. New York: John Wiley.
- Witt, U. (2010). Symbolic consumption and the social construction of product characteristics. *Structural Change and Economic Dynamics*, 21(1), 17-25.
- Wood, A. (2015). Rethinking the skyscraper in the ecological age: Design principles for a new high-rise vernacular. *International journal of high-rise buildings*, 4(2), 91-101.
- Woodcock, J., Banister, D., Edwards, P., Prentice, A. M., & Roberts, I. (2007). Energy and transport. *The Lancet*, 370(9592), 1078-1088.
- Yağlı, H., ve Koç, Y. (2019). Hayvan gübresinden biyogaz üretim potansiyelinin belirlenmesi: Adana ili örnek hesaplama. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 34(3), 35-48.
- Yanıklar, C. (2006). *Tüketimin Sosyolojisi*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Yaşar, Y. ve Düzgüneş, E. (2013). Peyzaj Tasarımına sürdürülebilirlik kavramının entegrasyonu: Bir Stüdyo Çalışması. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 3(7), 1309-9884.
- Yeang, K. (2012). *Eko tasarım*. Semih Eryıldız ve Demet Eryıldız (Çev.). İstanbul: YEM Yayın - Mimarlık Dizisi.
- Yıldırım, B. ve Erikli, M. (2021). Aydınlatma ilkeleri ve kullanıldığı yapılara göre doğal aydınlatma. *Online Journal of Art and Design*, 9(2), 56-75, <http://www.adjournal.net/articles/92/923.pdf>

- Yıldırım, K. ve Ünlü, F. (2013). Determination of Users' Knowledge on the Impact of Organic Chemicals in Interior Equipment Elements on Health: Ankara/Turkey Sample. *Open Environmental Sciences*, 7(1).
- Yılmaz, B. (2009). Binalarda enerji verimliliği ve sürdürülebilirlik. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Yırtıcı, H. (2002). Tüketimin Mekânsal Örgütlenmesinin İdeolojisi, Mimarlık ve Tüketim. Boyut Yayın Grubu, İstanbul.
- Young, K. J. ve Longman, A. J. (1983). Quality of life and persons with melanoma: A pilot study. *Cancer nursing*, 6(3), 219-226.
- Yüksel, N. (2005). Günümüz kamu kurumlarında yapısal konfor koşullarının tespit edilmesine yönelik bir çalışma. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 10(2).
- Zambianchi, M. (2015). Time perspective and psychological well-being in old age. *BPA-Applied Psychology Bulletin (Bollettino di Psicologia Applicata)*, 63(274).
- Zhang, L., Long, R., Chen, H. ve Yang, T. (2018). Analysis of an optimal public transport structure under a carbon emission constraint: a case study in Shanghai, China. *Environmental Science and Pollution Research*, 25(4), 3348-3359.
- Zorlu, A. (2006). Tüketim Sosyolojisi. Ankara: Glocal Yayıncılık.
- Zorlu, K. ve Karadayı, T. T. (2020). İç mekân hava kalitesinde yapı malzemelerinin rolü. *Sinop Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 5(2), 193-211.

URL 1. Masdar Şehri, Abu Dabi, Birleşik Arap Emirlikleri. (08 Şubat 2022 tarihinde <https://tr.sputniknews.com/20151012/Masdar-Abu-Dabi-1018289969.html> adresinden erişildi.)

URL 2. The George Balkon Görüntüsü, Amsterdam, Hollanda. (09 Şubat 2022 tarihinde <https://dokarchitecten.nl/project/the-george-amsterdam> adresinden erişildi.)

URL 3. The George Dış Cephe Görüntüsü, Amsterdam, Hollanda. (09 Şubat 2022 tarihinde <https://dokarchitecten.nl/project/the-george-amsterdam> adresinden erişildi.)

URL 4. Vancouver Batı Kongre Merkezi, Vancouver, Kanada. (06 Nisan 2022 tarihinde <https://www.archdaily.com/130373/vancouver-convention-centre-west-lmn-da-with-mcm> adresinden erişildi.)

URL 5. Vancouver Batı Kongre Merkezi iç mekân tasarımı, Vancouver, Kanada. (06 Nisan 2022 tarihinde <https://www.archdaily.com/130373/vancouver-convention-centre-west-lmn-da-with-mcm> adresinden erişildi.)

URL 6. LEED Platinum Sertifikalı Zurich Kuzey Amerika Genel Merkezi Binası, Schaumburg, Illinois, ABD. (31 Aralık 2021 tarihinde <https://www.zurich.com/en/about-us/offices/zurich-north-america-hq> adresinden erişildi.)

URL 7. Ahşap malzemenin kullanımına bir örnek Good Cycle Building iç mekânı, Aichi, Japonya. (31 Aralık 2021 tarihinde <https://www.archdaily.com/973523/good-cycle-building-nori-architects-plus-asanuma-corporation/61b7f5cc1385fc30fb500a37-good-cycle-building-nori-architects-plus-asanuma-corporation-photo> adresinden erişildi.)

URL 8. U Too Çalışma Masası. (31 Aralık 2021 tarihinde <https://www.nurus.com/tr/calisma-sistemleri/u-too> adresinden erişildi.)

URL 9. Me Too Koltuk. (31 Aralık 2021 tarihinde <https://www.nurus.com/tr/calisma-koltuklari/me-too> adresinden erişildi.)

URL 10. House in Monte el güney cephede bulunan bahçe, İspanya. (13 Nisan 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/978973/house-in-monte-el-pardo-slow-studio?ad_medium=gallery adresinden erişildi.)

URL 11. House in Monte el kuzey cephede bulunan bahçe, İspanya. (13 Nisan 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/978973/house-in-monte-el-pardo-slow-studio?ad_medium=gallery adresinden erişildi.)

URL 12. Arcadia Kreşi, İskoçya. (05 Şubat 2022 tarihinde <https://www.arcadianursery.co.uk/locations/easter-bush/> adresinden erişildi.)

URL 13. Green Solution House, Danimarka. (07 Şubat 2022 tarihinde <https://commercial.velux.com/inspiration/case-study/green-solution-house?consent=preferences,statistics,marketing&ref-original=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F> adresinden erişildi.)

URL 14. BE House, SUMO Arquitectes, Arjantin. Fotoğraf: Aitor Estévez Olaizola. (03 Ocak 2022 tarihinde <https://www.archdaily.com/973485/be-house-sumo-arquitectes/61b76b551385fc30fb5008f0-be-house-sumo-arquitectes-photo> adresinden erişildi.)

URL 15. W Hotel Ibiza'da bulunan dış cephe jalûzileri, İbiza, İspanya. (2 Haziran 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/catalog/us/products/22751/exterior-blinds-in-w-hotel-ibiza-bandalux?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all adresinden erişildi.)

URL 16. Işık rafları yoluyla ışığın iç mekâna erişimi. (25 Aralık 2021 tarihinde (<https://gksdergisi.com/gunes-kontrolu-gunes-kirici-ve-raflari/> adresinden erişildi.)

URL 17. Işık rafları yoluyla ışığın iç mekâna erişimi. (25 Aralık 2021 tarihinde (<https://gksdergisi.com/gunes-kontrolu-gunes-kirici-ve-raflari/> adresinden erişildi.)

URL 8. Cowboy Modern Desert Eco-Retreat, Kaliforniya, ABD. (1 Nisan 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/975753/cowboy-modern-desert-eco-retreat-jeremy-levine-design?ad_source=search&ad_medium=projects_tab adresinden erişildi.)

URL 19. Karabük Üniversitesi Sosyal Yaşam Merkezi'nde yağmur suyu toplanan ve üzerinde gezilebilir çatı, Karabük, Türkiye. (04 Şubat 2022 tarihinde <https://sks.karabuk.edu.tr/sksalbum/KAMP%C3%9CS%20VE%20SOSYAL%20YA%C5%9EAM/album/#9.JPG> adresinden erişildi.)

URL 20. The Jellyfish Barge, İtalya. (25 Şubat 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/569709/jellyfish-barge-provides-sustainable-source-of-food-and-water?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all adresinden erişildi.)

URL 21. Curia Papale Malta koltuk tasarımı. (11 Şubat 2022 tarihinde <http://www.kubedesign.it/it/kube4u/papa-malta.html> adresinden erişildi.)

URL 22. Dondolo koltuk tasarımı. (11 Şubat 2022 tarihinde <http://www.kubedesign.it/it/catalogo-collection/dondolo-104.html> adresinden erişildi.)

URL 23. Yeni Gourn Köyü, Mısır. (11 Şubat 2022 tarihinde <https://whc.unesco.org/en/activities/637/> adresinden erişildi.)

URL 24. Tanouan Ibi İlkokulu, Bandiagara, Mali, Afrika. (17 Şubat 2022 tarihinde <https://www.archdaily.com/560814/primary-school-tanouan-ibi-levs-architecten> adresinden erişildi.)

URL 25. Tanouan Ibi İlkokulu tonozları, Bandiagara, Mali, Afrika. (17 Şubat 2022 tarihinde <https://www.archdaily.com/560814/primary-school-tanouan-ibi-levs-architecten> adresinden erişildi.)

URL 26. Limbik Sistem. (23 Mart 2022 tarihinde <https://docplayer.biz.tr/3183187-Limbik-sistem-ve-emosyon-dr-timucin-oral.html> adresinden erişildi.)

URL 27. Paris McDonald's Şubesi, Paris, Fransa. (30 Mart 2022 tarihinde <https://tr.pinterest.com/pin/83457399317934001/> adresinden erişildi.)

URL 28. New York McDonald's Şubesi, New York, ABD. (30 Mart 2022 tarihinde <https://edition.cnn.com/2020/06/24/business/mcdonalds-times-square-closure/index.html> adresinden erişildi.)

URL 29. Ankara Esenboğa Havaalanındaki Alışveriş Mekânı, Ankara, Türkiye. (18 Mart 2022 tarihinde <https://atu.com.tr/tr/operasyonlarimiz/turkiye/ankara/> adresinden erişildi.)

URL 30. Alışveriş Merkezinde Bulunan Smart Play Oyun Alanı. (25 Mart 2022 tarihinde <https://tmreglence.com.tr/musterilerimize-en-yeni-ve-en-son-teknolojileri-sunuyoruz/> adresinden erişildi.)

URL 31. Ikea Shingu, Japonya. (18 Mart 2022 tarihinde <https://missfriisdesign.com/project/ikea-japan-2/> adresinden erişildi.)

URL 32. Topkapı Palace Hotel, Antalya, Türkiye. (21 Mart 2022 tarihinde <https://www.etstur.com/Swandor-Hotels-Resorts-Topkapi-Palace> adresinden erişildi.)

URL 33. Kremlin Palace Hotel, Antalya, Türkiye. (21 Mart 2022 tarihinde <https://www.etstur.com/Asteria-Kremlin-Palace> adresinden erişildi.)

URL 34. The Venetian Resort Las Vegas, ABD. (21 Mart 2022 tarihinde <https://www.ft.com/content/23a62fa7-ad0b-42a3-a2e6-7dde7774282d> adresinden erişildi.)

URL 35. Emlak Konut Vadi Evleri Reklamı. (25 Mart 2022 tarihinde <https://www.emlakkonut.com.tr/tr> adresinden erişildi.)

URL 36. Khoo Teck Puat Hastanesi Koridor Görüntüsü, Singapur. (10 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.greenroofs.com/projects/khoo-teck-puat-hospital-ktph/> adresinden erişildi.)

URL 37. Khoo Teck Puat Hastanesi Cephe Görüntüsü, Singapur. (10 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.jung.de/pl/7988/objekty-referencyjne/khoo-teck-puat-hospital-singapore/3842/?reference%5Bcategory%5D=28> adresinden erişildi.)

URL 38. Villa Samson VZW, Brüksel, Belçika. (21 Şubat 2022 tarihinde https://www.climatex.be/project_item.asp?item=21 adresinden erişildi.)

URL 39. St. Mary's Katolik Kilisesi Günah Çıkarma Odası, ABD. (15 Mayıs 2022 tarihinde <https://stmarysholliston.com/sacrament-of-confession/> adresinden erişildi.)

URL 40. Bastyr Üniversitesi Öğrenci Köyü, Kenmore, Washington, ABD. (28 Mart 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/96482/bastyr-university-student-village-collinswoerman/adjusted_bastyr_front_300dpi adresinden erişildi.)

URL 41. Kopenhag Beş Parmak Planı. (18 Mayıs 2022 tarihinde <http://ars.els-cdn.com/content/image/1-s2.0-S0966692306000718-gr3.jpg> adresinden erişildi.)

URL 42. Kopenhag Liman Hamamları, Kopenhag, Danimarka. (29 Mart 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/11216/copenhagen-harbour-bath-plot/500d80e428ba0d6625000190-copenhagen-harbour-bath-plot-image?next_project=no adresinden erişildi.)

URL 43. The Mountain, Kopenhag, Danimarka. (27 Eylül 2022 tarihinde <https://www.flickr.com/photos/mariano-mantel/14407373192> adresinden erişildi.)

URL 44. 8 House, Kopenhag, Danimarka. (27 Eylül 2022 tarihinde <https://worldlandscapearchitect.com/8-house-copenhagen-denmark-big/> adresinden erişildi.)

URL 45. Amager Enerji Merkezi, Kopenhag, Danimarka. (27 Eylül 2022 tarihinde <https://designeducates.com/portfolio/copenhill/> adresinden erişildi.)

URL 46. 8 House Kütle Diyagramı. (22 Nisan 2022 Tarihinde <https://www.archdaily.com/83307/8-house-big> adresinden erişildi.)

URL 47. 8 House, Kopenhag, Danimarka (22 Nisan 2022 Tarihinde <https://www.archdaily.com/83307/8-house-big> adresinden erişildi.)

URL 48. House iç avlu görüntüsü, Kopenhag, Danimarka. (22 Nisan 2022 Tarihinde <https://www.archdaily.com/83307/8-house-big> adresinden erişildi.)

URL 49. 8 House Dairelerin giriş alanları, Kopenhag, Danimarka. Fotoğraf: Ty Stange (11 Ekim 2022 tarihinde <https://www.dezeen.com/2010/10/22/8-house-by-big-2/> adresinden erişildi.)

URL 50. 8 House Mutfak iç mekân görüntüsü. Fotoğraf: Ty Stange. Kopenhag, Danimarka (30 Eylül 2022 tarihinde <https://www.miesarch.com/work/1579> adresinden erişildi.)

URL 51. 8 House balkon görüntüsü, Kopenhag, Danimarka. Fotoğraf: Ty Stange. (11 Ekim 2022 tarihinde <https://www.architonic.com/it/project/big-bjarke-ingels-group-8-house/5101529> adresinden erişildi.)

URL 52. 8 House merdiven görüntüsü, Kopenhag, Danimarka. Fotoğraf: Jan Magasanik. (11 Ekim 2022 tarihinde <https://www.architonic.com/it/project/big-bjarke-ingels-group-8-house/5101529> adresinden erişildi.)

URL 53. 8 House iç mekân görüntüsü, Kopenhag, Danimarka. Fotoğraf: Ty Stange. (11 Ekim 2022 tarihinde <https://www.architonic.com/it/project/big-bjarke-ingels-group-8-house/5101529> adresinden erişildi.)

URL 54. House bir konut biriminin iç mekânının sahip olduğu manzara görüntüsü, Kopenhag, Danimarka. (26 Kasım 2022 tarihinde <https://www.architonic.com/en/project/big-bjarke-ingels-group-8-house/5101529> adresinden erişildi.)

URL 55. Via 57 West, New York, ABD. (5 Ekim 2022 tarihinde https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1b/VIA_57_West_-_exterior.jpg adresinden erişildi.)

URL 56. Via 57 West avlu görüntüsü, New York, ABD. Fotoğraf: Danica O. Kuş. (5 Ekim 2022 tarihinde <https://www.6sqft.com/photographer-danica-o-kus-provides-new-interior-views-of-bjarke-ingels-via-57-west/> adresinden erişildi.)

URL 57. Via 57 West cephe görüntüsü, New York, ABD. Fotoğraf: Bob Segal. (5 Ekim 2022 tarihinde <https://www.flickr.com/photos/bobphoto/49096911062> adresinden erişildi.)

URL 58. Via 57 West balkon görüntüsü, New York, ABD. Fotoğraf: Danica O. Kuş. (5 Ekim 2022 tarihinde <https://www.6sqft.com/photographer-danica-o-kus-provides-new-interior-views-of-bjarke-ingels-via-57-west/> adresinden erişildi.)

URL 59. Via 57 West ortak alan iç mekân görüntüsü, New York, ABD. Fotoğraf: Danica O. Kuş. (5 Ekim 2022 tarihinde <https://www.6sqft.com/photographer-danica-o-kus-provides-new-interior-views-of-bjarke-ingels-via-57-west/> adresinden erişildi.)

URL 60. VIA57 sandalye tasarımı. (5 Ekim 2022 tarihinde <https://www.fritzhansen.com/en/Categories/By-Series/VIA57/via57-bi01-full-upholstered> adresinden erişildi).

URL 61. Via 57 West konut iç mekân tasarımı, New York, ABD. (1 Aralık 2022 tarihinde <https://www.via57west.com/> adresinden erişildi.)

URL 62. Via 57 West konut mutfak tasarımı, New York, ABD. (1 Aralık 2022 tarihinde <https://www.via57west.com/> adresinden erişildi.)

URL 63. Grove at Grand Bay, Miami, ABD. Fotoğraf: Rasmus Hjortshøj. (7 Ekim 2022 tarihinde <https://www.architecturalrecord.com/articles/13003-grove-at-grand-bay-by-bjarke-ingels-group> adresinden erişildi.)

URL 64. Grove at Grand Bay cephe görüntüsü, Miami, ABD. (7 Ekim 2022 tarihinde <https://archello.com/de/story/72945/attachments/photos-videos/19> adresinden erişildi.)

URL 65. Grove at Grand Bay yeşil alan görüntüsü, Miami, ABD. (12 Aralık 2022 tarihinde <https://land8.com/grove-grand-bay-is-this-a-perfect-blend-of-nature-and-urbanism/> adresinden erişildi.)

URL 66. Grove at Grand Bay lobi görüntüsü, Miami, ABD. Fotoğraf: Robin Tepesi. (7 Ekim 2022 tarihinde <https://www.architecturalrecord.com/articles/13003-grove-at-grand-bay-by-bjarke-ingels-group> adresinden erişildi.)

URL 67. Grove at Grand Bay iç mekân görüntüsü, Miami, ABD. (12 Aralık 2022 tarihinde <https://www.big.dk/> adresinden erişildi.)

URL 68. Grove at Grand Bay konut iç mekân tasarımı, Miami, ABD. Fotoğraf: Robin Tepesi. (7 Ekim 2022 tarihinde <https://www.architecturalrecord.com/articles/13003-grove-at-grand-bay-by-bjarke-ingels-group> adresinden erişildi.)

URL 69. Honeycomb - Albany Marina Rezidans cephe görüntüsü, Bahama Milletler Topluluğu. (4 Ekim 2022 tarihinde <https://www.newswire.com/news/the-honeycomb-albany-bahamas-20473871> adresinden erişildi.)

URL 70. Honeycomb - Albany Marina Rezidans balkonları cephe görüntüsü, Bahama Milletler Topluluğu (3 Aralık 2022 tarihinde <http://www.brianfoster-ny.com/gipfel/rwxw8avs307x0mz3aru011ozk18g93> adresinden erişildi.)

URL 71. Honeycomb - Albany Marina Rezidans yeşil alan görüntüsü, Bahama Milletler Topluluğu. (3 Aralık 2022 tarihinde <http://www.brianfoster-ny.com/gipfel/rwxw8avs307x0mz3aru011ozk18g93> adresinden erişildi.)

URL 72. Honeycomb - Albany Marina Rezidans balkon modellemesi. (4 Ekim 2022 tarihinde <https://www.bradfordproducts.com/resources/case-study/the-honeycomb/> adresinden erişildi.)

URL 73. Honeycomb - Albany Marina Rezidans balkon yapım aşaması, Bahamalar. (4 Ekim 2022 tarihinde <https://www.bradfordproducts.com/resources/case-study/the-honeycomb/> adresinden erişildi.)

URL 74. Honeycomb - Albany Marina Rezidans iç mekân modellemesi. (2 Aralık 2022 tarihinde <https://www.exceptionalvillas.com/albany-honeycomb/197664> adresinden erişildi.)

URL 75. Honeycomb - Albany Marina Rezidans yaşam alanı modellemesi. (2 Aralık 2022 tarihinde <https://www.exceptionalvillas.com/albany-honeycomb/197664> adresinden erişildi.)

URL 76. Transitleger Dreispitz, Basel, İsviçre. (2 Aralık 2022 tarihinde <https://divisare.com/projects/389294-big-bjarke-ingels-group-laurian-ghinitoiu-transitleger-dreispitz> adresinden erişildi.)

URL 77. Transitleger Dreispitz cephe görüntüsü, Basel, İsviçre. (2 Aralık 2022 tarihinde <https://www.baunetzwissen.de/flachdach/objekte/wohnen/transitleger-muenchenstein-5315784> adresinden erişildi.)

URL 78. Transitleger Dreispitz çatı bahçesi görüntüsü, Basel, İsviçre. (2 Aralık 2022 tarihinde <https://www.batidoc.ch/projet/transitleger-dreispitz/661038#nch/1695603640> adresinden erişildi.)

URL 79. Transitleger Dreispitz manzara görüntüsü, Basel, İsviçre. (2 Aralık 2022 tarihinde <https://www.big.dk/> adresinden erişildi.)

URL 80. Transitlager Dreispitz mutfak görüntüsü, Basel, İsviçre. (6 Ekim 2022 tarihinde <https://www.halter.ch/de/projekte/transitlager> adresinden erişildi.)

URL 81. Transitlager Dreispitz iç mekân görüntüsü, Basel, İsviçre. (6 Ekim 2022 tarihinde <https://www.halter.ch/de/projekte/transitlager> adresinden erişildi.)

URL 82. Klein A45. (5 Ekim 2022 tarihinde <https://www.archdaily.com/894941/a45-big/5b081ed8f197cc3b35000092-a45-big-image> adresinden erişildi.)

URL 83. Klein A45 iç mekân tasarımı. (5 Ekim 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/894941/a45-big/5b081d6bf197cc3b3500007c-a45-big-image?next_project=no adresinden erişildi.)

URL 84. Klein A45 banyo tasarımı. (2 Aralık 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/894941/a45-big/5b081d6bf197cc3b3500007c-a45-big-image?next_project=no adresinden erişildi.)

URL 85. Dortheavej Rezidans kütle diyagramı. (14 Eylül 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/903495/homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group/5bbe6cf2f197cc3c6a0000d8-homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group-diagram?ad_medium=widget&ad_name=navigation-prev adresinden erişildi.)

URL 86. Dortheavej Rezidans, Kopenhag, Danimarka. (3 Aralık 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/903495/homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group/5bbe6cf2f197cc3c6a0000d8-homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group-diagram?ad_medium=widget&ad_name=navigation-prev adresinden erişildi.)

URL 87. Dortheavej Rezidans Dış Cephe Görüntüsü, Danimarka. Fotoğraf: Rasmus Hjortshøj. (14 Eylül 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/903495/homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group/5bbe6e03f197cc3c6a0000e1-homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group-photo?next_project=no adresinden erişildi.)

URL 88. Dortheavej Rezidans, Danimarka. Fotoğraf: Rasmus Hjortshøj. (14 Eylül 2022 tarihinde <https://www.archdaily.com/903495/homes-for-all-dortheavej->

residence-bjarke-ingels-group/5bbe6c78f197cc3c6a0000d3-homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group-photo?next_project=no adresinden erişildi.)

URL 89. Dortheavej Rezidans iç mekân tavan ve döşeme malzeme görüntüsü, Danimarka. Fotoğraf: Rasmus Hjortshøj. (14 Eylül 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/903495/homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group/5bbe6cfef197ccec000064-homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group-photo?next_project=no adresinden erişildi.)

URL 90. Dortheavej Rezidans mutfak görüntüsü, Danimarka. Fotoğraf: Rasmus Hjortshøj. (14 Eylül 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/903495/homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group/5bbe6d0ef197ccec000065-homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group-photo?next_project=no adresinden erişildi.)

URL 91. Dortheavej Rezidans iç mekân pencere görüntüsü, Danimarka. Fotoğraf: Rasmus Hjortshøj. (14 Eylül 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/903495/homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group/5bbe6d2ff197ccec000066-homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group-photo?next_project=no adresinden erişildi.)

URL 92. Dortheavej Rezidans cephe görüntüsü, Danimarka. Fotoğraf: Rasmus Hjortshøj. (14 Eylül 2022 tarihinde https://www.archdaily.com/903495/homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group/5bbe6dcbf197ccec00006a-homes-for-all-dortheavej-residence-bjarke-ingels-group-photo?next_project=no adresinden erişildi.)

URL 93. 79&Park, Stokholm, İsveç. Fotoğraf: Laurian Ghinitoiu. (10 Ekim 2022 tarihinde <https://www.architonic.com/en/project/big-bjarke-ingels-group-79-park/20004558#&gid=null&pid=1> adresinden erişildi.)

URL 94. 79&Park çatı görüntüsü, Stokholm, İsveç. Fotoğraf: Laurian Ghinitoiu. (10 Ekim 2022 tarihinde <https://www.architonic.com/en/project/big-bjarke-ingels-group-79-park/20004558#&gid=null&pid=1> adresinden erişildi.)

URL 95. 79&Park balkon görüntüsü, Stokholm, İsveç (3 Aralık 2022 tarihinde <https://www.big.dk/> adresinden erişildi.)

URL 96. 79&Park yaşam alanı görüntüsü, Stokholm, İsveç. (3 Aralık 2022 tarihinde <https://www.big.dk/> adresinden erişildi.)

URL 97. 79&Park iç mekân görüntüsü, Stokholm, İsveç. (3 Aralık 2022 tarihinde <https://www.big.dk/> adresinden erişildi.)

URL 98. Vancouver House cephe görüntüsü, Vancouver, Kanada. Fotoğraf: Ema Peter. (3 Ekim 2022 tarihinde <https://www.canadianarchitect.com/international-icon-vancouver-house-vancouver-british-columbia/> adresinden erişildi.)

URL 99. Vancouver House, Vancouver, Kanada. (3 Aralık 2022 tarihinde <https://www.big.dk/> adresinden erişildi.)

URL 100. Vancouver House balkon görüntüsü, Vancouver, Kanada (3 Aralık 2022 tarihinde <https://www.big.dk/> adresinden erişildi.)

URL 101. Vancouver House stüdyo daire iç mekân tasarımı, Vancouver, Kanada. (3 Aralık 2022 tarihinde <https://living.westbankcorp.com/property/vancouver-house/homes/two-bedroom-homes> adresinden erişildi.)

URL 102. Vancouver House iç mekân tasarımı, Vancouver, Kanada. (3 Aralık 2022 tarihinde <https://living.westbankcorp.com/property/vancouver-house/homes/two-bedroom-homes> adresinden erişildi.)

URL 103. Vancouver House yaşam alanı iç mekân tasarımı, Vancouver, Kanada. (3 Aralık 2022 tarihinde <https://living.westbankcorp.com/property/vancouver-house/homes/two-bedroom-homes> adresinden erişildi.)

URL 104. Vancouver House mutfak tasarımı, Vancouver, Kanada. (3 Aralık 2022 tarihinde <https://living.westbankcorp.com/property/vancouver-house/homes/two-bedroom-homes> adresinden erişildi.)

URL 105. Telus Sky, Calgary, Kanada. (3 Aralık 2022 tarihinde <https://www.big.dk/> adresinden erişildi.)

URL 106. Telus Sky cephe görüntüsü, Calgary, Kanada. (3 Aralık 2022 tarihinde https://finance.yahoo.com/news/telus-opens-headquarters-calgary-60-161500590.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLm

NvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAMx-
YeCYfWXZ48VGY9ublc4HJbA34Zdxs8nQy8IgfIY0-eDhH-
a06gO9SY11IkMdBILyVa3mIkD1vqmYQip9Nl_Z5u_J1_zuEooqoJcZ7oLumu1r7lx
bw3v3ODa_zVLnMphCxoAdxcX5QMISj6i60X0tYAP1KsnGmbXxyK_ptjl1
adresinden erişildi.)

URL 107. Telus Sky atrium görüntüsü, Calgary, Kanada. (9 Aralık 2022 tarihinde <https://www.instagram.com/p/Cb-HMPDOQqa/> adresinden erişildi.)

URL 108. Telus Sky iç mekân tasarımı, Calgary, Kanada. (3 Aralık 2022 tarihinde <https://www.big.dk/> adresinden erişildi.)

URL 109. Telus Sky yatak odası iç mekân tasarımı, Calgary, Kanada. (3 Aralık 2022 tarihinde <https://www.big.dk/> adresinden erişildi.)

URL 110. Telus Sky çalışma odası iç mekân tasarımı, Calgary, Kanada. (3 Aralık 2022 tarihinde <https://www.big.dk/> adresinden erişildi.)

TURNITIN RAPORU

BüşraNurErdoğan20316611008

ORJİNALLİK RAPORU

% 7	% 6	% 1	% 3
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
2	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	% 1
4	Submitted to Anadolu University Öğrenci Ödevi	<% 1
5	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<% 1
6	earsiv.anadolu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	Submitted to Atilim University Öğrenci Ödevi	<% 1
8	tur.architecturaldesignschool.com İnternet Kaynağı	<% 1
9	www.dokapsempozyum.org İnternet Kaynağı	<% 1

10	9lib.net İnternet Kaynağı	<% 1
11	dspace.trakya.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
12	Submitted to Cyprus International University Öğrenci Ödevi	<% 1
13	1000kitap.com İnternet Kaynağı	<% 1
14	acikerisim.sakarya.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
15	tr.wikipedia.org İnternet Kaynağı	<% 1
16	abakus.inonu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
17	bartin.csb.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
18	dosya.kmu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
19	liberteryen.org İnternet Kaynağı	<% 1
20	www.acarindex.com İnternet Kaynağı	<% 1
21	ipfs.io İnternet Kaynağı	<% 1

22	acikerisim.alanya.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
23	dspace.yildiz.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
24	www.asead.com İnternet Kaynağı	<% 1
25	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
26	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	<% 1
27	tr.m.wikipedia.org İnternet Kaynağı	<% 1
28	acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
29	dspace.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
30	www.guvenplus.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
31	Submitted to Mimar Sinan Guzel Sanatlar University Öğrenci Ödevi	<% 1
32	dergipark.ulakbim.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1

33	www.ulusaltezmerkezi.net İnternet Kaynağı	<% 1
34	nek.istanbul.edu.tr:4444 İnternet Kaynağı	<% 1
35	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
36	www.woodproducts.fi İnternet Kaynağı	<% 1
37	acikerisim.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
38	tojdac.org İnternet Kaynağı	<% 1
39	www.gzt.com İnternet Kaynağı	<% 1
40	www.pazarlama.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
41	www.yyusbedergisi.com İnternet Kaynağı	<% 1
42	www.leblebitozu.com İnternet Kaynağı	<% 1
43	ÜSTÜN, Ekrem and TIRPANCI, Ayşenur. "GRI SUYUN ARITIMI VE YENİDEN KULLANIMI Gökhan", Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, 2015. Yayın	<% 1

44	myresearch295568601.wordpress.com İnternet Kaynağı	<% 1
45	www.set-science.com İnternet Kaynağı	<% 1
46	www.teknopanel.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
47	yunusalver.wordpress.com İnternet Kaynağı	<% 1
48	sekizgenacademy.com İnternet Kaynağı	<% 1
49	avesis.yildiz.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
50	sujest.selcuk.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
51	Submitted to Trakya University Öğrenci Ödevi	<% 1
52	tr.unionpedia.org İnternet Kaynağı	<% 1
53	www.boomsocial.com İnternet Kaynağı	<% 1
54	www.fscbelge.com İnternet Kaynağı	<% 1
55	www.ittes2016.org İnternet Kaynağı	<% 1

56 POLAT AKTAŞ, Semra. "Üstgerçeklik ve Turizmin sonu", Celal Bayar Üniversitesi, 2015. <% 1
Yayın

57 dspace.gazi.edu.tr <% 1
İnternet Kaynağı

58 isamveri.org <% 1
İnternet Kaynağı

59 kalemisidergisi.com <% 1
İnternet Kaynağı

60 kentarastirmalari.org <% 1
İnternet Kaynağı

61 www.hm.saglik.gov.tr <% 1
İnternet Kaynağı

62 Submitted to Galatasaray University <% 1
Öğrenci Ödevi

63 fenodevim.com <% 1
İnternet Kaynağı

64 tr.reanta.com <% 1
İnternet Kaynağı

65 www.akademikbilgisistemi.com <% 1
İnternet Kaynağı

66 www.yalitim.net <% 1
İnternet Kaynağı

67 Submitted to Bursa Teknik Üniversitesi <% 1
Öğrenci Ödevi

<% 1

68

Submitted to Celal Bayar Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

69

www.ekoyapidergisi.org

İnternet Kaynağı

<% 1

70

2dc40e33-085f-40e0-8172-9a1f898c1942.filesusr.com

İnternet Kaynağı

<% 1

71

Submitted to Adnan Menderes Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

72

Submitted to Canakkale Onsekiz Mart University

Öğrenci Ödevi

<% 1

73

Submitted to Cumhuriyet University

Öğrenci Ödevi

<% 1

74

Submitted to Fatih University

Öğrenci Ödevi

<% 1

75

Submitted to Istanbul Aydın University

Öğrenci Ödevi

<% 1

76

Submitted to Kocaeli Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

77

emlakkulisi.com

İnternet Kaynağı

<% 1

78 toad.halileksi.net <% 1
İnternet Kaynağı

79 www.slideserve.com <% 1
İnternet Kaynağı

80 AYTEKİN FIRAT. "HEDONİK VE FAYDACI
ALİŞVERİŞ DAVRANIŞI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA", Journal of International Social
Research, 2016
Yayın

81 dspace.marmara.edu.tr <% 1
İnternet Kaynağı

82 es.scribd.com <% 1
İnternet Kaynağı

83 inba.info <% 1
İnternet Kaynağı

84 link.springer.com <% 1
İnternet Kaynağı

85 toleho.anadolu.edu.tr <% 1
İnternet Kaynağı

86 www.scribd.com <% 1
İnternet Kaynağı

87 www.zingat.com <% 1
İnternet Kaynağı

88 KARAŞAR, Burcu and ÖĞÜLMÜŞ, Selahiddin. "Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Onay İhtiyacının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi1", Uludağ Üniversitesi, 2016. Yayın <% 1

89 Nina Lazar, K. Chithra. "Role of culture in sustainable development and sustainable built environment: a review", Environment, Development and Sustainability, 2021 Yayın <% 1

90 melesyarisma.izmir.bel.tr İnternet Kaynağı <% 1

91 www.resimyukle.com İnternet Kaynağı <% 1

92 docs.wixstatic.com İnternet Kaynağı <% 1

93 eds.yildiz.edu.tr İnternet Kaynağı <% 1

94 iksadyayinevi.com İnternet Kaynağı <% 1

95 openaccess.maltepe.edu.tr İnternet Kaynağı <% 1

96 unitec.researchbank.ac.nz İnternet Kaynağı <% 1

97 www.isikun.edu.tr İnternet Kaynağı

<% 1

98

acikerisim.maltepe.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

99

b3b7dd1a-d8cb-4579-8cfc-f21897e0f1ee.filesusr.com

İnternet Kaynağı

<% 1

100

docobook.com

İnternet Kaynağı

<% 1

101

ijiasos.penpublishing.net

İnternet Kaynağı

<% 1

102

kaysem13.gantep.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

103

std.anadolu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

104

www.icomep.com

İnternet Kaynağı

<% 1

105

www.imgrumsite.com

İnternet Kaynağı

<% 1

106

www.sabah.com.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

107

ÖMÜR ALYAKUT. "POSTMODERN TOPLUMDA KADIN KİMLİĞİNİN BEDENİ ÜZERİNDEN İNŞASI", Journal of International Social Research, 2016

<% 1

Yayın

108

Muhammed Yunus BİLGİLİ. "EKONOMİK, EKOLOJİK VE SOSYAL BOYUTLARIYLA SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA", Journal of International Social Research, 2017

Yayın

<% 1

109

SERVET, Olcay. "Mutluluğun Türkiye'deki Belirleyenlerinin Zaman İçinde Değişimi", Akdeniz Üniversitesi, 2017.

Yayın

<% 1

Alıntılan çıkart

üzerinde

Eşleşmeleri çıkar

Kapat

Bibliyografayı Çıkart

üzerinde

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Büşra Nur ERDOĞAN

Öğrenim Durumu:

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	İç Mimarlık	Anadolu Üniversitesi	2014-2019
Yüksek Lisans	İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı	Atılım Üniversitesi	2020-2023

İş Deneyimi:

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
İm-Art Mimarlık	İç Mimar	Haziran 2018 - Temmuz 2019
Nergiz Dekorasyon Tasarım Tic. A.Ş.	İç Mimar	Temmuz 2019 - Ekim 2020
Atılım Üniversitesi	Araştırma Görevlisi	Şubat 2022 - Devam ediyor.

Yabancı Diller: İngilizce B2.

Yayınlar: Erdoğan, B. N. (2021). Butik Otel Yapılarındaki İç Mekân Tasarımının Pandemi (Covid-19) Kapsamında Değerlendirilmesi. 5. Uluslararası Mimarlık ve Tasarım Kongresi, 26-27 Mayıs 2021. İstanbul. ss.311-320.

Erdoğan, B. N., Akın, E. (2021). Uyarılama Televizyon Programlarındaki İç Mekânların İncelenmesi: Masterchef Örneği. 1. Uluslararası Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Sempozyumu, , 27-29 Ekim 2021, Isparta.

Tarih: 04.01.2023

